

**ҲАМИДЖОН ҲОМИДИЙ,
МАҲМУДЖОН МАЪМУРОВ**

НАМАНГАН АДИБЛАРИ

Тошкент
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси «Фан» нашриёти
2007

Ушбу рисолада қадимулайёмдан ҳозиргача кўҳна Наманган вилояти ҳудудида яшаб ўтган ва замондош адибларнинг ҳаёти ҳамда ижоди ҳақида лўнда маълумот берилди. Атоқли ижодкорлар билан бир қаторда бир-икки китобларини нашр эттириб, эл назарига тушган иқтидорли, истиқболига умид боғласа бўладиган ёшларга ҳам китобдан ўрин ажратилган. Китобнинг амалий аҳамиятини ҳисобга олиб, иложи борича шоир ва ёзувчиларнинг асарларидан намуналар келтиришга ҳаракат қилинди. Мазкур тазкира характеридаги асар кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Масъул муҳаррир:

Зиёвуддин МАНСУРОВ,
Республика Маънавият тарғибот
маркази Наманган вилояти бўлими
раҳбари.

Тақризчи:

Боқижон ТҶҲЛИЕВ, филология
фанлари доктори, профессор.

Ушбу тазкира Таъмиққурилиш КТХФ бош директори Камолхон Ҳожихонович Олимхўжаевнинг ҳомийлигида нашр этилди.

ISBN 978-9943-09-120-7

© Ўзбекистон Республикаси
ФА «Фан» нашриёти, 2007 йил.

*Наманган диёрининг маънавий қиёфаси-
ни Махдуми Аъзам Косоний, Бобораҳим Маиш-
раб, Исҳоқхон Ибрат, Муҳаммад Шариф
Сўфизода, Усмон Носир каби буюк зотлар
белгилайди.*

*Наманган вилоятининг шуҳратини оши-
ришда Ёлқин Тўрақулов, Маҳмуд Салоҳид-
динов, Эргаш Отахонов сингари олимлар,
Сора Эшонтўраева, Ҳабиба Охунова, Ёқуб
Аҳмедов, Камолиддин Раҳимов каби санъ-
аткорлар, Хусниддин Шарипов, Ҳабиб Саъ-
дулла сингари ижодкорларнинг хизмати бе-
қиёс эканини бутун халқимиз яхши билади.*

И.А.Каримов,
Ўзбекистон
Республикаси Президенти

МУАЛЛИФЛАРДАН

Наманган вилояти ҳам республикамизнинг бошқа вилоятлари қаторида қадимий ва бой моддий-иқтисодий, маънавий-адабий бойликларга, анъана-қадриятларга эгаки, биз улар билан чексиз фахрланамиз.

Биз китобда шартли равишда «Наманган адиблари» атамасини қўллар эканмиз, у умумўзбек адабиётининг таркибий қисми ҳисобланади. Наманган ҳудудида ҳам қадимдан то шу кунгача олим-фозиллар, адиблар яшаб ўтган ва ҳозирда биз билан ҳамнафас бўлиб яшаётган адиблар Наманганда талайгина. Ўзбекистон мустақил бўлгач, илм-фан, маънавият-маърифат, адабиёт соҳаларида ҳам кескин ўзгаришлар юз берди. Шўро даврида ҳукм суриб келган синфийлик ва партиявийлик «кишан»лари парчалаб ташланди. Эндиликда ўтмишда яшаган ёзувчиларнинг ижтимоий келиб чиқишларидан қатъи назар, уларнинг ҳаёти ва ижодига холисона ёндашилмоқда.

Ўзбек адабиётшунослигида Наманган адабий муҳити нисбатан кам ўрганилган. Шунинг учун ҳозир яхлит ўзбек адабиётини ташкил этувчи минтақалардаги адабий муҳит ва уларнинг намояндалари ижоди чуқур тадқиқ этилмоқда, янгича таҳлил йўналиши бошланди. Буни ҳаёт тақозо этмоқда. Олий, ўрта махсус таълим ва ўрта мактабларнинг ўзбек адабиёти фани бўйича ўқув дастурларида маҳаллий адиблар ижодини ўрганишга ҳам муайян соатлар ажратилган. Шунингдек, мактаб ва боғчаларда, маданият ва маънавият муассасаларида, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида адибларнинг юбилейлари, адабий учрашувлар, шеърият кечалари, китобхонлар конференциялари, мушоиралар, хотира кунлари ўтказиш анъанага айланди. Ана шу тадбирларни уюштиришда маҳаллий адабий муҳит ҳақида илмий рисола ва қўлланмалар, адабиётдан ихчам маълумотномалар жуда зарур.

Шуларни ҳисобга олиб, биз «Наманган адиблари» рисоласини яратишга жазм этдик. Унда 140 га яқин наманганлик шоир ва ёзувчиларнинг ҳаёти ҳамда ижоди ҳақида қисқа, лўнда фикр юритдик, асарларидан намуналар бердик. Ахсикентда етишган 20 га яқин Ахсикатий тахаллуси билан машҳур шоирлар, Машраб, Нодим, Хилватий, Ибрат, Усмон Носир, Сўфизода, Парда Турсун, Зафар Диёр, Чустий, Ҳабиб Саъдулла сингари адиблар вилоятимизда кўз очдилар. Сирдарё сувини ичишди, диёримиз тупроғида вояга етиб, асарлари билан оламга танилишди. Улар ижодисиз ўзбек адабиётини бус-бутун

тасаввур қилиб бўлмайдди. Бу китобга ўзга вилоятларда туғилиб, сўнг Наманганга келиб, уй-жой қилиб, «наманганлик» бўлиб, Наманган адабий муҳити тараққиётига муносиб ҳисса қўшган адибларни ҳам киритдик. Рисолада адибларнинг қаерда таваллуд топгани, қаерларда илм олгани, қандай вазифаларни бажаргани, энг муҳим асарлари қайсилар — шулар ҳақида маълумот берилди. Китобда иқтидорли ёш ижодкорларга ҳам ўрин бердик, уларнинг истиқболига умид боғладик. Қўлланмага киритилган адиблар алифбо тартибида эмас, тарихий-тадрижий равишда жойлаштирилди. Бундан ташқари, вилоятимиз ҳудудида таваллуд топиб, бошқа юртларда яшаган ёки ижод қилаётган ёзувчилар ҳам китобдан ўрин олган.

Рисолани ёзишда мазкур адиблар ҳаёти ва ижодиго оид илмий тадқиқотлардан, Муҳаммад Авфийнинг «Лубоб ул-албоб», Султон Муҳаммад Мутрибийнинг «Тазкират уш-шуаро», Фазлийнинг «Мажмуаи шоирон», Пўлатхон Домулло Қаюмовнинг «Тазкираи Қаюмий», «Наманган наволари» сингари асарлар, баёзлар, архив ҳамда вақтли матбуот материалларидан фойдаландик. Бундан ташқари Собир Мирвалиевнинг «Ўзбек адиблари» (1993), Алихон Халилбековнинг «Наманган адабий муҳити» (1998) китоблари, проф. И.Абдуллаев, О.Носиров, А.Убайдуллоҳ ва бошқа олиму фозилларнинг мақолаларидан баҳраманд бўлдик.

Дастлаб китоб бир маълумотнома шаклида эди. Баъзи ҳамкасблар билан маслаҳатлашиб, ижодкорлар асарларидан намуналар келтиришга қарор қилинди. Минг афсуски, айрим адиблар асарларидан намуналарни қўлга киритиш имконияти бўлмай, улар ҳақидаги лўнда маълумот билан чегараланилди. Муаллифлар иш жараёнида яқиндан кўмаклашган барча касбдошларга, хусусан шоир Жамолиддин Муслимга миннатдорчилик изҳор этадилар.

Бизнинг ушбу мажмуамиз адабиёт ихлосмандлари, ўқитувчилар, ўқувчи ҳамда талабалар учун қўшимча қўлланма сифатида хизмат қилади, деган умиддамиз.

ШАМСИДДИН МУҲАММАД КОСОНИЙ

Қорахонийлар ҳамда Салжуқийлар салтанатдорлиги даврида Фарғона водийсининг кўҳна манзилгоҳларидан бири бўлмиш Косондан ўнлаб шоирлар етишиб, ижод қилган. Улардан бири Шамсиддин Муҳаммад Али Косонийдир. Қадимий сарчашмаларда XI асрда яшаб ўтган Шамсиддин Муҳаммад ҳақида маълумот кам учрайди. Фақат бухоролик ёзувчи, шоир ва олим Муҳаммад Авфийнинг «Лубоб ул-албоб» («Негизларнинг негизи») тазкирасидагина қисман далиллар мавжуд. Жумладан, Авфий тазкиранинг «Замонанинг раҳбар олимлари ва имомлари фаолияти зикрида» деб номланган бобида Шамсиддин Муҳаммад Косон саййидлари авлодидан, замона донишманди, назму насрда давронининг яғонаси, деб таърифлайди ва асарлари Мовароуннаҳру Хуросонда қўлма-қўл юриб ўқилишини таъкидлайди. Бундан ташқари, олим Шамсиддин Муҳаммаднинг диний ва дунёвий билимларни мукамал эгаллаганлиги учун «Тоҷуссодот» унвонига муяссар бўлганлигини ҳам қайд этган. Энг муҳими шундаки, Авфий Шамсиддин Муҳаммад «Соҳибдевон эди» деб, унинг замона ҳукмдорларидан бўлмиш Сайфуддинга бағишланган қасидасидан 47 байт келтиради. Қасидада шоир, бир томондан, мамдуҳини закий, тадбиркор, ҳунарманд сифатида таърифлайди. Иккинчи томондан эса, замона носозлигидан, ўзининг муҳтожлигидан нолийди. Жумладан, ҳоким Сайфуддин таърифидида ўқиймиз:

*То даҳр барқарор бувад, пойдор бод,
Аз ранжҳо мусалламу аз фитнаҳо бари.
Иқболи шоҳи шаръ, ки дар боргоҳи ў,
Айём бандаги кунаду чарх чокари.
Меъмори ҳаққу умдаи ислом Сайфуддин,
Феҳристи комгарю унвони сарвари...*

(Бу дунё мавжуд экан, ҳамиша барқарор бўл, азиятлардан холи, фитналардан озод юр. Шариат шоҳининг иқболи порлаб, саройида замона бандалик қилиб, чарх хизматкор бўлсин. Ислом ҳақ-ҳуқуқининг меъмори бўлмиш Сайфуддин сардорликнинг унвони, мақсадга етишининг мундарижасидир).

Шамсиддин Муҳаммад Косонийнинг ҳаёти ва ижодий мероси ҳали ўрганилган эмас. Фақат профессор Усмонжон Каримовнинг у ҳақдаги илмий-оммабоп мақоласи эълон қилинган, холос.

ПАЙҒУ МАЛИК КОСОНИЙ

Пайғу Малик Қорахоний кибор-зодагонларидан бири бўлган. Муҳаммад Авфий «Лубоб ул-албоб» тазкирасининг «Ҳукмдор ижодкорлар шеърларининг лагофати хусусида» деб номланган бобида Пайғу Малик Косоний Марғилон ва Косон ҳукмдорларидан бири эканлигини алоҳида таъкидлаган. «Унинг подшолиги даврида Марғилону Косон аҳолиси саодатманд ва фаровон яшардилар. У фазилят қуввати баланд, осмоний хислати юксак, юзидан қуёшдек нур дурахшон шоҳлардан эди. Шеърлари девонга жамланган. Шеърлар девони улкан бўлиб, халқ кўз гавҳаридек азиз тутадилар» деб ёзиб қолдирган олим. Шундан сўнг Авфий Пайғу Малик Косоний ижодидан намуна сифатида 25 байтдан иборат қасидасини келтирган. Унинг матлаъ ва мақтаъи куйидагилардан иборат:

*Эй роҳати дилу эсон, эй офтоби хубон,
Эй жоннавоз чун дил, эй дилгузор чун эсон...
Умри ту бод чандон то турраҳои мушқин,
Бағ гарди гўйи симин жавлон кунад чу чавгон.*

(Эй жону дилнинг роҳати, гўзаллар қуёши, эй дил каби жонни эъзозловчи жон каби дилгузор. Сенинг умринг ҳамиша серфайзу мушқли бўлсин, олтин гўй атрофида чавгондек жавлон урсин).

Шундан сўнг тазкиранавис XI асрда яшаган шоир Тўғони Марғилонийнинг Пайғу Маликка бағишланган икки қасида, икки рубойи ва бир ғазалини келтиради. Демак, Пайғу Малик одил ҳукмрон сифатида ҳам, забардаст устоз шоир сифатида ҳам катта шўҳрат соҳиби бўлган. Шоир ижодини бошқа сарчашмалардан қидириб топиб, ўз меросхўрларига етказиш бизнинг кечиктириб бўлмайдиган вазифаларимиздир.

АСИРИДДИН АХСИКАТИЙ

Абулфазл Муҳаммад бинни Тоҳир Асириддин 1126-1128 йиллар орасида ҳозир харобалари Тўрақўрғон тумани ҳудудида сақланиб қолган Ахсикентда туғилган. У дастлабки таълимни ватанида олади, сўнгра Фарғонага боради. Бу ердаги таълим уни қониқтирмайди. Шунинг учун Балхга бориб, мадрасага дохил бўлади: кимё, тиб, риёзиёт, нужум, ҳайъат, фалсафа, мантиқ, калом илмини кунт билан ўрганади. Талабалик йиллариданоқ Асириддин «Ахсикатий» таҳаллуסי билан шеърлар ёзади; Ҳирот, Марв шаҳарларига сафар қилиб, шоир сифатида шуҳрат қозонади.

Хуросондаги ижтимоий-иқтисодий ҳаёт танглиги, тоғли гўз қабилаларининг шаҳарларга ҳужум қилиб, шаҳару қишлоқларни вайрон қилишлари натижасида маданий ҳаёт издан чиқади. Танг аҳволда қолган Асириддин Ироққа жўнайди. Бироз вақт Ҳамадонда яшайди; Арслон ибни Тўғрал (1160-1179) ҳамда Қизил Арслонлар (1185-1191) даргоҳида ишлайди. Ана шу йиллари шоир бир неча бор Озарбайжонга сафар қилади; замона шоирлари билан дўстлашади. Асириддин Ахсикатий 1198 йили Озарбайжоннинг Ҳолҳол шаҳрида вафот этган.

Демак, Асириддин Ахсикатий умр бўйи дарбадарликда яшаган; дард-ҳасрат, ғам-андуҳда умргузаронлик қилган. Бир шеърида адиб ватандан жудолиги дўстлардан йироқликда ўтиб кетган ёшлигини қўмсаб, тескари айланадиган фалакни лаънатлайди, носоз даврондан ўкинади. Қуйидаги мисралар ҳам шундан гувоҳлик беради:

Дар аҳди мо модари роҳат ақим монд,

Шоди зи халқ рўй нуҳуфта чу духтар аст.

(Бизнинг замонамизда роҳатнинг онаси қисир қолди, шодлик халқ учун юзини ёпиб олган қизга ўхшайди).

Асириддин Ахсикатий Шарқ шеъриятидаги барча жанрларда умр бўйи асарлар ёзган. Унинг 8 минг байтдан иборат шеърлар девони бизгача сақланиб қолган. Девон 1313 йили Улвии Коши томонидан китобат қилинган бўлиб, «Индиан офис» кутубхонасининг (Лондон) Шарқ қўлёмалари хазинасида сақланмоқда. Унда 120 қасида, 220 ғазал, 80 қитъа, 80 рубоий, 4 таркиббанд, 24 фард жамланган. Асириддин ўз шеърларида мажозий ишқни, баҳор кўрки-ю Наврўзи оламнинг бетакрор фусункорлигини ўзига хос соз ва овозда куйлаган шоирдир. Унинг девони Тейхрон ва Душанбеда бир неча марта чоп қилинган.

Асириддин Ахсикатийнинг ҳаёти ва ижодий мероси доцент И.Ҳидоятлов томонидан тадқиқ этилиб, алоҳида илмий рисола яратилган. Келгусида бу забардаст санъаткор ватандошимизнинг асарлари ўзбек тилига ўгирилади, деган умидда бир ғазални эътиборингизга ҳавола этдик:

*Бо ки гўям роз, чун ҳамдам намонд,
Дард бигузашт аз ҳаду марҳам намонд.
Нақши як ҳамдам ба ман нанмуд чарх,
В-ин батар, к-аз умр ҳам як дам намонд.
Тар нагашт аз дидаи гирёни ман
Чархро, дар дида гўй нам намонд.
Чунки ман қурбон ба теғи ғам шудам,
Эй фалак, идея макун, к-ат ғам намонд.
Нест оини вафо дар шаҳри мо,
Ман бар онам худ, ки дар олам намонд.
Ғамгусор аз ман баса ғамгинтар аст,
Дар чаҳон гўй диле хуррам намонд.
Ними сабре дошт дар олам Асир,
Вой ў аз дасти ғам, к-он ҳам намонд.*

Мазмуни: бир ҳамдам қолмагач, розимни кимга айтаман, дард жонимдан ўтди-ю, марҳам қолмади. Бу чарх менга бир ҳамдамнинг суратини кўргизмади, шунинг учун умрдан бир дам қолмади. Менинг гирён дидамдан фалак ҳўл бўлмади, демакки дидамда нам қолмади. Чунки мен ғам тигининг қурбони бўлдим. Эй фалак, таъна қилма, мен тортмаган ғам қолмади. Бизнинг шаҳарда вафо одати йўқдир, энди билдимки, вафо оламда қолмади. Менинг қайғумга таскин берадиганнинг ўзи мендан кўра ғамгинроқдир, демак бу жаҳонда бир хуррам дил қолмади. Асир бу оламда яримта сабр соҳиби эди, эй воҳ, ғам дастидан ул ҳам қолмади.

Демак, шоир асарлари юксак даражадаги ижтимоий-сиёсий, ахлоқий-маърифий руҳга эга экан.

МАХДУМИ АЪЗАМ КОСОНИЙ

Шарқ тасаввуф таълимоти тарихида ўзига хос ўрин ва мавқега эга бўлган Ҳожаги Маҳдуми Аъзам Косоний ўз даврининг саййидзода уламоларидан бўлмиш Саййид Жалолиддин хонадонида 1461-62 йиллар орасида Косон шаҳрида туғилган. Дастлабки таълимни ўз юртида олган Аҳмад Марғилон, Чуст, Шоҳрухия шаҳарларида бўлади, Самарқанд мадрасаларида таҳсил кўради. Ўқиш тугагач, Косонга қайтган Аҳмад халқни ҳақ йўлига даъват эта бошлайди. У тез орада катта шуҳрат пайдо қилади ва эл орасида Маҳдуми Аъзам номи билан танилади. Буни эшитган Кармана, Миёнкол ҳокимлари Маҳдуми Аъзамни Самарқандга даъват этадилар. Аллома бу таклифни қабул этиб, шаҳардан унчалик узоқ бўлмаган Даҳбедга келиб жойлашади, боғбонлик ва деҳқончилик билан машғул бўлади. Айни пайтда Маҳдуми Аъзам халқ орасида нақшбандийлик таълимоти тарғиби билан жиддий шуғулланади ва илмий, бадиий асарлар ижод қилади. Маҳдуми Аъзам 1542 йили вафот этади. У кишининг мақбараси Даҳбеддадир.

Алломадан бизга қадар кўплаб рисоалар, шеърлар мерос қолган. Адибнинг «Асрор ул-никоҳ», «Самоия», «Рисолаи вужудия», «Одоб ус-соликин», «Одоб ус-сиддиқин», «Ганжнома», «Бақоия», «Насихат ус-соликин», «Танбият ус-салотин», «Нафаҳот ус-соликин», «Шарҳи рубоийёт», «Муршид ус-соликин», «Шарҳи як газали Убайдуллоҳхон», «Ўн икки рубоий шарҳи», «Зубдат ус-соликин», «Гул ва Наврўз», «Рисолаи Бобурия» сингари йигирмадан зиёд рисоаларининг дастхатлари турли қўлёзма хазиналарида сақланмоқда. Манбаларда Маҳдуми Аъзамнинг форсий тилда шеърлар битганлиги ва замондошларининг ижодини кузатиб борганлиги ҳақида аниқ маълумотлар бўлса-да, девон тузгани номаълум. Аммо илмий рисоалари таркибидаги далиллар унинг нозиктаб шоир эканлигидан далолат беради. Шарофиддин Роқимий ҳам уни «Қутбул авлиё ва ғовсул атқиё» деб таърифлаб, кўплаб илмий ва бадиий асарлар ёзганлигини таъкидлаган. Шундан сўнг муаллиф «Тарихи томм»да «аср фозиллари эшон вафотлари тарихига марсиялар, тарихлар ёздилар» деб, олти мисрадан иборат бир тарихни, ўзининг Маҳдуми Аъзам мадҳига бағишлаган ўн байтлик газалини келтирган (Шарофиддин Роқимий, Тарихи томм, «Маънавият», 1999, 95-96-бетлар). Муҳаммад Содиқ Қошғарийнинг «Тазкираи азизон» ёки «Тазкираи хожагон» асарида Маҳдуми Аъзамнинг ҳаёт йўли, пирлари, илм ўрганишдаги риёзату кароматлари, шажараси хусусида аниқ маълумотлар мавжуд.

Мустақиллик туфайли Махдуми Аъзамнинг ижоди кенг ўрганилмоқда. Ватани Косонсойда эса рамзий мажмуа қад кўтарди. У буюк тасаввуф олими, нақшбандийлик тариқати назарийчиларидан бирига қўйилган муносиб ёдгорликдир. Унинг катта тарихий, илмий-назарий аҳамиятга молик бўлган асарлари ўзбек тилига таржима қилиниб, тарғиб этилмоқда, улар ҳақида дастлабки тадқиқот ишлари амалга оширилмоқда. Академик Б.Валихўжаев ҳамда ёш олим А.Нуриддновларнинг Махдуми Аъзам ҳақидаги мақолалари шулар жумласидандир.

* * *

«ЗУБДАТ УС-СОЛИКИН» АСАРИДАН

Ҳазрати Хожа Убайдуллоҳ — Хожа Аҳрордан нақл қилинибдурким, ул зотнинг ёшлик пайтларида нисбати шарифлари туфайли бир воқеани тушларида кўрибдурларким, гўё Ҳазрати пайғамбар саллоллоҳу алайҳи васаллам ул кишини ўзларининг муборак орқаларига кўтариб, Шошдаги (Тошкент) Мавлоно Абу Бакр Қаффоли — Шошийнинг нурга тўлган мозорлари ёнидаги тепаликка чиқарадилар. Бу тушнинг таъбирини чунон айтдиларким, Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.)нинг шарият ва тариқатларининг ривожини ул киши (Хожа Аҳрор) орқали вужудга келар экан.

Яна ул зот айтган эканларким, «ҳаргиз мулоҳаза қилдимки, ўшал подшоҳлар бирор мададкорсиз, кўмакчисиз ҳеч нағижага эриша олмаслар, демакки, Ҳақ субҳонаҳу ва таоло мени паноҳкор сифатида ул подшоҳларни келиштириш учун юборгандир».

Яна ул зотдан (Хожа Аҳрордан) нақл борким, айтар эдилар: «Камина йигирма марта, «сен бу замон подшоҳларини келтиришинг лозим», — деган хитобни эшитганман». Шул боис ул зотнинг подшоҳларни келтиришлари ва ўша замон подшоҳларининг бу мададкорлик туфайли (ҳалққа) келтирган баракалари, Муҳаммад (с.а.в.)нинг шарият ва тариқати ривожига мумкин қадар кўмак берди.

ХИРАДИ АХСИКАТИЙ

Ўз даврининг забардаст донишманди, жамоат арбоби, нозиктабъ шоири Хиради Ахсикатий ўзимизнинг кўҳна Ахсикатда туғилган. Дастлабки маълумотни оила муҳотида олган бўлажак аллома бир оз муддат Марғилонда ўқийди, Шоҳрухияга сафар қилади. У ердан Самарқандга бориб, шаҳар мадрасаларида таҳсил кўради.

Ўн олтинчи аср олимлари Шарофиддин Роқимий ҳамда Султон Муҳаммад Мутрибийлар «Тарихи томм», «Тазкират-уш-шуаро» асарларида Хиради Ахсикатийнинг Махдуми Аъзамга мурид бўлиб, у кишининг қўлидан хирқа кийганлигини ёзиб қолдиришган. Диний ва дунёвий билимларда камолот касб этиб, тасаввуф назариясида устоз даражасига етган Хиради Ахсикатий устози Махдуми Аъзамнинг тавсияси билан Балхга боради. Бу ерда у халқни ҳақ йўлига даъват этиш билан машғул бўлади, кўплаб муридлар орттиради. Орадан узоқ вақт ўтмай аллома Балх қозикалони вазифасига тайинланади. Бу ишда у ўн тўрт йил фаолият кўрсатади. Айни пайтда у илмий, ижодий ишлар билан шугулланади. Пояндаоҳунд Ахсикатий сингари ўнлаб шогирдларга пирлик қилади.

Қўлёзма манбаларда Хиради Ахсикатийнинг тасаввуф назарияси ва амалиётига доир бир неча рисоалар ёзгани, соҳибдевон форсийгўй шоир эканлиги таъкидланса-да, унинг асарларидан намуналар келтирилмаган. Бизнинг адиб ҳақида янги маълумотларни қўлга киритиш мақсадида афғонистонлик олимлар билан ўтказган суҳбатларимиз, ёзишмаларимиз ҳам ҳозирча натижа бермади. Айрим олимларнинг айтишларича, Афғонистонда чоп этилган «Уламои Балх» рисоласида ҳам Хиради Ахсикатий хусусида маълумот берилмаган. Лекин биз ноумид эмасмиз, қидирув ҳамон давом этмоқда. Шарофиддин Роқимийнинг маълумотлари бизни шунга ундамоқда.

МАҲМУД ИБНИ ВАЛИ (1595 – 1660)

Машҳур тарихчи олим, сайёҳ, забардаст шоир Маҳмуд Ибни Вали 1595 йили Балх ҳокими Пирмуҳаммадхоннинг (1546-1561) сарой амалдори Муҳаммад Вали Косоний хонадониди таваллуд топган. Отаси «Мир Хислат» таҳаллуси билан ижод қилган таниқли шоир эди. Косонсойда туғилган акаси Амир Абдулборий ҳуқуқшунос ва табиб бўлган.

Дастлаб оила даврасида саводини чиқарган Маҳмуд Ибни Вали Балх мадрасасида таҳсил кўради. Сўнгра эса замонасининг машҳур донишманди Мироншоҳ Ҳусайнийга мурид тушади. У бу ерда Ибн ал-Фақиҳ Муқаддаси, Зикриёи Қазвиний, Истаҳрий, Банокатий, Ҳамдуллоҳ Қазвиний, Жувайний сингари олимларнинг ижоди билан ошно бўлади. Маҳмуд учун устозининг кутубхонаси бир дорилфунун вазифасини ўтайди.

Бўлажак олим 1625 йили ўқиганларини ўз кўзи билан кўриш мақсадида Ҳиндистон ва Сарандиб бўйлаб етти йиллик сафарга жўнайди. Сафар давомида Деҳли, Лоҳур, Пешовар, Агра, Бомбей, Ҳайдаробод, Калькутта, Бихар, Гонконг, Виджнянагар сингари ўнлаб шаҳарларни кезиб чиқади, минтақа халқлари тарихи, жўғрофияси, маданияти, ҳайвонот оламини ўрганади. 1631 йили сафардан қайтгач, Балх ҳокими Маҳмудни китобдорлик вазифасига ишга жалб этади.

Олим 1660 йили Балхда вафот этган.

Маҳмуд Ибни Вали адиб, шоир, минеролог, ҳуқуқшунос, тарихчи, географ, табиатшунос сифатида форсий тилда улкан мерос қолдирган. Олимнинг «Равайиҳи таййиба», «Ёқимли тароват», «Муҳаббатнома», «Нажми соҳиб» («Ёрқин юлдуз»), «Рисолаи Баҳрия», устози ҳақида «Ахлоқи Ҳусайний», «Баҳрул асрор» («Сирлар уммони») сингари асарларининг дастхатлари Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Беруний номидаги Шарқшунослик институтининг хазинасида сақланмоқда. Шоир умр бўйи форсий тилда ёзган асарларини жамлаб 15 минг (бошқа бир маълумотга кўра 50 минг) байтдан иборат шеърлар девонини ҳам тузган. Афсуски, бу қўлёзма ҳали топилмаган. Аммо унинг илмий асарлари таркибидаги шеърларнинг ўзиёқ шоирлик салоҳиятини тасдиқлайди. Муаллиф ўз рисолаларида «Сомнома», «Гершаспнома», «Тарихи Курагонийн» дostonларидан кўплаб парчалар келтирган ва йўл-йўлакай таҳлил ва талқинини ҳам берган.

Маҳмуд Ибни Валининг «Баҳрул асрор» асари Шарқ халқлари, жумладан, Фарғона водийси тарихи ва жўгрофиясини ўрганишда ғоятда муҳимдир. Тўққиз жилдлик бу китобнинг юртимизга доир қисмини академик Бўрибой Аҳмедов форсийдан рус тилига таржима қилиб, нашр этишга муваффақ бўлди.

* * *

Жумладан, Маҳмуд Ибни Вали она юрти Косонсой ҳақида шундай ёзган: «Косон Фарғона Аҳсиқентига қарашли шаҳардир. Унинг гўзал далаларию мафтункор саҳролари ҳамда дилрабо иқлими кўрар кўзни қамаштиради. Ноҳия боғу роғлари-ю экинзорлари равзаи ризвонни эслатади. Жаннатосо бўстонларию ерларининг серҳосиллиги таърифга сифмайди. Меваларидан ўрик, нок, шафтоли, узум ва қовунлари ҳаддан ташқари зебо ва тотлидир.

Бу ернинг аҳолисидан, айниқса, саййидларидан бўлмиш икки уруғ алоҳида мартабага эга. Уларнинг бирини ойма саййидлари, иккинчисини тайёқ саййидлари дейишади. Даҳбеднинг энг машҳур саййидларидан Маҳдуми Аъзам, Хўжа Исҳоқ, Хўжа Ҳошим, Хўжа Солиҳлар асли косонликлардир».

Демак, Маҳмуд Ибни Валининг «Баҳрул асрор» асари қомусий аҳамиятга эга бўлиб, кўҳна юртимиз қадриятларини, хусусан маънавий неъматлари, табиати тарихини ўрганишда ҳамиша муҳим манбалигича қолаверади.

ФАЙЗИЙ КОСОНИЙ

XVI аср

Амир Дарвеш Муҳаммад Файзий косонсойлик бўлиб, XVI асрда яшаб ўтган жамоат арбоби ва шоирдир. Унинг туғилган ҳамда вафот этган йили маълум эмас. Шоирнинг болалик йиллари ўз юртида ўтган, сўнг Самарқанд ва Тошкент мадрасаларида таҳсил кўрган. У замонасининг олиму уламолари орасида «Подшоҳ Файзий Шерозий» лақаби билан ҳам шуҳрат қозонган. Файзий мадраса таҳсили даврида мавлоно Исматуллоҳдан (бу киши шоҳрухиялик машхур шайх Неъматуллоҳнинг ўғлидир) ҳамда Муставфий ар-Румийлардан дарс олган.

Файзий ўн бир йил Тошкент вилоятининг қозикалони вазифасида ишлаган. Тахминан 1591 йили юз йилдан зиёд умр кўриб, дорулфанодан дорулбақога риҳлат қилган. Унинг қабри Даҳбедда – Маҳдуми Аъзамнинг пойгоҳларидадир.

Султонмуҳаммад Мутрибий ўз «Тазкират уш-шуаро»сида Файзий «Кўп хушхулқ ва олий фазилатли инсон эдилар, яхши таъб ва марғуб ашъорлари бор. Ул ҳазрат муаммо ва аруз фанлари донишмандларидан эдилар. Бу хусусда бир неча рисола тасниф этганлар» деган маълумотни берган.

Шундан сўнг Мутрибий Файзийнинг ишқий мавзудаги бир ғазалини келтириб, «Соҳиби девон эдилар» дейди. Демак, Файзий Косоний забардаст форсийгўй шоир бўлиш билан бирга, таниқли адабиётшунос олим – аруз назариётчиси ҳам бўлган. Унинг ҳаёти ва ижодий меросини тугал ўрганиш кечиктириб бўлмайдиган вазифаларимиздандир.

ҲОДИЙ XV – XVI аср

Ўн бешинчи асрнинг охири ва XVI асрнинг биринчи ярмида яшаган косонсойлик шоирлардан бири Ҳодийдир.

Муҳаммад Ҳодийнинг ҳаёти ва ижодий мероси ҳақида маълумот йўқ. Фақат унинг 1543 йили вафот этгани маълум. Фазлийнинг «Мажмуаи шоирон»ида унинг куйидаги байтлари келтирган:

*Ба жон расид дил аз меҳнати жаҳон маро,
Ажсал кужост ки миннат неҳад ба жон маро.*

(Жаҳон меҳнатидан қалбим эзилди, жонимга миннат қилмайдиган ажал қаерда?)

*Мард боядки дониш омузад,
То зи ҳар кас шарифтар бошад.*

(Мард киши барчадан шарифроқ бўламан деса, илм ўрганмоғи лозим).

Демак, Муҳаммад Ҳодий косонлик форсийгўй шоирлардан бўлган. «Тазкираи Қаюмий» китобида ҳам Ҳодий ҳақида мухтасар маълумот бор.

АХСИЙ ПОЯНДАОХУНД XVI аср

Ахсий Пояндаохунд XVI асрда яшаган ахсикентлик шоир ва фикҳ донишмандидир. У кўҳна Ахсикентда руҳоний оиласида дунёга келади. Хусусий муаллимлар қўлидаги таълимидан сўнг, Самарқанд ва Тошкент мадрасаларида таҳсил кўради. Шундан сўнг илми калом ва тасаввуддан мукамал билим олиш мақсадида Балх шаҳрига бориб, шайхул ислом Хириди Ахсикатий қўлида бир қанча вақт таҳсил кўриб, халқни маърифатга ҳидоят қила бошлайди. Унинг қабри ўз хонақоҳи ёнидадир.

Машҳур шоир ва адабиётшунос Мутрибий «Тазкират-уш-шуаро» асарида Ахсий хонақоҳи таърифидаги ўн байтдан иборат қасидаси ва шоирнинг бир ғазалини келтирган ва «Кам ёзса ҳам, кўп яхши ғазаллар битарди», деб унинг истеъдодига юксак баҳо берган. Мутрибий Ахсийнинг руҳий қудрати ҳақида бир ҳикоят келтирган. Ҳикоят адибнинг замонасининг пешқадам донишманди эканлигини тасдиқлайди.

Ҳозир Бухорода Шоҳ Ахсий масжиди ва гузарлари мавжуд. Баъзи манбаларда Ахсийнинг сўфизм назарияси ва амалиётига доир асарлар ёзгани қайд этилган. Аммо улар ҳали топилмаган. Афсуски, Хириди Ахсикатий ҳақида ҳанузгача сарчашмаларда бошқа маълумот учратмадик.

Машҳур шоир ва олим Шарофиддин Роқимий ўзининг «Тарихи том» китобида Ахсийни зукко шоир, донишманд шайх сифатида таърифлайди. У мавлоно Боқийнинг Абдуҳолиқ билан унинг вафотида бағишланган қуйидаги тарихини келтирган:

Ду муршид аз жаҳон рафтанд, бурданд,

Қарору сабр аз дилҳо саросар.

Бар вай синаҳо баҳри тарих,

Рақам карданд: Оҳ дили муқаррар.

(Жаҳондан икки муршид ўтиб, сабру қарорни олиб кетдилар, сийналар тарихини излаб унга рақам қилдилар: оҳ, дили муқаррар). Бу сўзнинг тарих моддаси ҳижрий 1010 (мелодий 1610) бўлади. Демак, Ахсий Пояндаохунд билан Абдуҳолиқлар бир кунда оламдан ўтишган экан. Мутрибий ҳамда Роқимий маълумотлари Ахсий юзлаб шогирдларнинг пири, кароматгўй донишманд — аҳли ҳақлардан эканлигини кўрсатади.

МАШРАБ

Оташнафас шоир, тасаввуфнинг қаландария сулукининг фидойи тарғиботчиси Бобораҳим Машраб бутун Шарқда машҳур ва маълумдир. У 1640 йили Наманганнинг Андижон қишлоғида туғилади. Дастлабки таълимни замонасининг йирик донишманди Мулла Бозор Охунддан олади. У ўз давридаги барча билимларда камолот касб этган. Машраб сўфизм назарияси ва амалиётини ўрганиш мақсадида йирик авлиё, дин-шариат арбобларидан бири Махдуми Аъзам Косонийнинг невараси Офоқхўжа ҳузурига Қашқарга боради. Машраб ундан 7 йил таълим олади ва пири қўлидан хирқа кияди. Шундан сўнг Машраб мустақил фаолият кўрсатиш ҳуқуқини қўлга киритиб, бу даргоҳни тарк этади. Шоирнинг пири ҳузуридан кетишига Офоқхўжа канизақларидан бирига меҳр қўйганлиги сабаб бўлган, деган фикр ҳам бор.

Шундан сўнг Машраб бутун Ўрта Осиё шаҳарларини кезиб чиқади. Ҳиндистонда, Бадахшонда бўлади. Уч марта Ҳаж сафарига боради.

Машраб 1711 йили мутаассиб руҳонийлар фатвоси асосида Балх ва Қундуз вилоятлари ҳокими Маҳмуд Қатағон томонидан дорга осиб ўлдирилади.

Машрабдан бизга катта ҳажмдаги шеърлар девони, «Мабдаи нур», «Кимё» маснавийлари мерос қолган. Агар шоир шеърларида ҳақиқий ишқ билан мажозий муҳаббатни куйлаган бўлса, «Мабдаи нур»да Жалололдин Румийнинг «Маснави маънавий»сидан файз топиб, ирфоний мулоҳазаларини ажойиб ҳикоятлар орқали ифодалашга муяссар бўлган.

Машраб ижоди А.Ҳайитметов, И.Абдуллаев, М.Зокиров, Ж.Юсупов, А.Абдугофуров, Д.Ҳамроева, М.Ҳошимхонов каби олимлар томонидан анча пухта ўрганилган. Халқ орасида Машраб ҳаёти ва шахсияти ҳақида қўнлаб ҳикоятлар, қиссалар тарқалган. Улардан бири «Қиссаи девонаи Машраб» халқ орасида кенг тарқалиб, шуҳрат пайдо қилган; қайта-қайта китобат қилиниб, нашр этилган.

ЎРТАР

Агар ошиқлигим айтсам, куйиб жону жаҳон ўртар,
Бу ишқ сиррин баён этсам, тақи ул хонумон ўртар.

Кишига ишқ ўтидан заррае етса бўлур гирён,
Бўлуб бесабуру бетоқат, юрак бағри чунон ўртар.

Нечук ўйлай, биродарлар, ани бирла бўлуб ҳайрон,
Ки ғам бошқа, алам бошқа кўрингки бу ниҳон ўртар.

Мени бехонумон тинмай куйиб ёндим фироқингда,
Отинг тутсам «нигоро» дебки завқида забон ўртар.

Қаю тил бирла, эй жоно, сени васфинг баён айлай,
Тилим лолу кўзим гирён, сўнгакларни ниҳон ўртар.

На қаттиқ кун экан, жоно, висолингдин жудо бўлмоқ,
Мени оҳим тутуниға замину осмон ўртар.

Бу дард ила хароб ўлдум, келиб ҳолимни сўрмассан,
Ғаминг бошқа, алам бошқа юрокимни фиғон ўртар.

Бу Машраб дардини, жоноки, ҳеч ким бошига солма,
Агар Маҳшарда оҳ урсам биҳишти жовидон ўртар.

ФАЗЛИЙ

Абдулкарим Фазлий Намангоний ўзбек адабиётшунослиги, жумладан, Қўқон адабий муҳитида алоҳида мавқега эга шоир ва олимдир. У XVIII асрнинг охирларида Наманган шаҳрида туғилган. Шаҳардаги мадрасаларда ўқиган. Бўлажак шоир Тўрақўрғонда расмий вазифаларда ишлаган. Шу даврдан бошлаб у «Фазлий» тахаллуси билан форсий тилда ғазаллар ёза бошлайди.

Амир Умархон ҳокимият тепасига келгач, Фазлийни пойтахт Қўқонга олдиртиради. Унга «Малик-уш-шуаро» унвонини беради.

1821 йили бир гуруҳ шоирлар Фазлий раҳбарлигида «Мажмуаи шоирон» тазкирасини тузадилар. «Зафарнома» манзумасини ёзади. Тазкирада 80 га яқин шоирлар ҳақида маълумотлар бор. Гулханий, Махмур, Ҳазий, Акмал, Нодирлар ҳақидаги далиллар гоётда қадрлидир. Амир Умархон вафотидан сўнг (1822) Фазлий Наманганга қайтиб келади ва шу ерда вафот этади.

Фазлий умр бўйи лирик шеърлар ёзиб, девон тартиб берган бўлса ҳам, унинг дастхати ҳали топилмаган. Шарқ тазкиранавислигида «Мажмуаи шоирон» гина шеърда битилгани ва ундаги Фазлий қаламига мансуб ғазаллар шоирнинг юксак истеъдод соҳиби эканлигидан далолат беради.

«Мажмуаи шоирон» XIX асрда Истамбул ва Тошкентда бир неча бор тошбосма усулида чоп этилган бўлса-да, XX асргача эътибордан четда қолди ва шўролар мафкураси тазйиқида Фазлий ижоди ўрганилмади.

Фазлий ҳақида «Тазкираи Қаюмий»да, академик Азизхон Қаюмов, филология фанлари доктори, профессор Эргашали Шодиев, доцент Ҳакимжон Ҳомидийлар тадқиқотларида дастлабки маълумотлар мавжуд.

Кўнгил доғин дедим ишқ ибтилосиндин нишондур бу,
Кўзим айдики, мендин сачраган бир қатра қондур бу.

Танимда кўр ўқинг захмини кўп қилма таажжубким,
Эрур ул дард тоғи ғам қушига ошёндуру бу.

Қадалган новакингни чекма кўксум захмидин адлай,
Нединким, нотавон жисмим аро руҳи равондур бу.

Хужуми хат ғуборин лаълидин сўрдим, кулиб айтди:
Бадахшон мулкига келган хитойли карвондир бу.

Дедим: зулфинг ва юздин оразингда печутоб айлар,
Деди: ўт шуъласида изтироб этган илондур бу.

Ғамингда бу сариғ рухсор ила андоғ заиф ўлдум,
Гумон айлар мани кўрган киши бир пурсамондур бу.

Дегай аҳбоблариға ўқуғон лавҳи мазоримни,
Шаҳиди новаки бир дилбари абрукамондур бу.

Агар ғам лашкаридин бўлса мақсудинг омон топмоқ,
Харобот ичра манзил айлаким, доруламондур бу.

Фурур этма насиб пироясига ҳосил эт маъно,
На суд андин дегайларким фалон ибни фалондур бу.

Хирад аҳли жунун кўйида аҳволини кўрганда,
Дегайлар ошиғи девонаи ҳусни чунондур бу.

Таарруз айлама, эй муддаий Фазли каломига,
Радифи барғазал шоҳи Умар соҳиб имондур бу.

ВАСФИЙ

Мулла Жалолхон Васфий 1862 йили Тўрақўрғонда зиёли оиласида дунёга келган. У шоир Афсуснинг набираси бўлиб, Исҳоқхон Тўра Ибратнинг амакиваччасидир. «Тазкираи Қаюмий»да Васфийнинг замон донишмандларидан бўлиб, муфтий, аълам вазифаларини бажарганлиги уқтирилган. Шоир 1930 йили 68 ёшида вафот этган. Ибратнинг Васфий вафотига атаб марсия ёзганлиги маълум. Васфий девони ҳали топилмаган.

*Биёбони тахайюлда қолибман волаи шайдо,
Замона пурхатар, душман ададсиз, дўст бепарво.
Ичурди шум фалак ғам бодасила оғу ошидин,
Фано бўлдум, йўқ ўлдум ушбу оламда мани расво.
Рафиқим дард, ёрим меҳнату андуҳ ҳамдамдур,
Кишим йўқ сўрғудек афтодаман фарёд вовайло.
Авал ҳижрониди юз минг балоға мубтало бўлдум,
Нечук ҳасрат, нега бедоду кулфатлар манга пайдо.
На мушкин кокил эрмиш турраси ҳар ён паришондур,
Муаттардур ҳама ёқда туташиб анбари саро.
Тўкар қоним аявсиз бир киши ногаҳ муқобилдур,
Саманди от мингач, илигида шамшири истиғно.
Кеча ул ой фироқида ишим фарёду афғондур,
На турфа хоҳишу ғамларин солди хати бошимго.
Ғариб Васфий ўлур бўлса унар лола мазоридин,
Нишони доғи ҳижрон кўрунар ул лоладин пайдо.*

ДЕВОНА

Мулла Абдулмажид Махдум – Девона XIX асрнинг охири ва XX асрнинг биринчи ярмида яшаб ўтган зуллисонандин шоирлардандир. У Чуст туманининг Оқча қишлоғида замонасининг донишманди оиласида дунёга келган. Хусусий муаллимларда ҳамда Чуст мактабларида таълим олган; Бухоро мадрасаларида таҳсил кўрган. Наманган ва Қўқон шаҳарларида қозикалон бўлиб ишлаган.

Пўлатжон Домулло Қаюмов Девона Бухорода ўқиб юрган кезларида замон шоирларидан Анбар билан мушоира қилган; «Халифа Солеҳ ёки Эшон Хўқандийга марсия ва тарих ёзмишдир» (П.Д.Қаюмов, «Тазкираи Қаюмий», «Фан», 1998, 3-жилд, 525-бет) деб махсус таъкидлаган.

Гарчи шоир Девона Чустда муқим яшаган бўлса ҳам, умрининг охириги йилларини Қўқонда ўтказиб, 1943 йили 80 ёшида вафот этган. Девона ғазал, марсия, тарих, мухаммас каби жанрларда кўплаб асарлар ёзган бўлса ҳам, унинг шеърлар девони ҳанузгача топилмаган.

х х х

Ишқ бозоринда ошиқлар қўюб жон ўйнагай,
Ким анинг чун доим онлар кўксида қон ўйнагай.

Пора қилгай хорани тунларда этган ноласи,
Тинмай афгон қонли кўз ёшига тўфон ўйнагай.

Ибн Абдуллоҳ киби ошиқни шайдо айлади,
Ишқ лангар ташласа гар Шайх Санъон ўйнаган.

Қиссаи Фарходи шайдодин ўқуб кўр бир варақ,
Мубталоға бинг бало бошида ҳар он ўйнагай.

Кўрки ноҳақ ҳибсу қайд Мансурни банд этмади,
Бегуноҳлар оҳига занжиру зиндон ўйнагай.

ЗОКИР

Эшон Шайхулислом Намангоний — Зокирхўжа Наманган шаҳрида туғилган. Дастлаб Наманганда ўқиган Зокир, кейинчалик Бухоро мадрасаларида таҳсил кўриб, забардаст шоир ва олим бўлиб етишади. Сўнгра Самарқанд Даҳбедида Халифа Сиддиқдан тасаввуф — илми ҳол бўйича дарс олади. Шундан сўнг у Қўқонга келади ва Амир Олимхон уни шаҳардаги Жомеъ масжидига мударрис қилиб тайинлайди, Шайхулислом мартабасини беради. Зокир шу ерда уйланади ва Улуғхон номли ўғил кўради.

Зокир умрининг охириги йилларини Наманганда ўтказиб, 1812 йилда вафот этган. У ўзбек ва тожик тилларида баробар шеърлар ёзган. Баъзи манбаларда Зокир «Қасидаи Сиддиқия» асарини битганлиги қайд қилинган. Фазлий Намангоний «Мажмуаи шоирон»да уни «Хожаи Калон» деб таърифлаган. «Тазкираи Қаюмий»да Зокирнинг замондош шоирлардан Муҳаммад Амин Хожа Қиёс ғазалига ёзган ўзбекча мухаммаси келтирилган.

Ишқ куйига қачон солдинг бу мискин зорни,
Пешаи ғам бирла буздинг бу тани афгорни,
Жусту жўйидин бўлуб озурда бу рафторни,
Бер мани маҳзунға, ё раб, ул бути айёрни,
Базм этиб хилват тутуб қон йиғлатай ағёрни.

То тирикман зикр этарман ул санам қолу қилин,
Сарф этиб ул ёра ҳар соатда умрим ҳосилин,
Шарбати жон истаганлардан ўпуб ҳар дам тилин,
Лаълидин ком истабон маҳкам кучай нозик белин,
Зулфи торидин этай кофир исим зуннорни.

Зор йиғлаб айладим ҳажрингда домонимни нам,
Кести илгимни дамодам зулм ила тиғи ситам,
Эй гўзал гул-гул ёниб айлаб тараҳхум қил карам,
Шона чек зулфинг мутарро айлади нозик санам,
Зевар айлаб жўра-жўра тоқ анга туморни.

Шона чеккан ҳолида зулфинг паришон айлаган,
Сурмолик бир кўз ғами кўнглимга солмишдур меҳан,

Лабларинг фикрида нобоп айладим жиѣсимни ман,
Топмас андин бир хабар юз умр тинмай истаган,
Ким эрур бир йўќа барбод айлаган юз борни.

Зокирам афсонаи ишќ ила зикримдур мудом,
Булбули мастамки гул васфи манга иш субћу шом,
Давлати васлинг талаб гулшанда мен тутдим маћом,
Йўќ эрур кўйи аро мискин Қиёсийдек гулом,
Жорўб айлар кўз била ҳар кеча юз гулзорни.

* * *

**Фузулий газалига Зокир мухаммаси
(парча)**

Шаби ҳижроними субћи висоли ёр ўландан сўр,
Ҳазин кўнглимни бир ғамбода дилафкор ўландан сўр,
Мани ҳолимни ҳар шаб фурқатингда зор ўландан сўр,
Шифои васл қадрин ҳажр ила бемор ўландан сўр,
Зилоли завќи шавқин ташнаи дийдор ўландан сўр.

Даҳониға ўзингни ўхшатиб, эй ғунча лоф урма,
Агар лоф урсанг ҳам ул сарвнинг қошинда кўп турма,
Гулистон ичра булбулдек фиғонинг гулча дукшурма
Лабинг сиррин келиб гуфтора бандин ўзгадан сўрма,
Бу пинҳон нуктаи бир воқифи асрор ўландан сўр.

Бангаким, дутма май чўх васл жомин нўш эданлардин,
Дариф этма қадаҳни май ичун майдон кезанлардин,
Жафо чўх чекдигим сандек пари сиймин баданлардин,
Хабарсиз ўлма фаттон кўзларинг жаврин чеканлардин,
Хабарсиз мастлар бедодини хушёр ўландан сўр.

МАЖЗУБ НАМАНГОНИЙ

Ўзбек адабиётида Мажзуб тахаллусли уч шоир ўтган. Биринчиси – Мир Муҳаммад Мажзуб (вафоти 1862), иккинчиси – Шарофиддин Мажзуб Хоразмий ва ниҳоят, учинчиси – Халифа Абдулазиз Хожа Мажзуб Намангонийдир.

Ўн саккизинчи аср охирларида ёзилган «Тазкират ул-авлиё» Мажзуб Намангоний қаламига мансуб бўлиб, унда Бухорода ҳукм сурган манғит хонлари Раҳимхон ва Шоҳмурод (1753-1800) давридаги тарихий воқеалар ҳақида маълумот берилган. Бундан Мажзуб Наманганда туғилиб, XVIII асрнинг охири ва XIX асрнинг бошларида яшаган, Бухоро ва Самарқандда бўлиб, илмини такомиллаштирган, деган фикрга қелиш мумкин.

Мажзуб Ўрта Осиёда кенг тарқалган Нақшбандия тариқатига эргашган. Шу сабабли «Мажзуб» (жазаваси тутган) тахаллусини олган. У ўз лирикасида дунёвий муҳаббат билан бирга Ҳақ ишқини теран тасвирлай олган шоирдир. Шоир ғазалларида чин севги, халқпарварлик, софдиллик, одамийлик, поклик, ҳалоллик, замона носозлигидан шикоят тасвирланади. Шоирнинг «Соқийнома» асари тасаввуфга тааллуқлидир. Шоир девонининг қўлёзмаси Ўзбекистон ФА Шарқшунослик институтида сақланади. Унинг «Тазкират ул-авлиё», «Мунақибни аҳли сулук», («Тариқат аҳли сифатлари»), «Дар тавзеҳ» («Изоҳлаш ҳақида») сингари асарлари ҳам мавжуд.

Шоир девони 1911, 1915 йилларда тошбосма усулида Тошкентда нашр қилинган. Мажзуб ўзбек ва тожик тилларида баробар ижод қилган.

УЙҚИ ЧОҒИ

Уйқи чоғи тунда чикди моҳи тобон ўзгача,
Кун музайян бўлди, ер саҳни гулистон ўзгача.

Ишқи шўрангез ёмғир тўкди дард афлокидин,
Мубталолар ноласи бўлди намакдон ўзгача.

Офтоби маърифатни сен қуёшга тенглама,
Кўрки осори тутун ой баҳри Канъон ўзгача.

Сарв букланди, сиҳи синди санубар ҳамлда,
Чун малоҳат нахли қад ингач намоён ўзгача.

Ёр васлини тилаб ҳайрон, ҳазин, зор элни кўр.
Сут тилаб йиғлар кичиклар сайъи модар ўзгача.

Беватан сарсонлиги ҳам хасталарни нолиши,
Ғам етим гўдақдадур шоми ғарибон ўзгача.

Ёрга етмоқлик ҳазин ушшоқ доғидур жон аро,
Лек завқи муддаои аҳли даврон ўзгача.

Жон бериб жононга етмак дема ҳар кимнинг иши,
Тухми савдо тарбият қилгувчи деҳқон ўзгача.

Ҳар вилоят шоири бир тарз иншо этар,
Меъёри номарбут Мажзуб Намангон ўзгача.

х х х

Қадам йўлга қўйган талабгорлар,
Муҳаббат ўтидин дилафгорлар,
Қачон ғофил ўлди ул бедорлар,
Ки хушёрлардир, ки хушёрлар,
Хабардорлардир, хабардорлар.

Ўзини муҳим дари дайр этар,
Гулистон асрорини сайр этар,
Қачон дилни, моил суйи ғайр этар,
Ажаб ёрлардир, ажаб ёрлар,
Некўкорлардир, некўкорлар.

Гуруҳе қилур Муғбача хизматин,
Тутар пос Пири Муғон ҳурматин,
Ки излар художўй киши суҳбатин,
Вафодорлардир, вафодорлар,
Сафодорлардир, сафодорлар.

Талаб хайлини ҳою ҳавоси йўқ,
Жаҳон нақдига зарра парвоси йўқ,
Ки Ҳақдан дигар ҳеч таманноси йўқ,
Сабукворлардир, сабукворлар,
Худоёрлардир, худоёрлар.

Ҳама дардмандга шифо лутф қил,
Ки солиқ элига Сафо лутф қил,
Ки Мажзубларға вафо лутф қил —
Умидворлардир, умидворлар,
Умидворлардир, умидворлар.

НОДИР XVIII – XIX аср

Ўн саккизинчи асрнинг иккинчи ярми ва XIX асрнинг биринчи чорагида яшаб ижод этган зуллисонайн шоирлардан бири Нодирдир. Академик Азиз Қажумовнинг аниқлашича, Нодир 1743-44 йиллар орасида Косонсойда туғилган. Йигитлик палласида ўқиш учун Қўқонга келади. Амир Умархон саройи атрофига уюшган шоирлар билан алоқа боғлайди. Лекин манбаларда бирон бир сарой вазифасида ишлагани ҳақида маълумот йўқ. Аммо одамларга китоб кўчириб бериб кун кўргани, иқтидорли хаттот эканлиги маълум. «Қўқон тарихи ва адабиёти» китобида унинг имом бўлганлиги ҳам қайд этилган.

Фазлий Намангоний машҳур таъкираси «Мажмуаи шоирон»да Нодир ҳақида қуйидагича маълумот беради:

*Бувад Нодир марди соҳибкамол,
Ба ҳафтод бошад вара синну сол.
Дар ин сол ҳафтоди он нуктадон,
Сулукаш ба атвори ашъориён.
Ба таҳрири хат чун Алии пурҳунар,
Зи хубони Хўқанд он номвар.*

(Нодир камолотга етган мард киши бўлиб, ёши етмишдадир. У нуктадон киши шу ёшда ҳам гўзал шеърлар ёзади. У хат кўчиришда Султон Али Машҳадийдек ҳунари баланд бўлиб, Қўқон шаҳрининг номдор яхшиларидандир). Нодир тахминан XIX асрнинг қирқинчи йиллари бошларида вафот этган.

Адабиётшунос А.Мадаминов ўтган асрнинг ўрталарида Косонсойдан шоирнинг мукамал девони қўлёзмасини топган. Дастхат ҳозир Қўқон адабиёт музейида сақланмоқда. У Нодирнинг тожикча шеърларидан иборат. Бундан ташқари, шоирнинг 1824-1825 йилларда ёзилган 6000 минг мисрадан иборат «Ҳафт гулшан» достони ҳам мавжуд. Асар атоқли ўзбек шоираси Моҳларойим Нодирага бағишланган бўлиб, унда адолат, маърифат, ахлоқ, хотин-қизларни муқаррам тутмоқ ғоялари тарғиб этилади. Асар Шарқ адабиётида кенг тарқалган ҳикоя ичида ҳикоя туркум сюжет усулида битилган. Ҳар бир ҳикоя ўзига хос тузилиш ва мукамал мазмунга эга. Достоннинг Нодира васфига бағишланган боблари ғоятда мароқли:

*Йиғибон ҳар тарафдин неча хотин,
Бариси фазлу дониш ичра отин.
Ҳама фаҳму фаросат ичра якранг,
Ҳама зуҳду ибодат бирла ҳамсанг.
Бири Зебунисодек эрди шоир,
Бири Марям каби зуҳд ичра моҳир.
Бирининг фаҳми бир-биридан фузунроқ,
Бирининг илми бир-биридан узунроқ.*

Нодирнинг «Ҳафт гулшан»и Азиз Қаюмов томонидан анча пухта таҳлил этилган ва кейинчалик нашр қилинган. Аммо шоир девони ҳали илмий жиҳатдан мукамал тасниф этилмаган ва жиддий ўрганилмаган. Бу масала адабиётшунослигимизнинг долзарб муаммоларидан бири бўлиб қолмоқда.

х х х

Анинг гул оразига жон қуши дор ўлди ўхшайдур,
Кўнгил зулфини домига гирифтор ўлди ўхшайдур.

Неча кун офият гулзори ичра эрди оромим,
Мани расвои олам айлаган ёр ўлди ўхшайдур.

Кўруб гулшанда шаҳло кўзларингни жилва чоғинда,
Хижолат бирла нарғис кўзи бемор ўлди ўхшайдур.

Тириклик топди очлиқдек висолидин бўлуб маҳрум,
Гудози ҳолатим ҳажр ичра душвор ўлди ўхшайдур.

Мани эй худ мусулмонлар, фироғу рашк ўлдурди,
Рақиблар базмига ул шўх майҳор ўлди ўхшайдур.

Ададсиз жон қуши ҳар ён осилмиш тори зулфиға,
Анинг ҳар турраси тасхири тумор ўлди ўхшайдур.

Уруж этди фалакка баски, Нодир кўнглидин афғон,
Магар ҳижрон гамидин эмди гуфтор ўлди ўхшайдур.

МАЪДАН 1761 – 1838

Одинамуҳаммад Авазмуҳаммад ўгли Маъдан ҳақида академик Азиз Қаюмовнинг «Қўқон адабий муҳити», В.Абдуллаевнинг «Ўзбек адабиёти тарихи» (1974-1980), А.Халилбековнинг «Наманган адабий муҳити» китобларида маълумотлар берилган. У ҳақда Ҳалима Мухторова махсус тадқиқот яратган.

Маъдан Пунгон яқинидаги Панғоз (Панжғоз) қишлоғида деҳқон оиласида туғилган. Муҳаммад Косоний қўлида тарбия кўради. 10-12 ёшларидан шеър машқ қила бошлайди. Қўқон хони саройида хизмат қилади. Лекин муҳтожликда яшаган кўринади. Зеро, бир байтида: «Шаҳарга ўзим сиғсам ҳам, оху-фигоним сиғмайди», дейди шоир.

Фазлий «Мажмуаи шоирон» тазкирасида Маъдан ижодини юқори баҳолайди:

Чу Маъдан ба гавҳари тарозу бувад...

Бувад Маъдан он кони ганжи сухан...

(Маъдан гавҳарни ўлчаш учун тарозидир

Маъдан сўз хазинасининг конидир...)

Шоирдан мукамал шеърлар девони қолган. Уларда ўзбек мумтоз шеърятининг барча жанрларидаги асарлар мавжуд. Маъдан мудом эл ичида яшагани учун халқ дардини куйлаган.

Фалак вожун, замон аҳли забун, шоҳ илтифоти кам,

Таним мажруҳ, ҳижрон ханжари дил чокина марҳам.

Маконим – кўҳи меҳнат, ҳамдамим – оҳ, рафиқим - ғам,

На маъқула муқаррар мазрам ризқим уза маҳрам,

Маишат озу мунча ғам фаровон ўлмасун, ё раб.

х х х

Қаригон чоғда тушди бошимга Мажнун алолоси,
Мени эл таън этиб дерлар бўлубсан ишқ шайдоси.

Сабоға арза тутдум, дуди оҳим ихтилот айлаб,
Ки шояд раҳм айлаб англагай номимни иғвоси.

Бу жоним пора-пора шона янглиғ чок ўлур ҳар дам,
Эшитгач тонг елидин муждаи зулфи мутарроси.

Таним қонимға булғаб Бестун тоғида ястандим,
Манга кўрсатмадилар жодаи Мажнунни саҳроси.

Кўнгилға тоза-тоза доғ тўлди сарвқадлардин,
Табиби ишқдин сўзи фикри мафлухи модавоси.

Қарилиғда май ичмак, рафъи исёни шабоб этмак,
Жавоз эрмасмукин, эй муфтилар, Маъдани фатвоси.

МАҲЗУН XVIII – XIX аср

Наманган адабий муҳотида шоир Зиёвиддин Маҳзун ўзига хос ўрин тутади. У XVIII асрнинг охири ва XIX асрнинг бошларида яшаб ижод этган. У ҳақда қисқа маълумотга эгамиз, холос. Чустда туғилган, Уйчида қозилик қилган. Маълум муддатда Қўқонда яшаган. Умрининг охирини Чустда ўтказган.

Фазлийнинг «Мажмуаи шоирон» тазкирасида «Этти» радифли газали берилган ҳамда шоирнинг шуҳрати мадҳ этилган.

Таъриф:

*Зи қозичаи Уйчиги ин ғазал,
Нишон монд бо дўстон дар милал.
Ҳама умр ранжур буди тамом,
Аз он рўй Маҳзун ба худ карди ном,
Ба фаҳму хирад буд равшанзамир,
Физояш зи хони атои амир.
Чу гардид жонаш асири ажал,
Нишон монд аз шеъри ў ин ғазал.*

Таржимаси:

*Бу ғазал Уйчининг қозичасидан
Эл аро дўстларга нишона қолган,
Бутун умри ўтди озорда тамом,
Шунинг-чун у олди Маҳзун деган ном
Фаҳму ақлда эди фикри кўп равшан,
Физоси амирнинг дастурхонидан.
Ажал унинг жонин асирга олди,
Шеърдан шу ғазал нишона қолди.*

Шоирнинг истеъдоди қанчалар юқори эканини кўриш учун ўша «Этти» радифли газалининг баъзи байтларини келтирамыз.

Қачонким лаъли нобинг сўзда майли нўшханд этти,

Ҳазин жону кўнгулни талхкому дардманд этти.

... Ямон кўз тегмасун ҳуснумга деб ул ҳўблар шоҳи,

Жамоли оташига донаи холин сипанд этти.

... Қиё боққайму деб Маҳзун кўнгул кўп интизор эрди,

Биҳамдиллоҳки, мужгон новакидан баҳраманд этти.

Маҳзуннинг газалига шоир Эшонхўжа Вола муҳаммас боғлаган. Бошқа манбаларда Маҳзун ҳақида ҳозирча маълумот учратмадик.

ҲОЗИЙ XVIII – XIX аср

Муҳаммад Ҳозий XVIII асрнинг иккинчи ярми ва XIX асрнинг биринчи чорагида яшаб ўтган. У Поп туманига қарашли Пунгон қишлоғида туғилган. Унга Ҳозий Пунгоний нисбаси ҳам берилган. Шоир 1818 йилда вафот этган, деб тахмин қилинади.

Ҳозий Бухорода ўқиган, Қўқондаги Мадрасаи Мирда мударрислик қилган. Шаҳар муфтиси вазифасини ҳам бажарган.

Шоирдан ўзбек ва тожик тилида ёзилган шеърлардан иборат девон мерос қолган. Шоир девонининг тўрт қўлёзмаси ЎзРФА Шарқшунослик институти фондида ва Санкт-Петербургдаги қўлёзмалар хазинасида сақланади. Девон мукамал бўлиб, 3000 мисрадан ортиқ шеърларни ўз ичига олади. Шоир ҳажвий шеърлар ҳам ёзган, «ширу шакар» тарзидаги асарлари ҳам бор.

Ҳозий «Ўлмағил», «Олдида», «Кадина» каби бир қатор ғазаларида севги-садоқат, гўзалликни тараннум этади; «Бўлмадим», «Менга», «Бенавоман», «Букулди қоматим бори ғаму, андуҳи мотамдин» ва бошқа асарларида зулм-зўрлик, замона носозлигидан шикоят қилади.

Менга хурсандчилик мумкин эмасдур, айламиш гўё,

Қазо меъмори ғам туфроғидин таъмир бунёдим.

Букулди қоматим бори ғаму андуҳу меҳнатдин,

Дегул роҳат муяссар то ўланча ранжу кулфатдин.

Шунинг учун ҳам академик Азиз Қаюмов «Ҳозий ўзининг лирик шеърларида инсон қалбининг кечинмаларини, унинг орзу-истакларини, қувонч ва қайғуларини, қониқиш ва афсусларини, хуллас унинг руҳий дунёсига хос нозик ва ранг-баранг туйғуларини куйлайди» деганда мутлақо ҳақ эди.

Бошқа бир мухаммасида Ҳозий замонасидаги зулм-зўрлик, ҳақсизликлардан нолийди, кажрафтор даҳри дунни лаънатлайди:

Ғам юкин тортиб, алиф қаддим эгилди мисли «нун»,

На қарорим қолди, на орому на сабру сукун.

Ҳоли зорим сўрки, ғам илкида йўқ мендин забун,

Зуфунунлар олдида таъбим фалотиндин фузун,

Дунтабиат бебасиратларни нохурсандиман.

Ҳозий ҳақида Фазлийнинг «Мажмуаи шоирон», Агторнинг «Тухфат-ут-тавориҳи хони», А.Қаюмовнинг «Ҳозий» (1959), «Қўқон адабий муҳити» (1961), А.Халилбековнинг «Наманган адабий муҳити» (1998) тадқиқотларида анча батафсил маълумотлар мавжуд.

х х х

Кўнгул кўргач, юзингни майли гулзори ирам қилмаз,
На гулзори ирам ёди гули фирдавс ҳам қилмаз.

Чекиб юз ноз ила ҳанжар юрагим поралар қилдинг,
Киши ўз душманига ҳеч вақт бундоқ ситам қилмаз.

Сабо аёра элтур тўтиёлиққа губорини,
Қўзим ёши қўйин туфроғини беҳуда нам қилмаз.

Худоға шукурким, дарди жафою жаврин ул маҳваш,
Қилур кундин кун ортуғ жонима, бир зарра кам қилмаз.

Рақибо, қилма нолиш ман кўрган ёр ўлса дилдоринг,
Мани шод этмади ул ёр, сани ҳам муҳтарам қилмаз.

Кўруб ул бутни қошин меҳроба қилдинг сажда, эй зоҳид,
Сен этган ишни билмоқ ҳеч раҳобни санам қилмаз.

Муяссар бўлса сингон косау гулхан кули Ғозий,
Ҳавойи тахти Доро, орзуйи жому Жам қилмаз.

х х х

Эй қуёш, субҳи узоринг бирла мағрур ўлмағил,
Бир нафасда шом ўлур, албатта, масрур ўлмағил.

Тингла пандим, эй кўнгул, бўлма вафосизларга ёр,
Бора-бора, зор кундин кунга ранжур ўлмағил.

Бўлма коми нафс учун ҳар сифланинг олдида ҳам,
Обрўсизни юкин чекмакка маздур ўлмағил.

Масту иқбол ўлма абдори билан оғритма бош,
Тотмағил бу бодани, зинҳор махсур ўлмағил.

Шамъ янглиғ маҳфил аро бўлма ёнмоғдур ишинг,
То муяссардур жаҳон аҳлиға махмур ўлмағил.

Доҳа қўй марҳам олмасдин заҳм, вале миннат билан,
Мубталои дарди бадармона кофур ўлмағил.

Ғозийё нўш айла меҳнат жомидин захроби ҳам,
Бенавои шарбати чиннийю фағфур ўлмағил.

ШАВҚИЙ 1805 – 1889

Истеъдодли шоир ва донишманд тарихчи Мулла Шамс Шавқий Тўрақўрғон туманига қарашли Калвак қишлоғида бўзчи оиласида туғилган. Бўлажак шоир дастлаб оила муҳитида, сўнгра Шаҳанд мадрасасида сабоқ олади. 1840 йили Қўқонга боради. Бироқ Бухоро амири Насрулло босқинидан кейин қишлоғига қайтади, ҳунармандчилик билан шуғулланади. 1845-1858 ҳамда 1862-75 йилларда Қўқонда Худоёрхон девонида хизматда бўлади. Чор ҳукумати Қўқон хонлигини тугатгандан кейин, шоир яна қишлоғига қайтиб, бўзчилик ва мактабдорликни давом эттиради.

Шавқий ўзбек мумтоз шеъриятининг деярли барча жанрларида қалам тебратган ва ўз замонидаги ижтимоий воқеаларга ўз асарларида дадил муносабат билдирган.

1862-64 йилларда «Жомеъ ул-ҳаводис» («Ҳодисалар жами») достонини ёзади. Унда Худоёрхон ва унинг ҳарбий юришларини, хон билан Муслмонқул ўртасидаги ҳокимият учун олиб борилган курашларни, хоннинг қипчоқларга қарши урушини тасвирлайди. Асарда хоннинг ўзига хос тимсоли яратилган.

Истеъдодли шоир ва тарихчи Мулла Шамс Шавқий Ҳусан ўғли ҳаёти ва ижодини ўрганиш билан рус шарқшуноси В.П.Наливкин, шунингдек, Исҳоқхон Ибрат, Б.Каримов, Ф.Аҳмаджонова, А.Халилбековлар шуғуллунган.

Шоирнинг «Офарин» радифли ғазалида ошиқнинг руҳий кечинмалари ўйноқи мисраларда куйланади:

Жоно, жамолингни кўруб, жононлар айтур офарин,
Ўз кўксига ўзи уруб, ёронлар айтур офарин.

Қадди ниҳолингга қараб, абрў камонингга қараб,
Шоҳо, висолингга қараб, султонлар айтур офарин.

* * *

Тириклигим менга неъмат билиб бўлай шокир,
Тилим билан бўлайин ҳамди покингга зокир.
Қўлингда йўқ сани эй, Шавқий, бир амал зоҳир,
Умид шулки, худо этса журмдин тоҳир.

* * *

Шавқий сўз назмини ижмол айлабон қилди тамом,
Илтимос айлаб экан бу назмни бир некном,
Омиру Нозим дуо умидин айлаб мустадом,
Фурсати таъжил учун фикри яшурди сўзни хом,
Гар таанний бўлса эрди дилни хушёр айласам.

* * *

Жаҳон обод айлар ул париваш ҳусни гулзори,
Икки ҳам қошларини гўшасида чашми хуммори.

Икки наврас ниҳоли, лаъли шақар, орази зебо,
Кўрарга бас ажойиб нарх ўлубдур ҳусн бозори.

Кўзи жоду, юзи гул, сарв қомат, лаблари шаққар,
Мунаввар айлагай олам юзини ҳусн дийдори.

Ярошиб сарвдек қоматга нозик жомаи гулгун,
Жамолин бир томошо қилғали олам гирифтори.

Латофат кони ул ширин, малоҳат ғамзаси хунхор,
Жаҳон саҳнига тушган ҳури жаннатни намудори.

Бу шаклу, бу латофат, бунча раънолик ажойибким,
Жаҳонга фитна солмиш шеваи ноз ила рафтори.

Ҳамида нозанинлар васфида гуфтор этар Шавқий,
На хушдур ҳар кишини бўлса бу суратли дилдори.

МУХЛИС XVIII – XIX

Ёрмуҳаммад Мухлис XVIII асрнинг 90-йилларида Наманган шаҳрининг Чуқур кўча даҳасидаги Қоратут маҳалласида дунёга келган. Наманган ва Бухоро мадрасаларида таҳсил кўрган. Афғонистон, Туркия, Арабистон мамлакатларида сафарда бўлди. Ҳаж фарзини адо этади. У тахминан 1876 йилда вафот этган.

Шоирнинг адабий мероси қўлёзма ҳолида тўпланган. Бир қатор шеърлари «Тухфат ул-обидин ва анис ул-ошиқин» баёзи таркибида мавжуд.

Шоир асарларида инсонийликни, юксак одоб-ахлоқни тарғиб қилади, инсонларни саҳийликка, мурувватлиликка, ҳалимликка ҳожатбарорликка даъват этади:

*Агар ҳожат талабсан, эл аро ҳожатраво бўлғил,
Қаноат айлағил, боринг дариф тутма гадолардин.*

Мухлиснинг «Қарз» радифли ғазали шу кун руҳига мос. Унда қарз ва қарздорлик – судхўрлар тузоғига илинишнинг кулфатлари ўзига хос тарзда бадиий бўёқларда ифодаланган:

Солмағил тавқ қумридек бўйнингга сен занжир қарз,
Банд айлаб бошингга, айлар туман тақсир қарз...

Мухлис ҳақида А.Халилбековнинг «Наманган адабий муҳити» китобида бирмунча муфассал маълумот бор.

х х х

Қадимни дол қилган навниҳоли нозанинлардурлар,
Юрагим хаста қилган шўхи дилозорлардурлар.

Неча кун хизмат айлаб итлари бирлан ётай анда,
Мени маҳрум этан ул ёрдин ағёрлардурлар.

Дема олдимда ҳуру ҳавзи Кавсар васфин эй зоҳид,
Ҳадисим доимо ул лаъли шаққарборлардурлар.

Дедим, кўз, тўкма ёшинг билмасун зорингни мардумлар,
Тўкуб фош этди розим дийдаи беорлардурлар.

Деди зоҳид манга келгил ридо ол сафҳа илкинга,
Ки йиртиб пардасин панжанг дедим зуннорлардурлар.

Қочиб зуҳҳоддин кирдим харобот ичра Мухлисдек,
Ки чун мунда неча бекафшу бедасторлардурлар.

НОДИМ НАМАНГОНИЙ 1844 – 1910

Атоқли лирик шоир, маърифатпарвар адиб, бетиним сайёҳ Сулаймон Улуғхўжа Нодим Муқимий ва Хилватийларнинг яқин дўсти бўлган. У 1844 йили Наманган шаҳрининг Жомеъ маҳалласида зиёли оилада туғилган. Оиласи ва бошланғич мактабда савод чиқарган. Нодим Саидқулибек мадрасасида таҳсил кўради. Шундан сўнг халқ ҳаёти билан яқиндан танишиш мақсадида шоир Ўрта Осиё шаҳарлари бўйлаб саёҳат қилади, бир неча бор Тошкент, Қўқон шаҳарларида бўлади. Муқимий, Фурқат, Завқийлар мансуб адабий доира билан яқиндан ошно бўлади. Муқимий билан бир умрга дўстлашади, ўзаро шеърӣй номалар ёзишади, бир-бирларининг шеърларига мухаммаслар боғлашади.

Нодим 1902-1903 йиллар давомида Туркия, Миср ва Арабистон ўлкалари бўйлаб сафар қилади. Шоир 1910 йил 26 июнда Наманганда вафот этади.

Нодимдан бизга катта миқдорда адабий мерос қолган. Улар шоирнинг ўзи тузган «Баёзи Нодим» дастхатида, XX асрнинг бошларида тузилган баёзларда сақланмоқда. Бундан ташқари, шоирнинг бир қанча асарлари «Туркистон вилоятининг газети», «Туркестанские ведомости» сингари рўзномаларда чоп этилган. Шоир ўз асарларида, бир томондан, анъанавий муҳаббат мавзусини ўзига хос соз ва овозда тасвирлаб, лирик қаҳрамоннинг турли-туман руҳӣй кечинмаларини, маъшуқанинг бетақрор ҳуснини нафис тасвирлайди:

*Қаддинг узра чашми мастингдурму ё нарғис магар,
Бу малоҳат бирла сарви равон устидадур.*

Иккинчи томондан, мустамлакачилар зулмидан халқ бошига тушган оғир азиятлардан изгиروب чекади, чархи кажрафтор шевасидан фиғонга келади:

*Фиғонким чарх бедоди била кўнглим паришондур,
Балоу дарду ғам қасдида зору дийда гирёндур.*

«Баёни саёҳати Нодим», «Дар сафари ҳазрати Шоҳимардон Нодим гуфта», «Баён дар сафари Тошканд», «Баёни воқеоти сафари Бухоро ва Самарқанд», «Мухаммаси Нодим ба аҳволи замона» асарлари билан Нодим ўзбек адабиётида сафарнома жанрининг ривожига муносиб улуш қўшди, мавжуд ижтимоӣй тузум иллатларини аниқ лавҳалар орқали фош этди, танқид қилди. Бу масала «Дар мазаммати замона», «Шикоятӣ пахта» асарларида, айниқса, рўйи-рост ва кескин

ифодаланган. Шоир айрим шеърларида мунофиқ, риёкор, мутаассиб руҳонийларни ҳажв қилади, том маънодаги исломий маърифатни тарғиб этади.

Нодим асарлари ўша даврдаги ижтимоий-сиёсий ҳаёт ҳақида яхлит тасаввур ҳосил қилдиради. Сафарномалари эса, турли мамлакатлар, баъзи шаҳарлар тарихини, маданий-маърифий ҳаётини, турмушга кириб келаётган янгиликларга муносабатини ўрганишда алоҳида қимматга эга. Шунинг учун ҳам ўзбек маърифатчилик адабиётида Нодим Намангонийнинг ўзига хос ўрни бор, дейиш мумкин. Шоир ижодини тадқиқ ва тарғиб этишда доцент А.Халилбековнинг алоҳида хизмати бор.

х х х

Эй дилбари нозанини раъно,
Рухсори қуёш, лаби масиҳо,
На золи фалак, на динпаймо,
Бутхоналар ичра ҳеч тарсо,
Бир кўрмади сан каби санамни.

Мажруҳларингга марҳам айла,
Ёлтурма бу тарз, беғам айла,
Озор тариқасин кам айла,
Ошиқларингга тараҳҳум айла,
Кўп айлама жавр ила ситамни.

Жон дарди балойи ишқа маскан,
Маҳзун дилу сийна, чок домон,
Бу ғуссау жонгудоз равшан,
Сен ёрдин ўзга кимга дерман,
Кўнглумдаги дард ила аламни.

Бир ғўшада бўлса гулистони,
Маъшуғи анис меҳрибони,
Ичса ани илкидин ниҳони,
Бир коса шароби арғувони,
Помол қилур ҳужуми ғамни.

Тан ишқинг ўтида аҳгар ўлса,
Кўйинг сани манга бистар ўлса,

Кухдил басарим бас ул гар ўлса,
Нақши қадаминг муяссар ўлса,
Найлай бу жаҳонда жоми Жамни.

Дарди гами ҳажринг ила сўлдим,
Бир лаҳза на ўйнадим, на кулдим,
Охир санга етмай, оҳ, ўлдим,
Йўлингда губори роҳ бўлдим,
Бошимга етурмадинг қадамни.

Жон волаи ошиқи қадиминг,
Тан зору зиҳи фироқ бийминг,
Бўлмай сани ман даме надиминг,
Кўнглум қуши тойири ҳариминг,
Сайд этма кабутари ҳаримни.

Ҳусн ақлини божгиридурсен,
Ул қайлни беназиридурсен,
Нодимни хатопазиридурсен,
Иқлими вафо амиридурсен,
Эй, шоҳ бу гадоға қил карамни.

ҲАЙРАТИЙ 1845 – 1915

Умрзоқ Холбой ўғли Ҳайратий 1845 йилда Тўрақўрғон тумани Ёртепа қишлоғида сомсапаз оиласида туғилган. 1915 йили шу ерда вафот этган.

У аввал уйида саводини чиқаради, сўнг Тўрақўрғондаги Ғойибназар мадрасасида ўқийди. Мингбошига котиблик қилади. Ҳайратий зарофатгўй қизиқчи, ҳозиржавоб, дилкаш инсон бўлган. У қилқалам хаттот эди. Форс-тожик, озарбайжон классикларининг асарларидан файз топган.

Ҳайратий – маърифатпарвар шоир сифатида мумтоз шеърятимизнинг барча жанрларида ижод қилади. Навоий, Фузулий, Нодим ғазалларига мухаммаслар боғлаган. Баъзи манбаларда шоир девон тартиб берган, деган маълумот бор. Унинг асарлари, дostonлари адабиёт музейларида, баёзларда ва кишилар қўлида сақланмоқда.

Ҳайратий лирикасининг мавзу доираси кенг. Уларда соф инсоний севги, вафодорлик, инсон ва табиатга меҳр, ўз давридан норозилик мотивлари анча кучли. Баъзи шеърларида шоир айрим амалдорлар, юлғич савдогар, очкўз-судхўрларни ҳажв қилади, бахиллик, хасисликни қоралайди. Жаид мактабларини таърифлайди. Шоир Тўрақўрғондан Почча отага саёҳат қилиб, унинг таассуротлари асосида 134 байтдан иборат «Саёҳатнома» асарини ёзади.

Адабиёт муҳиби Дадамирза Орифбоев Ҳайратийнинг ҳаёт йўли ва ижодий меросини ўрганиш билан бир оз шуғулланган. Шоир дастхатларини аниқлаб, баёзлар таркибидаги шеърларини саралаб, мукамал асарлар мажмуасини яратиш ўз тадқиқотчиларини кутмоқда.

* * *

Фурқатда қуйиб бўлдим сўзона тонг отқунча,
Жисм ичра бўлиб жоним бирёна тонг отқунча.

Васлинг ила шод эрди маҳзун дилим, эй маҳваш,
Ҳуснингни чароғига парвона тонг отқунча.

Хуноба тўкуб кўздин, йиғлаб сани ёд этдим,
Хилватда тутиб узлат пинҳона тонг отқунча.

Дардоки, фалак айлаб бизларни жудо сандин,
Ҳамхона қилиб қўйди ҳижрона тонг отқунча.

Аҳсан сани кирдору атворингга пинҳони,
Қилдинг манга шафқатлар шоҳона тонг отқунча.

Лайли каби ёд айлаб бу ошиқи Мажнунни,
Этдинг ўзингга ул кун ҳамхона тонг отқунча.

Эй шўхи суҳандоним билмай сани қадрингни,
Суҳбатни еткурмасдин поёна тонг отқунча.

Навмиди висол ўлгач Ҳайратда мани ҳайрон,
Билмай ўзимни бўлдим девона тонг отқунча.

* * *

Сабо еткур саломимни нигори гулузоримға,
Таҳнийёти каломимни пари-пайкар нигоримға.

Сабо, арзим баён айлаб, неча элдин ниҳон айлаб,
Равон ашкимни қон айлаб фироқи ёримғимға.

Сабо, субҳи малоҳатдин кетур бўйи латофатдин,
Дамодам атри роҳатдин димоғи мушқборимға.

Сабо, ман санга айтурман, сўзимни ёра айтурсан,
Юзи гул, орази гулшан малоҳат ошқоримға.

Сабо, сенга сўзум шулдур, дегил: «Бечора бир қулдур»,
Ажойиб кори мушқулдур, тағофилпеша ёримға.

Сабо, ул яхши дилбардин, жамоли меҳри ховардин,
Лаби ёқути аҳмардин хабар вер табъи зоримға.

Сабо, бир кун мани ҳолим кўрарсан таври афъолим,
Етургил арзи аҳволим амири комкоримға.

Сабо, раҳм айла ман зора етур арзимни дилдора,
Хуморим бора тобора зиёд ўлди хуморимға.

Сабо, девонадур Ҳайрат анинг-чун тортадур кулфат,
Нечукдур сўрмагил ҳолат, етур номамни ёримға.

ХИЛВАТИЙ 1858 – 1921

Шоир Хилватий – Муқимий ва Фурқатларнинг замондоши, дўсти, шоҳибдевон ижодкорлардандир.

Хилватий (Мулла Йўлдош Тўрабой ўғли) 1858 йили Уйчи туман Жийдакапа қишлоғида деҳқон оиласида дунёга келган. Отадан эрта етим қолади. Мулла Азим қозиникида отбоқарлик қилади. Шу ерда саводини чиқаради. Сўнг Наманганда Азизхўжа эшон мадрасасида ва Кўқон мадрасаларида таҳсил олади. Муқимий, Фурқат, Нодимлар билан дўстлашади, араб, форс тилларини, Шарқ адабиётини ўрганadi. Ўзига «Хилватий» тахаллусини танлайди.

Шоирдан бадиий, илмий мерос қолган. У «Мавлуди шариф»ни туркийлаштириб, 1901 йилда Тошкентда чоп эттиришга муваффақ бўлади. «Чироғи мактаб» номли илм-адаб ҳақидаги асари 1907 йили Тошкентда нашр қилинган. Дўстлари билан «Почча ота»га саёҳат қилиб, 1910 йилда «Сайюл хибол» – «Тоғ сайри» асарларини яратади.

Хилватийдан қўлёзма «Девон» қолган. «Девон» машҳур адабиётшунос, таржимон, профессор Исматилла Абдуллаев ташаббуси билан 2001 йил «Фан» нашриёти орқали чоп этилди. Ундаги асарларда илм-маърифат, ишқ-муҳаббат, инсонпарварлик, адолат, тенглик, эркин ва ширин ҳаёт орзулари тараннум этилади. Сатирик ва юмористик асарларида шоир зўравонликни, нопок амалдорларни қоралайди. Девон маълум анъана асосида тузилган бўлиб, ундан ўзбек мумтоз шеърятининг барча жанрларидаги асарлар ўрин олган.

Шоир 1921 йил Шўро зулмини тортиб, боқий дунёга рихлат қилди. Жийдакапа қишлоғидаги 14-ўрта мактабга Хилватий номи берилган. Адиб ижодини салафлари бадиий мероси билан чуқурроқ, қиёсий-типологик жихатдан таҳлил қилиш галдаги вазифаларимиздандир.

х х х

Кўнгуллар гунчаси гул гул очилди ранги бўйидан,
Бу гул билмам қаю гулшандину қайси чамандандур.

Ўшал маҳваш парининг партави рухсоридин билгил,
Бу маҳфил ичра равшанлиғ на шамъу на лагандандур.

Бирав шайдо, бирав расво, бирав Мажнун, бирав маҳзун,
Дема бир ўзга дилбардин ҳама эй ёр сандандур.

Туну кун руҳ ёзиб сунбул сочини сайрибоғ этди,
Тамоми ранги бўйи ондандур на боғу на чамандандур.

Йиғим дарди юзингдандур, фиғоним фуқратингдандур,
На фахру молу зардандур на фарзанду на зандандур.

Дедим: бу ҳалқайи гесуларингму ё бало доми,
Деди: ушшоқлар кўнглини банд этган расандандур.

Юзим зардию сочим оқию қаддимни хамлиги,
Ўшал гулруҳни сочин сунбулу сарву сумандандур.

Сани деб Хилвэтий гоҳи қиморбоз ўлди, гоҳ расво,
Гоҳи банги, гоҳи гулханнишин, гоҳи чафандандур.

ИБРАТ 1862 – 1937

Хожа Аҳмад Яссавий авлодидан бўлмиш Ибрат Исҳоқхон Жунайдулла ўгли 1862 йил Тўрақўрғон туманидаги Сайрам қишлоғида боғбон оиласида туғилган. Отаси маърифатли киши бўлиб, «Ходим» тахаллуси билан шеър ёзарди. Ибраг илк маълумотни онаси Ёрибидан олди. 1878-86 йилларда Қўқондаги Муҳаммад Сиддиқ Тунқатор мадрасасида таҳсил олади. Араб, форс тилларини ўрганadi. Муқимий, Фурқат, Завқийлар билан дўстлашади. 1882-95 йилларда Ҳиндистонда яшади. Чет элларда юрган кезларида бир неча тил ва ёзувларни ўрганadi.

Ибрат маърифатпарвар, серқирра адибдир. 1876, 1907, 1918 йилларда у янги усулда мактаб очади. 1908 йилда «Матбааи Исҳоқия»ни ташкил қилади, 1905 йилда ҳаммом очади.

– Ибрат қози, хаттот, наққош, тилшунос, педагог-жадид, сайёҳ, шоир, тарихчи, ношир эди.

Адибдан бизга қадар катта адабий ва илмий мерос қолган. «Лугати сита ал-сина» («Олти тилли лугат», 1901), «Жомеъул-хутут» («Ёзувлар мажмуаси», 1911), «Илми Ибрат» шеъррий тўплами, «Тарихи Фарғона» (1916), «Тарихи маданият» (1925), «Мезонул-замон» (1926), «Санъати Ибрат қалами Мирражаб Бандий» (1928), «Муфрадот» (1928) сингари катта адабий, маърифий, илмий қимматга эга бўлган асарлар унинг қаламига мансубдир.

Ибрат 1937 йили мудҳиш қатағон қурбони бўлди.

Ибрат ижоди бўйича Улуғбек Долимов илмий тадқиқот олиб борган ва алоҳида илмий рисола яратган. Вилоят босмахонасига, Наманган шаҳридаги бир кўчага Ибрат номи берилган.

х х х

Эй ниҳоли қомати сарви санобардин ўтар,
Лабларин қирмизлиги шохду шаккардин ўтар.

Юзлари кўз нурини айлар мунаввар ҳар замон,
Кўзларини шуъласи обдори гавҳардин ўтар.

Шаҳд сўзларга тақаллум айласа жон бахшидур,
Жонга текканда мазоқи хуши маҳшардин ўтар.

Ул ҳилоли жабҳаси даврада ҳола мисл,
Бадр юзи нурида кўп шоҳи анвардин ўтар.

Нав зулфи хаттидур мандай ошиқ аҳлига,
Ҳажрида ошиққа дер райҳон анзордин ўтар.

Хулқи ҳўби ҳам кулоси доимо эгри турар,
Бошига қўйган у тожи тожи афсардин ўтар.

Ой юзи туғросида мадди камони юзи,
Лабларини рангида ёқути аҳмардин ўтар.

Нози истиғно сайдида ўлғусидур ошиқи,
Ҳажрида дилда ранги гоҳи асфардин ўтар.

Ибрат, ўлма ишқ йўлида буларга мубтало,
Минг балога қулфати ҳар кунда бошингдин ўтар.

х х х

Ҳаҳондин айш излаб, аҳли ҳақдин олмадинг ибрат,
Ҳама кори ҳаҳон борини этдинг, топмадинг нусрат.

Сенга танбиҳ эмасму муътақид дунёга у шаддат,
Беҳишт тайлаб бино кўрмай ўзига солди ҳақ фурқат.

Ўзун умри-ла олам аҳлига шоҳ ўлди ул Қорун,
Ўлиб кетди, ҳама дунёси қолди, олдиму муҳлат.

Худодин ёки хат олдингму ўлмасликка дунёда,
Қўлингга бўлса кўрсат ўлмасингга бир хатту ҳужжат.

Тилингда бандаман дерсан, қўлингдан келмагай бу иш,
Тасарруф айламай дунёни нафсингга қилиб журъат.

Агар Абдулаҳадсан, мосиволардан умидинг уз,
Жамолуллоҳ агар қалбингга бўлса, мақсади руъят.

Мақоми банда қандоқ бўлса ҳажога нозир,
Шухуди гайба бўлғусидур хожа санга улфат.

Макон истармусан ёки макинму аслида қасдинг,
Макон истар кишиға кўзламак лозим эмас жаннат.

Санга қайдин бўлур қалби сафо оғуши дунёсан,
Қабули ҳақ эмассан этмагунча халқдин узлат.

Амал қил ўз сўзингға, бўлма носих халққа мунда,
Амаллик банда бўлсанг, топкай эрдинг дунёда иззат.

Таманно айлама ухрода бу илмим Худодур деб,
Валилар ҳам ўтолмас охират кўпрукидин белат.

Сўзингда ҳақни савдоси, ўзингда зарра зуҳдинг йўқ,
Тахаллус айламушсан халқ аро отингни деб Ибрат!

х х х

Маданият ҳақида маснавий (парча)

Кўрдим, Ибрат, жаҳон машаққатини,
Кўрамиз энди анинг роҳатини.

Маданиятни кўрмай оламдин,
Кетмасак эрди ушбу оламдин.

Маданият жаҳонда осойиш,
Хулқ хусни анга оройиш.

Маданиятнинг шаҳри турмиш,
Киши гўёки жаннат ичра эрмиш.

Маданият халойиққа роҳат,
Кўрмагай ғамни ҳеч соат.

Маданиятнинг шаҳри ичра тур,
Даштда юрма, гулистон ичра юр.

ФИРОҚИЙ

Мулла Дўстмуҳаммад Фироқий Чуст шаҳрида ўз даврининг донишманд зиёлиси Мулла Ҳожи Муҳаммад хонадониди 1891 йили дунёга келган. Бошланғич мактаб ва хусусий муаллимлардаги таҳсилдан сўнг бўлажак шоир Қўқон шаҳрига бориб, Занжирли мадрасасида ўқийди. Фироқийнинг шоир ва фозил киши бўлиб етишишида чуствлик форсийгўй шоир Мулла Мир Абдулла Зарранинг ҳиссаси катта. У шоирга диний ва дунёвий билимлар бўйича дарс берган; саҳҳофлик ва хаттотликни ўргатган.

Фироқий Қўқоннинг Сармазор даҳасидаги Тошкентлик маҳалласида яшаб, ота касби қассоблик билан умргузаронлик қилган. У хушхат, хушхон, хушсуҳбат, зарофатгўйлиги билан Қўқонда шуҳрат қозонган. Фироқий ўзбек ва тожик тилларида кўплаб ғазаллар, тарона, мухаммаслар битган. «Тазкираи Қаюмий»да шоирнинг еттита шеъри келтирилган. Фироқийнинг вафот этган йили манбаларда қайд этилмаган. Унинг Маҳжур ва Чархий ғазалларига битган мухаммаслари маълум.

Қадрдонликни дўст тугган жаҳонда ёр камдан кам,
Самимий суҳбат истар ошно ғамхор камдан кам.

Муҳаббат бирла топган дўстдин зинҳор тонмасин,
Таниб топган кишилар йўқ эмасдур бор камдан кам.

Ҳамма дилдор мен деб ваъда бергай давлатинг бўлса,
Қўлингдин кетса давлат сенга чин дилдор камдан кам.

Вафо сўз тутмагил дилдор мен, деб лоф сўз этса,
Умид этма вафо топмоқлигинг душвор, камдан кам.

Чаманнинг чеҳра чоғи чин чиройи гулга часпондур,
Чопоннинг чокидин чанг чиқмоғи душвор камдан кам.

Вафосиз бу жаҳон зебосига дил берма кўп зинҳор,
Тополмассен қидирма ёри беозор камдан кам.

Яшурғил ички сирни этмагил ҳар кимни маҳрам, деб,
Ҳақиқий дўст бўлган маҳрами асрор камдан кам.

Фироқ ўтида куйдим топмадим чин ёри жонимни,
Мажозийларда йўқ чин толиби дийдор камдан кам.

ДОҒИЙ 1876 – 1966

Доғий (Йўлдош Отақўзи ўгли) 1876 йили Наманган шахрининг Тиканли маҳалласида деҳқон оиласида дунёга келган. Диний мактабда таълим олади, мустақил равишда ўзбек мумтоз адабиётини ўрганади. Унга Нодим, Хилватий, Муқимий, Шавқийлар «Доғий» тахаллусини беришади.

Доғий ижодида сатирик ва юмористик шеърлар кўпгина. «Ифлос», «Бекорчи», «Чилим», «Фолбин», «Насихат», «Раис» номли сатирик ва юмористик шеърлари эл ўртасида машҳурдир.

Чинободлик шоир Камолий (Камол Ҳамроқулов) Наманган шоирларига ёзган мактубида Доғийни устози сифатида таърифлайди:

*Доғий устоди қаламдир, ул Умархон Муниси,
Айт салом қолдирмайин Кашфий-ла Унвонин кўриб.*

Шоирнинг ўгли ва невараларининг сайъ-ҳаракати билан «Мова-роуннаҳр» нашриёти 2006 йили «Доғий девони»ни чоп этти.

На ишким келса, эй тан, бошинга бешак Худодандир,
Дема сен анга: «Бу ишлар менга чуну чародандур».

Дема нуқсу камолу хайру шар, суду зиёнингни,
Гумони тухмат айлаб, илтизоми Мосуводандур.

Агар бўлса ҳумога устихон тўъма, чибинга қанд,
Фалақдин шиква қилма, барчаси ҳукми қазодандур.

Такаббурпеша бўлма, хоксор ўл, хоксор ўлғун,
Азизлик хорликдан, хорлик ужбу ҳаводандур.

Етурма ҳеч кўнгилнинг доманига гарди озоринг,
Мукофотики сенга оқибат жавру жафодандур.

Такаллуф этма қилган ваъдага, эй одамийзоди,
Натойиж ҳар кима аҳд узра еткурган вафодандур.

Жазаъ бирлан фазаъни қўйғилу саббору шокир бўл,
Мазиди неъматуллоҳ бил: сенга шукру санодандур.

Топиб қалби сафони, доим бўлғил тазарруъда,
Ҳусули икки дунё илтижо бирла дуодандур.

Ризо бўлғил, қаноат айла, ўлса ҳарна мақсудинг,
Гила ҳар кимсадан қилмоқлигинг жузъи хатодандур.

Заковат аҳлидин ушбу ғазални сўрса кимдан деб,
Суханнинг гулшанида Доғий янглиғ хушнаводандур.

МУҲАММАДШАРИФ СЎФИЗОДА

Муҳаммадшариф Сўфизода — янги даврнинг оташин куйчиси. Абдулла Қаҳҳор ибораси билан айтганда, «Сатира ва юморда тенги тимсоли йўқ ва ўзига хос шоир» эди. Сўфизоданинг ўзбек адабиёти соҳасидаги хизматларини назарга олиб, Ўзбекистон ҳукумати унга 1926 йилдаёқ биринчилар қаторида «Ўзбекистон халқ шоири» унвонини берган.

Сўфизода 1880 йили Чуст шаҳрида Эгамберди пичоқчи оиласида дунёга келган. Манзура отинда саводини чиқаради, эски мактабда ўқийди. Ёшлигидан илм-фан, адабиётга қизиқади. Ҳофиз, Бедил, Навоий ижодини мутолаа қилади. Тошкент, Қозон, Боку, Тифлисида чиқаётган газеталарни ўқиб, онгини ўстириб боради.

Шоир 1893-1899 йилларда Кўқонда яшаб, Муқимий, Фурқатлар билан дўстлашади, «Ваҳший» тахаллуси билан шеърлар ёза бошлайди. Ҳажвий шеърлари туфайли Кўқонга сиғмайди, Чустга қайтади. Чуст амалдорлари уни динсизликда айблаб, шаҳардан қувғин қиладилар. Шоир 14 йил Озарбайжон, Арабистон, Ҳиндистон, Туркия каби мамлакатларда яшайди.

Сўфизода 1913 йили Чустга қайтиб, етим болалар учун жадид мактаби очади, яна таълиққа учрайди, ҳаёти хавф остида қолгач, 1915 йили ватанни тарк этади. Ҳиндистон ва Афғонистонда муаллимлик қилади. 1918 йили Афғонистон маориф вазирининг ўринбосари сифатида Тошкентга келади, афғон ваколатхонасида тилмоч бўлиб ишлайди, яна Чустга келади, Шўро идораларида ишлайди.

Шоир турли восита ва йўллар билан меҳнаткашларнинг кўзини очишга ҳаракат қилади. Маърифатни тарғиб қилади, сатирик ва юмористик шеърлар яратади. Бирин-кетин «Ҳақиқатдан кўз юмганлар», «Қалайсизлар», «Беш ёрлар тилидан», «Байрам нашидалари» сингари шеърлари эълон қилинади. Уларда замонасидаги ислохотлар ўзига хос тарзда тасвирланган.

Шоир 1937 йилда Шўро ҳукумати уюштирган қатагон қурбони бўлди.

Шоир ижоди ҳали мукамал ўрганилмаган ва нашр этилмаган. 1968 йили адабиётшунос Т.Расулов шоирнинг «Тароналар» тўпламини нашр эттирган ва у ҳақда махсус тадқиқот яратган. Бузрук Солиҳовнинг «Сўфизода ва унинг ижоди» (1934) рисоласи чоп этилган. Абдулла Хўжаевнинг «Қалбаги бўрон» драмаси, Йўлдош Шамшаровнинг «Чироқ» романи Сўфизодага бағишланган. Филология

фанлари доктори Раҳмонхўжа Иномхўжаевнинг афғон маърифатчилик адабиётига бағишланган тадқиқотларида Сўфизода ҳақида янги маълумотлар бор.

МАСНАВИЙ

Таълим олса ар киши унда қолур,
Уста йўқ ҳар мақомда йўрғалур.

Бўлмаса илми кишининг не деюр,
Ким қозонда бўлса чўмичга келур.

Ёшлигидан маълум ўлгай ҳар на бил,
Ким баҳоридин билингай яхши йил.

Индамасдин ўзни қилғил сен йироқ,
Нори яхши тево бўлгай бақироқ.

Кимки майдонда эмас, бўлмас шижоъ,
Кулли илмун юбси фил ғиртоси тоъ.

Бўлсун улус кўнгли жудинга гаров,
Куймагай қўли узун бўлса кўсов.

Подачининг икки кўзи ғовдадур,
Бўрини ҳар дам қулоғи овдадур.

Жулдур ўлган етишур жононага,
Кунни тушгай ёруғи зайронага.

ЎҚИНГ, ОНАЛАР

Мунча ёмон шўрлади пешоналар,
Қизларимиз жорияи хоналар.
Сиз эдингиз жонлара жононалар,
Қадрингизи билмади дебоналар.

Қумри билан булбулу бедоналар,
Яхши ўқур, сиз ҳам ўқинг, оналар.

Бир қарангиз, ерда кўкарган гиёҳ,
Сизга қилур ҳар бири этиб нигоҳ.
Лола кулиб, тағин кулар ойу моҳ,
Умр азиз, жоро туриб этди оҳ.

Қумри билан булбулу бедоналар,
Яхши ўқур, сиз ҳам ўқинг, оналар.

Миллати исломиянинг бонуси,
Ўзбек элининг қорақўз оҳуси.
Қар қилур бир кун жаҳл оғуси,
Илму амал ушбу касал доруси.

Қумри билан булбулу бедоналар,
Яхши ўқур, сиз ҳам ўқинг, оналар.

Дод ўшал олами руҳонидан,
Қилди маишат фуқаро қонидан.
Ҳурми эди дини азиз жонидан,
Миллат учун кечмади ўз қонидан.

Қумри билан булбулу бедоналар,
Яхши ўқур, сиз ҳам ўқинг, оналар.

МАЛЛАВОЙ БАХШИ ҲОШИМОВ

1887 – 1952

Таниқли ноқил, ровий, бахши Маллавоё Ҳошимов 1887 йили Косонсойда дегрез оиласида дунёга келган. Хусусий муаллимларда ва маҳаллий мактабларда таҳсил кўради. Ёшлигидан халқ эртакларию дostonларига қизиқиб юрган Маллавоё тез орада ровий ҳамда қиссахон сифатида шуҳрат қозонади. У дегрезлик ва кўнчилик билан бирга, чойхона ва гузарларда «Шоҳнома», «Машраби девона», «Қаҳрамони қотил», «Сайидбаттоли Ҳозий» каби асарларни маҳорат билан ўқиб берар, халқ кўшиқ ва термаларини ижро этиб юарди.

Ўтган асрнинг 30-йилларига келиб Маллавоё Ҳошимов дostonгўй бахши сифатида шаклланди. «Рустамхон», «Гўрўғли», «Зеби» сингари дostonлар унинг репертуаридан мустақкам ўрин олади.

Машҳур фольклоршунос Буюк Карим 1935 йили Маллавоё Ҳошимовдан «Гўрўғли», «Авазхон» дostonларини ёзиб олган. Бу асарлар ЎзР ҲА Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтининг фольклор бўлими хазинасида сақланмоқда. «Рустамхон» дostonидан парча.

Энди Рустамхондан сўз эшитинг. Узоқдан Рустамхон отасини олтин дорини, туғу байроғини кўрди. Кўнгли бузулди. Кўзидан ёши тизилиб, тулпорига қараб «Эй жонивор, тулпорим», дейди:

Тўрт туёғинг қоққан қозиқ,
Баданларинг гулдин нозик,
Отам боққан бўз таллоним,
Қанотларинг ярқиллатиб,
Ердинг танобин тортгин жонивор
Тиригида кўрмасам отамди.
Бир қамчини ураин ўнг сонингга,
Қиёматгача доғи кетмасин.
Томоша қилинг бу жониворни,
Кетиб боради парпираб,
Туёғидан чиққан тупроқ
Туш-Туш ёққа дирқираб.
Оғзини қоғдай очади,
Парча кўпук сочади,
Ерди усти билан
Кўкти ости билан
Қанотларин ярқиратиб
Олиш солди бўзартириб
Еткурди олтин дор остига
Рустамхонди томоша қил...

ЛУТФУЛЛО ОЛИМИЙ

1893 – 1968

Лутфулло Олимий – ўзбек миллий матбуотининг жонфидо илк қалдирғочларидан бири ҳисобланади.

Оташин публицист, журналист ва адиб Лутфулло Олимий 1893 йили Наманган шаҳрида дунёга келди. Уфадаги «Мадрасаи Олия»да таҳсил кўрган йиллари «Таржимон», «Вақт», «Мулла Насриддин» сингари газеталарни мутолаа қилди. Жадид ғоялари билан қуролланди, эл орасида маърифатни тарғиб қилди, шеърлар машқ қилди. Ўша давр матбуотида асарлари босилди.

Лутфулло Олимий Наманганда очилган «Намуна» мактабида дарс берди, Фарғонадаги «Ишчилар қалқони» газетасининг саркотиби бўлиб ишлади. Наманганда болалар ва ёшлар матбуотини ташкил этиш, ёшлар адабиётини жонлантириш учун курашди. «Қизил тикан» деган сиёсий-адабий ва ҳажвий журнал ташкил этди. «Қизил байроқ», «Туркистон», «Фарғона», «Меҳнат байроғи» газеталари, «Билим ўчоғи», «Қизил тикан» журналларида шеър, публицистик ва адабий мақолалар ҳамда очерклари билан тез-тез кўриниб турди. Адибнинг «Нодира» (1923), «Унутилган шоир», «Пахта олтин», «Сиёсат дунёсида», «Қизил адабиётимизнинг ҳозирги ҳоли», «Бугун нега матбуот байрами?», «Жумҳуриятимизнинг раиси Фарғонада» (1925-26) мақолалари айниқса диққатга сазовордир. Бу мақолаларда ўзбек мумтоз адабиётида муҳим ўрин эгаллаган Нодира каби шоирларимиз, маърифатчи Сўфизода ва унинг асарлари ҳақида биринчилар қаторида маълумот берди, янги адабиётнинг йўналиши, аҳамияти ҳақида илк бор илмий-назарий мулоҳазалар баён этди.

Лутфулло Олимий бу даврда драматургия билан шугулланиб «Ваҳшийлар фожиаси», «Ёш қурбонлар», «Омон полвон» пьесаларини ёзди. Уларнинг айримлари вилоят театрларида саҳналаштирилган.

Фидойи маърифатчи, матбуотимиз ташкилотчиларидан бири Лутфулло Олимий Сталин қатағони йилларининг ноҳақ қурбони бўлиб, 10 йил Сибир ўрмонларида азоб чекди.

Умрининг сўнгги йилларини Қурама қишлоғида ўтказган адиб 75-76 ёшларида вафот этди.

Лутфулло Олимий шундай орзу қилган эди:

Умидим шул: миллат доим ётмас шул уйкусида,
Бир кун бўлғай, ўлтурғай илмнинг олтин курсисида.
Кетди давлат, келди зиллат ўраб олди ҳақорат,
Ер айланур, кун тушурур ёриғини бо навбат.
Кулгил Лутфий, чекма ҳеч ғам, етар, гул очилади,
Кетар қишлар, бўрон, қорлар, бўлар миллат баҳори.

РАЗЗОҚ БАХШИ ҚОЗОҚБОЙ ЎҒЛИ 1897 – 1983

Раззоқ бахши Қозоқбой ўғли – адабиётшунос олимлар Ғозибой Тожибоев ва Малик Муродовлар очган Кўлбуқон (Чортоқ тумани) дostonчилик мактабининг йирик вакили.

Раззоқ бахши 1997 йили Чортоқ туманига қарашли Ораариқ қишлоғида деҳқон оиласида туғилади, бойлар эшигида қарол бўлиб вояга етади. Унда дostonчиликка бўлган ҳавас болалик чоғларидан уйғонди. Ўз амакиси Жумабой бахшидан сабоқ олади, дўмбира чалиш ва куйлашни ўрганади. Узоқ-яқиндаги бахшилар билан дўстлашади. Раззоқ бахши ёзма адабиётга яқинлиги, булбулдай овози, моҳир куйчилиги билан бошқа бахшилардан ажралиб туради.

Бахшининг репертуари жуда бой. Аввал анъанавий дostonлардан бўлмиш «Алпомиш», «Юсуф-Аҳмад», «Абдували», «Ёзи билан Зебо» каби дostonларни куйлаган. Кейинчалик эса «Гўрўғли» дostonлари туркумига кирувчи «Гўрўғлининг туғилиши», «Гўрўғлининг ёшлиги», «Авазхон», «Авазхоннинг арази», «Ҳасанхон», «Кундуз билан Юлдуз», «Юнус пари» сингари дostonлари унинг бисотида асосий ўринни эгаллайди. Бахши асарларида ватанпарварлик, қаҳрамонлик, гуманизм, меҳнатсеварлик, халқпарварлик ғоялари олға сурилган.

Ана шу дostonларни муттасил куйлаш билан бирга, бахши янги асарлар яратишга, термалар, кўшиқлар ижро этишга жиддий эътибор берди. «Ўзбекистоним», «Пешкўрғоним», «Кунларим», «Теримчи қизлар», «Намангоним» каби асарлар шулар жумласидандир. Раззоқ бахшининг «Кунларим» асари автобиографик характерга эга.

*Ғарибликда қон-қақшаган кунларим,
Етимликда зор йиғлаган кунларим,
Етти ёшда нон тилаган кунларим,
Бой зулмидан безор бўлган кунларим.*

Кейинги пайтларда Раззоқ бахши ҳаёти ва ижодий фаолиятини ўрганиш билан Оташ Холмирзаев ҳамда Наима Раҳмоновалар жиддий шуғулланмоқдалар.

КУНЛАРИМ

Махтумқули шоир бўлиб, туркманга танилиб, бахшилиги элига билиниб, ҳар ўтовда соз чалиб, соз чалса ҳам боз чалиб юраберди. Унинг шеърлари, оқинлиги элига ёқаберди. Унинг шеърларидан мен ҳам ўқиб, ўрганиб термаларини дуторга солиб куйлаб берардим.

Шоирнинг тақдири туркман тақдирини билдириб, ҳар иш қилса эли учун қиб, ҳар ўтовда ўтмишидан куйлаб юраберди. Бир кун бир ўтовга кирди. Катта тўй эди. Шунда бойларга қарата ўз ўтмишидан куйлаб турган ери:

Аё дўстлар нени айтай
Айтайми тоғу тошлардан.
Йўқчиликнинг доғин кўриб
Айтайми сўққабошлардан.
Айтайми ё Тоҳир-Зухро,
Ё Алпомишбеклардан.
Ё айтайми Қизжибекдан,
Ё Семетей Сейтеклардан.
Айтсаммикан Гўрўғлибек,
Доғи бирла юрганидан.
Хаёлида қирқ йигит,
Давронини сурганидан.
Ё айтайми туркман элин,
Душманларга дов берганин.
Ботирлари от суришиб,
Биёбонда гов бўлганин.
Махтумқули тақдиридан
Кунларидан айтаймикан.
Ўтовда нонга зору
Чўлда куйлаб юрганидан
Кунларимни шеърга битиб
Бунда хаёл сурганимдан...

Тўққиз ойдир ётдим онам қорнида,
Тўққиз ойки бўлдим онам жонида.
Тўққиз ойки бўлдим онам қонида,
Онам билан ўсган кунларим.

Кўзни очиб дунё нима билмадим,
Дунё ишин бунда асло қилмадим.
Йиғлоқ эдим бунда асло кулмадим,
Йиғлаб, инграб кун ўтказган кунларим.

Тетапоя бўлиб ўтов ичинда,
Энгакладим чўлнинг Жиззах кечинда.
Кирди отам менинг мурғак тушимга,
Отам излаб тирмаклаган кунларим.

Ушлаб юрдим бунда онам кўлиндан,
Кетолмадим бунда онам кўлиндан.
Нон тополмай онам нолир куниндан,
Оч-наҳорга сиқлаб ўтган кунларим.

Илк бор кулсам онам кулиб қараган,
Борин бериб парваришлаб қараган,
Отинг нима дея доим сўраган,
Онажоним қийнаб ўтган кунларим...

Элда чалдим ҳар кун саҳар сеторни,
Сетор билан куйлаб ўтдим эл ерни.
Куйладим ҳам ғамни, ҳам аламини,
Фамнок кунни куйлаб ўтган кунларим.

Махтумқули юз ёшини куйлаган,
Раззоқ бахши унинг дардин куйлаган.
Куйлагану шоир дардин ўйлаган,
Шоир мадҳин куйлаб ўтган кунларим.

НИСОРИЙ 1893 – 1975

Отахон Жалил ўгли Нисорий – яқин замондошимиз. Нисорий ширинсухан, закийтаъб, хуштавозе, бадиҳагўй, ҳозиржавоб шоир бўлган. У Наманган шаҳрининг ҳозирги Янгийўл маҳалласида туғилиб ўсди.

Шоир ота касби – косибчилик билан шуғулланган, ҳунармандчилик артелида ишлаган. Шу билан бирга, бадиий ижодга берилди, ғазаллар ёзди. Уларда инсоний муҳаббат, меҳру вафо, одамийлик, яхшилик куйланди, хушхулқли, одобли бўлишга даъват этилди.

Нисорий ижоди деярли ўрганилмаган. У ҳақда А.Халилбеков, Шўхийларнинг хотиралари оммалаштирилган, ҳолос.

Жаҳон айвонида ному нишонинг раҳнамо фарзанд,
Ота бирла онасига билинг Ҳақдин ато фарзанд.

Ва агар қобил бўлмас, ота-она ҳам норизо фарзанд,
Дуо айланг, ёронлар, кўрмасун жабру жафо фарзанд.

ШЎХИЙГА

Ушбу саломим айлай баёни,
Хушхонлар ичра Шўхий замони,
Ҳеч бўлмасин кам, олсин баҳони,
Яхши замонда юрсун омони,
Эл анга бўлсун ҳам меҳрибони.

Илкига олса танбур-дугорин,
Булбул битиргай фасли баҳорин,
Чиққай чамандин ташлаб диёрин,
Кўкка етургай бу оҳу зорин,
Бўлгай канора ҳам ошёни.

Бу халқи олам жаъм бўлса чандон,
Ушбу ёнида бўлса Фуломжон,
Авж айлаганда гўёки хандон,
Қумри хижолат, тўти сухандон,
Ҳар икки сўзон кўрганда жони.

Гар тилга олса назми Фузулий,
Жони димоғлар топгай ҳузури,
Шеъри Навоий айлаб сурури,
Тутгай қулоғин ваҳший тоюри,
Назми Муқимий гавҳарнинг кони.

Нодира шеърин гар қилса хониш,
Мажнун эшитса айларди нолиш,
Лайли қуйини қилмай навозиш,
Тоши биёбон бошига болиш,
Лозим топарди ўзига они.

Базми чаманни тарк эт, Нисорий,
Ул қунки бўлдинг Шўхийга ёри,
Бу завқи ашъор давъи гўбори,
Айлаб ҳамиша дилни фигори,
Ошиқ элининг бўлгин достони.

НАСРИДДИН КОСОНИЙ

XIX – XX аср

Ўн тўққизинчи асрнинг охири ва XX асрнинг биринчи чорагида яшаб ўтган шоирлардан бири Насриддин Косонийдир. Фазлий ва Пўлатжон Қаюмийлар уни «хуштаъб шоир ва олимдир» деб таърифлашган. Носир Косонийнинг ҳаёти ва ижодий мероси хусусида маълумотлар кам. «Тазкираи Қаюмий»да «Шоир Носир Ёртепа номли касабанинг машҳур шайхи Камолиддин вафот этганда бу киши унга бир марсия ёзмиш эди. Шоир Васлий уни қисқартириб мухаммас этмиш. Биз шуни ғазал қисмини мунда қўйдук» деб, ўша ғазални келтирган.

Афсус, гулшан аҳли бўлди одам сўроғи,
Имкон гулига тегди хори алам ётоғи.
Булбул фиғонда нола изҳор, кўзда жола,
Сўрсам дедилар: «Ўчди Фарғонанинг чироғи».
Яъники қутби устод халқи хуши худодод,
Бизларни ташлаб эмди манзили хулд тобти.
Мардум ҳужум айлаб Ёртепага тикилди,
Олам дилини қилди қонли фироқ доғи.
Фарзандлигида маъдуд Косон элига маҳдум,
Олимлар эди онлар инларини ушоғи.
Сеҳри Носир деди тарихи иртиҳолин,
Фарғонадин узилди эмди азиз аёғи.

Демак, Камолиддин ҳам асли косонлик бўлиб, Ёртепа шайхи, водийнинг донишманд кишиларидан бўлган. Охирги мисранинг тарих моддаси 1910 йилга тўғри келади. Шоир Васлий, Носир ҳамда Камолиддинхонлар ўз замоналарининг фозил кишиларидан ҳисобланиб, ўзаро яқин дўст бўлишган экан.

ШАРИФИЙ

ХІХ аср

Ўн тўққизинчи асрда яшаб ўтган Муҳаммад Амин Косонийнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида етарли маълумотлар мавжуд эмас. Фазлий «Мажмуаи шоирон»ида унинг қилқалам хаттот, моҳир мусаввир, нозиктаъб шоир эканлигини таъкидлаган.

Айрим сарчашмалардаги маълумотларга қараганда, Шарифий Амир Умархон фармойишига кўра, тоғли Панғозда хаттотлар ва чехракушолар мактабини очиб, ўзи мударрислик қилган. У китобат қилган баъзи кўлёмаларнинг бир неча нусхаси Беруний номидаги Шарқшунослик институти ҳамда Қўқон адабиёт музейи хазиналарида сақланмоқда.

Шарифий китобларни нақшу нигор ила зийнат қилиш билан бирга, ўзбек ва тожик тилларида шеърлар ҳам ижод қилган. Фарғона водийси адабиётининг фидоий тадқиқотчиси Пўлатжон Домулло Қаюмий ўзининг «Тазкираи Қаюмий» китобида Фазлий тазкирасидан Шарифий қаламига мансуб бир неча байтни келтирган:

Эй, Эрам паризоди, кир бу дам хаёл ичра,
Жон қуши наво чексун гулшани висол ичра.
Этса гар қуёш жилва, йўқ асар кавокибдан,
Музмахил этар тўти тушди қилу қол ичра.
Гулшан ичра ноз айлаб, сурди ул таковарни,
Барча гул тахайюрдин қолди помол ичра.
Боғаро тамошо, деб қоматин хиром этди,
Сарвнинг бели синди, қолди ўт ниҳол ичра.
Орази уза қошин ой кўруб хижолатдин,
Ўзни айлади пинҳон гўшаи ҳалол ичра.

Сарчашмаларда Шарифий ҳақида бундан ўзга маълумот учратмадик.

* * *

Мужарраб шоми зулфинг лайлатул қадр эрди побўси,
Хито мушкини бағрин айлади қон ҳоли ҳиндуси.
Улус тиргузмага лаълини назми ичра доруси,
Этар юз сотури саргашта кўзин сеҳр жодуси,
Жунун аҳли аёқига салосил тори гисуси.

Ики зулфинг хаёли ичра жуз оқи саҳар топмам,
Билиб маҳбубидин жон ихтиёридин хабар топмам.
Дақонинг нуктаси рамзида кўнглидин асар топмам,
Тишинг ёдини тўкмакка сиришкимдин гуҳар топмам,
Садаф рашк ила баҳр ичра кўлидин кетди номуси.

Фами ушшоқ элини қисматин кўзини ёш этди,
Жафоу жавр қилмоққа сани кўнглингни тош этди.
Азал наққоши хуснинг сувратин оламга фош этди,
Фалак рухсорингни тарқатмаға ҳар ён қуёш этди,
Кўли титраб ер узра тушдию синди тарозуси.

Закоти хуснунгга муҳтожлар умедвор эрди,
Кўнглини андалиби гул очилгандек баҳор эрди.
Жигар қони билан ошиқни кўнгли лолазор эрди,
Муҳаббат даштида жоним ҳамиша беқарор эрди,
Агар бўлмас висолинг ўлдирур зор ила қайғуси.

Анинг ҳар бир сўзи ушшоқ элига яхшидур жондин,
Раёҳин сабзай хаттинг исидин кетди дармондин.
Лабинг кайфиятидин Хизр кечди оби ҳайвондин,
Кўруб зуҳд аҳли зебо оразингни ўтди иймондин,
Аларга саждагоҳ бўлди эгилган тоқи абруси.

Давоми хуснунгга ҳардам қизил гулдек жило ортар,
Боқиб кўнгул қуши кўнгилга булбулдек наво ортар.
Муҳаббат куйида дердим манга меҳру вафо ортар,
На бўлди анга кундин кунга юз жавру жафо ортар,
Танимдин кетмагай ушбу аламнинг заҳр оғуси.

Этар ҳар банд ўз номи хуруфини ниҳон кўнглим,
Парилар жилвасини шишадек берди нишон кўнглум.
Муҳаббат нахли шохи узра тутди ошён кўнглум,
Шарифийга бу ишқ аҳволини этди аён кўнглум,
Хижил Жамшидни жомию Искандарни кўзгуси.

РАФИҚ МҶМИН 1900 - 1951

Забардаст шоир Рафиқ Мўмин Шўро даври қурбонларидан ҳисобланади. У «Қапчиғай» достони билан янги давр ўзбек дostonчилигини бошлаб берган (Наим Каримов).

Рафиқ Мўмин 1900 йил 7 февралда Наманган шаҳрида дунёга келган. Диний мактабда, мадрасада сабоқ олди. Рус-тузем мактабида ўқиди, рус тилини ўрганди, хусусий мутолаага берилди. Фарб ва Шарқ адабиётидан файз топди.

Шўро даврида ўқитувчилик қилди. Болалар уйида ишлади. Дастлабки мактабларни ташкил этишда фаол иштирок этди.

У ижтимоий-маърифий фаолиятини бадиий ижод билан қўшиб олиб борди. Кўплаб лирик ва ҳажвий асарлар яратди. Рафиқ Мўмин «Муштум», «Машраб» журналларининг фаол муҳбирига айланди. «Ёрилтош», «Ишчи бобо», «Ойдин», «Заҳхоки Морон» сингари пьесалар ёзиб, саҳнага қўйди.

Халқ ривоятларидан таъсирланиб, «Болақўр», «Қизил қиз», «Занглаган пичоқ», «Тиёншон қизи» каби дostonлар ёзди. Айниқса, «Қапчиғай» дostonи илм-адаб аҳлини ўзига тортди. Ҳамид Олимжон ҳам бу дostonни улуғлади. Учқўрғонлик Ёрмат бободан «Ёзи билан Зебо» дostonини ёзиб олди. Рафиқ Мўмин яхшигина хонанда ва бастакор ҳам эди.

У баъзи асарларида «Машраб» тахаллусини қўллаган.

Рафиқ Мўмин 1937 йил 25 майда Наманган шаҳар партия ташкилотининг котиби, «Халқ душмани» Эрматовнинг «думи» сифатида қамоққа олинди. 1951 йил 5 майда оламдан ўтган.

ТОНГ ЕЛИ

(...келишига)

Ҳануз бахтинг сочин ёзмаган экан,
Булбулинг сайрашдан толмаган экан.
Душманлар суюкли, яшил гулингни...
Заҳарли қўлида узмаган экан.

Кўкдаги юлдузлар, бахтинг гулига,
Саломлар юборди малакларидан.
Узоқдан «эсан» «тонг онам» ели —
Орқали рўҳингни солмиш йўлига...

Япроқлар ўйнашиб бир-бирларига,
Сирларин айтишиб ҳам қитиглашди.
Тонг ели келурда ҳарир кўрунган —
Гўзаллик тимсоли кулиб яйрашди.

ТЎҒРИ КЕТАМИЗ

Тоғлиқ-тошлиқ қизгин қумлар устида,
Саҳросидан ҳам чўлидан, даштидан.
Чопа-чопа қизиқишиб кетамиз,
Қўл ушлашиб, ўйноқлашиб кетамиз.

Дарёларин, денгизларин, кўлларин,
Биз босмасдан қўймайдурмиз йўлларин.
Ўрмонлардан, тўқайлардан кетамиз,
Шерлар билан сўроқлашиб кетамиз.

Харобалар, вайроналар кўкидан,
Ҳайқиришган бойқушларнинг ўқидан.
Қўлда яроқ-ёйлар билан кетамиз,
Тикка жарнинг сойи билан кетамиз.

Девлар янглиғ чўзилишган тоғларнинг,
Қор ҳам дўли босган гўзал боғларнинг.
Қайғусидан уча-уча кетамиз,
Бир йўл қўймай кўча-кўча кетамиз.

Сувсизликдан сўлган яшил япроқлар,
Ер остида чуруб қолгон япроқлар.
«Тўғри йўл» деб янги йўлга кетамиз,
Юртимиз деб жанг йўлига кетамиз.

УНВОНИЙ 1902 – 1962

Валихонтўра Фозихонтўра ўгли Унвоний она томонидан Нодим Намангонийга неvara бўлиб, 1902 йилда Наманган шаҳрининг Жомий маҳалласида маърифатпарвар оилада таваллуд топди. Бобоси Нодим Намангоний тарбиясида камол топади, шеърятга меҳр қўяди.

Валихонтўра ўзбек мумтоз адабиётини мустақил равишда мутолаа қилади. Навоий, Фузулий, Машраб шеърларини ўқийди. Шеърлар ёза бошлайди. XX асрнинг 30-йилларида яшаган шоирлар билан яқиндан алоқада бўлади, улар даврасидаги баҳсларда, мушоираларда иштирок этади ва Унвоний тахаллуси билан ижод қила бошлайди.

Унвоний ўзидан аввал ўтган ва замондош шоирларнинг ғазалларига мухаммаслар боғлайди. У мумтоз шеърят анъаналарини муваффақият билан давом эттиради.

Шарқ адабиёти ошиғи Аҳмад Убайдуллоҳ айтганидек, бобоси Нодим Намангоний вафот этганида бўлажак шоир етти ёшда бўлиб, бобосига ўқиниб йиғлайди.

Шоир Унвоний 1962 йили 60 ёшда боқий дунёга риҳлат қилган.

На чорам бор сенга аза андин ортиқ,
Сени доим севарман жондин ортиқ
Менга ёдинг ғизодир нондин ортиқ,
Сани дардинг манга дармондин ортиқ,
Санга қул бўлганим Султондин ортиқ.

ЧУСТИЙ 1904 – 1983

Ғазалнавис шоир Набихон Хўжаев – Чустий 1904 йили Чуст шаҳрида тўқувчи оиласида дунёга келган. 1916 йилги нотинчликлар даврида 14 жонли Хўжаевлар оиласи Қўқонга кўчиб боришади. Дастлаб мактабда, сўнгра мадрасада таҳсил кўради.

Ўтган асрнинг 50-60-йилларида Чустий жамоа хўжаликларида, маданий-матрифий ўчоқларда хизмат қилади. Жумладан, 1930-39 йилларда матбуот жамиятларида ишлаган бўлса, 1944-46 йилларда Муқимий номидаги мусиқа ва комедия театрида дастлаб адабий эмакдош, сўнгра директорлик вазифасини ўтади. 1947-1976 йиллар мобайнида Чустий Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг адабиёт жамғармасига директор бўлди, нашриётларда муҳаррирлик қилди, Ўзбекистон Фанлар Академиясининг Тил ва Адабиёт институтида илмий ходим лавозимларида ишлади. 1976 йилдан Чустийга Республика аҳамиятига молик нафақа белгиланди. Шоир 1983 йили Чустда вафот этди.

Чустийнинг ижоди ўтган асрнинг 30-йилларида бошланган. У деярли барча асарларини аруз вазнида ёзди. Шоирнинг ижодкор сифатида шаклланишида «Турбий» тахаллусида шеърлар ёзган Нуруллохўжанинг таъсири каттадир. Чустий умр бўйи ғазал, қасида, рубоий, қитъа ва нома жанрларида асарлар ёзди. Унинг «Кўзғол» (1942), «Лолазор» (1945), «Шамшир» (1943), «Ҳаёт завқи» (1951), «Ёд этинг камтарин Чустийни ҳам» (1984) каби китоблари давр адабиётининг ёрқин саҳифаларини ташкил қилади. Чустий адабиётимизда дostonнавислик ривожига ҳам муносиб улуш қўшди. Унинг «Зафарнома» (1939), «Кийикнома» (1940), «Гул садоси» (1949), «Уйғуробод» (1948), «Боғи Эрам» (1978) каби дostonлари илм-адаб аҳли томонидан илиқ кутиб олинди. Шоирнинг «Садоқат гуллари» (1942), «Ҳаётнома» (1988), «Кўнгил тилаги» тўпламларига кўплаб ғазаллари, пандномалари киритилган. У ўзбек мумтоз адабиётидаги пандноманависликни муваффақият билан давом эттирди. «Индамаслар олами» манзумаси ана шу тизимдаги энг яхши асарларидандир.

Чустий драматург, Шарқ адабиётининг забардаст таржимони сифатида ҳам баракали ижод қилди. Саъдий, Ҳофиз, Жомий каби буюк санъаткорлар асарларининг ўзбек китобхонларига етиб боришида Чустийнинг хизмати катта. Жумладан, Саъдий «Бўстон»ининг таржимаси энг сара асарлардан ҳисобланади.

Жаҳонда бебаҳо ғавҳарга ўшанг,
Ҳаёт осмонида ҳулқарга ўшанг.
Сақламоқ ёвдан ватанни сенга қарз,
Қарзни қилмоқ адо ҳар кимга фарз.

Чустий номи абадийлаштирилган. Унинг номига қўйилган кино-театр, жамоа хўжалиги, кўча бор. Шоир ижоди ҳали адабиётшунослигимизда жиддий ўрганилмаган ва ўзининг холис баҳосини олмаган. Адиб Мансур Инъомнинг Чустий ижоди ҳақидаги дастлабки кузатишлари мавжуд.

МУҲАББАТНОМА

Муҳаббат гул берур илгинга-ю, баъзида ханжар ҳам,
Муҳаббат йўлдан оздиргай, бўлур энг яхши раҳбар ҳам.

Муҳаббат боғига кирган билур роҳат билан ранжни,
Тикан ниш урса, гул айлар димоғингни муаттар ҳам.

Муҳаббат ўт қўйиб, бошдан-оёқ жисмингни кул қилса,
Муҳаббат бир назар ташлаб, кулингни айлагай зар ҳам.

Муҳаббат бўлса инсония ҳаққоний, бу оламдан,
Йўқолгай ерда айрим беҳаё ҳулқу қилиқлар ҳам.

Муҳаббат чин садоқат бирла мардлик, мардимайдонлик,
Фалак мулкани сайр этдиргаю айлар мусаххар ҳам.

Жаҳон халқини дўст этгувчи омил чин муҳаббатдир,
Шу бирлан яшнагай боғлар аро сарву санавбар ҳам.

Муҳаббат ердан олгай ҳосилу тупроқни айлар дур,
Қилиб чўлларни жаннат, этгай оламини мунаввар ҳам.

Муҳаббат номини булғовчилардан айлагай нафрат,
Элу юрту куёшу ою осмон бирла Хулқар ҳам.

Муҳаббат хислатин мингдан бирин айтдим, муродим шул,
Соқов ҳам баҳраманд бўлсин, эшитсин баъзи бир қар ҳам.

Муҳаббатнома ёз, деб бу замон доноси, Чустийнинг,
Қалам берди қўлига янги илҳом, янги дафтар ҳам.

ОТАМ!

Рози бўл жонимни йўлингда нисор айлай, отам!
Қон ёшимдан тобутингни лолазор айлай, отам!

Бебаҳо гавҳар вужудинг, меҳрибоним, ерга ҳайф,
Марқадингни кўкда юлдузга қатор айлай, отам!

Ерга қўймам, кўкка қўймам, ҳажрингга йўқ тоқатим,
Яхшироқ шулдирки, бағримга мозор айлай, отам!

Кипригимни сабза айлай кўзларимдан сел бериб,
Бу чаман устида доим навбаҳор айлай, отам!

Хоҳи чанг, бегона хас тушса, тилим-ла тозалай,
Асрлар кўзгуси қабринг беғубор айлай, отам!

Чустий, мен парвонадек ўлсам мозоринг устида,
Бу яқинликдан ўзимни бахтиёр айлай, отам!

Рудакий ғазаллари

Қилич бор, деб қўлимда, қирма одамларни, эй нодон,
Ёмонликни қилолмайсан худодан ҳеч қачон пинҳон.

Қилич қилмас чилангар зулм учун, золим учун ҳаргиз,
Фақат май қилгали токни кўкартирмайди ҳеч боғбон.

Йўл узра бир ўлик ётганлигини кўрди-ю Исо
Қолиб ҳайратда, тишлаб бармоғин, айди қилиб армон,

Сени ким ўлдирибдур, кимни ўлдирган эдинг сен ҳам,
Сени ўлдиргучини энди ким ўлдиргай, эй инсон?

Бировни ургали муштингни тугма, қўлни оғритма,
Сени урмак учун ҳам тугмасин муштин биров ҳеч он.

ЙЎЛДОШ ШАМШАРОВ 1907 - 1987

Таниқли ёзувчи Йўлдош Шамшаров 1907 йили Чуст туман Олмос қишлоғида таваллуд топган. Қишлоқдаги интернат-мактабда, кейин эса Фарғона Давлат педагогика институтида сабоқ олади.

Йўлдош Шамшаров қишлоқ мактабларида ўқитувчи, туман комсомол комитетининг котиби, «Ёш ленинчи» газетасининг масъул котиби, «Ленин учқуни» (ҳозирги «Тонг юлдузи») газетасининг муҳаррири, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Матбуот сектори мудири, Ўзбекистон Давлат нашриёти директори, «Қизил Ўзбекистон» газетасининг масъул котиби, ЎзКП Тарихи институтида илмий ходим бўлиб ишлайди.

Йўлдош Шамшаров ўзининг ижодини очерклар ёзиш билан бошлайди. Публицистик мақолалар ёзади. «Орзуғул», «Карара тоғларида», «Инсон қалби», «Фурумсаройликлар», «Дарёлар», «Инсон ташаккури», «Пахтақайнар» каби очерк ва ҳикоялар тўпламларида ҳаётий муаммоларни кўтариб тасвирлаган. 1970 йили «Чироқ» романини эълон қилади. Атоқли танқидчи М.Кўшжонов ибораси билан айтганда: «Чироқ» романи 20-йиллардаги синфий курашлар оловини ифода этадиган, ўша давр халқ ҳаёти, унинг истак ва интилишларини акс эттирадиган катта маърифий, эстетик қимматга эга бўлган романдир.

Йўлдош Шамшаров – моҳир таржимон. У чет эл адабиётидан И.С.Тургеновнинг «Рудин», «Арафа», «Дворянлар уяси», «Ася», «Баҳор тошқинлари», Д.Дефонинг «Робинзон Крузо» роман ва қиссаларини ўзбекчалаштирган.

Йўлдош Шамшаров – Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими унвонларига эга бўлган. Ёзувчи 1987 йилда 80 ёшида вафот этди.

ПАРДА ТУРСУН 1909 – 1957

Камтар ва меҳнаткаш ёзувчи Парда Турсун ўзбек адабиётида янги давр учун курашган зиёли-ўқитувчи образини мукамал яратиш билан адабиётимизда йирик адиб сифатида абадий қолди.

Ёзувчи 1909 йили 7 ноябрда Поп туман Чоркесар қишлоғида батрак оиласида туғилди. Унинг оиласи 1918 йилда тирикчилик қайғусида Тошкентга кўчиб келади. Ёшлигида ота-онадан етим қолган Парда Турсун кишилар эшигида хизмат қилади.

Парда Турсун 1923-27 йилларда Тошкентдаги «Намуна» мактабида, сўнг педтехникумда ўқийди. Уни тугатгандан сўнг, Пискент туманидаги Саид номли қишлоқ мактабида ўқитувчилик қилади. Қишлоқда ишлаш ёзувчига кишилар ҳаёти билан яқин муносабатда бўлишига, ижоди учун материаллар тўплашга ёрдам берди ва бу таассуротлар унинг ёдида доим сақланиб қолди. «Зўрлик» (1932), «Бўсағада» (1934) ҳикоялари, «Ҳақ йўл» (1974) қиссаси ва «Ўқитувчи» романининг айрим қисмларини ёзишда бу материаллар катта ёрдам берди.

Ёзувчи 1929-1934 йилларда «Қизил Ўзбекистон» (ҳозирги «Ўзбекистон овози») газетаси таҳририятида ишлади. 1935-36 йилларда Ўрта Осиё молия-иқтисод институтида ўқиди. Ўқишни ташлаб, журналистика соҳасига ўтди. «Ёш ленинчи» газетасида очеркист бўлиб ишлади. 1937-38 йилларда Ўзбекистон Марказий Ижроия комитети раиси Йўлдош Охунбобоевнинг шахсий котиби, 1939-40 йилларда «Қизил Ўзбекистон» газетасида очеркист, адабий ходим, 1940-42 йилларда ЎзТАГда муҳаррир бўлиб ишлайди. 1941 йилда урушга кетади. «На фронту» газетасида адабий ходим, муҳаррир ўринбосари вазифаларида хизмат қилади.

Ёзувчи ўзининг «Ҳикоялар» номи билан икки марта босилган тўпламида («Домла», «Очилаётган кўз», «Бўсағада», «Қўлдош ва Маруся», «Зўрлик») эскилик билан янгилик ўртасидаги курашни тасвирлаган.

У 1944-45 йилларда Ўзбекистон телеграф агентлиги ва «Ёш ленинчи» (ҳозирги «Туркистон») газетасида ишлайди. 1946 йилдан Компартия институтида илмий ходимлик қилади. 1946-47 йилларда эса Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети қошидаги партия мактабида ўқийди. 1948-50 йилларда ЎзКП институтида илмий ходим бўлиб ишлайди.

Парда Турсун 30-йилларда етук ҳикоянавис ва очеркист сифатида танилди. «Зўрлик» (1932), «Ҳикоялар» (1933), «Колхоз очерклари» (1934) китоблари рус ва ўзбек тилларида нашр қилинди. Ёзувчи умрининг бир қанча йилларини қишлоқ ўқитувчиси образини яратишга бағишлади. Шу мақсадда у 1945-47 йилларда «Ҳақ йўл» повестини, 1949 йилда «Ўқитувчининг йўли» асарини ва 1952 йилда «Ўқитувчи» романини ёзиб тугатди. Бу учала асарда ҳам янги давр ўзбек зиёлисининг шаклланиш жараёнини кўрсатади. Асар рус, украин, латиш, қирғиз, тожик тилларига таржима қилинган. У ўзбек реалистик прозасини энг яхши асар сифатида бойитди.

Парда Турсун Салтиков-Шчедрин, Н.Островский, Г.Д.Мопассан, Л.Толстой асарларини ўзбек тилига ўғирди.

Ёзувчи 1957 йил 28 сентябрда вафот этди. Қабри Тошкентдаги Чигатой қабристониди. Унинг номида мактаб, кўча, санаторий бор.

«ЎҚИТУВЧИ» романидан парча

Ёмғир бетиним ёғар, лекин унинг томчилари чанг зарраларидек кўзга илинмасди. Лойи кўпириб ётган йўлда от тақалари, мол туёқларидан ҳосил бўлган чуқурчаларни лиммо-лим тўлдирган сарғиш зардобли жимирлар, ёниверидан сирқиб ётарди. Йўлнинг икки томонини чорвоқлар ва ҳовлилар тўсган. Қинғир-қийшиқ, тош аралаш гувала деворларнинг туя ўрқачига ўхшаш паст-баланд қирғоқлари увиган ва қорайган. Баъзи бир ерлар уваланиб тушарди. Икки-уч юз қадам наридаги якка-ёлғиз дарахтлар ва пастқам уйларнинг қамиш ва ёғоч бўғотлари туман ичида, оқшом маҳалдаги кўланкадай, баҳайбат пахмаярди.

Бекорчиликдан зериккан ёш-яланглар, Қамишкапани қоқ иккига бўлиб, бир томони шаҳарга, бир томони тоққа қараб кетган бозор йўлидаги «гузар»га чиқишган эди. Айвонлардаги устунларга суйанган азаматлар дамба-дам эснашиб, ёмғирли кунларда қишлоқ марказида авж оладиган келди-кетди, савдо-сотикни томоша қилардилар. Бу жойнинг томошаси ҳам ўзига яраша эди. Паранжи ва камзул ёпинган аёллар бирдан-бир кооперативга узлуксиз қатнаб, у ердан галош, чит, совун, чой каби нарсалар олиб чиқардилар. Кўчанинг у юзида, лаб ва бурунларига қон сачраган айиқдек бир қассоб, янги сўйилган кўй терисини шиларди. Кўчанинг нариги муюлишида, бу ерда энг баланд ва энг қалин деворлик иморат, мачит кўринадди. Унинг баланд ва сири кўчиб кетган эски устунли айвонида бужмайиб уч-тўртта намозхон ўтирибди...

Кўйни чангакка осиб шилаётган қассоб олдидаги томошабинлардан бири ўз-ўзича мулоҳаза қилаётгандай гапирди:

- Қассоблик ҳам катта хунар-да, а? «Чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин» деганлар.

- Бўлмасачи? — деб тасдиқлади яна биттаси, - бўлмаса Зокирхўжа амаким қассоблик қилармидилар?

Ҳарсиллаган қассоб, ёшларнинг илтифотига тегишли жавоб бериш ва шу билан бир нафас дам олиш учун тўхталди, бир қўлида қонли пичоғи, иккинчи қўлининг енги билан бурнини артди. Сўнг уқтирди:

- Қассоблик хунарнинг онаси. Қассоблик қилмоқчи бўлган одам аввало бир қўлини кундага қўядию, болта билан чопади. Агар кесмаса қассоблик қилади.

- Ў-хў!... — дейишди ажабланган ёшлар.

Кўп ёшлар бу жумбоқни ечолмай ҳайрон бўлиб қолишди. Лекин дунёнинг борди-келдисидан хабардор кимсалар эса, унинг «тилини» билган ва мазасига тушунган эпчил одамгина қассоблик қилади демоқчи эканини англаб, индамай, жилмайишди.

Устунга суйанганлардан биттаси тўсатдан қичқирди:

- Қаранглар, ҳой, қаранглар! Ким бўлди экан у, а?! Тоза ёмғир пишипти-ку!

Бекорчиларга бу янги эрмак бўлди. Ҳамма дарҳол кооперативга кириб-чиқиб турган аёллардан ҳам, қассобдан ҳам юз ўгириб, бозор йўлининг ўртаси билан пиёда келгучига қаради.

- Ишчи бўлса керак, - деди бири.

- Ишчи! Ишчи! — деб такрорлади яна бири — формалик, шапкалик. Ишчи!...

- Албатта ишчи-да. Бошқа ким бўлар эди? — деди учинчиси.

Дарҳақиқат, эндиликда бу ерга «ишчи»дан бошқа ким келар эди?! Илгарилари бу ерга елкасига милтиқ тақиб, қуймичига чарм халта осган отликлар келар, одамлар уларнинг қорасини узоқдан кўрибоқ «солиқчи» дердилар ва бекинишга жой ахтариб тирқираб кетардилар. Ундан кейин ҳар йил ёзда пристав билан бўлисининг извошда тоғдаги маишатгоҳларига қимизхўрликка ўтишлари тўғрисида чопар келар ва ўшанда оқсоқол ва элликбошилар бутун аҳолига сойдан сув ташитиб кўчага сув септирар ва, охир, барча катта-кичикни ҳокимлар ўтиб кетгунча, йўлнинг икки томонида таъзим қилиб туришга мажбур қилар эдилар.

Энди у замонлар қамишкапаликларга ўтмиш хотираси бўлиб қолди.

Эндиликда янги замоннинг янги одамлари қишлоққа қатнай бошлаган экан, ўзлари билан янги ном, янги тушунча олиб келдилар:

шаҳар ва темир йўлдан юзлаб чақирим узоқдаги бу қишлоқчада район ва шаҳардан чиққан янгича кийимли ҳар бир вакил ва раҳбарни ҳурмат билан «ишчи» деб аташ расм бўлиб қолди.

Мана энди, кўчага тўпланган ёшлар бегона одамни кута бошладилар. Бевақт йўлга чиққан бу йўловчини табиат сувга пишилган паррандадек жабрлаган эди: ботинкасидан шимининг почасигача лой, қора шапкасининг пеши ва пальтосининг этагидан мунчоқ-мунчоқ сув томчиларди. Йўл азоби, бунинг устига, ёмғир эмиб зил бўлган пальтосининг оғирлигиданми, ё шундай хунук бир ҳолда нотаниш одамлар орасига кириб келаётганидан хижолат чекибми, унинг қотма, чуваккина юзлари, бурун ва қулоқлари қизарган, кенг пешонасини майда терлар босган эди. У лойга тойиб кетмаслик учун авайлаб қадам босар ва атрофига разм солгандай ёни-верига кўз қирини ташлар эди.

Йўловчи қадамларини секинлаштириб, ахири, дўконлар олдига келди ва кутишиб турган ёшларга аланглаб сўради:

- Идораларингиз қаерда, йигитлар?

Ёшлар барабар чуғурлашиб, қўллари билан қаёққадир ишора қилдилар. Бир айвон устунига суяниб турган ямоқ чопонли бола тез келиб унинг олдига тушди.

- Қани, юринг, муллака!

Йигитча уни лойга атала бўлиб ётган бир кўчага бошлаб кетди.

- Шаҳардан чиқдингизми? — деб сўради у.

- Ҳа.

- Нима иш билан, рўйхат масаласидами?

- Ўқитувчи!

- Ўқитувчи! — дея йигитча ажабланган бир тарзда орқасига қайрилиб қаради. — Биз сизни «ишчи» депмиз. Номингиз нима, ака?

- Холмурод Дўсматов!

Улар қадамларини жадаллатдилар.

Холмурод Дўсматов, тор лой кўчада нотаниш, бир ўспирин орқасидан одимлар экан, туман ичига зил чўккан пастак деворлар, очиқ ва ёпиқ кулранг эшиклар, ора-сира бадавлат кишиларга хос баланд дарвозалар унинг кўзидан ўтар экан, бу жойларни тушидами, ўнгидами кўргандай хаёл қилди. Йўқ, бу жойларни у ҳеч кўрган эмас, балки у шу каби бир қишлоқда туғилган ва кўз очиб шу хил ўркак деворлар, пастқам эшикларни кўрган эди. Бироқ у бундай қишлоқдан кетганида бечора бир бола эди. Энди бўлса, ўқитувчи!

Бошловчи унинг хаёлини бўлди.

- Катталаримизни ана шу ердан топасиз, муллака! — деди.

У кўчанинг бир муюлишидаги эшик ва бўғот тешикларидан бурқираб тутун чиқаётган уйни кўрсатди...

ЁҚУБ ХАИМОВ 1909 – 1999

Атоқли ёзувчи Ёқуб Хаимов 1909-йилда Наманган шаҳрида ҳунарманд оиласида туғилган. 1931 йили маориф институтини тугатгач, меҳнат фаолиятини бошлайди, колхоз, совхоз қурилишларида, 1933 йилдан «Байроғи меҳнат» газетаси таҳририятида, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети болалар нашриётида, Фуфур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида фаолият кўрсатган.

У драматик ва насрий асарлар муаллифидир. Ёзувчининг «Живая газета», «Синяя блуза», «Раскрепощение женщин», «Наджат», «Изменник» каби пьесалари Ўзбекистон ва Тожикистон театрларида саҳналаштирилди. «Сын», «Атеист», «Честь», «Юлдузой» драмалари бир неча халқ театрларида қўйилган.

Адиб асарларида Ватан озодлиги учун кураш, хотин-қизлар ҳақ-ҳуқуқини, иззат нафсини ҳимоя қилиш, турли халқларнинг ҳамжиҳатлиги, дўстлик гоёлари турли жанрлар имкониятларидан келиб чиқиб, теран тасвирланган.

Ёқуб Хаимов бир қанча насрий асарлар ҳам яратган. «Беспризорники», «Встреча», «Путь к жизни», «Жемчуг», «Поздние слезы», «Верность» каби қиссалари турли нашриётларда чоп этилди. «Жизнь и смерть», «Скиталец» (М.Раҳмон билан ҳамкорликда) романлари ҳам унинг қаламига мансуб бўлиб, Ф.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти томонидан турли йилларда чоп қилинган.

Ёқуб Хаимов болалар учун ҳам бир қанча эртактлар ёзди. «Отпустили ласточку», «Досвидания», «Северный полюс», «Голубой огонь», «Герои на льдине», «Радуга» эртактлари ана шулар жумласидандир. «Волшебная клетка» эртакт-пьесаси Андижон қўғирчоқ театри ҳамда вилоят театрида саҳна юзини кўрган.

Ёзувчи Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими фахрий унвонига сазовор бўлган.

СОТИМ УЛУҒЗОДА 1911 – 1997

Атоқли ёзувчи, адабиётшунос олим, драматург, жамоат арбоби Сотим Улуғзода 1911 йил 11 сентябрда Чуст туманининг Варзик қишлоғида деҳқон оиласида дунёга келди. У интернат-мактаб таълимидан сўнг, Тошкентдаги Тоҷик маориф институтида ўқиди. Бироз институтда ўқитувчилик қилди. 1930 йили Душанбега бориб, «Комсомоли Тоҷикистон», «Тоҷикистони сурх» газеталарида масъул котиб, «Барои адабиёти социалисти» журналида бош муҳаррир ўринбосари вазифаларида ишлади. Москвадаги М.Горький номидаги жаҳон адабиёти институти аспирантурасида ўқиди. Иккинчи жаҳон уруши даврида у ҳарбий газеталарда муҳбир, урушдан кейинги йилларда Тоҷикистон Ёзувчилар уюшмасининг раиси ва бошқа жамоат вазифаларини бажарди.

Сотим Улуғзода умрининг охириги йилларини Москвада яшаб, 1997 йили вафот этди.

Адибнинг ижоди 30-йилларда бошланди. У дастлаб адабиётшунос сифатида фаолият кўрсатиб, Рўдакий, Фирдавсий, Ибн Синолар ҳақида қатор мақолалар ёзди. «Аҳмад Дониш» (1946) монографиясини яратди. Шундан сўнг унинг бирин-кетин «Қизил калтакдорлар», «Шодмон» (1940), «Ўт ичида» (1944), «Бойлик изловчилар» (1945), «Ялтироқ марварид» (1962) сингари пьесалари юзага келди. Буларда ёзувчи тоҷик халқининг ижодий меҳнати, фашизм деб аталган инсоният душманига қарши курашларини тасвирлайди, одамлар орасида учрайдиган айрим ғайриинсоний ҳатти-ҳаракатларни қоралайди. Урушдан кейинги йилларда ёзувчи замонавий ва тарихий мавзуларда «Ҳимматли дўстлар», «Очилган ер», «Ёшлигимиз тонги» роман ва қиссаларини, Ибн Сино, Рўдакийларнинг ҳаёти ва ижодига доир драмаларини яратди. «Рўдакий» фильми 1960 йилги Осие ва Африка халқлари кинофестивалида «Олтин бургут» мукофотига сазовор бўлди. Айниқса, ёзувчининг рус колониализмига қарши халқ кўзғолонини тасвирлашга бағишланган «Восеъ» романи катта шухрат қозонди.

Сотим Улуғзода атоқли таржимон сифатида ўз халқини жаҳон адабиётининг сара асарлари билан таништиришда ҳам фаоллик кўрсатди. У Голдонийнинг «Икки бойга бир малай», Н.Островскийнинг «Айбсиз айбдорлар», Д.Войничнинг «Сўна» романларини, Чехов ҳамда Горький ҳикояларини тоҷик тилига зўр маҳорат билан таржима қилди. 80-йилларга келиб ёзувчи яна тарихий мавзуларга мурожаат эта бошлади. «Япон шоҳиси», Сомонийлар салтанати ҳақидаги асарлари шу силсиладаги ижод намуналаридир.

Отамнинг токзорга ишбоши қилиб тайинланганидан бир-икки ҳафта ўтган эди. Бир кун мен одатим бўйича отамнинг иш жойига овқат олиб бориб, уйга қайтиб келаётганимда, йўлда менга иккита гадоймонанд одам йўлиқди: улар токзор четидаги тепанинг остида ўтирган эдилар. Ҳар иккаласи оёқ яланг, кийимлари йиртиқ, ориқ, ранглари бир аҳволда, соч-соқоллари ўсган, тўнларининг йиртиқ жойларидан пахталар пора-пора бўлиб чиқиб турарди. Улардан бири мени ўзбек тилида чақирди:

- Ҳой, бу ёққа кел.

Мен қўрқиб қадамларимни тезлатдим, чунки уларни дарбадар ўғри деб гумонсирадим.

- Қўрқма, кела бер, ахир, сен билан ҳамқишлоқмиз-ку, - деди иккинчиси тожик тилида.

Унинг лаҳжасидан билдимки, дарҳақиқат менинг ҳамқишлоғим, яқинроқ бориб танидим: улардан бири Шариф новча, иккинчиси Ҳайит пакана, яъни бундан бир неча вақт муқаддам Дўлона ариғи бўйида отам билан ёқалашган Мир Абдулла бойнинг чоракорлари эди.

- Саломалайкум. Сизлар... қаердан?

- Сен қаердан бўлсанг, биз ҳам ўша ердан, - деб жавоб берди ориқликда яна ҳам чўзилгандек кўринган Шариф новча.

- Нима бўлдики, сизлар бу ёққа келиб қолдингиз?

- Сизлар қандай келган бўлсаларингиз, биз ҳам шундай келдик.

Шариф таъма билан менинг дастурхонимга назар соларди, кўриниб турибдики, у оч эди.

- Дастурхонингда ниманг бор? Нонинг борми? — деб сўради у.

- Йўқ, дастурхоним қуруқ.

- Ҳа, қуруқми? Ундай бўлса, йўлингдан қолма.

- Мен ҳозир отамни чақираман.

- Отанг сенга даркор бўлса чақир, бизга керак эмас, - деди

Ҳайит пакана.

Мен дарров тепанинг устига чиқиб, токзорда ишлаб юрган отамни қўл ишорати билан чақирдим.

У келиб, ўз ҳамқишлоқларини дарров таниди. Улар отамни бепарволик билан қарши олишди. Шариф ҳатто унга қайрилиб ҳам қарамай, қовоқларини солиб ўтирар эди: эҳтимол, отамнинг юрагида унга нисбатан ҳали ҳам гина бор деб ўйлагандир.

- Ўзингизни олдириб қўйибсизлар-ку, қишлоқда кун кечириш оғирми дейман?

- Сен ҳам икки-уч кун кунжара, ўт есайдинг, тирикчиликнинг нималигини англар ва кўринган кишига «ўзингни олдирибсан» деб айтмас эдинг, - деб жавоб берди Ҳайит.

Отам жиддий қиёфага кириб, деди:

- Биламан... очлик... қачон келдинглар?

- Келганимизга икки ҳафта бўлди-а, Шариф? — деб ўртоғига мурожаат қилди Ҳайит.

- Билмайман, санаганим йўқ, - деди ҳозиргача хомуш ўтирган Шариф, юзини бошқа тарафга ўгириб.

У ё жуда оч ёки отамга бўлган гинаси ҳануз юрагидан чиқмаган бўлса керакки, гаплашишни истамас эди.

- Ҳозир бекормисизлар, - деб сўради отам.

- Бекормиз, - жавоб берди Ҳайит. — Тошкент бойлари мардикор бозорида афту башарамизни кўриб, нарироқдан ўтиб кетдилар.

Отам яна нимадир сўрамоқчи эди, лекин Шариф уни сўздан тўхтатиб, норози қиёфа ва аччиқ тил билан деди:

- Бўлдинг, ўз ишинг пайдан бўл, ошно, биз билан ишинг бўлмасин.

- Сенга нима бўлди, Шариф? - Ҳайит ўз шеригига норозилик билан қаради. — Борди-ю, бу одам бизга яхшилик қилмоқчи бўлса-чи?

- Одамларнинг яхшилигидан безорман! — деди Шариф қаҳр билан ва ўрндан сакраб туриб, узун ориқ бўйнини ростлади. — Тур, кетамиз!

Мен Шарифнинг димоғдор ва тундлиги очликдан бўлса керак, деб гумон қилдим:

- Шариф амаким менинг дастурхонимни кўриб, нон сўраган эдилар, лекин нон йўқ... — дедим отамга.

- Нега ёлғон гапирасан? Мен шунчаки сўраган эдим, мақсадим сенинг нонингни ейиш эмас эди, - деди Шариф менга, сўзларининг оҳангидан хижолат тортгани сезилиб турарди.

- Тўхта, Шариф! — отам ҳам ўрндан туриб гапирди. — Нима учун аразлайсан?.. Бу оғир кунларда одамлар гина-қудуратни бир тарафга йиғиштириб қўйиб, бир-бирларига ёрдамлашишлари лозим. Мен чиндан ҳам сизларга яхшилик қилмоқчиман. Заводга ишчи керак: агар хоҳласаларинг, мен гаплашиб, сизларни қабул қилдираман... Юринглар, уйга борамиз. Ҳамқишлоқларинг олдига келиб, бир пиёла чойни ичмай кетсангиз, яхши бўлмайди.

Шариф бошини эгиб туриб, оёғининг бош бармоғи билан тупроқ титар, хижолат тортиб турган эди.

- Кўрдингми, - деди Ҳайит унга. — Умархон сен ўйлаган кишилардан эмас. Узр айт, тентак. «Одобсизлик қилган эканман, гуноҳимни кечиринг», дегин.

Аммо Шариф индамас, бошини кўтармас эди. Бирдан кўзларидан ерга бир неча қатра ёш томди. У юзини бир ёққа ўгириб, йиртиқ чопоннинг енги билан кўзларини артди. Унга раҳмим келиб, дастурхонимнинг қуруқлигидан ва уни нон билан зиёфат қилолмаганимдан афсусланардим.

- Фам ема, Шариф, ҳеч бокиси йўқ... ўтиб кетади... — отам шундай деб, ҳамқишлоқларини уйимизга томон бошлаб кетди.

Бизнинг «ҳовли»да Шариф ва Ҳайит дастурхон олдида ўтириб, ўзлари ва бошқа ҳамқишлоқларимиз кўрган қора кунларни ҳикоя қилдилар. Мир Абдулла бой Шариф ва Ҳайитни ўз еридан ҳайдаб юборган. Улар қиш бошидаёқ хотин, бола-чақалари билан бир бурда нонга зор бўлиб қолганлар. Аввал кунжара еганлар, кейин кунжара ҳам кам бўлиб қолган, дарахт пўстлоқларини қозонда қайнатиб ейдиган бўлганлар. Ўзлари ва хотин, бола-чақалари билан шишиб касал бўлганлар. Шарифнинг хотини очликдан ҳалок бўлиб, у тўртта ёш гўдаги билан қолган, ночорликдан уй-жойини уч қадоқ тут майизга сотиб еган. Аввалги баҳорда бирин-кетин ҳалиги тўрт боласи ҳам ўлибди. Фам-ғуссаларга чидолмай, ўзини ҳам ҳалок қилмоқчи бўлибди, аммо Ҳайит хабардор бўлиб, уни халос этган экан. Сўнгра икковлон иш ва ризқ қидириб, Тошкентга қараб равона бўлганлар.

Ҳайитнинг ҳам ота-оналари ўлганлар, у ўликларни кўмиб, хотини ва икки боласини қишлоқда қолдириб келган. Бойлар қишлоқдаги оч деҳқонларнинг ерларини бир пуд-икки пуд ғаллага «сотиб» олар эканлар. Ҳайит уч таноб ерини бир пуд маккажўхори унига Мир Абдулла бойга сотибди. Қишлоқнинг тўртта катта бойи — Камол бой, Раҳим бой, Мир Абдулла ва Абдулаъзам бойлар шу тарзда қишлоқнинг ярим ерини ўз қўлларига киритганлар.

Отам Николаев билан сўзлашиб, Шариф билан Ҳайитни бизнинг уйимиздан узоқ бўлмаган ўтин омборининг қоровулхонасига жойлаб қўйди. Отам Шарифга чакмонини, Ҳайитга нимдош тўнини берди. Мен билан акам уларга уйдан палос ва кўрпа олиб бориб бердик. Онам қачон овқат пиширса мен у овқатдан бир косадан ҳамқишлоқларимга элтиб берардим.

Шариф билан Ҳайит бир неча кун шу тарзда ҳалиги қоровулхонада истиқомат қилиб, андак ўзларига келгандан сўнг, токзорда ишга киришдилар.

Шариф кучли ишчи эди, у ўзидан камқувватроқ ўртоғи Ҳайитга баъзан ҳазил қилиб:

- Сенинг ишингни менинг чап қўлим қилади, ўнг қўлим эса, сендан икки баравар ортиқ иш қилади, - дер эди.

У олти кишилиқ бир дастанинг бошлиғи бўлди. Унинг дастаси тоқзорда бошқалардан кўпроқ ишларди. Шарифнинг димоғи чоғ эди, гоҳо ишдан келаётиб ашула айтарди. Лекин вақти-вақти билан, одатда дам оладиган жума кунлари, ўлган хотин-болаларини эслаб ғамгин бўлар ва йиғларди. Ўртоғи Ҳайит унга дилдорлик қилиб, зўрға юпатар эди. (Тўхтасин ЖАЛОЛОВ таржимаси).

САНЖАР ТИЛЛА 1912 – 1980

Журналист ва адиб Санжар Тилла (Мирҳомид Мирзаев) 1912 йил 1 июнда Уйчи туман Файзиобод қишлоғида туғилган. Ота-онадан эрта етим қолиб, наманганлик Захроҳон исмли ҳоласиникида тарбияланади. Тошкентда Й.Охунбобоев номидаги медицина техникумида ўқийди. 1924 йилдан бошлаб республика матбуотида фаол қатнашади. Ҳарбий хизматда бўлади. «Ленин учқуни», «Совет Ўзбекистони», «Тошкент ҳақиқати», «Ёш ленинчи», «Ўзбекистон маданияти», «Наманган ҳақиқати», «Шарқ мусулмонлари» журнали ва газеталарида бўлим мудир, муҳаррир вазифаларида ишлайди. 1925 йили «Янги Фарғона» газетасида биринчи хабари босилиб чиққандан то умрининг охиригача журналистиканинг олдинги маррасида бўлди. Республикамиз матбуоти тарихида Санжар Тилланинг алоҳида ўрни бор.

Санжар Тилла ўзининг журналистик ижодини адабий фаолият билан бирга қўшиб олиб борди. Унинг «Етукликка имтиҳон», «Поплик Мамажон», «Биринчилар қаторида», «Гуллар мамлақати» очерклар тўпламлари китобхонларга маълумдир. «Гўлча устида нур» драмасида уйғур халқининг озодлик учун кураши бадиий пухта тасвирланган.

Санжар Тилла бадиий таржимонлик билан ҳам шуғулланди. Л.Леоновнинг «Хужум» пьесаси, А.Гайдарнинг «Мактаб», «Ҳарбий сир», А.Чаковскийнинг «Олис юлдуз шуъласи» асарларининг таржималари унинг қаламига мансубдир.

Адиб очеркларида қишлоқ хўжалиги ходимларининг ҳаёти ўзига хос бадиийликда тасвирланган.

Санжар Тилла Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими унвонига эга бўлган.

Санжар Тилла 1980 йил 23 ноябрда вафот этган.

ЗАФАР ДИЁР 1912 – 1946

Зафар Диёр — янги даврнинг «биринчи болалар шоири» (Уйғун). У болалар адабиётининг барча жанрларида ижод қилди. Асарлари мактаб дарсликларига киритилди.

Зафар Диёр 1912 йили Чуст туман Самсоқтепа қишлоғида деҳқон оиласида дунёга келди. Оила қишлоқда тирикчиликдан қийналиб, 1916 йили Тошкентга кўчди. Зафар Диёр олти ёшидан болалар уйида тарбияланади, педагогика техникумида, Тошкент Давлат педагогика инстит-утида таълим олади. 1934–40 йилларда «Ленин учқуни» газетаси таҳри-риятида, уруш йиллари «Қизил Ўзбекистон» таҳририятида ишлайди.

Шоирнинг биринчи шеъри болалар уйида чиқадиган «Ёш куч» дворий газетасида эълон қилинади. Биринчи шеърлар тўплами «Кўшиқлар» 1933 йили нашр қилинган. Кўп шеърлари болалар томонидан кўшиқ қилиб айтилади. Ҳикоя ва очерклари китоблардан жой олди. «Омонат», «Пионер», «Бахтли ёшлик» каби пьесалар унинг қаламига мансубдир. «Машинист», «Қазбек», «Кенг ўтлоқ ва мард ўртоқ ҳақида қисса», «Бургут», «Янги эртақ», «Нега хўроз қичқиради?» номли дostonлари фольклор мотивларида яратилган. Унинг ижодида ватанпарварлик етакчи мавзуни ташкил қилади.

Зафар Диёр рус болалар ёзувчилари С.Маршак, С.Михалков, И.Кассель, А.Гайдар, Х.Чуковский асарларини ўзбек тилига таржима қилди.

Шоир 1946 йил 14 апрелда боқий дунёга риҳлат қилди. Вафотидан сўнг «Асарлар», «Чаман» китоблари чоп этилди. Самсоқтепа қишлоғидаги ўрта мактаб унинг номи билан аталади. Қишлоқда Зафар Диёр уй-музейи очилган.

ГУНАФША

Гунафшахон, гунафша,
Кулишларинг чиройлик;
Боғимизда очилиб
Туришларинг чиройлик.
Ҳамма чиқар далага
Гунафшалар тергали;
Мен ҳам йиғдим бир даста
Опамизга бергали.
- Мана, она, гунафша.
Қаранг, қандай чиройлик;
- Юринг, - деди, - опамиз, -
Гунафшалар терайлик.

Гунафшалар очилди,
Чаккангга тақ, чаккангга;
Атир ҳиди сочилди,
Чаккангга тақ, чаккангга.
Лаззат олиб ҳидидан
Боларилар учади;
Ипак қанот капалак
Баргларини қучади.
Сени мақтаб куйлайди
Боғ айланиб қушчалар:
Дарак бериб баҳордан
Кувонтирдинг шунчалар.
Гунафшахон, гунафша,
Кулишларинг чиройлик;
Кўксимизда ҳид сочиб
Туришларинг чиройлик!

КАПАЛАК

Ҳой, капалак, капалак,
Қанотларинг ипақдек;
Мунча шошиб учасан,
Тўхта сўзлайин андак,
Учратаман ҳар куни
Сени гўзал боғчамда;
Сўриб гуллар шарбатин
Ўлтирасан олчамда.
Бориб ушлай деганда,
Шошиб дарҳол учасан;
Сира тутқич бермасдан,
Гулдан-гулга кўчасан.
Мендан асло қочмагин,
Дўст биламан ўзимга;
Пилдир-пилдир учишини
Оҳ, ёқади кўзимга.
Уч, учабер, учабер.
Сира озор бермайман,
Севгим, фикрим ҳам сенда.
Капалакжон капалак,
Қанотларинг ипақдек;
Дўст бўлайлик иккимиз,
Тўхта сўзлайин андак!

ШЕРАЛИ ТОШМАТОВ 1912 – 1971

Таниқли журналист, шоир ва ёзувчи Шерали Тошматов 1912 йили Кўқоннинг Яйпан деган қишлоғида туғилган бўлса ҳам, Наманганда яшаб, ижод қилиб, ўзининг ўлмас асарлари билан Наманган адабий муҳити хазинасини бойитди.

Шерали Тошматов педагогика билим юртини тугатиб, мактабларда ўқитувчилик қилди. Сўнг умрининг охиригача журналистика соҳасида ишлади. «Янги Фарғона», «Ёш ленинчи», «Қашқадарё ҳақиқати», «Наманган ҳақиқати» газеталари таҳририятларида меҳнат қилди.

Ёзувчидан бир қанча асарлар мерос қолган. «Пахта шоирлари» (1931), «Енгиш баррикадасида» (1932) шеърий тўпламлари нашр қилинган. «Эрк қуши» (1961) романи фуқаролар урушининг қаҳрамони Майна Ҳасанова ҳақида бўлиб, у анча шуҳрат қозонган. «Тонгдаги кўланка», «Ўксинма, Майна», «Ишқ янгиланди» қиссалари адибнинг кейинги ижод маҳсуллари дидир.

Шерали Тошматов мақоласи ва очеркларида қандайдир ҳаётий муаммоларни кўтариб чиқарди-да, ҳаммани ҳайратга соларди.

Ёзувчи Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими фахрий унвонига эга бўлган.

ШҶХИЙ 1916 – 1973

Нозиктабъ шоир, хушовоз хонанда ШҶхий (Абдувоҳид Аҳадов) 1916 йил 25 сентябрда Наманган шаҳрининг Хўжам қабри (ҳозирги Янги ривожия) маҳалласида ҳунарманд оиласида дунёга келди. 1973 йили фоний дунёдан боқий дунёга риҳлат қилди.

ШҶхий мустақил равишда ўз билимини оширди. Турли хил вазифаларда фаолият кўрсатди. Театрларда адабий эмакдош, вилоят ёш томошабинлар театри директори, кино-театр директори, шунингдек, консерва заводи, «Намуна» артели, Мирзачўлда жамоа хўжалигида, бозор ва бошқа ташкилотларда меҳнат қилди.

ШҶхий шеър, мусиқа ва хонандаликка меҳр қўйди. Айниқса, унда адабиётга ҳавасни 1927-28 йилларда наманганлик истеъдодли ғазалхон шоир, туғма кўзи ожиз Партав уйғотди. У акасининг дўсти эди. Кейин эса ШҶхий наманганлик Чархий, Фироқий, Шукрий, Собир Абдулла, андижонлик Ҳабибий, Улфат, Маҳжур, шаҳрихонлик Оразий, Ҳайратий каби шоирлар билан дўстлашди, яқиндан алоқа қилди. Шоир Ҳабибий ШҶхийни Наманган булбули, деб атади:

Наманган бўлса гуллар шаҳри, сиз булбул бўлиб ундан,
Таратган лаҳза-лаҳза ҳар томон ширин наво ШҶхий.

Шоирнинг хотин-қизлар озодлиги тўғрисидаги биринчи шеъри 1933 йили маҳаллий «Зарбдор» номли газетада чоп этилган эди. Шундан сўнг унинг ғазаллари матбуотда кўрина бошлади. Хонандалар репертуарларидан ўрин олди; грампластинкаларда муҳрланди, радио мавжларида янгради. Кўпгина ғазалларининг ижодкори ҳам, бастакори ҳам, ижрочиси ҳам унинг ўзи эди. Шоир ўзбек мумтоз шеъриятининг барча жанрларида асарлар яратган.

1971 йилда чоп этилган «Чертганда дуторим» (ҳамкорликда) тўпламида шоирнинг 20 та ғазали ўрин олган. Шоир шеърларида ишқ-муҳаббат мавзуси етакчилик қилади. Шунингдек, Ватан, инсон ва уруш, одоб-ахлоқ, насиҳат, ота-она, садоқат мавзулари унинг қаламида ўзгача жаранглайди. «Раҳм этмадинг нигоро», «Қатъий қарор, дедим», «Келсангчи», «Абгор қилмасангчи», «Ўргилсам», «Чертганда дуторим» ғазаллари шоирга иккинчи умр бағишлади.

МУАЛЛИМЛАР

Қўзимга фан зиёсини таратган - Сиз муаллимлар.
Жаҳонга нур билан тўғри қаратган - Сиз муаллимлар.

Қачонким тўғри келганда мунаввар юзларингизга,
Юракда бир қуёш меҳрин яратган - Сиз муаллимлар.

Табиат сирларини аввало мен сиздан ўргандим,
Билимга бўлган орзуимни ушатган - Сиз муаллимлар.

Ҳақиқат бирла атрофимга боқдим, қолмади шубҳам,
Кўнгил уйдан бидъатни йўқотган - Сиз муаллимлар.

Ватан, халқимга боқсам қанчалар суқ бирла тўймасман,
Муҳаббат риштасин дилга улашган - Сиз муаллимлар.

Элимга тотли дастурхон ёзишга энди қодирман,
Боғимни мевалар бирла тўлатган - Сиз муаллимлар.

Ҳамиша Шўхийни одобу ахлоқ йўлига йўллаб,
Фазилатдан вужудимни ясаган - Сиз муаллимлар.

КЕЛТУРУР

Яхши фарзанд ота-онасига раҳмат келтирур.
Беақл бўлса аларга ранжу қулфат келтирур.

Хулқу одоби гўзал бўлганни, эл орзу қилиб,
Олам-олам хонадонига шарофат келтирур.

Кўрнамак бўлса ўғил-қиз, зарра гард юқтирмайин,
Катта қилган тарбиятгоҳига лаънат келтирур.

Ўрганиб таълим улуғлардан, етишса вояга,
Зурриёдига ўзидан яхши ибрат келтирур.

Дейдиларки қуш уясида қилур кўрганини,
Яхши хулқ ўрганмаган эрса, ҳақорат келтирур.

Чин набира бўлсаким Шўхий Навоийга агар,
Кўп асрдан етти пуштига саодат келтирур.

АЗИЗ ТУРСУН 1917 – 1977

Таниқли журналист, истеъдодли шоир, Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси Азиз Турсуннинг «Қўшни қизнинг йиғиси» достони 50-йилларда ўзбек шеъриятида шуҳрат қозонган эди.

Азиз Турсун (Турсунов Азиз) 1917 йил октябрь ойида Наманган шаҳрида дурадгор оиласида туғилган. 1933 йилда педагогика курсини тугатади. Қашқадарёнинг Чироқчи туманида, Наманган шаҳрида мактабда ўқитувчи, илмий бўлим мудири, директор лавозимларида ишлайди. У 1939 йили Тошкент Давлат педагогика институтига сиртдан ўқишга киради. 4-курсдан ҳарбий хизматга чақирилади. Ржев шаҳрини фашистлардан озод қилишда қатнашади, ўнг қўлидан ажраб, она юртига қайтади. Яна мактабларда ўқитувчилик қилади, вилоят радиосида ишлайди. Бу орада Азиз Турсун Республика партия мактаби ҳамда пединститутни тугатади; «Наманган ҳақиқати» газетасида бўлим бошлиғи, муҳаррир ўринбосари вазифаларини бажаради. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими масъул котиби, вилоят радиосида муҳаррир, Янгиқўрғон, Наманган, Уйчи туман газеталари муҳаррири лавозимларида меҳнат қилади.

Азиз Турсун ўзининг ижодий фаолиятини ҳикоя ёзишдан бошлади. Биринчи ҳикояси «Эгамберди гижжакчи»да иккинчи истеъдод улуғланади. Биринчи шеъри «Украин дўстимга» деб аталади. У 1943 йилда босилган. Сўнг унинг асарлари республика газета, журнал ва баёзларида мунтазам чиқиб турди. Баъзи асарларида «Шарқий» адабий таҳаллусини қўллади.

Азиз Турсун бир қатор драмалар ёзди. «Исён», «Баҳром ва Дилором», «Насрулло», «Ақл ёшда эмас, бошда», «Унутилмас кунлар», «Юсуф ва Зулайҳо», «Тоҳир ва Зухра», «Мухторхон» («Сув ва қон»), «Машраб» драмаларининг айримлари вилоят театрида сахналаштирилди. Уларда тарихий воқеалар, фольклор қаҳрамонлари, фуқаролар уруши акс этган. Адибнинг Бобораҳим Машраб ҳақидаги пьесаси бадиий адабиётда Машраб образини яратиш борасидаги дастлабки уриниш эди.

Азиз Турсун адабиётшунос олим Алихон Халилбеков билан ҳамкорликда «Нодим» китобини нашрга тайёрлашди. Азиз Турсун 1977 йили вафот этди.

* * *

Ғариб бошим жаҳон айвонидан бир бевафо топди,
Вафодор деб англаган гулбаданан ёлғиз жафо топди.

Нетайким, тош бошимни қўйиб остонада йиғлаб,
Ёқамни пора қилдим, ёр, вафони норава топди.

Фалак бедодидан найлай ёқамни чок-чок этдим,
Бу фарёдим фалак гардунида юксак ҳаво топди.

Умидинг узма, изла сен топарсан Лайли ёрингни,
Наво деб, бу ғариб қўнглим наводан бенаво топди.

Эшитмасмен жаҳон ғавғосини ҳеч соқие, май бер
Азиз бошим ғариблик даштидан бир ошно топди.

Жаҳонни кездим, аммо дедиларким излама ҳаргиз,
Ҳақиқатдан, Азизим, ўзгани ҳам Мосуво топди.

* * *

Бир гулни кўриб қолдим, жононага ўхшайди,
Гул юзи чаман ичра бир донага ўхшайди.

У гулки, гўзалликда оламга солур ғавғо,
Ё дилбари жонимга ҳамхонага ўхшайди.

Бу гулни гўзалликда жононага ўхшатсам,
Булбуллари мен ҳушсиз девонага ўхшайди.

Ошиқнинг кўз ёшидан юзига тушиб шабнам,
Япроқлари май ичган мастонага ўхшайди.

Ёлғиз бу чаман ичра гул ишқида булбуллар,
Мадҳини ўқиб мендек парвонага ўхшайди.

Кўнгили қуши ҳар дамда ёлғизлик уйин истаб
Ошёнига талпинган бедонага ўхшайди.

Ёр ҳусни-жамолига шайдойи бўлиб олам,
Фидойи Азизимдек ҳайронага ўхшайди.

ИСМАТ НАРЗУЛЛА 1920 – 1978

Журналистикамиз деҳқони ва шоир ИсмаТ Нарзулла 1920 йили Наманган шаҳрининг Чуқур кўча маҳалласида деҳқон оиласида туғилади ва 1978 йили вафот этади.

Ўрта мактабда маълумот олади. Иккинчи жаҳон урушида қатнашади. Фронтдан қайтгач, у мактаб ва қишлоқ хўжалик техникумида ўқитувчилик қилади. Сўнг Тожикистон республикаси Ленинобод Давлат педагогика институтида таҳсил олади.

ИсмаТ Нарзулла ўзининг деярли бутун умрини журналистика соҳасига бағишлайди. 1951-54 йилларда Наманган вилоят радио эшиттириш редакциясида муҳаррир, 1954-1962 йилларда «Наманган ҳақиқати» газетаси таҳририятида бўлим мудир, 1962-1975 йилларда Наманган туман «Учқун» газетасида бўлим мудир, муҳаррир ўринбосари, муҳаррир вазифаларида ишлайди.

ИсмаТ Нарзулла газета таҳририятларида ишлаш билан бирга, публицистик мақолалар, ўйноқи шеърлар, дилбар ғазаллар ёзади. Унинг ижодида она диёр, пахта, сувчи, аёл сингари образлар тасвирланади. «Пахтакор донгдор йигит», «Қаҳрамон шаҳар», «Борай», «Нанай қизига» сингари шеърлари ўша даврда кенг халқ оmmasи орасида шухрат қозонди.

КЕЛИНГ

Чекинди Мирзачўл дашти, гўзал хиёбонга келинг,
Гул унди қақраган ерда бугун, гулистонга келинг.
Ҳаёти шон билан тўла оташ қалбли йигит-қизлар,
Чаманзор этгали дўстлар, хиёбон масканга келинг.
Ватанни яшнатиб, обод этувчи мардимайдонлар
Ирода, ҳиммати бирлан юз очган бўстонга келинг.
Ҳалол меҳнат билан кўклам гилам ёзмоқда бўз ерда,
Унумдор тупроғи олтин мисоли бир конга келинг.
Кўпайсин боғ-бўстонлар, чароғон нурли қишлоқлар
Кўриқ ерларни очмоқ зўр шараф, бу майдонга келинг.

ХАЛҚ ФАРЗАНДИ

На қамоқ, на қийноқ, на ҳийла-найранг,
Эрка ташна халқнинг қаддин буколмас.
Ўлимга тик боқар қанчалар маҳбус,
Муқаддас кураш, иш ҳеч беиз қолмас.
Анжела бегуноҳ, озодлик унга!
Жаҳон узра янграр шу нидо такрор,
Шу нидо вулқондай ларзага солар.
Разолат тахтини этиб шармисор,
Барча қитъаларда, тилларда бугун
Шу талаб, шу нидо баралла янграр.
Янграр иблисларга айбнома бўлиб,
Гуё қадалади шу ҳақ сўз - ҳанжар.
Уни ёқлар жаҳон, бир тан ва бирдам,
У билан биргадир эркесвар инсон.
У билан биргадир адолат, ҳақ иш,
Уни ёқлар бугун жумлаю жаҳон.
Барча қитъалардан ёғилар сўзлар:
- Анжелага салом! – эҳтиром ҳурмат.
Илиқ сўздан кўнгли юксалар тоғдай,
Руҳи тетикланар, олар куч, мадад.
Инсон ҳуқуқи деб, халқнинг эрки деб,
Ҳақсизликка қарши турар мардона,
Қийноқ, азоблар ҳам чикинар ундан,
Юрти, халқи учун доим парвона.

ҲАСАН МАДЁР 1920 - 2005

Педагог шоир Ҳасан Мадёр Уйчи туманида туғилган. Жонкуяр муаллим ва мураббий. У бутун умрини ёш авлодни тарбиялашга бағишлаган инсон. 1935 йили мактабни, 1952 йили Тошкент Давлат педагогика институтини тамомлаган. Тошкент вилоятига қарашли Паркент туман комсомол комитетининг биринчи котиби бўлиб ишлаган. 1955 йилдан то нафақага чиққунга қадар Уйчи туман марказидаги 1-ўрта мактабда ёшларга билим берди.

Ҳасан Мадёр узоқ йиллардан бери қалам тебратиб келади. Ҳажвиялар ёзади, шеър машқ қилади. Унинг «Ифтихоримни куйлайман» (1996), «Паркент наволари» (1998), «Юртим тароналари» (1999) шеърый китоблари нашр қилинган бўлиб, уларда турли йилларда ёзган асарлари жамланган. Шоир мустақиллигимизни жўшиб мадҳ этган бир туркум шеърлар яратган.

* * *

ШАРҚДА БУЮК ДАВЛАТИМ БОР

Чаманистон халқиданман, тинч фаровон ҳаётим бор,
Меҳнат ҳада этган шараф, лаззати бол новвотим бор.

Юртдошларим — қондошларим кўз нурида ардоқлаган,
Истикболи порлоқ диёр. — Шарқда буюк давлатим бор.

Дўст ҳавасу ёв ҳасад-ла боқар ҳумо масканига,
Куррам узра ёғду тарар қуёш янглиғ саватим бор.

Гар қуёшга йўлим тушса, ойда бўлгай ойдироним,
Орзуларим манзилига элтар кумуш қанотим бор.

Илму ҳикмат йўлдош — доям, бахт чўққисин кучган қоям,
Ҳадис Шариф қомус — гоям, ҳақни сўйлаш одатим бор.

Ҳасанжон битса ашъорин, навозанда чертар торин,
Куйлагудек Ватан шонин элга манзур санъатим бор.

СОЧИН СИЛАБ

Кувонаман дил-дилимдан вафодорим сочин силаб,
Саодатим, бахтим-тахтим ифтихорим сочин силаб.

Зулфи зарим қирқ кокилин бир-бир ёзиб тараса гар,
Боши узра гулоб қуйгум азиз ёрим сочин силаб.

Гоҳ-гоҳ боқиб жамолига, сарвиқомат камолига,
Яйрар таним гўё селоб чин нигорим сочин силаб.

Алишмайман жон – жаҳоним, Лайло, Ширин парирўйга,
Ҳамнафасман ҳур замонга кўз туморим сочин силаб.

Онги тонгдай зарафшоним, ақли биллур, дурафшоним,
Садқа этгум ширин жоним, зиёкорим сочин силаб.

Латофатда беназирим, ҳар тонг жўшган илҳом – фикрим,
Бахш айлайман ғазал – шеърим ёр-диёрим сочин силаб.

Шукур Ҳумо қуши яна Ҳасанжонга кулиб боқди,
Шу-чун хуррам ашъор битгум Зулхуморим сочин силаб.

ОБИДЖОН ЮСУПОВ 1922 – 2003

Ўзбек адабиётида фантастик ёзувчилар бармоқ билан санарли даражада оз. Обиджон Юсупов ўшалар сафида ўз ўрнига эга, ўзбек фантастик адабиёти тараққиётига муносиб ҳисса қўшган адибдир.

Обиджон Юсупов 1922 йили Янгиқўрғон туман Заркент қишлоғида таваллуд топган. Онаси 1931 йилда вафот этади. Оила Украинага ноҳақ сургун қилинади. Ота 1937 йили вафот этади. Обид Юсупов 1938 йили Ўзбекистонга қайтади. Тошкентдаги медучкомбинат қошидаги дори тайёрлаш курсида, бир йиллик ўқитувчилар тайёрлаш курсида, Фарғона Давлат педагогика институтининг сиртки бўлимида таҳсил кўрди.

1941 йили ҳарбий хизматга чақирилади. Фашистларга қарши мардона кураши учун у 1-даражали «Шухрат» ордени билан мукофотланади.

Обиджон Юсупов деярли бутун умрини халқ маорифига бағишлади. Заркент, Нанай қишлоқларида мактаб ўқитувчиси, илмий бўлим мудири, директор, туман халқ таълими бўлимида инспектор вазифаларида ишлади.

У ўзбек адабиётини бир қанча фантастик асарлар билан бойитди. Унинг деярли барча асарлари марказий нашриётларда чоп этилган. Ёзувчининг биринчи ҳикояси «Ирода» 1961 йилда «Ленин учқуни» газетасида эълон қилинди. Ундан кейин «Абадий двигатель сири» ҳикояси Тошкент телевидениеси орқали инсценировка қилиб намойиш этилди. Ёзувчининг кейинги йилларда «Ваъда» (1965) номли ҳикоялар тўплами, кичик ёшдаги болалар учун «Кўлдошнинг туши» (1967), «Қуёшдан тушган одамлар» (1984) фантастик қисса ва ҳикоялар тўплами, «Кичик Магеллан булутлари», «Бермуд учбурчагида» фантастик қиссалар тўплами (1986), «Уфқдаги ёғду» фантастик қиссаси нашр қилинди. Унинг асарларида муҳим дунёвий муаммолар кўтарилди. «Қуёшдан тушган одамлар»да озодлик ва дўстлик, «Кичик Магеллан булутлари»да термо-ядро урушининг хавfli оқибати, «Бермуд учбурчагида» қиссасида келгуси инсон тақдири, экологияни муҳофаза қилиш масалалари тасвирланган. Ёзувчининг «Шайтон ва муридлар» комедияси Муқимий театрида саҳналаштирилди. Камтар ва меҳнаткаш Обиджон Юсупов 2003 йилда вафот этди.

САЛОҲ ҚОРИЕВ

1922 – 1996

Журналист, шоир ва драматург Салоҳ Қориев 1922 йили Наманган шаҳрида зиёли оилада таваллуд топган. Отаси Ҳимойиддин Йўлдошқориев журналист ва санъаткор бўлган, 1937 йили Шўро ҳукуматининг қатағонига учраган.

Салоҳ Қориев 1947 йили Ўрта Осиё Давлат университети (ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети)ни тамомлаб, мактабларда ўқитувчилик қилади. Кейин эса ҳаётини журналистика ва бадиий ижодга сарф этади. Узоқ йиллар у «Наманган ҳақиқати» газетасида ишлайди.

Адиб ўзининг бир қатор шеърлари, публицистик мақолалари, ҳикоя, очерк, драмалари билан элу юрт ўртасида танилади. Ғазалларига Фикрий таҳаллусини қўяди. «Боғим, чаманим», «Найнинг навосига жоним тасаддуқ», «Қай куни дил бердим у шундан бери дил ўртанур», «Наманган» номли ғазаллари ёқимли куйлар билан қанотланиб, халқнинг севимли кўшиқларига айланган.

Салоҳ Қориевнинг «Доғлар», «Сеҳрли узук» пьесалари вилоят театрида қўйилган. Унинг «Доғлар» драмаси катта шов-шувларга сабаб бўлган. «Доғлар» сатирик асар бўлиб, унда порахўрлик иллоти драматургияда илк дафъа кескин фош қилинган. Баъзи ички ишлар ходимлари драмадан ўзларини таниб қолиб, драматургга ҳужум қиладилар, драмани сахнадан олиб ташлатишга эришадилар. Ёзувчининг «Сеҳрли узук» асари эса ҳинд афсоналари асосида яратилган. Адиб 1996 йили бу ёруғ оламни тарк этди.

*Боғим чаманим, бўстон Наманган,
Булбули гўё, хушхон Наманган.
Санъат аҳлига ошёр! Наманган,
Бўлғай таърифине ё стон Наманган!*

ИВАН СИЗОВ 1923 – 1997

Журналист ва ёзувчи Иван Дмитриевич Сизов 1943 йилда Россиянинг Кострома область Чухломск район Шатунов қишлоғида туғилган бўлса ҳам, Наманган шаҳрида яшаб ўтди, ижод қилди. Наманган ўқитувчилар институтида ўқиди. Бўлажак ёзувчи 1941-47 йилларда ҳарбий хизматда бўлди. У 1947-60 йилларда «Наманганская правда», 1960-69 йилларда эса «Андижанская правда» газеталарида ишлади. Шундан сўнг умрининг охиригача Наманганда яшади.

У бир қанча ҳикоя, очерк, қиссалар ёзди. Баъзи асарлари ўзбек тилига таржима қилинди. «Повесть о снятой паутине» (1958), «Хорошая осень» (1960), «Как повелела совесть» (1961), «Цена человечности» (1968), «Батарея звуковой разведки» (1982) китоблари очерк, ҳикоя ва қиссалардан иборат. Уларда инсон ва меҳнат, инсон ва табиат, инсон ва уруш муаммолари ўзига хос йўсинда бадиий тасвирланган; замондошларимизнинг ранг-баранг, бетакрор образлари яратилган.

Иван Сизов Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими унвонига сазовор бўлган.

ҲАМИД НУРИЙ

1924 – 1976

Ҳамид Нурий – қалами ўткир, гоят жўшқин, ҳозиржавоб, оташин публицист, тезкор журналист, истеъдодли шоир, носир, таржимон, серғайрат, сермахсул қаламкаш, суҳбати дилкаш инсон эди.

Улуғ шоир Фафур Фулом назарига тушган, юксак баҳо берган эди. У Фафур Фулом таваллудининг 50 йиллигида Наманган вилояти вакили сифатида оташин нутқ сўзлаган эди.

Ҳамид Нурий 1924 йилда Наманган шаҳрида туғилган. Ўрта мактабда ўқиди. Ҳарбий хизматни ўтади. Фарғона Давлат педагогика институтини, Москва Олий адабиёт курсини тугатган. «Наманган ҳақиқати», Қирғизистон республикаси Ўш вилояти газетасида ишлади. У «Гулистон» журналида бош редактор ўринбосари бўлди, шунингдек, ЎзТАГда фаолият кўрсатди.

Ҳамид Нурийнинг хилма-хил мавзудаги мақола, ҳикоя, шеър, очерк, фелъетонлари вилоят ҳамда республика матбуотида, журнал ва тўпламларда босилди. Туркман ёзувчиси Берди Кербобоевнинг «Дадил қадам» романи асосида икки қисмдан иборат кинофильм сценарийсини ўзбек тилига ўтирди. Атоқли педагог Сухомлинскийнинг тарбия ҳақидаги китоби унинг таржимасида ўзбек китобхоналарига етди.

Биринчи шеърлар тўплами «Дўстлар, куйлаймиз» деб аталади. У 1960 йили Ўзбекистон Давлат бадиий адабиёт нашриётида чоп этилганди. Унда шоирнинг баҳор, тинчлик, дўстлик, пахтакорлар, қишлоқ ҳақидаги шеърлари жамланган. Китобда болаларга аталган шеърлар ҳам бор. Ҳабиб Саъдулла «Ифтихор» қасидасида «Нурий байтларига меҳринг яширин» деб Ватан ва Наманганни кўзда тутди.

Ҳамид Нурий Ўзбекистон Ёзувчилар ва Журналистлар уюшмаларининг аъзоси эди.

БУЛБУЛ

Булбул – ошиқ дилнинг юрагимасми,
Дард билан айтади севги розини.
Булбул асли севги қуши эмасми,
Саҳарлаб ўртаниб чалар созини.
Қайси гул ишқида бунчалик ёндинг,
Нега бунчалик афғону хониш,
Нега бунчалик саҳар уйғондинг,
Наҳотки бўлмаса висолга қониш!
Эй булбул сен менинг юрагим бўлиб,
Боғлардан боғларга ўтиб яйрагин.
Майлига гоҳ йиғлаб, гоҳ ўйнаб, кулиб,
Фақат битта гулни севиб сайрагин.

ҚУЁШИМ БЎЛИБ ҚОЛАСИЗ

Ёздами, куздами, ё баҳордами,
Қишнинг чилласида — оппоқ қордами,
Бари бир ҳар саҳар қишлоқ кезганда,
Ё саҳар уйғониб гул ўтқазганда,
Ҳар қалай гафлатда қолмай турганда,
Тонг чоғи эшикда кезиб юрганда,
Эслайман онамнинг насиҳатини:
«Ўғлим, саҳар тургин, хосияти бор,
Ризқ улашилади, ўғлим ҳар наҳор».
Онажон ҳар саҳар турган чоғимда,
Олис ўлкадами ё қишлоғимда,
Уйимда, куйимда, тўккан теримда,
Ё тонг палласида ёзган шеъримда,
Ўша кун қуёшим бўлиб қоласиз,
Ҳар тонгни мен билан қарши оласиз.

ГУЛ ЎСТИРИБ КЕТДИ ҚИЗ

Терим кунлари эди,
Худди шундай олтин куз.
Бригадининг плани,
Бўлган эди роса юз.
Улуғ Хитой элидан,
Меҳмон келди қишлоққа,
Оқшом чўккач уларни
Таклиф қилдик биз боққа,
Ўша дилрабо кеча,
Ҳамон яшар ёдимда.
Уйғур қизнинг қўшиғи,
Янграб турар водийда.
Озод қизнинг овози,
Юрагимдан олди жой.
Мафтун қилди қиздаги
Латофат, қўшиқ, чирой.
Бир қўшиқки каптарлар,
Қанотига ёзиглиқ.
Бир қўшиқки мазмуни,
Дўстлик меҳрига тўлиқ.
Бир қўшиқки у куйлар,
Ҳурлик, тенглик, чин бахтни.
Қашқар қизин қўшиғи,
Ҳамон жон қулоғимда.
Гул ўстириб кетди қиз,
Менинг юрак- бағримда.

ҲАМИД ТОЖИБОЕВ 1925 – 1993

Ҳамид Тожибоев — ҳарбий ёзувчи. У 1925 йилда Чортоқ туманида таваллуд топган. 1962 йилда Ўзбекистон Давлат Жисмоний тарбия институтини тугатган.

У меҳнат фаолиятини 1943 йилдан бошлайди. Андижон вилояти туманларида ўқитувчилик қилади. 1945-1953 йилларда ҳарбий хизматда бўлади. Турли вазифаларда ишлайди. «Пахтакор» кўнгилли спорт жамиятида, республика Халқ маорифи вазирлигида, Ўзбекистон физкультура ва спорт қўмитасида, Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва республика Олий Кенгаши ишлар бошқармасида масъул лавозимларда меҳнат қилди; «Қизил Ўзбекистон», «Ўзбекистон физкультурачиси» газеталарида, «Муштум» журналарида, республика радиосида фаолият кўрсатди; Ўзбекистон Журналистлар уюшмасида масъул котиблик, Республика Олий Кенгаши бюллетенида муҳаррирлик қилди.

У ўзининг ижтимоий фаолиятини журналистика ва бадиий ижод билан қўшиб олиб борди. Кўплаб очерклар, ҳикоялар ва қиссалар яратди. Унинг «Скрипка» (1963), «Оташ қалбли қиз» (А.Муҳиддин билан ҳамкорликда, 1963), «Гулалар» (1965), «Партизан Казбек» (Р.Раҳмонов билан ҳамкорликда, 1965), «Ирода» (1967), «Саидани излаб» (1967), «Солдат тонглари» (1970), «Ўлимни уч марта доғда қолдириб» (1975), «Солдат ўғли» (1976) ва бошқа китоблари ўқувчилар томонидан илиқ кутиб олинди.

Ёзувчининг кўп асарлари уруш мавзусидадир. «Ирода» қиссасида Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси косонсойлик Ҳабибилла Тошматов тўғрисида, «Саидани излаб» қиссасида эса, уйчилик қиз Саида жасоратлари ҳақида ҳикоя қилинади.

Ҳамид Тожибоев — бир қанча асарлар таржимони ҳамдир. У Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими эди.

СУРАТ

Бирин-кетин учта машина елдек учиб ўтиб кетди. Йўл ёқасида туриб кўтарган қўлим ҳавода муаллақ қолаверди. Хаёлга ботиб тургандим:

– Қани, чиқинг, муллака!—деган овоз қулоғимга чалинди.

– Қаёққа борасиз? — деб сўрадим.

– Узумини енг, боғини суриштирманг, муллака,—деди шофёр майин кулимсираб, машинасининг олд томони эшигини очаркан.

– Бу ерда йўл битта. Қаёққа борардик? Истасангиз ҳам. истамасангиз ҳам Боғистонга боради бу йўл. Бу томонларда кўн бўлганман, одамларини биламан.

Шофёрнинг ранг-рўйи, талаффузидан, қолаверса қўнғирсоч бошидаги «қалампир дўппи»сидан йигитнинг асли бу ерлик эмаслигини сезиш қийин эмасди. У Фарғона водийсидан бўлса керак. Машина дарахтзор боғ кўчадан ўтиб, учи-қири уфққа бориб қадалган тахтиравон йўлга чиқиб олгач, кўз илғамас дашт томон бурилди. Сафарда одамлар ўзаро ғоят тез танишиб олишади. Ҳашпаш дегунча биз ҳам «офтобда қатиқ ялашган» оға-инилардек апоқчапоқ бўлиб қолдик. Шофёрнинг исми-шарифи Шерали, унинг Холидахон деган ёқимтой хотини ва тўртта ширин-шакар фарзанди бўлиб, ҳақиқатан ҳам фарғоналик экан.

– Оббо, муллака-ей, Боғистонга денг?— дея саволга кўма бошлади ҳамроҳим. — Кимингиз бор у ерда, ё иш билан кетяпсизми?

– Иш бор эди...

– Ҳа, хизмат денг? Бу дейман, муллака, мухбирмасмисиз?

– Тўғри. Қайдан билдингиз?

– Шунчаки, бир тахмин қилдим-да, манови «тўппонча»нгизди кўриб, - деди шофёр елкамда осиклиғ фотоаппаратга ишора қиларкан. - Редакциядан бўлсангиз ажаб эмас, дегандим. Тахминим тўғри чиқди... Кечирасиз-у, бу мухбирлар жа ажойиб халқ-да. Ҳали уёқда, ҳали буёқда. Бугун бирини кўкка кўтариб мақташади, эртага бировнинг пўстагини ногора қилиб қоқишади. Боғистонда мақтовдан кўкка парвоз қиладиган бахтиёр ким-у, танқид тиғига учраб кўксини захга берадиган шўринг қурғур ким, жа билгим келади-да.

– Унчалик эмас, оғайни, аввало ҳар юмушнинг ҳам ўзига яраша иссиқ-совуқлари бор. Қолаверса, мақола қаҳрамони борганда маълум бўлади. – Унга махсус топшириқ билан кетаётганимни айтмадим, албатта. Шерали билан чақ-чақлашиб борар эканмиз, кабина шифтига яқин жойга қўйиб қўйилган митти суратга кўзим тушди. У аёл кишиники бўлиб, вақт ўтиши билан сарғайиб кетган, бошбармоқ бўғинидай келарди, холос. Сурат қафтдек картонга ўрнатилган, атрофи дид билан безатилган эди.

Этиборимни сурат тортганини сезган Шерали «бу киши онамлар» деди-ю, чуқур нафас олиб, хўрсиниб қўйди.

Шералининг хушчақчақлигидан асар ҳам қолмади. У ўйчан бўлиб қолди.

Бироқ у узоқ жим туролмади.

– Эҳ, муллака! - деди у суратга мунгли боқиб, - онаизоримдан менга қолган ягона ёдорлик шу сурат. Юракларим зардобга тўлиб кетган, муллака. Суратга, айниқса онам кўзларига боқаману ўйларим остин-устун бўлиб кетади, ўзимни кўярга жой тополмайман. Мен қадрига етмаган бу меҳрибон кўзларни тўрт марта қон йиғлаганинг гувоҳи бўлганман. Эҳ, гўр эдим ўшанда...

Шерали жимиб қолди. Бир оздан кейин менга ҳорғин назар ташлади. Ҳамдардлик билан бетоқат кутаётганимни ҳис қилди шекилли, бир ютиниб, яна тилга кирди.

– Ҳа, муллака, волидамни тўрт бор йиғлаганларини кўрганман. Эсимда қолгани ҳам шу. Мен ёш эдим. Дадам янги уст-бошларини кийиб, ёру биродарлари билан, онам билан хайрлашиб жийронни миндилар. Хархаша қилиб, дадамга эргашидим. Олдинига эркалатиб мени ўпдилар. «Сенга бир нарса олиб келаман», деб ваъда қилдилар. Мен кўнмадим. Йиғлай бошладим. Дадам отига зарда билан қамчи босди-да, чопиб кетди-қолди. Онамнинг этагини маҳкам тутиб чинқираб йиғлаб туравердим. Онам бояқиш дод-фарёд қилди. Кейинчалик билсам, дадам шу кетишда фронтга кетган экан.

Мен бир оз улғайиб онамга дастёр бўлиб қолган пайтларим йўқчилик кезлари эди. Қишлоғимизда асосан қари-қартанг, хотин-қизлар, менга ўхшаш болалар эди. Колхоз раисиям, бригадирлар ҳам урушдан ярадор бўлиб қайтган ногиронлардан. Бири ёқоч оёқ, бирининг чап қўли резинкадан.

Кунлардан бир кун уйимизга гимнастёркасининг бир енги камарига қистирилган хат ташувчи кириб келди, салом-аликдан сўнг, онамди қўлига кўк конвертти тутқазганича орқа-олдига ҳарамай ҳовлимиздан чиқиб кетди.

Онам шундай аюҳаннос солиб, қишлоқди бошига кўтардики, бирпасда ҳовлимиз хотин-халажлар билан тўлди. Дадам фронтда нобуд бўлган экан. Қора хат келибди.

Орадан анча вақт ўтди. Бир куни райондан отчопар жарчи келиб қолди. «Хў-хў-хў, халойиқ! – деб жар солди у. - Эшитмадим деманглар! Уруш оппон-соппон бўлди. Гитлер деган одамхўр гумдон бўлди!..»

Онам тагин кўз ёши қилди. Аксарият уйларда тўй, бизникида бўлса аза - ҳам ғалабадан суюниб, ҳам дадамди ёдлаб куюниб йиғларди муштипар онам.

Тўртинчи кўз ёши киндик қоним тўкилган уйди тарк қилиб чиққан куним бўлди. Мен учун кечирилмас энг оғир кўз ёши... Ҳа, муллака! Ҳаё-ҳай деб бошимди олиб чиқиб кетган кунимди асло унутмайман.

– Сабаби нима? Нега ундай қилгансиз?

– Эшитинг, муллака, сабабини. Ўзингиз ҳукм чиқаринг... Уруш аллақачон тугаган. Колхозимиз секин-аста бўлсаям яна ободлаша бошлади. Одамлар йўқчиликдан қутулиб, оғизларини тўлдириб нон ейдиган бўлиб қолишди.

Эсимда. Ўн олти ёшда эдим ўшанда. Қишлоғимиз кексалари ўзаро маслаҳатлашиб денг, онамди эрга бермоқчи бўлишипти. У деса бу деб, бу деса у деб, ўз ҳолига қўймай розилигиниям олишибди. Резинка қўл бригаатга унаштиришипти. Миш-мишлардан ташвишга тушиб қолдим. Онам лом-мим демасди. Ростдан ҳам одамларнинг гапи тўғри бўлиб чиқса-я, деб сўрагани чўчирдим.

Бир куни тушки пайт денг, онам иккимиз уёқ-буёқдан гурунғ қилиб ўтирувдик. Кўчада эшитганим – мен учун нохуш туюлган онам ҳақидаги гаплар эсимга тушиб қолди.

– Шу гап ростми? – дедим қовоқ уюб.

– Қанақа гап? – ўзини тушунмаганга олди онам.

– Анави бригаатга, — дедиму, дудуқланиб қолдим.

– Агар рост бўлса-чи! – деди ярим ҳазил, ярим чин қилиб онам.

– Нима!!

Илон чақиб олгандек сапчиб ўрнимдан турдим. Умримда биринчи марта онамди кўзига тик қарадим. «Сиз айтгандек бўлмайди, она! - дедим аъзойи баданим титраб-қақшаб. – Дадамди, дадам...»

– Ахир, тушунсанг-чи, хом сут эмган бола! – деди онам...

Бошим айланиб, кўз олдимди қоронғилик босди. Нафратим кўзғалди. Рўпарамда мени туғиб катта қилган онам эмас, қандайдир бошқа, бегона аёл турарди.

– Йўқ! Йўқ! – дедим жаҳл аралаш.

Олдинига онам мени бағрига босиб юпатмоқчи бўлди:

– Хафа бўлма, бўталоғим, сени шунчаки синамоқчи эдим, холос. Сен бўлсанг...

– Дадамди ўрнини ҳеч ким босолмайди, – дедим ҳовурирдан тушмай.

Пешонамди силади онам, ўпди, бағрига тортди. Бари бир овунтиролмади. Кучоғидан суғурилиб чиқиб, ўзимди кўчага отдим.

– Кетаман бу ердан!

– Қаёқларга кетардинг?! Ёш кетаман, деб кўрқитади...

– Шунақами! – дедим-у, лип этиб уйга кирдим. Жужунча костюм оламан, деб тўплаб юрган пулди кўрпанинг қатидан олиб чўнтакка солдим-у, кетиш мана бунақа бўлади, деб кўчага чопдим. Биласизми, муллака, аввалига онам жавраб-вайсаб, чамамда қуруқ пўписа қилиб кўрди:

– Бор! Боравер, яшамагур! – деб қаргай кетди. – Менга десанг ўлиб кетмайсанми. Йўқол, кўзимга кўринма!

Мен бўлсам борган сари уйдан узоқлашардим. Онам мундоқ қараса, астойдил кетяпман. Ялиниб-ёлвора бошлади.

– Ҳой ярамас бола, ҳой, Шер, қайт орқангга, ҳазиллашдим, боласи тушмагур, орқангга қайт деяпман. Ҳой, Шер, тўхта деяпман. Тўхта!

Онамди ёлвориб тўккан кўз ёшларига ҳам қарамадим, кетавердим. Тўғри райком комсомолга бордим. Чўлқувар бўлиш ниятида эканимни айтиб йўлланма олдим. Уйдан кетиш сабабини уларга айтмадим, албатта.

Йиллар ўтди. Ҳунар ўргандим, дўст-ёр орттирдим. Ҳарбий хизматгаям бориб келдим шу орада.

Кунлардан бир кун бозорда ҳамқишлоғим Жўрақул акани учратиб қолдим. «Шермисан, тирикмисан, ука!» дея бағрига босди. Чойхонада у киши билан анча отамлашдик, у ҳам менга ўхшаб кўриқ ўзлаштираётганлар орасида саҳрода экан. Қишлоғимизга тез-тез бориб турар экан. Мени роса койиди. «Дуб-дуруст бола эдинг, нима бўлди сенга! Онангни не кўйга ташлаб кетдинг, нодон? Тез йўлга чиқ», деди Жўрақул ака.

Онам кетиб қолганимга ишонмай роса кутибди, сўраб-суриштирибди. Турмушга ҳам чиқмабди. Дом-дараксиз кетганимдан кейин саломатлиги ёмонлаша бошлабди. Охири куя-куя ётиб қолибди.

Пешонамга бир уриб, эҳ хомкалла, дедим-у, қишлоғимга равона

бўлдим. Қушдек учиб бордим. Афсус кечикибман. Тобутни энди кўтарамиз деб туришган экан. Армонсиз йиғладим. Бироқ онам эшитгани йўқ дарбадар ўглининг фарёдини.

Қишлоқда узоқ туrolмадим, қайга қарамай, ҳамма нарса фарзанд доғида, яъни мен ярамасни деб юрак-бағри эзилиб битган онамни эслатарди. Ҳамқишлоқларим ҳам назаримда мени унчалик хушламас, онасининг қотили шу, дегандай совуқ қарашарди менга.

Хуллас, менга онамдан қолган ёдгорлик ана шу сурат бўлди. Насиб экан, шу томонларга келиб қолдим...

Эҳ, муллака, олдиндан оққан сувди қадри бўлмас экан. Она деган улуғ зотни тириклигида улуғлаб, қадрламас эканмиз, онанинг оналиги ўзинг ота бўлганингдагина билинар экан. Эндиликда, мундоқ ўйлаб қарасам, онам, ўша пайтда жуда ёш эди. Мени деб қайта турмуш қурмади, мени деб адои тамом бўлди. Онам ёш умрини хазон қилиши шартмиди. Ахир, инсон дунёга икки бор келмайди-ку. Ўйлаб-ўйлаб ўйимнинг тагига етолмайман, муллака.

...Ҳамроҳим жимиб қолди. Машина ҳамон ғизиллаганича рўпарадан эсаётган дайди шамолни кесиб олға интиларди. Гоҳ Шералига, гоҳ ойнадаги суратга разм ташлайман. Шералининг кўзлари қизарганди, суратнинг ҳам кўзларида ёш кўрингандай бўлди назаримда. Йўқ, у жонсиз сурат эмас. Дилбандининг афсус-надомат қилаётганидан она қалби ўртанарди гўё...

РОБИДДИН ИСҲОҚОВ 1927 – 1989

Робиддин Исҳоқов ўзбек шеърятининг момақалдиروقдек гуруллаган шоири эди. У – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

Робиддин Исҳоқов 1927 йил 20 мартда Янгиқўрғон туман Пормон қишлоғида таваллуд топган. Унинг ёшлиғи иккинчи жаҳон уруши даврига тўғри келди. Ўрта мактабда ўқиди. Фронтчи бригадасида табелчилик қилди. 1952-56 йилларда Фарғона Давлат педагогика институтининг ўзбек тили ва адабиёти факультетида таҳсил олди. Институтни тугатгач, у ўз қишлоғида ўқитувчи, илмий бўлим мудири, мактаб директори лавозимларида ишлади; бир муддат «Ёш ленинчи» газетасида ҳам хизмат қилди.

У ўрта мактабда ўқиётган йилларида шеърлари матбуотда кўрина бошлади. Шундан сўнг бадиий ижод билан мунтазам шуғулланди. 1963 йилда шоирнинг биринчи шеърый китоби – «Кўшиқ йўлдош юрган йўлимда», 1976 йили «Ойга ремонт тушармиш», 1980 йилда «Фунчалар кўшиғи» шеърый тўпламлари чоп этилди. Вафотидан сўнг эса, ўгли доцент Бахтиёр Исҳоқов ташаббуси билан «Ҳайқириқ» (1997), «Кувноқ лаҳзалар» (2002), «100 ғазал» (1999), «Мустақиллик болалари» (1998) шеърый китоблари нашр қилинди.

Р.Исҳоқов – болалар шоири. Деярли унинг кўп шеърлари болаларга бағишланган. Шунингдек, у халқ оғзаки ижодининг жонкуяр тўловчиси сифатида Раззоқ Бахши, Ҳайдар Бойчаев ҳамда бошқа халқ ижодкорларидан кўплаб дoston, эртақ, кўшиқ, мақоллар ёзиб олган. Шу боис унинг ижодига фольклор таъсири кучлидир.

Шоир номи абадийлаштирилган. Шоирнинг ўғиллари Бахтиёр, Баркамол, Фарҳод Исҳоқовлар кучи билан Пормон қишлоғида «Робиддин Исҳоқов музейи» ташкил этилган. Шоир ўқиган мактаб ва яшаган кўча ҳозир унинг номи билан аталади. Унинг қабри Ўнғор тоғи этагида.

* * *

Шеър чироғин ёқди ул, дилларни равшан айлади,
Умрини тизди назмга, ҳарфини жон айлади.

Меҳр ўти ёндирди гулни, айлагач жонни нисор,
Ёз тилин гавҳар билиб, маънини пинҳон айлади.

Тўқди ул ишқин қоғозга — ҳар варақ гулшан бўлиб,
Қўш сатр булбул бўлиб, шаққаристон айлади.

Васфи ишқ тиллога тенг — қуй талаб созандадан,
Ҳар кўнгил ошиқу ташна, дилни бўстон айлади.

Ёзди булбул «Хамса»син, дурдонаю, шеър тож ул,
Ул ғазал мулкига ўзни якка султон айлади.

Робиддин, ҳазрат Навоий хоки пойин ўпгилу,
Ёз ғазал кўнгил қатига, бизни шеърхон айлади.

* * *

Нур сочиб васли қуёш, кўнгил қуши сайраб келинг,
Саждада қайрилма қош, кўнгил қуши сайраб келинг.

Боғ чаман, кўнгил чаман, япроқ шивирлар ишқини,
Ишқима ёна сирдош, кўнгил қуши сайраб келинг.

Ёсса ел ёр оразидан бўса излаб субҳу шом,
Соғиниб кўзларда ёш, кўнгил қуши сайраб келинг.

Бағри қон лола юзига этса ошиқ арзи ҳол,
Эримас қай бағри тош, кўнгил қуши сайраб келинг.

Давримиз гулгун баҳор шайдосиму ишқ кумрисин,
Куйласам бағрим оташ, кўнгил қуши сайраб келинг.

Боғда Робиддин, сулув кўксингга бош қўйса ажаб,
Бағрима олгум қуёш, кўнгил қуши сайраб келинг.

МУТЕУЛЛО НАЖМИДДИНОВ

Таниқли ёзувчи, моҳир журналист, сермаҳсул таржимон Мутеулло Нажмиддинов 1927 йил 12 сентябрда Чуст туманига қарашли Варзик қишлоғида зиёли оиласида дунёга келган. У ўрта мактабни тугатгач, Тожикистон Давлат университетида, Масква Олий партия мактабида таҳсил олди.

М.Нажмиддинов узоқ йиллар «Тожикистони совети», «Комсомоли Тожикистон», «Маориф ва маданият» газеталарида, «Ирфон» нашриётида бўлим мудири, бош муҳаррир, масъул котиб вазибаларида ишлайди. Унга матбуотдаги кўп йиллик хизматлари учун «Тожикистонда хизмат кўрсатган маданият ходими» деган фахрли унвон берилган. Ҳозир нафақада.

М.Нажмиддиновнинг ижоди ўтган асрнинг 50-йилларида бошланди. Унинг бирин-кетин «Сарбаланд одамлар» (1963), «Сувободлик» (1965), «Дарё ўзанини ўзгартирмоқчи» (1968), «Ширмоҳ» (1972), «Замин қадри одам билан» (1974), «Таниш пайраҳалар» (1978), «Одамлар ва соҳиллар» (1979), «Олам Раззоқи» (1986) сингари очерклар тўпламлари, «Уч қисса» (1986) қиссалар мажмуаси нашр қилинди.

Ёзувчи асарларида, бир томондан, Тожикистоннинг ўзига хос бегакрор манзаралари тасвирланса, иккинчи томондан, деҳқонлар, чорвадорлар боғбонлар, замондошлари сиймоларини ўзига хос бўёқларда кўрсатади. Масалан, адиб «Дарё ўзанини ўзгартирмоқчи» деб аталган қиссасида тоғли чорвадорлар ҳаётининг барча зиддиятли жиҳатларини жасорат билан акс эттира олган. Ёзувчининг айрим асарлари рус ва бошқа тилларга таржима қилинган.

М.Нажмиддинов жаҳон адабиёти дурдоналари билан ўз халқини ошно қилишда ҳам заҳмат чекиб келаётган ижодкордир. К.Вольфнинг «Икки палла осмон», Р.Роланнинг «Кола Брюньон», С.Заряннинг «Яшил дарахт», Ю.Ритхе ҳикояларининг тожикча таржималари М.Нажмиддинов қаламига мансубдир.

Ёзувчи Тожикистон ва Ўзбекистон Олий Мажлисларининг Фахрий ёрлиқлари билан мукофотланган.

АРИЗА

«Дарё ўзанини ўзгартирмоқчи» қиссасидан парча)

Карима ҳам ўз-ўзича «Мен сендан қасдимни олмасдан қўймайман» деган қатъий қарорга келди. Шундан сўнг куйидаги мазмунда ариза ёзди: «Сизга маълумки, мен бу ерда ёлчитиб ишлай олмадим. Бунинг учун эса менинг икки қўлим Сизнинг ёқангизда. Сиз совхозга келган кунимданоқ «чурқ» этмасдан юришимни хоҳладингиз. Нима десангиз қуллуқ қилиб туришимни истадингиз. Аммо мен ундай аёллардан эмасман. Доим ҳақни ҳақ, ноҳақни ноҳақ, деб келдим. Шунинг учун Сиз мени бу ердан йўқотишни сўраб вазирлик ва райкомга арз қилдингиз. Зероки, Сиз мендан кўрқардингиз. Майли Сизнинг айтганингиз бўла қолсин, мен ишдан кетаман. Сангинова.»

Бободўстов аризани олиб, кўздан кечирар экан, қўллари қалтираб кетди. У ариза мазмунидан донг қотиб қолди. Хат мазмунидан Кариманинг кетишни истамаётгани сезилиб турарди. У Бободўстовни калака қилмоқчи эди. Ҳақиқатда ҳам у кетмоқчи бўлганда ўтган йили кетиши керак эди. Чунки дастлаб уни қишлоқ хўжалик институтига ишга чақирди, сал кейинроқ эса зооветеринария техникумига ишга таклиф этиди. Ҳар иккисига ҳам бормади. Бу орада Карима сиртқи аспирантурага кирди.

- Нега ўйлаб қолдингиз, қўл қўйинг! Шу буғуноқ нарсаларимни йиғиштириб жўнаб кетаман. Ходимлар қадрига етадиган жойга кетаман, - истеҳзо билан таъкидлади Карима.

- Бу ариза эмас, айбнома. Бу билан нима демоқчисиз ўзи? Мени кўрқитмоқчимисиз? «Бунинг учун икки қўлим Сизнинг ёқангизда» дебсиз: Менинг ёқамдан олганлар кўп бўлган. Лекин оқибати нима кечди? Юзлари шувит бўлиб, қатордан четга чиқиб қолишди. Ҳа, менга ёпишмаган бир Сиз қолувдингиз. Майли, ёпишинг, бадном қилишга уриниб кўринг, кўрайликчи, натижаси нима бўларкан?!

Бободўстов ручкани оламан деб палтосининг энги билан сиёҳдонни ағдариб юборди. Стол устида ёйилиб ётган ҳужжатларга сиёҳ тегди. «Бу шу аёлнинг касофатидан бўлди» деб кўнглидан ўтказган раис бақириб котибани чақирди. «Ажаб бўлди» деди ичида Карима алаmidан. Котиба келиб стол устини арта бошлади. Бободўстов эса деразадан ташқарида паға-паға ёғаётган қорни томоша қиларди. Унга шуниси алам қилардики, чўпону зоотехник, ўзидан бир неча йил ёш райком котиби ҳам уни менсимасди. Аммо катта идораларнинг раҳбарлари, ҳатто вазирлар ҳам уни ҳурмат қилишар, баъзи масалалар хусусида ундан маслаҳат олишарди. Бунинг сабабини Бободўстовнинг ўзи ҳам тушунмасди.

Тоғ этаклари, қиру адирлар аллақачон қор остида қолганди. Аксига олиб бугунги ҳаво ҳам унинг таъбини хира қилди. Уйқуси ҳам нотинч кечди. Эрталабдан эса бу аёл бошини қотирди. У аризани столнинг бир чеккасига қўйди. «Каримахон кел энди бу маш-машани йиғиштирайлик, мендан ўтган бўлса сен кечир, сендан ўтган бўлса мен кечирай. Ахир халқда «Ёшлардан хато, улуғлардан ато» деган ҳикмат бор-ку. Иккита диплом билан андишага бормадинг. Мен бўлсам жаҳл устида шикоят қилибман, — деб уни раъйдан қайтаришга ҳаракат қилсам нима бўларкин» узоқ хаёлдан ўтказди Бободўстов.

Бободўстов аризани бир бурчагидан ушлаб бироз кўтариб турди-да «кетсанг кетавер, сенинг ўрнингга юзта мутахассис топаман» деб қоғоз устига қинғир-қийшиқ хат билан қўйидаги жумлани ёзди. «Айбномасини ариза ўрнига қабул қилиб, ўз вазифасидан бўшатилинсин».

Шу пайт қишлоқ аҳлидан бир неча киши иш юзасидан раис хонасига кириб келди. Хонадаги диван ва курсига ўтириб олган ҳамқишлоқлар кўлида ариза ушлаб олган бош зоотехник Карима ва раис авзонинг бузуқлигини кўриб ҳайрон бўлишди.

— Сиздан кўрган иззату икром учун раҳмат. Кучингиз келиб-келиб бир заифага етибди. Мени ҳеч ким айблай олмайди. Тирик бўлсак, ҳақиқат ким томонда эканлиги маълум бўлар, — деди вазминлик билан Карима.

— Раис бобо, ўзи нима гап, — сўради ўтирган чўпонлардан бири.

— Йўқол назаримдан, мен сени қозиликка чақирмадим, — бақирди Бободўстов.

— Нега менга бақирасиз, ҳисобчи ҳужжатимни кўл қўйгани Сизга берган экан, имзо чекиб беринг, даб бўламан.

— Қандай ҳужжат! — Раиснинг ранги ўчди. — Ҳисобчига айт, янгитдан ёзиб берсин, — деди баланд овоз билан.

Чўпон ўрнидан турди-да ғудурлаб ичида нимадир деб ташқарига чиқди. Унинг орқасидан Карима ҳам эшик томон юзланди. Ҳозир у қаерга боришини, дардини кимга айтиб, кимга кўнгили ёзишини билмасди. Икки қадам юрмасиданоқ остонада Ҳамзаалиев пайдо бўлди.

— Хўш, нима гап ўзи? Нега бунчалик оташинсиз, — деди котиб қаҳру ғазабдан қип-қизариб кетган Каримага қараб ва яна илова қилди. — Ҳаммаси ўтиб кетади. Сиз Вальтернинг «Қандид ёхуд оптимизм» деган асарини ўқиган бўлсангиз керак, албатта.

— Ҳа, ўқиганман, лекин бунинг менинг ишимга нима алоқаси бор?

— Алоқаси шундаки, — деди жиддий бир оҳангда. — Алоқаси борлиги шундан иборатки, асар қаҳрамонлари ишининг оқибати хайрли тугайди. Энг оғир ҳолатларда ҳам у ишончини йўқотмайди, умидсизликка берилмайди, руҳий тушқунликка тушмайди.

Котибнинг қайси бир асар қаҳрамони ҳақида гап бошлаши Бободўстовни хижолатда қолдирди. Зероки аксарият ҳолларда Бободўстов суҳбат давомида индамай турарди-да кутилмаганда гап жиловини рўзгорнинг майда-чуйда масалалари томон буриб юборарди. «Ҳа, Абдулла кўнглини кўтаравер, қўлтиғига сув пуркайвер, мен сенга шунинг учун яхшиликлар қилгандим» дилидан ўтказарди раис.

Котибнинг авзоидан Карима кечаги кўполликлари учун райком аъзолари «раҳмат» дейишмаганини сезди. Агар у бир оз юмшоқлик қилиб, камчиликларни бўйнига олиб, «тузатамиз» деганида, жони кутуларди, қоларди.

— Бу қандай қоғоз, — дея Ҳамзаалиев Кариманинг кўлидаги аризани олиб кўрди — масалага тушунди. Райком бюроси унинг хоҳишини рад этганига қарамай Бободўстов аризасига кўл қўйиб, кетишига рухсат берибди. У Бободўстовга норозиларча нигоҳ ташлади-да:

— Бемаслаҳат иш қилибсиз, раис амак, — деди-ю нафаси ичига тушди. Бободўстов унинг гапини шартга кесди.

— Ҳа, нима демоқчисиз? Дилингдагини тўкиб сочавер. Нима демоқчи эканингни билиб турибман.

Раис қовоғини олган ҳолда зарда билан деразага қараб турарди.

— Икки оёғини бир кўнжга тиқиб олиб, жавобимни бер, дейди. Ҳа, кетадиган бўлсанг ариза ёз, дедим, — таъкидлади раис Ҳамзаалиевга юзланиб. — Ана энди қаерга хоҳласа кетаверсин, тўрт томони қибла. Менинг арзимни сўрайдиганлар ҳам бор. Сиз ўйлайсизки, биз ҳаётдан орқада қолибмизми. Ёшларнинг ҳаммаси донишманду кўпчилик улар тарафида. Сиз хато қиласиз, бузоқлар сигир бўлгунча жигар-бағри қон бўлади, деганлар. Халқ ҳеч қачон нотўғри гапирмайди.

— Кетадиган одам бунақанги ариза ёзмайди. Буни мендан кўра Сиз яхши биласиз!

Ҳамзаалиев:

— Нима учун кетаркан? — деди-ю, аризани жаҳл билан гижимлаб йиртиб хона бурчагида турган ахлат қутига ташлади.

Карима йиғлаган ҳолда ташқарига чиқди. Аммо у жанжалу пўписа билан Бободўстов сингари шахсларга таъсир эта олмаслигини тушунмасди. Ахир Бободўстов Карима сингари одамларни кўғирчоқдек ўйнатадиган тоифалардан-ку. У кўл остидагиларнинг тақдири хусусида нимани хоҳласа, шунини қилишга ўрганган. Ҳар ҳолда бу аёл ҳақ гапни айтганида, елкасидаги оғир юкни олиб ташлагандек ҳис қиларди ўзини. Баъзан бирон бир рост гапни айтолмай қолса, ўздан-ўзи хафа бўлиб, ўзини бўшанглик қилишда айбларди. Бугун эса эрталабданоқ кўнглини бўшатиб олди. У Бободўстовдек одамни танг аҳволда қолдиргани: манманлик ва ўзбошимчалик қилмай, кўпчилик билан маслаҳатлашиб иш юритишга мажбур қила олганидан қаноат ҳосил қилганди.

ИСМАТУЛЛОҲ АБДУЛЛОҲ 1927 – 2005

Исматуллоҳ Абдуллоҳ — улкан аллома, Шарқ илм-фани, маданияти ҳамда адабиёти билимдони.

Бўлажак олим 1927 йилда Наманган шаҳрида зиёли оиласида туғилган. 1944 йили Наманган ўқитувчилар институтини, 1951 йили Ўрта Осиё Давлат университети Шарқ факультетини тугатади. 1952-57 йиллари Наманган педагогика билим юртида ўқитувчилик қилади. Ленинград Давлат университети аспирантурасида ўқийди. 1960-1993 йилларда у Ўзбекистон ФА Шарқшунослик институтида ишлайди; 1980-86 йилларда Тошкент Чет тиллар институтида ҳам ўқитувчилик қилади. 1993 йилдан умрининг охиригача Наманган Давлат университетида ишлади.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ 1963 йили филология фанлари номзоди, 1979 йили филология фанлари доктори илмий даражаларини олди. 1989 йили профессорлик ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби унвонлари берилди. Абу Райҳон Беруний номидаги Давлат мукофотиغا сазовор бўлди, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига аъзо бўлди.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ — манбашунос ва матншунос. У араб ва форс тилларини мукамал биларди. Илмий тадқиқотлари Мовароуннаҳр ва Хуросоннинг араб тилидаги шеърятини ўрганишга бағишланган. Бу соҳада 60 дан ортиқ илмий-оммабоп мақолалари чоп этилган. Шулардан 5 таси монография, 6 таси рисоладан иборат. У «Ўзбек адабиёти тарихи» китобининг ўзбек ва рус тилларидаги академик нашри муаллифларидан биридир.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ ватанимиз шарқшунослигида биринчи бўлиб машҳур Ўрта Осиёлик олим-тилшунос, тарихчи Абу Мансур ас-Саолибий (961-1038)нинг бой илмий меросини ўрганишни бошлаб берди. Бу олимнинг Ўрта Осиё ва Хуросон араб тилидаги шеърятини ва тарихига оид «Йатиймат-ад-даҳр», «Латоиф ал-маориф» ва «Татиммат ал-Йатима» номли муҳим ва нодир асарлари илк бор И.Абдуллоҳ томонидан араб тилидан ўзбек тилига тадқиқот, изоҳ ва кўрсаткичлари билан илмий таржима қилиниб чоп этилди. Бу билан олим ўзбек ва Ўрта Осиё халқлари адабиёти тарихида янги бир соҳани, араб тилидаги адабиётни ўрганишни бошлаб берди. Унинг бу илмий ишлари нафақат Ўрта Осиё, балки Афғонистон ва Эрон халқлари араб тилидаги адабиётини ўрганишда ҳам муҳим аҳамиятга эгадир.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ илмий фаолияти кўп қирралидир. У Абу Райҳон Берунийнинг «Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар» номли

йирик асари ўзбекча таржимасига масъул муҳаррир бўлган, унга мукамал сўз боши ёзди ва илмий изоҳлар тузди. «Ўзбек совет энциклопедияси»га Ҳ.Ҳикматуллаев билан бирга «Шарқшунослик сўзлиги»ни тузди ва унинг 14 жилдига 156 та моқола ёзиб берди.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ Қуръоннинг ўзбекча академик таржимаси иштирокчиси. У бадий таржима соҳасида ҳам самарали хизмат қилди. Усома ибн Мунқизнинг «Ибратли китоб», ҳозирги замон Миср ёзувчиси Абдураҳмон Шарқовийнинг «Ер» асарлари, араб латифаларини ўзбекчага ўтирди.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ Машрабнинг «Мабдаи Нур» номли йирик тасаввуфий-тарбиявий асарини ва 100 га яқин нашр этилмаган шеърларини, шунингдек, Мулло Йўлдош Хилватийнинг девонини сўз боши, изоҳлари билан нашр эттирди. Устознинг охириги асари «Марказий Осиёда ислом маданияти» (2005) китоби ҳисобланади.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ ўзининг нодир, камёб шахсий кутубхонасини НамДУ илмий кутубхонасига ҳадя этди.

Олимнинг кўпгина мақолалари хорижий тилларга таржима қилинган.

УСОМАНИНГ ТАБОБАТ ҲАҚИДАГИ РИВОЯТЛАРИ

Усома ибн Мунқиз овруполикларнинг Шарққа қилган мудҳиш ва разил салб юришларини ўз кўзи билан кўриб, уларга қарши курашда шахсан иштирок этган машҳур баҳодир, шоир ва тарихчидир. Бу урушларда у вақти келиб бору йўғидан ажради, бир неча маротаба ўлим билан юзма-юз келди, лекин қуролини ташламади, кексайиб ҳолдан тойгунча Ислом диёрини оёқ ости қилган босқинчи салбчиларга қарши курашди, тўқсонга етиб қолган баҳодир умрининг охирига келиб қуролни қалам билан алмаштирди ва ўзининг адабий ва тарихий асарларини ёзишга киришди.

Усома ибн Мунқиз 1095 йил 24 июнда Суриянинг Шайзар шаҳрида дунёга келди. Унинг болалик йиллари салбчиларнинг Шарққа ҳужум бошлаш даврига тўғри келди: 1098 йили Антокия (Антиохия) ва 1099 йили Байтулмуқаддасни босиб олишидан бошлаб, 93 ёшида баҳодир Салоҳуддин томонидан салбчиларни Байтулмуқаддасдан тамоман ҳайдаб чиқарилишининг гувоҳи бўлди. У 1188 йили вафот этди.

Усома ибн Мунқиз араб тилида бир қанча шеърый ва тарихий асарлар ёзиб қолдирган. Лекин унинг номини дунёга машҳур қилган «Ибратли китоб» («Китоб ул-эйтибор») асаридир. Асарнинг ягона

қўлёзмаси 1880 йили Эскуриаль кутубхонасидан топилгандан кейин унинг мавжудлиги маълум бўлди.

Шарқ халқлари бошига қанчадан-қанча қулфатлар келтириб, минг-минглаб мусулмонларнинг қирилиб кетишига сабаб бўлган салб юришлари ҳақида жуда кўп тарихий ва адабий асарлар яратилган, лекин буларнинг кўпчилиги Оврўпа тарихчи ва адиблари қаламига мансубдир. «Ибратли китоб» эса салб юришларининг бевосита шоҳиди бўлган адиб қаламига мансуб бўлиб, воқеалар рўй-рост, бўямай талқин қилинган.

Усома ўз асарида тарихий воқеаларни ривоят қилар экан, китоб охирига халқ табобатига ва овчилик санъатига оид жуда қизиқ ва мароқли ҳикояларни ҳам киритиб кетган. Шулардан табобатга оид бир ҳикоятни араб тилидан таржима қилиб, ушбу китобга киритишни лозим топдик.

ДАВОСИЗ ТУЗАЛИШ

Ал-Қоид ал-Ҳож Абу Али беш юзу олтмиш саккизинчи йили рамазон ойи Кайфо қалъасида қуйидагиларни менга ҳикоя қилиб берган эди.

«Мавсилда бўлганимда Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Мома дўконида ўтириб эдим. Олдимиздан семиз ва оёқлари йўғон бир бўзафуруш ўтиб қолди. Муҳаммад уни чақириб: «Эй Абдали, тангри ҳақи, мана шу одамга ўз тарихингни бир айтиб берсанг», - деди. У ҳикоясини бошлаб кетди:

«Кўриб турибсанки, мен бўзафурушлик қиламан. Бир куни чоршанбага ўтар кечаси уйқудан олдин соппа-соғ эдим. Эрталаб уйғонсам танам бўшашган ва қимирлашга ҳеч мадорим йўқ. Оёқларим қуруқшаб, шундай ингичка бўлиб кетганки, фақат тери билан суяги қолган, холос. Орқам билан сиргани », ўрнимдан жилдим, чунки оёқларим менга итоат этмасди ва бутунлай ҳаракатсиз эди. Зайнуддин Али Кучукнинг йўлида ўтирдим, тангри уни раҳмат қилсин. У мени кўриб, уйга кўтариб олиб бориш ҳақида буйруқ берди. Мени кўтариб олиб боришди, Зайнуддин табибларни чақириб, деди: «Бу одамни даволашларинг керак». «Аллоҳ хоҳласа, даволаймиз», - деди табиблар. Сўнгра улар михни қиздириб, оёғимга босишди, мен ҳеч нарсани сезмадим. Табиблар Зайнуддинга: «Биз даволашга қодир эмасмиз, чунки бу дарднинг давоси йўқ», - дейишди.

Зайнуддин менга икки динор пул билан бир эшак ҳадя қилди. Эшак уйимда икки ойча тургандан кейин ўлиб қолди. Мен яна Зайнуддиннинг йўлини пойлаб ўгирдим, у менга яна бир эшак берди, буниси ҳам ўлди. У менга учинчи эшакни берди, буниси ҳам ўлди. Мен Зайнуддиндан яна хайру саховат сўраган эдим, яқинларидан бирига: «Бу одамни олиб бориб, чуқурга ташлаб юбор», – деди. Мен ундан илтимос қилдим. «Ёним билан ташла, шунда мен ҳеч нарсани сезмайман». «Йўқ, фақат бошинг билан ташлайман», – деди.

Шу пайт Зайнуддин, Аллоҳ уни раҳмат қилсин, юборган бир киши келиб, мени унинг олдига олиб кетди. Мени чуқурга ташлаб юбориш ҳақидаги гаплари ҳазил экан. Унинг ҳузурига келтиришгандан кейин, менга тўрт динор ва бир эшак ҳадя қилди. Мен шу ҳолатда эдим, бир кечаси тушимда кимдир олдимга келиб: «Тур ўрнингдан!» - деди. «Сен ўзинг кимсан», – дедим унга. «Мен Али ибн Абу Толибман», - деди. Ўрнимдан туриб, тик бўлдим ва хотинимни уйғотиб дедим: «Турсанг-чи, тушимда фалоний фалонийни кўрдим». «Ия, сен оёқда турибсан-ку?» – деди у. «Оёқларим билан юра бошладим, танамда дарддан асар қолмабди ва мана шу сен кўриб турган ҳолатга қайтибман». Зайнуддин амир Али Кучук, Аллоҳ уни раҳмат қилсин, ҳузурига бориб, кўрган тушимни ҳикоя қилиб бердим. Мендаги ҳамма дарднинг ўтиб кетганини кўриб, ўн динор ҳадя қилди». Шифо ва офият берувчига ҳамду сано бўлсин.

АЛИХОН ХАЛИЛБЕКОВ

Алихон Халилбеков – атоқли адабиётшунос, жамоат арбоби, Наманган адабий муҳити тадқиқотчиси, устоз олим.

Устоз 1927 йили Наманган шаҳрида туғилган. Филология фанлари номзоди, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи, НамДУ доценти. 1947 йилда Ўрта Осие Давлат университети филология факультетини тамомлаган.

Узоқ йиллардан буён илмий-адабий ва публицистик мақолалари билан вилоят ва республика матбуотида, нуфузли дарслик ва журналларда қатнашиб келади. 40 дан ортиқ илмий ишлари нашр этилган. У «Нодим Намангонийнинг ҳаёти ва ижоди» мавзусида номзодлик диссертациясини ёқлаган.

Наманган адабий муҳитини, юртдош ёзувчилар меросини, айниқса, Машраб, Фазлий, Нодим, Сўфизода, Усмон Носир, Турғун Пўлат, Ҳамид Нурий, Ҳабиб Саъдулла кабилар ижодини тадқиқ ва тарғиб қилиш билан мунтазам шуғулланади. «Наманган адабий муҳити» (1998) китобининг муаллифидир.

А. Халилбеков шоир Нодим Намангонийнинг «Танланган асарлар» (1964) китобини Азиз Турсун билан ҳамкорликда нашрга тайёрлади. «Нодим» (ҳаёти ва ижоди) китобини чоп эттирди. ЎзФА нашр этган «Ўзбек адабиёти тарихи» ва «Ўзбек адабиёти» кўп жилдлик китоблари муаллифларидан биридир.

Олим ҳозирги ўзбек адабиёти намояндалари ижоди ҳақида ҳам кузатишлар олиб боради.

ШЕЪРИЯТ ОСМОННИНГ ЁРҚИН ЮЛДУЗИ

«Ҳаёт ва шеърият ошиғи», «Муҳаббат ва садоқат куйчиси», «Юрагида баҳор яшаган шоир», «Ватан боғининг хушхон булбули», «Тугма истеъдод соҳиби», «Оташқалб ижодкор», «Нозик руҳият эгаси», «Идроки юксак, таъби нозик, сезгилари ўткир, мушоҳадалари теран, ҳаяжони зўр, тили бурро, илҳоми сел санъаткор» деб таъриф бердилар унга; «Қадди басти келишган, қуралай кўзлари чақнаб, юзи кулиб турган, хуштабиат, серзавқ, ўктам ва ўта ўт юрак йигит эди...» дея тавсиф қилардилар уни. Бу қадар самимий, юксак баҳо таъриф-тавсифларнинг барчаси муносиб, ҳаммаси ҳаққонийдир шоир Усмон Носир шаъни учун.

Ёшлик чоғиданоқ шеърят оламига чақмоқдай чақнаб, гулдирос солиб, бутун вужуди билан кириб келган бу ажойиб истеъдод эгаси «юракнинг покиза найи», «кўнгилнинг сайроқ булбули» бўлган жозибадор лирик сози билан шеърый наволарни ғоят баланд пардаларда куйлади, юртнинг энг навосоз, энг оташнафас шоирларидан бўлиб етишди.

Усмон Носирнинг жозибали шеърый овози катта-ю кичик барчанинг диққатини ўзига жалб қилган, ниҳоятда юксак баҳоларга сазовор бўлган эди. «Усмон Носир ўзбек адабиётининг ёрқин юлдузидир», деб баҳолаган эди Ўзбекистон раҳбари Акмал Икромов. «Усмон Носир улуг шоир», - дея таъриф берди улкан адиб Ойбек. У шеърятда шунчалик катта шуҳрат таратдики, ижод йўлига қадам қўяётган ёшлар ундан ўрганишни, унга эргашишни ўзлари учун фахр деб билдилар. Усмонжоннинг ўзи ёш эса-да, бошқа ижодкор ёшларга бош бўлди. Ҳали йигирма бешга тўлмаган шоирга бир туркум бағишлов шеърлар битилди.

Шоирнинг шеърлари ҳозирда ҳам ички бир тўлқинланиш билан ўқилади, улардан юраклар ҳаяжонга, муҳаббатга, завққа, ҳайратга тўлади. Шу билан бирга, бу беназир санъаткорнинг аянчли, фожеали тақдири, қисматини эслаб андуҳлар чекади, бевақт хазон бўлган, жавонмарг қилинган адиб сиймосини кўз олдига келтириб, дил-дилидан ўртанади киши.

Биз наманганликлар бу довруғи дoston шоирга юртдош эканлигимиз билан фахрланамиз. Усмон Носир 1912 йилнинг 13 ноябрида Наманган шаҳрининг Чуқуркўча даҳа, Танҳоғўр маҳалласида дунёга келади. Отадан барвақт етим қолади. Кейинги онаси билан Кўқонга кўчиб кетишади. Шу ерда ўрта маълумот олади. Сўнг Самарқанд Педакадемиясида ўқийди. Тошкентда яшаб ижод қилади. Бу йилларда Усмон Носирнинг шеърый истеъдоди кундан-кунга барқ ура боради.

Аммо, 1937 йилда у машъум қора қирғиннинг дастлабки қурбонларидан бўлади. Қамоқхона азоблари, қийноқлар, юртдан олисда кечган даҳшатли кунлар ва тунлар... Ва ниҳоят, сталинча истибдодга асосланган тузум шеърятимизнинг бу ёрқин юлдузи умрини сўндирди: 1944 йили 9 мартда у оламдан кўз юмди.

Шу тариқа шоир фақат 25 ёшгача, 10 йилгина ижод қила олди, холос. Тутқунликда эса унга ёзиш учун имкон бермадилар, илож топиб ёзганлари ҳам йўқотилди. Шоир оз вақт давомида бадиий ижоднинг барча турларида: назмда, насрда, драматургияда ҳамда

адабий таъқид соҳасида баракали қалам тебратишга, «кўп» ва «хўб» ёзишга улгурди. «Илҳомнинг вақти йўқ, селдай келади» - дерди шоир. Дарҳақиқат, 1932-1936 йиллар давомида шоирнинг беш шеърий тўплами босилиб чиқди. Айниқса, «Юрак» ва «Меҳрим» тўплами — Усмон Носир ижодининг қўш чўққиси. Бу тўпламлардаги хилма-хил мавзу, турлича мазмунли, ранго-ранг шаклдаги шеърларида ҳаёт фалсафаси, табиат манзараси, севги таронаси, нозик кечинма ва юксак интилишлар ғоят жўшқин тарзда тараннум этилади.

Усмон Носир ўз асарлари билан орзуси баланд, нияти самимий, кўнгли умид-интилишларга тўла, келажакка ишончи комил, юртни, халқни севган санъаткор сифатида намоён бўлади. Шоирнинг тили бийрон ва зариф. Унинг шеърлари бадий жиҳатдан ниҳоятда баркамол, улардаги оҳанг ва туйғулар туғма. Машҳур «Юрак» шеърини эслайлик:

*Юрак, сенсан менинг созим,
Тилимни найга жўр этдинг.
Кўзимга ойни беркитдинг,
Юрак, сенсан ишқибозим.*

Нақадар ёлқинли сатрлар! Буларда шоир Усмон Носир истеъдодининг ўзига хос табиатини равшан кўрамиз. Санъаткорнинг лирик созида табиат ва турмуш гўзалликлари, ундан олинган завқ-шавқ, ҳис-туйғулар ғоятда дилрабо қўшиқ бўлиб янграйди. Ҳаёт ишқи билан ёнган шоир, у бахш этган нашъа ва ҳаяжонларга шеърхонни ҳам шерик қилади.

*Шу чоғдаги юрагимни тинглангиз, ҳой-ҳу...
Акс садоси гумбурлайди гўё замбарак.
Сезиларнинг беозори, менингча, туйғу,
Менга шодлик ва гулларнинг лаблари керак.*

Шоирнинг 22 ёшлиги чоғида яратган «Нахшон» поэмасидаги мана бу нафис тасвирга бир боқайлик-а:

*Боғларга намозгар салқини тушди,
Гуллар нам баргини қайирди аста.
Офтоб ҳам сув ичар тоғлардан настда,
Лоладек қип-қизил ўт шафақ учди.*

Табиат манзарасини бундан ҳам чиройли бўёқларда чизиш қийин бўлса керак. Шоирнинг шеърий асарлари бундай фавқулудда гўзал поэтик тасвирлар, тавсифлар ва тимсолларга бой, Усмон Носир — «Норбўта», «Нахшон» каби поэмаларнинг, «Атлас», «Зафар», «Сўнги қун» сингари драмаларнинг муаллифи. Бу асарларнинг ҳар бири — бир олам.

Шуни алоҳида таъкидлашимиз керакки, она- шаҳри Наманган билан Усмон Носир доимий алоқада бўлиб, бу ерга келиб, адабиёт мухлислари билан учрашувлар ўтказиб турган. «Иқомхон», «9-бригада» каби бир қатор шеърларини у Наманганда, Наманган ҳаётидан олиб ёзган. Чунончи, «Хўжалик» жамоасининг аъзоси, пилла зарбдори. «Сўзларида донолик ўзи оғир ҳаволик, чидамли, ишчан, тетик, пухта. пишиқ ипакдек», «Иш устида берилган... ҳар нарсада бор жувон» Иқомхоннинг фазилатларини шоир самимият билан куйлайди, «Меҳнат-ла роса овоза бўлган» ҳамюртимиз меҳнатини шарафлайди.

Шеърятга чинакам ошиқ, сидқидилдан шайдо бўлган, бу муҳаббатни «Мен Мажнунман, шеърим, сен Лайли» дея энг олий даражада ифодалаган шоирнинг қалби катта умид ва режалар билан тўлиқ эди. «Кўп ҳали ҳаётда насибам», «Орзум бор битсам бир даста дoston» деб ният қилган эди у. Афсуски, умр риштаси жуда эрта узилди. Тайёрлаб қўйилган «Шаҳло», «Назмим» шеърӣй тўпламлари, айрим драмалари китобхонларга етиб бора олмади, йўқ бўлиб кетди.

Шоир – «Гуллари чаман-чаман», боғи – Ватани унутилмаслигидан умидвор эди ва бунга ишонарди:

*Баргдек узилиб кетсам,
Унутмас мени боғим.
Ишимни ҳурмат қилур,
Гуллардан ҳайкал қилур.
Минг йиллардан кейин ҳам,
Унутмас мени боғим!*

Ватани – боғи, халқи севимли шоирини асло унутмади ва унутмайди. Унинг ҳамиша навқирон шеърӣй овози абадий янграйди, янги-янги авлодларни баҳраманд этиб, кишилар қалбига ҳузур ва завқ бағишлайверади. Усмон Носир шеърӣяти бадӣий ижод йўлига қадам қўйган ёшлар учун ҳар дам ибрат ва маҳорат мактаби бўлиб қолади.

ЎҚТАМ МИРЗО

Педагог шоир Ўқтам Мирзо (Октябр Бобоназаров) 1927 йилда Наманган туман Шўрқўрғон қишлоғида деҳқон оиласида туғилди. Отаси ноҳақ қатағон қурбони бўлган. Ўқтам Мирзонинг ёшлиги Иккинчи жаҳон уруши даврига тўғри келиб, ҳам ўқийди, ҳам далада ишлайди. У Наманган Давлат педагогика институтини тамомлаган.

У турли лавозимларда ишлади: ўқитувчи, илмий бўлим мудири, мактаб директори, жамоа хўжалигида партия ташкилотининг котиби, қишлоқ Фуқоралар кенгашининг раиси, туман маданият бўлимининг мудири вазифаларини бажарди.

Ўқтам Мирзо адабиётга оила таъсирида меҳр қўйиб улгайди. Биринчи шеъри «Ҳамма пахтага» 1956 йили туман газетасида эълон қилинди. Шундан сўнг мақола, очерк, шеърлари газеталарда босилиб турди. Наманган туман тарихини ўрганишга киришди. У китоб тарзида чиқди. «Наманганнома» китоби 1993 йилда, «Дийдор ғанимат» шеърий тўплами 1992 йилда вужудга келди.

Шоирнинг аксарият асарларида гуманизм, ватанпарварлик фоялари ранг-баранг, ўзига хос бадиийликда акс этган.

ЎЗБЕКИСТОНИМ

Азизу мўътабарсан гули гулшан Ўзбекистоним,
Сени мадҳингни айтсам кўксим осмон Ўзбекистоним.
Еринг гавҳар, сувинг кавсар, зарафшон Ўзбекистоним,
Эрур ҳар бир тошинг лаъли бадахшон Ўзбекистоним.
Гўзалсан, шамси анварсан нурафшон Ўзбекистоним,
Сенга таъзим, сенга олқиш шараф – шон Ўзбекистоним.

Ҳуснда тенги йўқ ўлкам қилиб таъзим жамолиннга,
Самарқанд, Андижон, Тошкент, Наманган, Марғилониннга,
Сиру, Жиззах, Бухоро, Хоразм, Сурхон висолиннга,
Тасаддуқ айланай жоним сени қадду камолиннга
Гўзалсан, шамси анварсан нурафшон Ўзбекистоним,
Сенга таъзим, сенга олқиш шараф – шон Ўзбекистоним.

Қаю васфинг деяй халқим ўзинг ҳар ишда моҳирсан,
Шеъриятда Навоий, Ҳамза, Ойбек, балки Бобурсан.
Тиббиёт, илми нужум, илми ҳикматда жаҳонгирсан,
Беруний, Ибни Сино, Улуғбек, Абдуқодирсан.
Гўзалсан, шамси анварсан нурафшон Ўзбекистоним,
Сенга таъзим, сенга олқиш шараф — шон Ўзбекистоним.

Қилиб меҳнат камол топдим ғурурим пахтазор ичра,
Кўли олтин, юзи гул, тоза кўнгил пахтазор ичра.
Қарорим тинчлигу меҳнат, қавму қардош, дўст ёр ичра,
Гўзалсан, шамси анварсан нурафшон Ўзбекистоним,
Сенга таъзим, сенга олқиш шараф — шон Ўзбекистоним.

Муборакбод этиб жумла-жаҳон дур сочди бошингдан,
Ўзим ўргулсам арзир тўй ярашган тўйчи ёшингдан.
Яшарган боғу-роғингдан, ою, юлдуз ҳам кўёшингдан,
Шаҳар, қишлоқларингдан, гулга тўлган тоғу тошингдан,
Гўзалсан, шамси анварсан нурафшон Ўзбекистоним,
Сенга таъзим, сенга олқиш шараф — шон Ўзбекистоним.

Улуғ дўстлик даҳосидан ҳамиша баҳраманддирсан,
Шунинг чун она юртим, толеи кулган чамандирсан,
Ҳалол меҳнат ила Ўқтам, нишондир қаҳрамондирсан,
Ажаб, яхши, осойишта, ажаб хушрўй Ватандирсан,
Гўзалсан, шамси анварсан нурафшон Ўзбекистоним,
Сенга таъзим, сенга олқиш шараф — шон Ўзбекистоним.

ТУРҒУН ПЎЛАТ 1928 – 1985

Ҳамза номидаги Давлат мукофоти лауреати Турғун Пўлат 1928 йили Уйчи туман Машад қишлоғида туғилган. Тўлиқсиз ўрта мактабни тугатгач, у жамоа ҳўжалигида котиб ёрдамчиси, Наманган ҳисобчилар тайёрлаш мактабида ўқиб, бухгалтер ёрдамчиси бўлиб ишлайди. Вилоят қишлоқ ҳўжалиги банкида меҳнат қилади.

Шундан сўнг Турғун Пўлат бугун умрини матбуотга бағишлайди. «Наманган ҳақиқати», «Қизил Ўзбекистон», «Шарқ юлдузи», ЎзТАГ унга университет ролини ўйнайди. Чиниқади, қалами ўткирлашади. Рус тилини мукамал ўрганadi. У ўзбек адабиётида шоир, ёзувчи, мақоланавис, фельетончи, таржимон сифатида ёрқин из қолдирди. Бир қанча шеърлар «Аёллар исёни», «Жигилдон қори», «Тўра ҳужжат», «Ўша ғирвон», «Ҳожи қассобчининг ҳикоялари» каби ҳикоялари, «Замон Фарҳодлари», «Зилзила кунларида», «Сон ва сифат», «Аллома», «Ўз комбинатимиз» сингари очерклари гоёвийбадий пишиқлиги билан адабиётшунослиқда эътироф этилган; «Миррихдан келган меҳмон», «Водийларни яёв кезганда» ҳикоялар тўпламлари китобхонлар жавонидан ўрин олди.

«Ичкуёв» қиссаси ёзувчининг вафотидан сўнг адабиётда катта воқеа бўлди. Қисса дастлаб «Шарқ юлдузи» журналида эълон қилинди, сўнг алоҳида китоб бўлиб босилди. Асар асосида Мақсуд Юнусов видеофильм яратди. Қисса Ҳамза номидаги Давлат мукофотига сазовор бўлди. Асарда Шўро давридаги ҳаёт иллатлари фош этилган. Қиссанинг бош қаҳрамони журналист Ўринбой Темиров ҳақиқат учун курашади. Ўринбойнинг прототиби – ёзувчининг ўзи. Баъзи наманганликлар асардан ўзларини таниб оладилар.

Адиб Турғун Пўлат серзавқ таржимон ҳам эди. У О.Овечкин, П.Бровка, Покришкин, Кожедуб, Сабуров каби ёзувчи ва ҳарбий арбобларнинг китобларини ўзбек тилига таржима қилган.

Турғун Пўлат 1985 йили юрак хуружидан кўз юмди. Ҳозир Наманган шаҳрининг Мингчинор маҳалласидаги кўчалардан бири унинг номи билан аталади.

«ИЧКУЁВ» қиссасидан парча

...Икковлари дарвозасига бўрон қушининг каттакон тасвири солинган пансионатга кириб боришганида, кун чошгоҳдан ошган, дам олувчилар аллақачон тушлик овқатдан чиқиб, хона-хоналарига кириб кетишган эди...

– Мени роса елимга ўхшаган ёпишқоқ экан, деб ўйлаётгандирсиз-а? – деди жилмайиб қиз кечлик овқат қилиш учун ошхонага йўл олган Ўринбойни ўз корпуси олдида қаршилар экан. – Шунақа қилсам, бирон оймгилла илиб кетиб, кейин келинойимлардан балога қолмайин. – Сўнг чехрасидаги табассум бир онда йўқолиб, юзлари жиддийлашди, қошларининг бир учи тепага кўтарилди. – Мусофирчиликда ўз ҳамюртинг кўзинга туғишганингдан зиёд кўриниб кетади. Сиз билан биз минг қилсаям, бу ерларга мусофирмиз. Бир-биримизни қорамизни кўздан қочирмай юрганимиз маъқул. Келинг, аввал танишиб кўяйлик: менинг исмим Матлуба.

– Меники Ўринбой Темиров.

– Ҳа, ажаб исмингиз бор экан. Бизнинг Тошкентда кам учрайди. Водий тарафдан келганга ўхшайсиз-а?

– Топдингиз.

Ўринбой: «Сизнинг ҳам исмингиз жисмингизга ярашиқ экан», демоқчи бўлди-ю, лекин негадир, ҳамон Матлубанинг сири босиб, юраги безовта тепаётганидан даммини ичига ютди.

Кечлик овқатдан кейин улар пансионат хиёбонларини сайр қилишди. Боғ-бўстон деб мана шу ерни айтса бўлади. Ҳамма ёқ кўм-кўк дарахт. Осмон қайдасан деб, адл бўй чўзган сарвлар, қучоққа сиғмайдиган эманлар, баҳор чоғи каллакланган тутга ўхшаб танасининг учидан тўппак-тўппак шох чиқарган шамшодлар, оқ шоҳи нусха гул очган магнолиялар, чаманларни камалаксифат ранго-ранг яшнатган анвойи гуллар... Рўпарадаги тоғлар бағрига ям-яшил гилам бўлиб ястанган арчазорлар. Хуллас, наботот оламининг жонли дафтари ўзининг сир-асрорга бой саҳифаларини инсон олдига тўлиқ ёзиб қўйгандай...

Улар бир хиёбоннинг бошигача бориб, денгиз бўйидан чиқишди. Икки юз метрча келадиган баланд жарнинг этагида мовийранг Қора денгиз ўркач-ўркач тўлқинларни ўйнатиб шовиллар, мавжланар, жарни таг-туғи билан қўпоришга чоғлангандай, жунбушга келиб ётарди. Юзига денгизнинг сарин ели урилиб, Ўринбойнинг руҳи бирдан енгил тортди.

— Чарчаганингиз йўқми? — денгиз бўйидаги бу сўлим сокинлик ичра Матлубанинг овози янгроқ эшитилди.

— Йўқ.

— Бўлмаса, юринг, ҳў анави зинадан пастга тушиб, пляжни кўриб чиқамиз.

Чап томонда пастга қараб тушиб кетган узундан-узоқ зинапоя борлигини Ўринбой энди кўрди. Эни иккита юк машина бахузур сиғадиган даражада кенг. Ҳар ўн-ўн беш поясидан кейин нафас ростлаш учун чорак таноб чамаси саҳни бор.

— Бунинг поялари нечталлигини биласизми? — «барибир билмайсиз» дегандек қувлик билан кўз қисди Матлуба. — Бир юз саксонга. Ҳа!

Улар пастга тушиб боришган сайин денгиздан эсаётган шабада ҳам кучаяверади. Матлубанинг эгнидаги ҳарирдай юпқа шифон кўйлакнинг орқа этагига ҳаво қамалиб, парашютсимон дўппайиб кетди.

Пляж дегани қум аралаш тош тўкилган катта бир яланглик экан. У ер-бу ерда почасиз катлар ётибди, бош тарафига ёстиққа ўхшатиб қўрилган.

— Буни «лежак» дейилади. Сувдан чиқиб, мана шунинг устида ўзингизни офтобга тоблаб ётасиз, — тушунтирди Матлуба. — Офтобга тобингиз бўлмаса, анави айвонда салқинлашингиз мумкин, — деб узун қилиб солинган, тўрт тарафи очиқ шийпонни кўрсатди у.

Ўринбой яна бир пас денгизга завқланиб боқиб турди. Ҳадди-худуди кўринмайди унинг. Тўғрироғи, уфққа бориб ложувард осмон билан туташиб кетган. Тўлқинлар бир-бирини қувлаб, қирғоққа ошиқади. Зўрлари заифларига етиб олиб, устига минади-да, соҳилга келиб урилганда, мажоли куриб, кетига тисарилади ва ўзининг сўнгги кучи билан денгиз сувини анча орқага суриб кетади. «Ҳа, сен эпполмадингми», дегандай орқасилан иккинчи бир зўр тўлқин қирғоққа ёпирилади. Бунинг ҳам бошига аввалгисининг куни тушади. Бу кураш мудом давом этади. Ўринбойнинг тўлқинлар авжига қараб, фалсафий хаёлларга чўмгудек чоғи бор эди, лекин Матлуба унинг кўлидан тортиб, ўзига келтириб қўйди:

— Юринг, қоронғи тушиб қолди, кетайлик.

Бу ерда қоронғи бирдан тушар экан. Кўз очиб-юмгунча ҳаммаёқ зим-зиё бўлди қолди. Фақат теварак-атрофда майда-майда чироққа ўхшаш нарсалар ялт-ялт учиб юрарди.

— Ие, қизиг-а, нимайкин у? — деб юборди бехосдан Ўринбой.

– «Светлячок» дейдилар. Ўзбекчасига нима бўлади, лекин билмайман.

– Светлячок... Ялтироқ капалакмикин? – тусмоллади Ўринбой.

Боя пастга тушишда билинмаган экан-у, ammo тепага чиқишда зинапояси қурғур ёмон қийнади-да. Лекин Ўринбой аёл киши олдида сир бой бермасликка ҳаракат қилди.

Ниҳоят, зинанинг бир юз саксонинчи поғонаси ҳам ортда қолди. Улар пансионатнинг қатор қилиб солинган бир қаватли корпуслари олдига келишди. Хиёбонларда одамлар кўпайиб қолишган, улар жуфт-жуфт бўлиб сайр қилишар ё скамейкаларда гурунглашиб ўтиришар, гоҳ у, гоҳ бу ёқдан транзисторларнинг турли мақомдаги говур-ғувурлари қулоққа чалинади. Ана, бир тарафда бутун пансионатни бошига кўтарганича твист янгради, қайсиниси қайси жинсга мансублигини кийим-боши ёки башарасидан ажратиб бўлмайдиган беш-олти ёш-яланг маст туядай ғайритабиий муқомлар билан дупур-дупур қилиб, хиёбоннинг чангини чиқаришга тушишди.

– Кеча «рок» эди, энди «твист» расм бўлди, янгиси топилаверар экан-да, бу ўзини билмаган такасалтангларга, - деб аччиғланган бўлди Матлуба. – Эсизгина, «Спидола»м бор эди, оламан деб эсимдан чиқибди. Тошкентни эшитардик.

Ўринбойнинг миясига ялт этиб чақмоқ теккандек бўлди. Ие, унинг чамадонида бор-ку «Спидола»! Келаётганида Кулмат: «Манавини ола кетсанг, курортда қизлар билан танишишинг осонлашади», деб қўярда-қўймай қўлига тутқазган эди. Ўринбой:

– Ҳозир! – деди-да, лип этиб, ўз корпусига кириб кетди. Бир зумдан кейин транзисторни олиб чиқиб, Матлубага узатди:

– Мана!

– Яшанг, Ўринбой акажон! Бор экансиз-ку.

Улар пансионатнинг овлоқ бир ерига бориб, холигина шийпонча топиб олишди. Матлуба скамейкага ўтириб, ёнидан Ўринбойга ҳам жой бераркан, радионинг қулоғини очиб, эфирда бир-бири билан басма-басига жавраётган, қўшиқ айтиб, куй чалаётган станциялар орасидан Тошкентни излай бошлади. Охири, таниш дикторнинг овози шивирлаб гапиргандай қулоққа чалинди. Тошкент «Сўнги ахборот» бераётган шекилли, Матлуба билан Ўринбой бир хабарнинг поёнини эшитиб қолишди: «... меҳмонларга олтин суви берилган иплар билан тикилган духоба дўппилар тортиқ қилишди».

– Хо-хо-хо! – деб қаҳ-қаҳ уриб юборди Матлуба атроф-теваракни ўзининг ёқимли хандасига тўлдириб. – Эшитяпсизми?

«Олтин суви берилган иплар билан тикилган духоба дўппилар» эмиш-а?! Бу қанақа дўппи бўлдикин?

Ўринбой ҳам ўйланиб қолди. Рост, қанақа дўппи бўлиши мумкин? Чуст дўппи эмас, такдўзи ҳам эмас...

- Зар дўппидир-да, - деди ниҳоят Ўринбой ўз топқирлигига ўзи ҳам қойил қолиб.

- Тўғри! Аммо шуни «зар дўппи» деб қўя қолишса ўлишадими? Ўзбек тилиниям роса ит олган тулкидай қилишяпти-да баъзида азаматлар!

Матлуба ҳозир Ўринбой кўпдан бери дилида ўйлаб юрган гапни айтди. Буни ўйлаш у ёқда турсин, ҳатто редакция «летучка»ларида минг марталаб гапирган, баъзи тил билмас ҳамкасбларининг таъбини тирриқ ҳам қилган. Бундай кишилар айрим сўзларни жўя-ножўя ишлатавериб, фиштга ишқаланган чақадай сийқа қилиб юришяпти. Уларнинг назарида ҳамма воқеа «тарихий». Боринги, бирон кичикроқ районда янги ҳаммом очилиши ҳам. Илья Эренбург бўлса керак, Юрий Гагарин космосга парвоз қилганида, «мен «тарихий» деган иборани шу чоққача бўлар-бўлмасга ишлатаверганимиздан ўкиниб кетдим, мана, шу топда чинакам тарихий ҳодиса рўй бериб турибдию, лекин уни шу ибора билан аташга истиҳола қилияпман», деб ёзган эди. «Заршунос» ибораси-чи? Аслида бирон касбни ё соҳани сув қилиб ичиб юборган одамни «заршунос» дейилади...

ҲАЁТИЙ 1928 – 2004

Ҳаётий асли ҳаким, хокисор шоир, мавзулари ранг-баранг. Ҳаётий (Абдупаттоҳ Собиров) 1928 йилда Уйчи туман Ёркатай қишлоғида таваллуд топган. 1948-1952 йилларда Наманган тиббий билим юртида, 1956-1962 йилларда Андижон тиббиёт институтида таҳсил олди.

А.Собировнинг ёшлиги Иккинчи жаҳон уруши ва урушдан кейинги йилларга тўғри келди. У 12 ёшидан бошлаб колхоз даласида ишлади, сўнг қишлоқ врачлик амбулаториясининг бошлиғи, Андижон тиббиёт институтида лаборант, Уйчи шифохонасида терапевт, рениголог вазифаларида хизмат қилди.

Ҳаётий ёшлигидан шеърятга қизиқди. Унинг ота-онаси, аммаси шеър машқ қилишар эди. Ана шу муҳит унга таъсир қилди. Шеър ёза бошлади. Шеърлари газета, журнал, тўпламларда эълон қилинган.

Шоирнинг биринчи шеърий тўплами «Ҳаёт ташвишлари» (1995) деб номланади. Сўнг «Саждагоҳим – ватаним» (1996), «Фардим – дардим» (2001), «Доно бобо» (1999), «Ардоқ» (2003) китоблари биринкетин босилди. Унинг ижодида ижтимоий-фалсафий, ахлоқий-таълимий, инсондўстлик ғоялари теран акс этган. «Ота меҳри», «Фарзанд» дostonлари автобиографик характерга эга.

Яратмоқ ишқидан бўлмагин жудо,
Текинхўр, нопокни ёқтирмас Худо.

* * *

Фидойи жасурлар бўлганда бисёр,
Тез кунда жаннатга айланар диёр.

* * *

Ватаннинг қадри ҳам азиз, бебаҳо,
Фарзандим, кўзларга суртинг – тўтиё.

* * *

Мўътабар заминга фарзандсан, билгин,
Унга наф бергувчи касб, ҳунар қилгин.

* * *

Дўстларим, демангиз бевафо дунё,
Аслида дунёга бизмиз бевафо.

* * *

Муқаддас каъбамдир азиз Ватаним,
Абадий фидодир унга жон, таним.

ЖОНРИД АБДУЛЛАХОНОВ

Сермаҳсул, атоқли ёзувчи Жонрид Абдуллахонов 1929 йили Наманган шаҳрида дунёга келган.

У ўрта мактабда, Ўрта Осиё Давлат университети (ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети)нинг Журналистика факультетида таҳсил олади; Москвада Олий адабиёт курсини ҳам тамомлаган.

Бўлажак атоқли адиб Жонрид Абдуллахонов республика радио комитетида, Ўзбекистон телевидениесига, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамда Адабиёт жамғармасида хизмат қилган.

Жонрид Абдуллахоновнинг илк шеърлари Наманган вилоят газетасида эълон қилинган. Шундан кейин унинг йирик асарлари вужудга кела бошлади. 1952 йили «Менинг мактабдош дўстларим» китоби, 1956 йилда ёшлар учун «Алексей Пешков» номли пьесаси яратилди. 1960-1964 йилларда «Тўйга келинг», «Ажойиб дақиқалар», «Тонг ёришган соҳилда» ҳикоялар тўпламлари, «Бир қизнинг ҳикояси», «Кўр қалб», «Гулчеҳра», «Ўзар қиз ҳақида» қиссалари чоп этилди.

Ж.Абдуллахонов бир неча романлар муаллифидир. «Йўл» (1964)да қурувчилар ҳаёти ва ишлари, «Бўрон»да (1968) замонавий ишчилар синфи, турмуши, «Борса келмас» (1980)да инсоннинг табиат билан муносабатлари, шунингдек, «Хонадон», «Суиқасд» сингари романларида долзарб, мураккаб ҳаётий масалалар тасвирланган. Ёзувчининг кейинги йилларда яратилган асарларидан бири «Ҳаёт абад висол айёмидур» китоби ҳисобланади.

Адибнинг турли даврларда яратилган «Бўрон», «Олов юрак» асарлари мукофотларга сазовор бўлган.

Ёзувчининг баъзи асарлари жаҳон халқлари тилларига таржима қилинган. Адиб ҳозир нафақа гаштини сурмоқда.

САЙИД МУБАШИРХОН КОСОНИЙ 1929-1996

Сулаймонхўжа ўгли Сайид Мубаширхон 1929 йили Косонсойда хунарманд оиласида туғилди. Шахраб маҳалласидаги тўрт тошли тегирмон, жувозхона Сулаймонхўжага қарашли эди. Шўро даврининг 30-йиллардаги мулкдорларни қулоқ қилиш қатаронига Сулаймонхўжа оиласи ҳам гирифтор бўлади. Ёш Мубаширхон тоғаси Сайид Аҳмадхон билан дастлаб Кўлобнинг Қаймоқчи қишлоғига, у ердан Афғонистонга ҳижрат қилади. Умрини деҳқончилик, савдо ишлари билан ўтказган Мубаширхон хусусий муаллимларда таҳсил кўради, мустақил мутолаа билан билимини оширади, «Косоний» тахалласи билан шеърлар ёзади.

Сайид Мубаширхон Косоний умрининг яқин ўттиз йилини Саудия Арабистонининг Жидда шаҳрида дўкандорлик билан ўтказди.

Ўзбекистон мустақил бўлгач, Сайид Мубаширхон ватанига қайтиб, бир неча йил Тошкентда яшайди. 1996 йили вафот этади. Унинг 6 ўғил ва қизи бор.

Сайид Мубаширхон тижорат ишлари билан бирга, муттасил илмий-ижодий фаолиятни давом эттирди. Ундан уч жилдлик «Ўрта Осиё халқлари тарихи», «Ғазнавийлар даври адабиёти ва маданияти», «Қори Раҳматуллоҳ Партав Косоний», «85 Косоний муҳожирлар тарихи», «Мир Атоулло Косоний» сингари бир қанча рисоалар мерос қолган. Бундан ташқари, у Косонсой Темурийлар даври маданияти ва тасвирий санъати тарихига доир бир неча мақолалар муаллифидир.

Сайид Мубаширхон биз билан бўлган бир суҳбатда: «Форсий тилдаги адабиёт айнан ғазнавийлар ҳукмронлиги даврида жанр нуқтаи назардан ҳам, мавзу доираси, ғоявий йўналиши, бадиий қудрати нуқтаи назаридан ҳам янги тараққиёт чўққисига кўтарилди. Уни Фирдавсий, Унсурий, Фаррухий, Асжадийларсиз тасаввур этиб бўлмайди. Фирдавсий ва Султон Маҳмуд муносабати масаласини янгитдан холис тадқиқ қилмоқ лозим», деган эдилар. Афсуски, бу забардаст ватандошимизнинг ижоди ўрганилмай, асарлари ўзбек тилида нашр этилмай келинмоқда. Фақат «Ўрта Осиё халқлари тарихи»нинг икки жилди араб графикасида Жиддада чоп этилган, холос. Бу китоб Шўролар ҳокимияти даврида Ўрта Осиё халқлари тарихини холис, мукамал ёритган ягона илмий асар эди. Хусусан, унда Рус подшолигининг Туркистонда олиб борган истилочилик сиёсати фош қилинган.

НУРИДДИН БОБОХЎЖАЕВ 1930 – 1999

Нуриддин Бобохўжаев Наманган маорифининг ва адабий мухитининг ёруғ юлдузи, чиройли лутф соҳиби эди. Атоқли шоира Зулфия унга бекорга «тилингиз ширин экан» демаган. Туроб Тўла эса «Наманганнинг қўш булбули» (бири турмуш ўртоғи шоира Санобар Ҳасанова) деб атаган.

Нуриддин Бобохўжаев 1930 йилда Наманган шаҳрида дунёга келган. Ўрта мактабни тугатгач, уч ойлик курсда ўқийди, мактабда ишлайди. 1949-52 йилларда Фарғона Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетида таҳсил олади. Сўнг Наманган шаҳри мактабларида ўқитувчи, вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институтида методист, «Наманган ҳақиқати» газетасида бўлим мудири, Фарғона Давлат педагогика институтида ўқитувчи, Наманган Давлат педагогика институтида катта ўқитувчи, доцент, проректор вазифаларида ишлади. Бу орада ҳарбий хизматни ҳам ўтади.

1965-67 йиллари аспирантурада ўқиди. Шоира Зулфия ижоди бўйича номзодлик диссертациясини ҳимоя қилади. Ана шу тадқиқот асосида «Ижодий ният ва унинг бадиий ифодаси» номли китоб чоп эттиради.

Н.Бобохўжаев олимликни бадиий ижод билан қўшиб олиб борди. Биринчи шеъри «Аскар мактуби» 1956 йили «Ёш ленинчи» (ҳозирги «Туркистон») газетасида босилди. «Ўзинг кўзим нури» пьесаси (1974)да Иккинчи жаҳон уруши қатнашчисининг қаҳрамонлиги, бу курашда икки кўзидан жудо бўлгани тасвирланади. Драма Наманган вилоят театрида саҳналаштирилган. Шунингдек, «Айрилганни бўри ер», «Қиз йўқолди» драмалари ҳам бор. Муаллифнинг «Умид ниҳоли», «Соғинсам, отажоним», «Дорилфунуним» шеърий китобларидан Ватан, садоқат, севги, одамийлик ҳақидаги асарлари ўрин олган. «Дилдаги чироқлар» китоби ахлоқий-таълимий, маърифий моҳиятга эга асардир.

Адибга 1993 йили Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси унвони берилган. У Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

БОЛАКАЙ

Чана суришади бир тўп болалар,
Баъзиси Қорбобо яшаш билан банд.
Баъзиси қиядан пастга сирғалар,
Шодлиги булбулнинг чархидан баланд.

Бирдан сигнал чалди машина келиб,
Шофёр жон ҳовучлаб юрди секинроқ.
Бир бола ортидан қуюндай елиб,
Орқа қанотини қилди «арғумчоқ».

Қўлтиқ таёғини отди Фани чол:
— Ҳой бола! Осилма! — дея ўшқирди.
Бари — бир бир оёқдан қурибми мажол,
Боши айландию қорға ўлтирди.

«Арғимчоқ» ўйиндан қайтган болакай
Отага юзланиб «Чўлоқ» дея қочди.
«Чўлоқ, чўлоқ!» дея сўқди пайдарпай
Ердан қор чангаллаб, ирғитиб қочди.

Қирқ йилки, отахон Фани исмида,
«Чўлоқ» деган номни ташиб яшайди.
Ун, ё гурунч олмоқ илинжида
Бир қоп кўтаролмай бошин қашийди.

Қирқ йилки, дарди бор оламга татир,
Кетиб борар Фани бобо индамай.
Бу гал ҳам умрингни қўриқлагандир,
Буниси сен билмайсан, афсус, болакай!

СОҒИНСАМ ОТАЖОНИМ

Соғинсам отажоним излайин қаерлардан,
Соғинсам нур-жаҳоним излайин қаерлардан?

Ҳовлимиз саҳнасида излари қолганмикин,
Ўғлимнинг ол юзида ислари қолганмикин,
Ё кўзгу нигоҳларин пайт пойлаб олганмикин? —
Соғинсам отажоним излайин қаерлардан?

Дастурхон ёзилганда, неъматлар тикилади,
Илиниб ўлтираман, юрагим тўкилади,
Кўрай деб анорлар ҳам чокидан сўкилади —
Соғинсам отажоним излайин қаерлардан?

Мўйсафид оталарга қуш каби талпинаман,
Кўрсам гар сувратларин сувмисол қалқинаман,
Йиғлайман яшайману, аммоки соғинаман —
Соғинсам отажоним излайин қаерлардан?

ШАРИФЖОН РОЗИҚОВ

Педагог-шоир Шарифжон Розиков 1932 йил 6 мартда Наманган туман Куйи Ровустон қишлоғида таваллуд топган. Ўрта мактабни тугатиб, 1951-1955 йилларда Фарғона Давлат педагогика институтида таҳсил кўрган. Узоқ йиллардан бери у 34-ўрта мактабда ёшларга дарс бериб келади.

Ш.Розиковнинг дастлабки шеъри 1957 йили матбуотда эълон қилинган. «Орият» (1997), «Кайфият» (2001) шеърий тўламлари нашр этилган. Уларга шоирнинг турли йилларда ёзган асарлари киритилган. Шоир ғазал ёзишни ҳам машқ қилади. Унинг шеърларида панд-насиҳат, инсонийликка даъват масалалари тасвири устунлик қилади.

МУСТАҚИЛ ЎЗБЕКИСТОН

Ол нафас эркин биродар, Ўзбекистон мустақил,
Шод эрур барча баробар Ўзбекистон мустақил.
Дилдаги ширин хаёлин халққа изҳор этгали,
Энди эл узра саболар, Ўзбекистон мустақил.
Кўшилиб шодликка-шодлик, уланиб тўйларга-тўй,
Янграгай қувноқ садолар, Ўзбекистон мустақил.
Таъна-дашномдан қутулдик, кулди иқбол — бахтимиз,
Шу эди аҳд, муддаолар, Ўзбекистон мустақил.
Эркимиз ўз қўлимизда, тан олар буткул жаҳон,
Кутламоқда ошнолар, Ўзбекистон мустақил.
Шукр этгин, Розико, шу кунга етганинг учун,
Иқтидоринг қил сафарбар, Ўзбекистон мустақил.

КЕЛИН

Ўзга бир уйга баҳор фаслин олиб келдинг, келин,
Яшадинг раъно гулидай, очилиб кулдинг, келин.

Сидқидил бирлан бажо айлаб ҳамиша ҳурматин,
Қайнота қайнонанинг хизматларин қилдинг, келин.

Кўрса ким таҳсин ўқир муомала санъатингга,
Ақлу одоб бобида ўз иззатинг билдинг, келин.

Аҳду паймонингда тургин, тотли, шод яшай десанг,
Қўп қаторида бугун эл сонига кирдинг, келин.

Соғ-саломат, тинч яша, ўз севгили ёринг билан,
Не юмуш чиқса эринмай югуриб-елдинг келин.

Офарин тарбиянга, деб Розик айтар бу дам,
Хонадонларга севинч, шодлик олиб келдинг, келин.

АБДУҚАҲҲОР ҒАФҒОРИЙ 1933 – 1994

Шоир Ғаффорий меҳмондўст, хушчақчақ ва аскиячи инсон эди.

Абдуқаҳҳор Ғаффорий 1933 йил 5 февралда Наманган шаҳрида туғилган. 1950 йилда ўрта мактабни тугатиб, кейин Тошкент Иқтисод институтида, Саратов шаҳридаги милиция мактаби ҳамда Олий милиция мактабида таҳсил кўрган. У меҳнат фаолиятини Ўзбекистон Ички ишлар вазирлиги комендатурасида бошлайди. Сўнг Тошкент шаҳри ички ишлар бўлими йўл назорати бўлинмаси йўриқчиси; бўлинманинг катта тезкор вакили, жиноят қидирув катта тезкор вакили, Наманган шаҳри жиноят қидирув бўлими бошлиғи, Учқўрғон тумани ички ишлар бўлими бошлиғи ўринбосари, Балиқчи туман ички ишлар бўлими бошлиғи, Республика Ички ишлар вазирлигида Давлат автомобиль назорати бошқармаси бошлиғи, Ички ишлар вазирлиги хўжалик бошқармаси бошлиғи вазифаларида ишлади. Ундан сўнг эса Ғаффорий Наманган вилояти Ички ишлар бўлими ДАН бошлиғи, Жиззах, Наманган вилоятлари Ички ишлар бўлимлари бошлиғи ўринбосари вазифаларида меҳнат қилди. 1984 йили полковник унвони билан истеъфога чиқди.

Ғаффорий ички ишларда хизмат қилиш билан бирга, шоир сифатида ҳам элу юртга танилди. Унинг «Орзу билан» (1976), «Раънолигинг» (1978), «Дилдор ўйнасин» (1993) номли шеърий тўпламлари нашр этилди. Шоирнинг деярли барча асарлари аруз вазнида ёзилган; у Навоий, Машраб, Чустий, Ҳамид Нурий ғазалларига мухаммас боғлади. Шоир асарларининг мавзулари ранг-баранг. Уларда Ватан, инсон, муҳаббат, фарзанд, истиқлол тараннум этилади. Ғазаллар ўзининг равонлиги, оҳангдорлиги билан алоҳида ажралиб туради. Уларнинг кўпчилиги кўшиқ қилиб айтилади.

Ғаффорий 1994 йил 7 апрелда вафот этди. Шоир Ҳабиб Саъдулла унга атаб марсия ёзди.

ТЕРМУЛИШЛАРИНГ

Жонимни олади сени термулишларинг,
Оламни мунаввар этар бир кулишларинг.

Қиё боқишингда ажиб бир нур кўраман,
Ўзингга хўб ярашур хаёл суришларинг.

Агар норози бўлсанг қошларинг чимирилур,
Хуснингни оширур ҳатто лаб буришларинг.

Жонимни нисор айлай азиз бошингдан,
Дилимни ёндирур индамай туришларинг.

Бир боқишингда оламни ҳадя этасан,
Менга буюк бахт бу оламда юришларинг.

Гаффорийни умрбод мафтун айлағайдир,
Нозу истиғно била аста уришларинг.

ДЎСТЛИК ҲАҚИДА

Суймаган мажлисни тарки унчалик душвор эмас,
Икки тил, икки кўнгилликлар сенга ҳеч ёр эмас.

Дилга дил гар тушса мос билгил ўша содиқ рафиқ,
Яхшиларга эргашиб, ҳамдам бўлиш ҳеч ор эмас.

Яхши дўстнинг суҳбати гоҳи шириндир, гоҳи талх,
Рост сўзига жон фидо эт, у шакар бозор эмас.

Сохта дўстлар мадҳи еенга ёқса ҳамки мой мисол,
Бир умр қул бўлмоқ унга мутлақо даркор эмас.

Мард бўлиб дунёга келдим мардга жонимни берай,
Тонгудай бўлсам бу аҳдан номим менинг Гаффор эмас.

МАЛИК МУРОДОВ 1933 – 2001

Малик Муродов ўзбек фольклоршунослиги фанига катта ҳисса қўшган фидойий олимларимиздан эди.

У 1933 йил 8 июлда Чортоқ туман Ойқирон қишлоғида дунёга келди; ўрта мактабни битириб, 1950–55 йилларда Ўрта Осиё Давлат университетининг Филология факультетида таҳсил олади. Ўқишни тугатгач, Чортоқ туманида ўрта мактабда ўқитувчи, илмий бўлим мудири, директор, Халқ таълими бўлимида бош инспектор лавозимларида ишлайди. Сўнг у аспирантурада ўқийди; Ўзбекистон Фанлар Академияси Тил ва адабиёт институтида кичик, катта илмий ходим бўлиб хизмат қилади; Алишер Навоий номидаги Адабиёт музейида бўлим бошлиғи, охириги ўн йиллар давомида Абдулла Қодирий номидаги Маданият институтида кафедра мудири лавозимларида фаолият кўрсатади.

М.Муродов бутун умрини илм-фанга бағишлади. 1963 йилда машҳур адиб Мақсуд Шайхзода раҳбарлигида «Ўзбек халқ дostonларида Гўрўғли образи» мавзусида номзодлик, 1976 йили эса «Ўзбек «Гўрўғли» дostonларининг ғоявий-бадий хусусиятлари» мавзусида докторлик диссертациясини ҳимоя қилади. Кейин эса у профессорлик унвонини олишга сазовор бўлди.

Малик Муродов жонкуяр ва ишчан фольклорист эди. У республиканинг барча вилоят, туманларида бўлиб, 100 дан ортиқ халқ дostonчилари, ўнлаб эртақчи ва қўшиқчиларни аниқлаб, фанга маълум қилади. Халқ оғзаки ижодининг ана шу материаллари асосида 60 дан ортиқ китоб ва мингдан ортиқ мақолалар ёзди. Дарсликлар, дастурлар, методик қўлланмалар тузди. Унинг тадқиқотлари кўплаб хорижий тилларга таржима қилинди.

«Ижод дурдоналарини излаб», «Навоийшунослар жасорати», «Нон қадри», «Китоб қадри», «Камтарга камол», «Олтин сандиқ очилди», «Ён қўшним – жон қўшним», «Ўзбек халқ фант истикаси», «Жаҳон халқлари эртақлари», «Ўзбек «Гўрўғли» дostonлари», «От-туркнинг қаноти», «Алломалар ибрати», «Асотирлар ва ривоятлар» сингари китоблар олим ижоди мавзуларининг ранг-баранглигини кўрсатиб турибди. Унинг айрим асарлари бадий-публицистик руҳга йўғирилган.

Малик Муродов Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси; Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби эди.

У 2001 йил 25 декабрда вафот этди. Хоки Тошкентдаги Форобий қабристонида.

ҲУСНИДДИН ШАРИПОВ

Ҳусниддин Шарипов ўзбек шеърини тараққиётига катта ҳисса қўшган адибларимиздандир.

У 1933 йили Поп туманида туғилган. Наманган шаҳридаги қишлоқ хўжалик техникуми ва Тошкент қишлоқ хўжалиги институтининг Ўрмончилик факультетида таҳсил кўрган; «Наманган ҳақиқати», «Ўзбекистон маданияти», «Шарқ юлдузи», «Гулистон» газетаси ва журналларда, котиб, бўлим мудир лавозимларида хизмат қилган; Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида адабий маслаҳатчи бўлиб ишлаган.

Шоирнинг биринчи шеъри «Навоий» 1948 йилда, биринчи шеърлар тўплами «Ниҳол» 1956 йилда чоп этилган. Шундан сўнг «Кўнгил буюргани», «Қуёшга ошиқман», «Ернинг қалби», «Тупроққа қасида», «Мен сизга айтсам», «Лирика», «Чавандоз», «Хирмон», «Яна висол» шеърий тўплamlари, «Бир савол» шеърий романи, «Сотволдидан салом», «Боғ кўчалари», «Танавор», «Биринчи довон», «Адолат замини» дostonлари ўқувчилар ҳукмига ҳавола этилди. «Сени севаман», «Чоллар ва кампирлар», «Ота ўғли», «Афсона», «Карвон беҳатар бўлмас» пьесаларининг кўпчилиги саҳналаштирилган. 1983 йили адибнинг икки жилдлик «Сайланма»си нашр этилди. Хуллас, унинг 24 та шеърий китоби, 5 та пьесаси, 16 дostonи дунё юзини кўрди. Шоирнинг «Ирода» шеърини Абдулла Қаҳҳор («Қизил Ўзбекистон», 1952) улуғлаган.

Ҳусниддин Шарипов таржимонлик билан ҳам шуғулланади. У В.Маяковский, Д.Бедний, П.Тичина, С.Маршак, Р.Ҳамзатов шеърларини ўзбек тилига ўгирган.

Шоир ўз ижодида даврнинг энг муҳим масалаларини, халқнинг фидокорона меҳнатини, пок виждонли инсонлар ҳаётини куйлади.

Ҳусниддин Шарипов Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими унвонига сазовор бўлган.

Атоқли адабиётшунос олим Озод Шарафиддинов таъкидлаганидек, Ҳусниддин Шарипов шеърини боғига эккан ниҳол ўсиб, улғайиб бугун чинор бўляпти.

САФАРДАН ҚАЙТИШ

Наманганга бордим яқинда
Дўстлар бўлди гирдиқапалак.
Паловхўрлик қилдик салқинда
Чанқаганда сўйдик ҳандалак.

Кездик таниш йўлларни такрор,
Кўз тушар, деб таниш изларга.
Гап ҳам сотдик, қолганда бекор,
Сочин майда ўрган қизларга.

Тез ўтаркан, саз бўлса дўстлар,
Саёҳатнинг ҳар тун, ҳар куни
Дил ёшарди.
Қариди сафар.
Сўнг кузатиб қўйишди мени.

Шаффоф ҳаво бағрига олди,
Самолётни тупроқдан юлқиб
Пастда икки оғайним қолди,
Жилмайганча қўлини силкиб.

Лол бўламан, яшил водийдан,
Йироқлашиб борганим сари.
Ўша дўстлар кўзим олдидан
Сира-сира кетмасди нари.

Яйрашгандик боғда узиб гул,
Балиқ овлаб тоғ орасида;
Энди эса қўраман нуқул,
Мен бормаган идорасида.

Экин-тикин ташвишин ўйлаб,
Сўзсиз суҳбат қуришар худди
Стул узра, булутга ўхшаб,
Сузиб борар тамаки дуди.

Кўзларида ҳорғинлик кезар,
Ўлтиришар ишлаб ёнма-ён,
Бир курси бўш.
...Самолёт эса,
Узоқлашиб борарди ҳамон.

ОДИЛЖОН НОСИРОВ 1933 – 2002

Профессор Одилжон Носиров педагог, олим, адиб, таржимон ва жамоатчи сифатида республикага танилган инсон эди. У 1933 йил 22 апрелда Чортоқ туман Бўланак қишлоғида руҳоний оиласида таваллуд топган. Отаси Носирхон Мансуров маърифатли киши бўлиб, шеърлар ҳам ёзиб турарди. Одилжон оила таъсирида адабиётга меҳр кўйди.

О.Носиров 1950 йили ўрта мактабни, 1956 йили Фарғона Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетини тамомлайди. Дастлаб ўзи ўқиган мактабда, 1958 йилдан то умрининг охиригача Наманган Давлат педагогика институтида ишлайди: Ўзбек адабиёти кафедраси мудир, Филология факультети декани вазифаларида хизмат қилади. Талабаларга ўзбек мумтоз адабиёти, чет эл халқлари адабиётидан дарс беради. У 1969 йили атоқли адабиётшунос олим профессор Н.М.Маллаев раҳбарлигида «Ўзбек адабиётида газал жанрининг вужудга келиши ва ривожланиши» мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилади ва филология фанлари номзоди илмий даражасини олади. Сўнг профессорлик унвонига эришади.

О.Носиров – таниқли адабиётшунос олим. Унинг «Ўзбек адабиётида газал» (1972), «Халқ ижоди хазинаси» (О.Собиров билан ҳамкорликда, 1986), «Ўзбек классик шеърияти жанрлари» (С.Жамолов, М.Зиёвдиннов билан ҳамкорликда, 1987), «Ўрта мактабларда мумтоз газалиётни ўрганиш» (ҳамкорликда, 1998), «Ўзбек адабиёти» (Ҳ.Ҳомидий, М.Маъмуров билан ҳамкорликда, 2003) каби монография, рисола ва қўлланмалари нашр қилинган. Минг саҳифали «Арабча-ўзбекча лугат» (2003) унинг раҳбарлигида яратилди ва чоп этилди.

Одилжон Носиров – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси. Юзлаб газаллари журнал ва газеталарда чиққан, «Робия», «Ўлимни билмагай асло муҳаббат», «Муқбил ва Мудбир» драмаларини ёзган, уларнинг баъзилари саҳналаштирилган. Литва ёзувчиси Йонас Авижюснинг «Жудоликдаги йиллар» романи, «Сехрли тойчоқ» китоби, М.Вершинининг «Снарядлар ёнгинада портламоқда», «Болтиқбўйи халқлари эртаклари», Юозас Балтушиснинг «Юзас ҳақида қисса», Бернард Шоунинг драмалари Одилжон Носиров томонидан ўзбекчалаштирилган.

О.Носиров Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси унвонига сазовор бўлган эди.

ҒАЗАЛЛАР

Эй кўнгил, розингни айтма тошкўнгиллик ёрга,
Тошга ёмғир этмагай қор, — дерми эл бекорга.

Берма кўнгил, бевафодир бу чаман раънолари,
Сен ёқиб кўнгил, улар ҳуснин солар бозорга.

Гоҳ келар кўнгилга, келмас не сабаб кўнгил учун,
Ё қаро кўнгил рақиб гап ўргатур дилдорга.

Кўнглим очилмас баҳор айёми — гуллар фаслида,
Ғунча кўнгил интизордир андалиби зорга.

Сарви озодим ўтарму деб кўнгилнинг қўйидан,
Нотавон кўнглим хаёли банд бадрафторга.

Лайливашдан кўнгил узмоқ фикри кўнгилга келар,
Нетти, не бўлди кўнгил отлиғ бу Мажнунворга?

Айладинг вайрон кўнгилни, энди таъмирин буюр,
Васл қасрин қурғучи ул оқ кўнгил меъморга.

х х х

Гулузоринг қаршисида гулга йўл бўлсин, гулим,
Оҳу зорим борида булбулга йўл бўлсин, гулим.

Гарчи сумбул ҳуснини кўз-кўз қилармиш боғ аро,
Анбарин зулфингки бор — сумбулга йўл бўлсин, гулим.

Мен бериб кўнгил сенга, қилдим фидо жону таним,
Нотавону булҳавас кўнгулга йўл бўлсин, гулим.

Дилгинангдан дилгинам сув ичмоғи мушкул эмиш,
Мушқулим олдида ҳар мушқулга йўл бўлсин, гулим.

Сен маликам, танда жоним борича қуллуқ қилай,
Мен қулинг борида ўзга қулга йўл бўлсин, гулим.

ДОВУДХОН АББОСОВ

Довудхон Аббосов – кекса ғазалхон шоир, Фигоний тахаллуси билан ижод қилади. У 1934 йилда Наманган шаҳрида туғилган.

Етмишинчи йиллардан бошлаб ғазал ёзишни машқ қилиб, ижодий иш билан машғул бўлиб келаётир. Ғазаллари маҳаллий ва республика вақтли матбуотида эълон қилиб борилмоқда.

1995 йили Наманган вилояти ноширлик бўлими томонидан «Девон»и Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов сўз бошиси билан чоп этилган. Девон анъанавий тарзда тузилган, ғазалларда ўзбек мумтоз шеърляти сабоқлари ўзига хос нафисликда давом эттирилади.

ҚАРО КЎЗИМ

(Навий ғазалига мухаммас)

Закоти лаълингни шу дам базмаро сан қилгил,
Гулшани вафо ичра андалиб суҳан қилгил,
Хилъатинг кийиб гул-гул равзайи бадан қилгил,
Қаро кўзум келу мардумлиғ эмди фан қилгил,
Кўзум қаросига мардум киби ватан қилгил.

Хуршиди жаҳон акнун сарвари ўзингдурсан,
Тонг арўси эй дилбар олами вужудинг фан,
Шикаста чекру албат сарви қоматинг кўрган,
Юзинг гулига кўнгил равзасин ясаб гулшан,
Қадинг ниҳолига жон гулшанин чаман қилгил.

Мақоми авжи битик сен жон фидо боғла,
Телбалик бисотимдан айламай жудо боғла,
Бўйнима солиб хасминг айласанг жазо боғла,
Таковарингга бағир қонидин хино боғла,
Итингга ғамзада жон риштасин расан қилгил.

Рақиб таънасиндин тинмади қулоғим, эй чарх,
Хазон фаслига етди чу умр боғим, эй чарх,
Сабиҳ кўнгилда нетай шаъми чироғим, эй чарх,
Фироқ тоғида топилса тупроғим, эй чарх,
Хамир этиб яна ул тоғдин кўҳкан қилгил.

МАҲМУДЖОН МАЪМУРОВ 1934 – 2005

Педагог олим, журналист ва шоир Маҳмуджон Маъмуров 1934 йил 7 ноябрда Чортоқ туман Короскон қишлоғида колхозчи оиласида туғилган. 1951 йили Ойқирон қишлоғида ўрта мактабни, 1955 йили Фарғона Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетини тамомлаган. У 1970-72 йиллар Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институти аспирантурасида ўқиди.

М. Маъмуров 1955-59 йилларда ўрта мактабда ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси, 1959-61 йилларда илмий бўлим мудири, 1961 йили Янгиқўрғон халқ таълими бўлими инспектори, 1961-70 ва 1972-74 йилларда ўрта мактаб диреткори, 1974-86 йилларда Янгиқўрғон туман «Меҳнат байроғи» ва Чортоқ туман «Чортоқ ҳақиқати» газеталари редактори, 1988 йилдан Наманган Давлат университетига Педагогика кафедраси катта ўқитувчиси, Ўзбек адабиёти кафедраси доценти, кафедра мудири вазифаларида ишлаб келди. 1973 йили филология фанлари номзоди илмий даражасига, 1992 йили доцентлик унвонига эга бўлган.

Бадий ижод билан ёшлиқдан шуғулланиб келади. Асарлари журнал ва баёзларда, газеталарда босилиб туради. 20 дан ортиқ илмий-методик китоблари нашр этилган. «Умрнинг 60 довоғида» (1994), «Меҳр томчилари» (1999), «Дардим дафтари» (1999), «Онамнинг кўз ёшлари» (2001), «Қаҳрамон» (2001) каби шеърӣ тўпламлар унинг қаламига мансубдир. «Ижод гунчалари» (2000), «Истеъдод гулшани» (1999), «Соғлом бўлса наслимиз, яшнаш умр фаслимиз» (2000), «Қалбимиздаги азиз кишилар» (1999) каби китоблар ҳаммуаллифи ҳисобланади. Адиб бир неча дostonлар ёзган.

Маҳмуджон Маъмуров Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси. Ўзбекистон халқ маорифи, Матбуот, «Билим» жамияти аълочиси.

СЕНИ ИЗЛАБ

Излаб кетмоқдаман, о сени яна,
Муҳаббат қалбимга солади сурон.
Кўзимда суратинг бўлади пайдо,
Юрагим чайқалар, гўёки уммон.

Сендан сўрамасман ёруғ дунёни,
Сендан сўрамасман қишлоқ ё шаҳар.
Бошинга қўймасман маломат тоғин,
Мунис илтижойим тинглагил, гавҳар.

Излаб кетмоқдаман, о сени яна,
Ағёрлар йўлимга солмасин соя.
Тингладинг тўкилса — ширин бир калом,
Ҳаётбахш табассум — менга кифоя.

МЕНИНГ ФАЛСАФАМ

Тоққа чиқдим танам яйратган
Хушбўй тонгги сабони ўпдим.
Минг дардимга даво бўлгувчи
Атир ҳидли ҳавони ўпдим.

Боққа кирдим, ниҳоллар қучиб,
Юзи қизил анорни ўпдим.
Ишкомлардан мўралаб турган
Сулув узум —хуморни ўпдим.

Йигитликда бахт эшигида
Шодликларнинг юзидан ўпдим.
Севги деган ҳурлиқонинг
Ёниб турган кўзидан ўпдим.

Уйга кирдим, рафиқам ёпган
Лўппи-лўппи ширмонни ўпдим.
Қадам босиб, сўроқлаб келган
Жондан азиз меҳмонни ўпдим.

Ва, ҳоридим, ҳасса —мадорнинг
Қулоғидан ўпишим қолди.
Ёлим отлиқ совуқ сўхтанинг
Яноғидан ўпишим қолди.

САНОБАР ҲАСАНОВА

Атоқли ёзувчи Туроб Тўла Нуриддин Бобоҳўжаев ва Санобар Ҳасановани «Наманганнинг қўш булбули» деб атаган.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси Санобар Ҳасанова 1934 йили Қўқон шаҳрида ҳунарманд оиласида туғилган. 1943-1953 йилларда Қўқонда ўрта мактабда, 1953-1957 йилларда Фарғона Давлат педагогика институтида таҳсил олган.

Санобар Ҳасанова 1957 йили Нуриддин Бобоҳўжаевга турмушга чиқиб, наманганлик бўлиб қолади. У Наманган шаҳридаги ўрта мактабларда дарс беради. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимининг масъул котиби бўлиб ишлаган.

Санобар Ҳасанова ўқувчилик даврида Қўқон адабий муҳитига қадам босган. Унинг илк асарлари газета ва журналларда эълон қилинган; «Ёшлик дафтари», «Гулдаста», «Чашма», «Билтур жилғалар» каби баёзлардан ўрин олган. Санобар Ҳасанованинг «Водий қўшиқлари» (1967), «Меҳрим» (1975) шеърий тўпламлари республика аҳлига етиб борган. «Робия бону», «Излаганга толеъ ёр», «Тўхта бобо ҳикояси» дostonлари чоп этилган. Шоира ижодида она юрт, водий, қишлоқ меҳнаткашлари ҳаёти, табиат, чин муҳаббат куйланади; ғазаллари хонандалар бисотидан ўрин олган.

ЖОМИЙ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Тун бўйи келмас эса ёр дил билан жон йиғлади,
Тун бўйи ёр ёди бирлан бу кўнгил ён йиғлади,
Тун бўйи ёр меҳри бирла улки ҳар он йиғлади,
Тун кеча ёдингда кўзим дам-бадам қон йиғлади,
Куйганимни кўрди шамъ, ўртанди, чандон йиғлади.

Бесабаб тўкмас кўзим маржоналар — кўз ёшини,
Бу фалак доим синар одамизод бардошини,
Оқ қоғоз узра чизиб мен ул гўзал кўз-қошини,
Бесабаб тўкмас эди май шишаси кўз ёшини,
Майсимон лаб ишқидан у бўйла ҳар он йиғлади.

Ўйладим: келгаймۇ ёр бир лаҳза ҳолимни сўриб,
Ўйладим: раҳми келур балки ул ёр рангим кўриб,
Ўйладим: суҳбат қилур ёр зора лаҳза ўлтириб,
Ўз умидин узди жодугар менинг ҳолим кўриб,
Йўқса нечун сеҳр этиш пайтида обдон йиғлади.

Нолалар айлар эдим ёрим учун мен ҳар наҳор,
Минг умид айлар эдим, ёр йўлига мен интизор,
Байтлар битсам не тонг гул ёр кўйида зор-зор,
Ёмғир эрмасди ўшал Лайли кўйида ҳар баҳор,
Зор Мажнун ҳолига ул чархи гардон йиғлади.

Нозанинки, ишқи бирлан ранги зардам хўб сариқ,
Кўздан оққан ёшларимдин унди майса ҳам тариқ,
Балки келгай мен учун қутганларим кунлар ёруғ,
Сут булоғимас Ширин қасрига оққан ариқ,
Балки Фарҳодни кўриб, тоғу биёбон йиғлади.

Ҳажрида бўлдим бетоб, ҳажрида кўрдим неки,
Ҳажрида ёздим ғазал, ҳажрида ёндим балки,
Ҳажрида ёнган билан бу қалб ўти ёнгай секин,
Ёр ҳажридан чунон беҳол — бўлди Жомийки,
Кўз ёшининг селига ғарқ бўлди, нолон йиғлади.

ЖЎРА РАҲИМ 1934–1997

Педагог, олим, шоир, милиция подполковниги Жўра Раҳим 1934 йил 10 мартда Чортоқ туман Ойқирон қишлоғида нонвой оиласида таваллуд топган. 1952 йилда ўрта мактабни тамомлаб, шу йили Самарқанд Давлат университетига ўқишга киради, Филология факультетини 1957 йили тугатади. Университетни битириб, Чортоқ туманида ўқитувчи, илмий бўлим мудирини, мактаб директорини, Наманган Давлат педагогика институтида лаборант, туман партия комитетини масъул ходим вазифаларини ишлайди. У 1965 йилдан пенсияга чиққунга қадар туман Ички ишлар бошқармаси бошлигининг ўринбосари вазифасида хизмат қилган.

Жўра Раҳим мактабда ўқиб юрган пайтларидан бошлаб бадиий ижод билан шуғулланади. Биринчи шеъри «Пахтазор куйи» 1952 йили «Ленин учқуни» («Тонг юлдузи») газетасида босилади, сўнг «Алифбе» китобига киритилади. Биринчи шеърий тўплами «Кўнғироқ», 1974 йилда чоп этилади. Шундан сўнг унинг 20 дан ортиқ китоблари нашр қилинади. «Бир бутун ой, ўн икки юлдуз», «Чортоғим-чорбоғим», «Дружнее» (рус тилида), «Тўрт юлдуз ва зўр юлдуз», «Ҳар кимники ўзига» каби шеърий тўпламлар шулар жумласидандир. Уларнинг деярли барчаси болаларга бағишланган. «Қорачўққи сардори» (1996), «Олти дуоси» (2000), «Уста Аҳмад» (1998) насрий асарлари яратилди.

Жўра Раҳим – филология фанлари номзоди. Атоқли адабиётшунос олим, профессор А.Ҳайитметов раҳбарлигида «Алишер Навоийнинг «Хамса»сида ҳасби ҳол» мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган. Шунингдек, унинг «Автор образи», «Шеъриятда шоир шахси», «Бола тарбиясида автор образининг роли», «Адабиёт дарсларида ёзувчи шахсини ўрганиш», «Хамса»да Навоий сиймоси» сингари рисолалари илм-адаб аҳли томонидан илиқ кутиб олинган.

Адиб Ж. Раҳим таржимон ҳамдир. У.Б.Емальяновнинг «Гайдар ҳақида ҳикоялар» китобини ўзбек тилига ўгирган. Яна у А.Яшин, С.Маршак, С.Михалков, К.Чуковский, А.Сооронбоев шеърларини ўзбеклаштирган. Жўра Раҳим Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

ИСТИҚЛОЛИМ, СЕНГА МИНГДАН-МИНГ РАҲМАТ!

Ўзимга ўзимни ўзинг англадинг,
Истиқлолим, сенга мингдан-минг раҳмат!
Озод бўлганимни сен ўзинг айтдинг,
Қалбимга ўт-олов солдинг сен абад.

Турон заминини энди англадим,
Киндик қоним томган юртим эканин.
Тафаккур, онгимни ҳам янгиладим,
Қарашим янгича тус олди менинг.

Насл-насабимни чуқурроқ билдим,
Авлод-аждодимни тушундим энди.
Ўзимни юз чандон бахтли ҳис қилдим,
Дилимда севинчнинг илдизи унди.

Дарёдай мавжланар қалбимда тўлқин,
Сен, истиқлол сўзим эслаган сарин,
Шодлик лим-лим тошар чайқалиб тўлқин,
Ширин хаёлимдан кетмасдан нари.

Сен туфайли топдим она – тилимни,
Унда тўйиб-тўйиб сўзлаб юрибман.
Янада танидим ўзбеклигимни,
Ақл-идрокимни сенга буриб мен.

Шукр, унутилган динимни топдим,
Ислонимни ўрганар қалбим лаззатда.
Сўнуқ туйғуларим ўйноқлаб чопди,
Қуръони Карим қўлдан тушмас албатта.

Хира тортган урф-одатлар қайтди,
Бутун ўзлигини қилиб намоён.
Ўзига ҳавасни тамом уйғотди,
Маъноси, мазмуни авж олиб ҳар он.

Жаҳонни забт этган алломалар ҳам,
Бўю баста билан чиқди юзага.

Қалбим ва онгимдан жой олиб маҳкам,
Тўлқинлатиб қўйди солиб ларзага.

Ўз эрким, ўз фикрим қайтди ҳам менга,
Инсоний шаън гурур ойдаи қалқиди.
Ҳам сенга, истиқлол, ҳамда ватанга,
Дуркун баданимда меҳрим балқиди.

Ўша меҳр менга бахш этди гурур,
Элим, юртим дея яшайман ёниб.
Тиниқ кўзларимда порлаб турар нур,
Ҳар лаҳза, дақиқа ишқингга қониб.

Истиқлолим, севгим сенга бир дарё,
Сени асрамоққа доим тайёрман.
Яшайсан дилимга бериб нур – зиё,
Миллионлар сафида токи мен борман.

ҲАМИДЖОН ҲОМИДИЙ

Ҳамиджон Ҳомидий (Ҳомидов) фирдавсийшунос ва авестошунос сифатида тожик ва ўзбек адабиёти тараққиётига катта ҳисса қўшиб келаётган улкан олимдир.

Ҳамиджон Ҳомидий 1935 йил октябрь ойида Косонсой шаҳрида этикдўз оиласида таваллуд топган. Маърифатпарвар оилада тарбияланди. Ўрта мактабни тугатгач, туман босмахонасида ҳарф терувчи ва бошқа вазифаларда ишлади. 1955 йили Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтига ўқишга кирди. Учинчи курсдалигидан бошлаб институтнинг кўп нусхали газетасига масъул котиб этиб тайинланди. Институтни тугатгач, Умумий тилшунослик кафедрасида ўқитувчи бўлиб қолди. Айни пайтда газета масъул котиблиги вазифасини ҳам бошқарди. Аспирантурада ўқиди. 1968 йили «Шоҳнома»нинг бир ўзбекча таржимаси хусусида мавзуида номзодлик диссертациясини, 1990 йили эса «Фирдавсий ва ўзбек адабиёти» мавзуси бўйича докторлик диссертациясини ҳимоя қилди. Унга 1972 йили доцентлик, 1992 йили профессорлик унвони берилди.

Ҳамиджон Ҳомидий талабаларга дарс бериш билан бирга, бутун ҳаёти, куч ва билимини илм-фанга бағишлаб келаётир. У манбашунос, матншунос, таржимон сифатида ўзбек адабиётшунослигида порлоқ сиймога айланди. Олимнинг бирин-кетин «Гуманизм куйчиси», «Барҳаёт шеърӣ қаср», «Боқӣй бўстон таровати», «Фирдавсий ва Навоӣй», «Адабиёт – интернационал тарбия воситаси» китоблари босилди. Жиддий меҳнат самаралари сифатида «Олис-яқин юлдузлар» (1990), «Шоҳнома»нинг шуҳрати» (1992), «Қирқ аллома ҳикояти» (1994), «Машриқзамин – ҳикмат бўстони» (1997), «Аждодлар сабоғи – ақл қайроғи» (1998), «Кўҳна Шарқ даргалари» (1999) каби рисолалари чоп этилди; «Авесто» файзлари» (2000), «Авесто» ва тиббиёт» (2001), «Авесто»нинг илмӣй, маърифӣй қиммати» (2003), «Тасаввуф алломалари» (2004), «Авесто»дан «Шоҳномага» (2006) сингари рисолалари дунё юзини кўрди. Серғайрат олим бир неча ўқув қўлланмаси ва дарсликлар муаллифидир.

Ҳамиджон Ҳомидий салиқали таржимон ҳамдир. Тожик ёзувчиси Ф.Муҳаммадиевнинг ҳикоялари, «Кўҳна одамлар» қиссаси, С.Айнийнинг «Етим», рус ёзувчиси Веро Дридзонинг «Крупская» асарларини, шунингдек, «Қайсар чумчук», «Муқанна исёни», «Темур Малик», «Қорача қиз» китобларини, тожик адиблари ҳикояларини ҳам ўзбек тилига ўғирди.

Адибнинг ҳикоя ҳамда ибратли ҳикоятлари республика газета ва журналларида эълон қилинган, китобларидан ўрин олган.

Олим 20 йилдан бери университетда кафедра мудири бўлиб ишлаяпти, докторант, аспирант ва тадқиқотчиларга раҳнамолик қилмоқда. Ҳомидий Ўзбекистон ФА Тил ва адабиёт институти қошидаги ҳамда Тошкент Давлат Шарқшунослик институти ҳузуридаги докторлик диссертациялари ҳимоя қиладиган Ихтисослашган илмий кенгашларнинг аъзоси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Тожик адабиёти кенгашининг раиси. У 1996 йили «Дўстлик» ордени ва 2006 йили «Мустақилликнинг 15 йиллиги» нишони билан мукофотланган. Ҳамиджон Ҳомидий 1991 йилдан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

СУЛТОН ВА ШАЙХ (Ҳикоя)

Ҳиндистоннинг Қалонжар вилоятининг ўрдугоҳи Нанда кўрғони жангсиз таслим бўлгач, Султон Маҳмуд Ғазнавийнинг обрўси янада ошиб кетди: у пойтахтга уч юз жангари филлар, ҳисобсиз инъом-эҳсон, бойлик билан қайтди. Сулҳ ҳақида битим тузилгач, Нанда кўрғонидан 300 та сара филлар ташқарига ҳайдаб чиқарилди. Султон Маҳмуднинг фармонида кўра кўшиндаги турклар филларга ташланиб ўраб олиб занжирбанд қиладилар. Ҳиндлар Султон аскарларининг жасоратига қойил қолишади. Ана шундан сўнг чор атрофга «Султон Маҳмуд сулҳпарвар экан» деган овоза тарқалди. Қон тўкишсиз, ҳеч қандай талафотсиз бутун турлик бой бир вилоятнинг қўлга киритилиши пойтахт Ғазнада қатта байрам қилинди. Султон саройида ярим тунга қадар базму тараб авжига минди: созандалар куй додини бердилар; раққослар жасорат ўйинларини ижро этдилар; қасидагўйлар-у ғазалсаролар янги асарларини басма-бас ўқишди. Маликушшуаро Абулҳасан Унсурий ўзининг машҳур «Зарфарнома» қасидасини пешкаш этди. Унда Султон Маҳмуд Ғазнавийнинг Ҳиндистонни забт этиш йўлида олиб борган жангу юришлари кунма-кун, йилма-йил батафсил юксак балогат ва фасоҳатда тасвирланган эди. Барча сомеълар шеърни Султон Маҳмуд зафарларининг солномасидек таърифладилар, нафосатини алоҳида таъкидлашди. «Офарин! Офарин!» дея олқишлашди. Қасида Султонга ҳам хуш ёқди шекилли, шоирнинг оғзини гавҳарга тўлгазди. Зафар базми қоқ ярим тунда тугади. Ўз хос хонасига сархуш ҳолда кирган Султон Маҳмуд донг қотиб ухлаб қолди.

– Ўғлим, Нанданинг сулҳ ҳақидаги номасини қабул этиб қўп яхши иш қилдингиз. Жангжўйликдан кўра сулҳпешалик подшонинг олийжаноб фазилатидир. Сизни мардум қонини бекорга тўкилишининг олдини олиб, қучган улкан зафарингиз Тангри ризолиги учун муборак бўлсин! Лекин ўғлим, нега кўпдан бери Меҳнани унутдингиз, Харрақон йўлини тутмай қўйдингиз. Ахир, улар бизни шарафлашмоқда-ку!? Сизни ҳамиша дуои хайр билан эслашмоқда...

Султон Маҳмуд отаси Сабуктегиннинг бу сўзларидан сакраб турди. Туши экан. Дарчадан ташқарига қараса, муаззиннинг овози эшитилди. Демак, тонг отмоқда...

Султон Маҳмуд апил-тапил ўрнидан турди-да таҳорат олиб, бомдодни ўқиди. Намоздан сўнг вазир Маймандийни чорлатиб фармон берди.

– Аёз ва сарбозларга айтинг, йўл тадоригини кўришсин, нонуштадан сўнг Меҳнага жўнаймиз.

Вазир Маймандий бошчилигида зодироҳ ҳозирланди: ўнта сара от тайёрланди, хазинадан ҳамёнлар олинди. Ҳар эҳтимолга қарши шикорий қуроллар, саратоний соябонлар олинди. Катта лашкар кузатувида гуруҳ йўлга чиқишди. Икки кеча-кундуз йўл юришди: тоғлар ошишди, дарёларни кечишди. Олдиндан жарчилар юртма-юрт юриб султоннинг сафарга отланганлигини етказишганлиги учун шаҳар-у қишлоқларнинг йўлларида халқ подшони олқишлади: кексалар икки қўлларини кўксига қўйиб издиҳомни пешвоз олиб дуо қилишди; ёш-яланглар чапак чалиб қийқаришиб кузатишарди. Ва ниҳоят ҳамроҳлар кўп манзил – мароҳилларни тайъ этиб, Ҳомаварон даштига етиб келишди. Султон Маҳмуд шу ерда кузатувчиларга руҳсат бериб, ўн чавондоз даштга қараб от суришди. Тушга яқин саҳро биқинидаги Меҳнадан чиқишди. Қишлоққа кираверишда «Даромадгоҳ» деб номланган мусофирхона – карвонсарой бўлгич эди. Султон Маҳмуд етти ҳамроҳини шу ерда қолдириб, Маймандий ва Аёз билан қишлоққа чўқишди. Тош ётқизилган шоҳ кўчадан боришар экан, мусофирларни уйларни ягона низомда, гоёта кўркам, аксарияти чўпқори – синчқори усулида қурилганлиги ҳайратга солди. Барча ҳовлиларда икки-уч табақали ўймакорлик билан ишланган, турли нақшу нигор билан зийнатланган, мойланганлиги учун ялтираб турган дарвозалар. Чағдаги дарвозада Султон Маҳмуд филларининг ғаним устига бўрондек ҳужуми тасвирланган; ўнг томондаги бир дарвоза табақасига эса, зафар нашидасидан хурсанд Султоннинг фил устидаги тахти равонида виқор билан ўтиргани акс этган эди. Дўстлар ёғоч ўймакорлиги усулида бажарилган бу санъат

асарларини томоша қилиб, ҳайрат бармоғини таажжуб дандони билан тишлаб қолдилар. Шу пайт Султон Маҳмуд бир дарвоза олдида тўхтаб қолди. Ундаги нақшда Султоннинг Куръон ўқиётгани тасвирланган эди. Иттифоқо ўша дарвозани қия очиб бир йигитча ичкаридан чиқиб салом берди. Алик олгач, Султон Маҳмуд йигитга мурожаат қилди.

– Бу нақшлар кимнинг амалидир?

– Буларни Бобу (Бобулхайр демоқчи – Ҳ.Ҳ.) ўз пичоқлари билан ясаганлар, жавоб берди йигит.

Шу онда Султоннинг отаси Сабуктегиннинг тушида «улар бизни шарафламоқдалар» деган гапи эсига тушди. «Бобунг қаердалар?» яна сўради Султон.

– Бобум ўлганлар. Дадам Абусаид Нишопурга кетганлар, – таъкидлади йигит.

– Бунга бир ҳамён беринглар! – буюрди Султон.

Аёз тақимидаги хуржундан бир ҳамён олди-да, йигитнинг қўлига отмоқчи бўлди. Шунда Султон қўли билан «тўхта!» деган ишорани қилди-ю, халтани олиб йигитга узата туриб деди:

– Буни ол, Бобунгга яхши ёдгөрлик қуринглар (Ҳомаварон чўлида ҳозир ҳам қад ростлаб турган Бобулхайр мақбараси ана шу маблағга қурилган экан).

Шундан сўнг дўстлар Меҳнадан чиқиб, Харрақонга қараб йўл олдилар. Чўл ёқалаб пешинга яқин қишлоққа кириб келишди. «Султон келмоқда» деган овоза тарқалгани учун бутун халқ кўчага қалқиб чиққан эди. Меҳмонларни Шайх Абулҳасан Харрақоний кулбасига бошлаб боришди. Хизматкор Шайхга Султон келганлигини етказди.

– Айт, номаҳрамлар менинг хонадонимга йўлиқмасин, Султоннинг ўзи кирсин, – деди Харрақоний.

Вазир Маймандий билан Аёз кўчада қолиб, Султон ичкарига кирди. Шайх Султонни ўтирган жойида кутиб олди: қўл беришиб кўришдилар. Ўзаро суҳбат узоқ давом этди. Куръони Каримни тафсир этган Султон Маҳмуд кўп оятларнинг сеҳрини янгитдан сўраб билиб олди. Мансур Ҳаллож ақидаси ҳақида сўраган эди, гоятда асосли жавоб олди. Гап орасида Харрақоний: «Сизнинг сулҳпеша бўлганингизни эшитиб, ҳаққингизга дуо қилдик» деб қўшиб қўйди. Шунда Султон Маҳмуд қўйнидан олтин тўла бир ҳамён чиқазиб, Харрақонийга узатди.

– Биз бойликни азалдан то абад талоқ қилганмиз, – деб олмади.

– Ундай бўлса, устоз, бизга айтадиган гапингиз, бирон муносиб эҳсонингиз, дуойингиз ҳам йўқми? – сўради Султон.

– Илоҳо оқибатингиз Маҳмуд бўлсин, – юзига фотиҳа тортди ва кўрпача остидан эски хирқасини чиқазиб берди. Меҳмон уни юзига суртди-да, аста тахлаб қўлтиғига тикди.

Султон кетишга изн сўраб ўрнидан турди. Шайх ҳам жойларидан кўтарилиб, кўча эшиккача кузатиб қўйдилар. Маймандий билан Аёз қўл қовуштириб таъзимда турардилар. Шунда Султон Шайхдан сўради:

– Муҳтарам устоз! Биз келганда пешвоз чиқмадингиз, ҳатто ўрнингиздан қўзғалмадингиз ҳам. Энди бўлса бизни кузатиб қўймоқдасиз. Буни қандай тушуниш мумкин!?

– Бизнинг даргоҳга қадам ранжида қилганингизда Сиз Султон эдингиз, энди эса дарвеш бўлиб қайтасиз, – жавоб берди Шайх.

Ҳамроҳлар устоз билан хайр-хўшлашиб, отлар жilовини «Даромадгоҳ» карвонсаройига қараб бурдилар.

РАҲБАР ФАЙЗИБОЕВА

Ёзувчи Раҳбар Файзибоева 1936 йили Наманган шаҳрида таваллуд топган. У ўрта мактабни тугатгач, Тошкент Давлат университетининг Журналистика факультетида ўқиди. Сўнг Наманган ва Андижон вилоят газеталарида ишлади.

1965 йилдан ижодий иш билан шуғуллана бошлади. Унинг ҳикоялари республика, вилоят газета ва журналларида эълон қилиниб туради. Айрим ҳикоялари «Гулдаста», «Юлдузча» тўпламларига киритилган.

Раҳбар Файзибоеванинг асарлари асосан болаларга бағишланган. Биринчи ҳикоялар тўплами – «Нигоранинг ҳикоялари» (М.Абдусаматова билан ҳамкорликда) 1965 йили босилди.

Раҳбар Файзибоева драма жанрига ҳам қўл урди. Унинг «Чанқоқ муҳаббат», «Бебаҳо инсон» драмалари Наманган ва Андижон вилоят театрларида саҳналаштирилган.

Раҳбар Файзибоева умрининг сўнгги даврини Андижонда ишлаб, яшаб ўтказди. У Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

НИЗОМ КОМИЛОВ

Журналист ва таржимон Низом Комилов 1937 йили Чуст шаҳрида туғилди. 1960 йили Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтини тамомлади.

Низом Комилов турли ижодий ташкилотларда меҳнат қилиб келяпти. «Ёш гвардия», Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётларида, «Меҳнат ва турмуш» журналида, «Ўзбекфильм» киностудиясида ишлади. ТошДУ аспирантурасида ўқиди.

Низом Комилов дунё адабиётининг кўплаб сара асарлари таржимаси билан ўзбек адабиётини бойитди. У Нодар Думбадзе, В.Виговский, А.Гайдар, К.Костенко, Ю.Дольд-Михайлик, А.Беляев сингари кўплаб ёзувчиларнинг асарларини ўзбек тилига ўгирди. У таржима қилган пьесалар театрларимизда саҳналаштирилган. Адибнинг бир қанча ҳикоя ва шеърлари журнал ҳамда газеталарда эълон қилинган. Унинг ҳозирги замон жаҳон адабиётининг нодир намуналаридан қилган таржималари «Жаҳон адабиёти», «Тафаккур» журналларида эълон қилиб келинмоқда.

Низом Комилов Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

МУҚИМИЙ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Дўсту ёру ақрабо-хеш, барчадин бегонаман,
Шаъми сўзон ҳам ўзимман, ҳам ўзим парвонаман.
Неча кундуз, неча тунким, дард ила ҳамхонаман,
Ақлу ҳуш учди бошимдин, эй пари, девонаман,
Бир иложин қил, эл ичра бўлмаин афсона маан.

Зим-зиё гардуни дун, кўзлар хира ашқ-намдин,
Жизганак бўлди таним, озод қил жаҳаннамдин,
Ишқ ўти қурсин, адойингни халос эт гамдин,
Дарду сўзу ашқу оҳимни қиёс эт шамъдин,
Шомдин то субҳидам ҳажрингда ўртаб ёнаман.

Қайси кун, қайси замон домингга тушдим, эй санам,
Тобакай умрим ўтар сендин кутиб лутфу карам,
Қайдасан, айт, қайда қолдинг, бас, етар шунча ситам,
Ул замонеким, йироқ васлингдин ўлдим, то бу дам,
Ҳар кеча ёдингда минг йўл уйқудан уйғонаман.

Заҳга бердим кўксими, бир қас назар ҳам солмади,
Шу сабаб бу калтатойинг май ичишдин толмади,
Оқибат ҳеч ким уни бир кафт кепакка олмади.
Лаҳзаи заҳри гаминг ютмоққа тоқат қолмади,
Нўш этиб васлинг майидин ҳам қачон бир қонаман.

Айтмасам кўнгил ёнар, гар сўзласам куйгай тилим,
Хомаи пўлодни тутсам, қалтирар тинмай кўлим,
Бор худоё, бор таваккал, бошда бор бир бор ўлим,
Хома мужгон, кўз қаросидин ёзиб рози дилим,
Арзаи қилдим, эшит, маъюсу муштоқонаман.

Мору бий домида қолдим, сен дилоромим кетиб,
Тушда ҳам дарранда ҳар тун, сен гуландомим кетиб,
Нўш этарман заҳри гаждум, май тўла жомим кетиб,
Оҳким, сенсиз қарору сабру оромим кетиб,
Бир илон чаққан кишидек ҳар тараф тўлғонаман.

Соқиё, тўлдир қадаҳ, бир ўлтириб айлай дуо,
Шоҳ бўлармиш ичса ҳар ким бўлса ҳам қашшоқ, гадо,
Кулма асло, кўҳна дардим девонадин бедаво,
Навбати жомим тўла қуйғил карамдин, соқиё,
Ҳар қадамда то қилай юз лағзишу мастонаман.

Майли, сўй, ўлдир мени, кам бўлса шунча оҳу зор,
Дорга осгил, ўтга ташла, кўзга дунё тангу тор,
Мен на шоир, на жаҳонгир, бир мутаржим хокисор,
Мулки Ҳинду Марвдан келсам топардим эътибор,
Шул эрур айбим, Муқимий, мардуми Фарғонаман.

ЭРМАМАТ НУРМАТОВ

Эрмамат Нурматов — камтар ва меҳнаткаш ижодкор. У 1937 йил Чуст туман Олмос қишлоғида деҳқон оиласида туғилган. 1955 йили ўрта мактабни, 1960 йили Наманган Давлат педагогика институтини тамомлаган.

У меҳнат фаолиятини 1960 йилдан Фарғона вилоят «Коммуна» газетасидан бошлади. Сўнг ўз қишлоғида ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси, мактаб директори бўлиб ишлайди. Кейинги йилларда у «Наманган ҳақиқати» газетасида бўлим мудирини, муҳаррир ўринбосарини, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимининг масъул котибинини, вилоят телерадиокомпанияси раисини ўринбосарини, «Диёнат» газетасида адабий ходим вазифаларида меҳнат қилди.

Эрмамат Нурматов бадиий ижодни талабалик йилларидан бошлаган. Биринчи шеърий тўплами «Олмос» 1970 йилда чоп этилди. Кейин «Боқий бахт» (1977), «Яхшилик» (1985), «Ёшлик сурури» (1972), «Муҳаббат боғи» (1991), «Соғиниш» (1994) шеърий китоблари нашр этилди. 1999 йили аруз вазнида «Девон» яратди. 2002 йилда Усмон Носир ҳақида «Фарёд» номли достон ёзди. Шоир асарларида Ватан, эл, дўстлик, севги, ўзи туғилиб ўсган қишлоқ мавзулари тасвири ўрин олган. Адиб асарларида оддий ҳаётнинг лавҳалардан, бир лаҳзалик руҳий кечинмалардан катта ижтимоий-фалсафий, ахлоқий, маърифий хулосалар чиқаришга интилиш яққол сезилиб туради.

Шоир «Олмос», «Боқий бахт» китоблари учун вилоят ёшлар иттифоқи мукофотига сазовор бўлган. У Ўзбекистон Ёзувчилар ва журналистлар уюшмаларининг аъзоси.

ОДДИЙ ФАЛСАФА

Юрагим мисоли гулнинг япроғи,
Муқимдир тоабад бокира шабнам,
Ҳеч раво кўрмангиз губорни, дағи
Ногаҳон изғирин ёзини ҳам!

Ўшалар забтидан куйганлигим рост,
Озурда дил захми битмаган алҳол,
Бошдан кечирганим табибларга хос,
Ўгитим тинглангиз келмаса малол.

– Гурунгда хамирдек кўпмасин игво,
«Ёмонлик» сўзига бермангиз урғу,
Бусиз ҳам тўлиқиб турибди дунё,
Бусиз ҳам зиёга муҳтождир туйғу.

Эзгулик васфидан бошлангиз гапни,
Эшитиб ҳаттоки қуёш қувонсин,
Оламга татирли муқаррам тафтни
Ҳазрати инсондан, бизлардан олсин!

Лабингиз қумрига бўлсин илҳомчи,
Чаманни қуршаган яхни аритсин,
Чўл қаърига сингсин баайни томчи,
Навқирон озорни, ғамни қаритсин.

Шиддатини кессин қайсар довулнинг,
Уятдан ер чизсин сўқир хиёнат,
Мискин ўчоғида чўғ қилсин қулни,
Қанотлар боғласин орзуга журъат...

Азалдан омонат умр деган жом,
Ким устун бўлибди дунёга, ахир?
Мангудир меҳрдан туғилган калом,
Мангудир яхшилик – илоҳий сеҳр.

ШОИР ВА ШЕЪР

Чарос дебсан ёринг кўзин,
Қошларига монанд ёй,
Болга ташбеҳ экан сўзи,
Чехрасига тўлин ой.

Гўзал гунча албатта лаб,
Сарв шикаста қоматидан,
Соч тўлғонар нигоҳ талаб,
Киприк тушмас ҳарб отидан...

Бари яхши, укагинам,
Ишқ эртаги эмас сир,
Лекин асли булардан ҳам,
Зарур мавзу мунтазир.

Кутар сени азиз элинг,
Отанг қадар валлаMAT,
Мадҳин айтсин бурро тилинг,
Шодлик, ғами — саодат.

Зоҳир этай келмиш фурсат
Машраб бобо сийратин,
Улус учун бўлган уммат
Кеча-кундуз олмай тин...

Бу изҳори эзгу куйдир,
Дил тоқингда очсин юз:
«-Аё дўзах, мени куйдир,
Халойиқ куймасин ҳаргиз».

МУРОДЖОН АЗИЗОВ

Педагог шоир Муроджон Азизов 1938 йил 13 январда Чортоқ туман Короскон қишлоғида деҳқон оиласида туғилган. 1961 йили Фарғона Давлат педагогика институтининг Тарих-филология факультетини тамомлаган. Сўнг қишлоқ мактабларида ўқитувчи, илмий бўлим мудири, мактаб директори, туман Халқ таълими бош инспектори лавозимларида ишлаган.

Адибнинг ижодий фаолияти 1952 йилдан бошланган. Унинг биринчи шеъри «Қишлоғимиз» туман газетасида босилган. Шундан кейин у 500 га яқин шеър, ҳикоя, очерк, мақолалар яратди. 2001 йилда «Дил тароналари» шеърий китоби нашр қилинди. «Соҳибқирон», «Ўтмишдан бир ҳикоят», «Чортоқ ҳақида ривоят», «Сув ва нур ошиғи» дostonлари вақтли матбуотларда эълон қилинган. Уларда истиқлол ва у берган бахт тараннум этилади.

Муроджон Азизов кўп йиллар давомида ўзи туғилиб ўсган қишлоқ ва туман тарихини ўрганди ва 1993 йили «Короскон» номли рисоласи чоп этилди. Китобда қишлоқнинг ўтмиши ва бугунги ҳаёти ёритилган. Шунингдек, у «Чортоқ туман тарихи» муаллифларидан биридир.

Муроджон Азизов – республика Халқ таълими аълочиси, олий тоифали ўқитувчи.

СОЛИЖОН САЛОҲИДДИНОВ 1939 – 2002

Шоир Солижон Салоҳиддинов 1939 йили Норин туман Тошқин қишлоғида туғилди. Ўрта мактабни тугатгач, Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетида олий маълумот олади. Иш фаолиятини ўша институтда «Совет педагоги» кўп нусхали газетасида бошлайди. Сўнг Бўз ва Норин туманларида ўрта мактабларда, касб-ҳунар билим юртлирида ёшларга дарс беради. Норин туман «Авангард» газетасида ишлайди.

Солижон Салоҳиддинов қаерда ишламасин, бадиий ижоддан қўлини узмайди. Дастлабки шеъри «Булоқ бошида» 1965 йили эълон қилинган. Унинг асарларида нур каби ёрқин сатрлар борки, улар дилни қувонтиради. 1993 йил чоп этилган «Тонгда» шеърий тўпламида она, баҳор, чашма, ёшлик, тинчлик ҳақидаги асарлар жамланган.

ОТА

Фарзандини соғинади чол,
Суратига такрор қарайди.
Хаёлларга сиғинади чол,
Хотиралар уни ўрайди.
Ҳар гал ўғлин эслаганида
Айтар сўзи: «Урушга лаънат!»
Уруш ели эсмаганида,
Элда хушнуд яшарди Талъат.
Ота умри йиллар бағрида –
Қолди, ўтиб қанча баҳор, ёз.
Қон-қонида, ўчли қаҳрида,
Ёвга нафрат – аччиқ дард, аёз.
«Нари қувинг, - дейди, - ажални,
Одам мангу хушида юрсин.
Уруш отлиғ жангу жадални,
Энди фақат тушида курсин».

ТОНГДА

Бағрида ардоқлар дўппидек ҳовлим,
Дахлсиз, мўтабар ижодхонам бу.
Гулларга боқаман, ёзилар ҳоврим,
Олмалар дегандек: «Боғбон одам бу».
Хаёлим — қалдирғоч, силкитар қанот,
Нигоҳим олдида чарх урар дунё,
Намоён ўйимда турфа хил ҳаёт.
Бир ёнда зулмат-у бир ёнда зиё.
Қайдадир чоҳ қазир одамга одам,
Вожаб, душмани одам одамнинг.
Нафасни олса-ю битта ҳаводан,
О, ўйлаб кўрмаса босган қадамин!
Эҳ, нени талашар одамлар, ажаб!
Шу замин, шу қуёш ҳаммага етар.
Бировнинг бировга қараши бежо,
Капитал дунёси, о, қачон битар!
Бой ила камбағал мавжуддир ҳануз,
Умрлар тотлимас, аламли, ўчли.
Бир ҳовуч корчалон, нияти ёвуз,
Истаги урушдир,
бизга-чи,
тинчлик.
Тинчлик — бу, муқаддас, қутлуғ ва бисёр,
Енгилмас байроғи мангу дунёнинг
Кенг жаҳон тинч бўлсин, халқлар дўст ёр,
— Озодлик, — шиори янги дунёнинг,

Хаёлим пўлат қуш, кифтида ўзим,
Ҳур жаҳонгаштаман ҳовлимда ҳар тонг,
Нонушта тайёр, деб чақирар қизим,
Қутлар хуш янги кун, мусаффо, зар тонг.

РУСТАМ ДОЛИМОВ

Шоир Рустам Долимов – қирғиз ва ўзбек миллатининг фарзанди. У 1939 йил 7 мартда Қирғизистон республикаси Ўш вилоят Ленин жолу туман Кўтқор қишлоғида ҳунарманд оиласида таваллуд топган. Отаси Райимқул қўбизчи, қўшиқчи, оқин бўлган. Йўлчибой отонасидан ёшлигида етим қолади. Уни андижонлик Раҳмонқул Долимов сақлаб олади, унга Рустам деб исм қўяди, ўз фамилиясига олади.

Рустам Долимов Андижонда мактабда, педагогика билим юртида, Андижон Давлат педагогика институтида таҳсил олади.

Меҳнат фаолиятини Андижон туманида чиқадиган «Коммунизм тонги» газетасида адабий ходимликдан бошлайди. Сўнг Задарё (Мингбулоқ) туманининг «Коммунизм йўли» («Истиқбол сари») газетасида, «Ўзбекистон социал таъминоти» («Саховат») журналида, «Гулбоғ» жамоа хўжалигидаги «Меҳнат ва жанговар шон-шухрат» уйида ишлайди.

Рустам Долимов билим юртида ўқиб юрган йилларида адабиётга меҳр қўяди, шеър машқ қила бошлайди. Унга Комил Яшин, Карим Аҳмадийларнинг назари тушган. Асқад Мухтор «Оқ йўл» тилаган. Рустамнинг биринчи шеъри – «Улуғ ваъда» 1955 йилда Ойим туман газетасида босилган. 1960 йили республика ёш ижодкорларининг I-семинарида иштирок этади. Унинг бир неча шеърий тўпламлари нашр қилинган. «Ҳаётга ошиқман», «Камалак», «Йиғлоқи булут» шулар жумласидандир.

х х х

Оққан сув умрнинг қиёси дерлар,
Яхшилар ҳаётнинг зиёси дерлар.
Доно, муруватли, шафқатли инсон
Инсонликнинг тасвир сиймоси дерлар.

х х х

Она – бахт қуёши, ота-чи – ойи,
Иккиси оиланинг тожи, чиройи.
Эъзозда уларни бошинга кўтар,
Айниқса онангнинг бўл хокипойи.

х х х

Бўлсанг эзгуликка фидойи одам,
Сахийликда сенга рашк қилса Ҳотам.
Умрингдан миннатдор бўлиб кўз юмсанг,
Жаҳон аҳли тутса сен учун мотам.

х х х

Ким ҳалол, меҳнаткаш бўлса яшар ҳур,
Мурдордан жирканар бир эмас минг қур.
Текинхўрлар эса ит таъбли бўлар,
Чунки ит одатда доим ҳаромхўр.

х х х

Бир одам қон берди — қондоши бўлдим,
Умрбод жигари, жондоши бўлдим.
Шодлиги, ғамига ҳамиша шерик,
Ҳар мушкул ишида ёндоши бўлдим.

х х х

Бу мангу ҳаётда умримиз — чақин,
Йиллар ўтган сари қазомиз яқин.
Эзгу, савоб ишлар қилиб улгурар,
Ким барвақт англаса инсонлик бахтин.

х х х

Билдим, ҳар сўзингда маънолар ётур,
Доно деб шаънингга эл таҳсин айтур.
Лекин кибрланмай ерга боқ, унда,
Сени доно қилган донолар ётур.

ЭРГАШ ЁНДОШ 1939-1992

Эргаш Ёндош – Ўзбекистон Ёзувчилар ва Журналистлар уюшмаларининг аъзоси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, атоқли олим Озод Шарафиддинов назари тушган жўшқин лирик шоир эди.

Шоир 1939 йил 20 мартда Поп туман Поп қишлоғида дунёга келади. 1956 йилда ўрта мактабни тугатиб, Фарғона Давлат педагогика институтида таҳсил олади. Сўнг Фарғона вилоят «Коммуна» газетасида, Ўзбекистон радио қўмитасида, «Ёш гвардия» нашриётида, Поп туман газетасида, «Наманган ҳақиқати» газетасида, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимида, Поп туман Халқ таълими бўлимида ишлайди.

Эргаш Ёндош республикада таниқли шоир эди. Унинг биринчи шеърий китоби «Қайдасан, охугинам?» 1980 йилда нашр қилинди. Кейин «Бир тилда гаплашамиз» (ҳаммуаллифликда), «Баҳодир белдор» шеърий тўпламлари дунё юзини кўрди. «Ёшлик баёзи», «Олтин беланчак» каби тўпламларда, газета ва журналларда шоирнинг кўплаб асарлари чоп этилган. У табиат, севги-муҳаббат, меҳр-оқибат куйчиси эди. Ажиб оҳанг, равонлик, самимият, соддалик, теран маъно шоир шеъриятининг етакчи омилларидир.

У таржима билан ҳам жиддий шуғулланган. Рус шоири А.Чистяков ва бошқа баъзи шоирлар шеърларининг ўзбекча таржималари Эргаш Ёндош қаламига мансуб.

Эргаш Ёндош 1992 йил 18 ноябрда жоҳилликнинг қурбони бўлди.

БИР ТАБАССУМ ҲАДЯ ҚИЛДИ...

Бир табассум ҳадя қилди. оқди кўнглим бўлиб сув,
Сўнг жадаллаб кетди-қолди, ошиқ эса тушди чув.

Сайди қўлдан бой берилган содда сайёд сингари
Ағраюрман, ўзга бир ким менга боқмас у бўлиб.

Қалбим айтур: ахтариб топ, ақлим айтур: ўзни тий,
Ушбу баҳснинг орасинда қотди бошим «ғув» бўлиб.

Дарди ичра ёнганини билган айтур, вожаб,
Мунчавалло ўсмаса у бу қадарли қув бўлиб.

Ким билур, у раҳм этурми мубталосин ҳолига,
Ё қолурми бори қилган илтифоти шу бўлиб.

Балки Эргаш бенасибдир қайта кўрмоқдан, бироқ
Ёди васли мангу қолгай бир ширин орзу бўлиб.

ОҲУГИНАМ, ҚАЙДАСАН?

Меҳринг тортиб келдим олис қишлоқдан,
Кўрина қол, оҳугинам, қайдасан?
Кўрмасам ғаш, кўрсам шоду хушвақтман,
Кўрина қол, оҳугинам, қайдасан?

— Оҳу, — дейман,
Муғомбир тоғ «ҳу» дейди,
Ё «ҳу» дейди, ё у ҳам оҳу дейди
Ёки «оҳу қочаётир, қув!» дейди...
Кўрина қол, оҳугинам, қайдасан?

Кун-тун чопиб, толмас эмиш тизларинг,
Шарқ қизларин кўзидекмиш кўзларинг.
Кўра қолсам, кўзга суртай изларинг,
Кўрина қол, оҳугинам, қайдасан?

Ётган бўлсанг уйғона қол уйқудан,
Ўргулайин тоғнинг эрка, шўхидан.
Ўзим сақлай тошдил сайёд ўқидан,
Кўрина қол, оҳугинам, қайдасан?

Кўрқма мендан,
Висолингга этма зор!
Кўлларимда на арқон, на яроғ бор...
Мен ўзингдек бир ошиқман, беозор,
Кўрина қол, оҳугинам, қайдасан?

ТУРГУНПҶЛАТ СУЛАЙМОНОВ 1940-1995

Турғунпўлат Сулаймонов қувноқ, тадбиркор, сўз устаси, ажойиб адиб ва журналист эди.

У 1940 йилда Учқурғон туман Қайқи қишлоғида туғилиб, 1995 йилда Наманган шаҳрида вафот этди. Адиб узоқ йиллар мобайнида матбуотда ишлади.

Адиб сермаҳсул, тинмай ижод қиларди. 1986 йилда «Ёш гвардия» нашриётида унинг «Истиқбол» бадиий-публицистик асари, 1987-88 йилларда «Сўқмоқ йўлга чорлайди» ва «Гўзал тақдир» китоблари босилиб чиқди. Уларда ёзувчининг очерк ва ҳикоялари жамланган. «Мағрур Ватаним кўшиғи» нашрга тайёрланди. Унинг «Қоғозга ўралган фактлар», «Офтобга чиққан мушук», «Виждоннинг емирилиши» каби фельетонлари, «Янги йил кечаси», «Тубанлик», «Гул сотувчи қиз», «Нон иси» сингари ҳикоялари ўқувчилар томонидан илиқ кутиб олинган.

Адиб 1994 йили «Учқўрғон – Наманган сув узатиш иншооти» зарбдор курилиши бунёдкорлари ҳақида «Мардлар майдонда синалади» бадиий-публицистик қиссасини яратган.

Турғунпўлат Сулаймонов – Ўзбекистон журналистлар уюшмасининг аъзоси.

МАРДЛАР МАЙДОНДА СИНАЛАДИ

Муҳтарам ҳамюртим, Қизилравот қишлоғида бўлганмисиз? Унинг кун чиқар томонидан оқиб ўтадиган Шимолий Фарғона канали қанчадан-қанча одамлару экин донларига ҳаёт бағишласа, ёнгинасида ҳайқириб оқётган Норин дарёси ўз бағридаги зилол сувларини узоқ-узоқларга элтиш билан бирга қизилривотликларга ажиб бир мўътадил ҳаво бахш этади. Қишлоқнинг шимол қисмида эса истиқомат жойлари борки, улардан бири «Астрабод» деб аталади. Эҳтимол бундан қирқ-қирқбеш йил олдин саҳна юзини кўрган «Алишер Навоий» спектаклидан таъсирланган қизилравотликлар овлоқроқ ҳисобланмиш ўша жойни Астрабод, деб юритишгандир. У ернинг баланд адирликларида юлғингина эмас, жийда-ю ўрик ҳам, бодом ва олмаларнинг сарҳиллари ҳам ўсади, сердаромад. Қишлоқнинг ажиб бир салқин гўшасига Наманган курилиш бошқармаси бунёдкорларининг

вагон-уйлари, вақтинчалик ошхоналари, суҳбатгоҳ шийпонлари ўрнатилган. Сал нарироқда эса ҳар бири минг ва икки ярим минг кубометрлик сув омбори қад ростлади.

Бу мўъжаз уммонларни кимлар бунёд этди дейсизми? Марҳамат, танишинг. Анави яноқлари ёниб турган, сергак йигит қурилиш прораби Нуруллоҳон Холбоев бўладилар. Унинг айтишича, ҳозир тўртгала омборда ҳам синов ишлари бормоқда. Улардан иккитасига сув қўйилди, чокларининг айрим жойидан сув сизяпти, бир-икки ой сув тургач, аста-секин тўхтади. Унгача синов ишлари давом этаверади. Чунки, тўртта сув омборига уч ой муҳлат белгиланган. Ўта масъулиятли бу ишни қурилиш бошқармасининг энг донгдор бригадирлари ҳисобланган Собитхон Боқиев ва Шерхон Дадамирзаевларга топширилган.

Шу йилнинг май ойида Шерхон билан тунги смена пайтида учрашдик. У бошидан каскасини олиб, қўлтиғига қистирар экан, кулиб туриб шундай деганди: - Кўряпсизми биродар, кейинги ўттиз-ўттиз беш йилда қаерда янги қурилиш бошланса, ўша ерда сиз билан кўришяпмиз. Бу аввало Аллоҳнинг ихтиёри билан, қолаверса, касб тақозосидир. Астрабодда ҳам насибамиз борлиғига шукур...

Шерхон ҳақ гапни айтди. У билан ўз устози Нейматулла Қўчқоров бригадасида ишлаган пайтда танишгандик. Кейин бригадир бўлди. Совет туманидаги қанчадан-қанча турар жойлар, шойи газламалар ишлаб чиқариш бирлашмасининг бўёқ-пардозлаш фабрикаси, уйсозлик комбинати, бир йўла 620 беморни қабул қиладиган поликлиника, музыка мактаби, улкан стадион ва бошқа иншоотларда Шерхон бошлиқ бригада аъзоларининг қутлуғ изи бор. Наманган шаҳридаги қирқдан ортиқ жамоа бинолари замонавий обидалар пештоқида ҳам уларнинг меҳр-муҳаббати, маҳорати-ю касбига эътиқоди муҳрланиб қолган, десам муболаға бўлмайди.

Шерхон ана шу қурилишлардаги ҳар бир ж энли суҳбатимизу, ҳазил-мutoйибамизни эслар экан, ижодкорларга яқин юришни, яхши китобларга мойиллигини, серзавқ йигит эканлигини намoён этгандек эди.

...Учқўрғон сув тўғони қурилиши бу ерда қад ростлаётган ўнлаб бинолар комплекси ичида бўлса-да, унинг аҳамияти нақадар улкан эканлигини қурувчилар яхши билишади. Сув омбори ўта мустаҳкам бўлиши шарт. Борди-ю игна сиғадиган тешиқдан сув сизиб чиқдими, у кун сайин кенгайверади, кўпаяверади, алал оқибат иншоот чўкади ё қулайди.

— Астафурullo, кеча бинойидек эди-я, — дейди Валижон ака Охунов, иккинчи сув омбори томон юрар экан. — Мана бу чокдан зўри бўлмагани, ўн марталаб текширгандим, бугун эса бир жойи намланиб қолибди, демак...

— Демак, — дея гапга қўшилди Шерхон. — Суюқ бетон қуюлганда апаловканинг сим билан ўралган жойи сал бўш қолган, ёхуд оғирлиги тушиб, сим силжиган, ўнгланиб кетади. Омбордан сув чиқариб ташлангач, намланган жойлар тўла аниқланади ва кум-сув аралашмаси катта босим билан урилади, бу қурувчилар тилида «таркрет» дейилади. Натижада омбор икки-уч кундаёқ бутун бўлиб, сув сизиши бутунлай барҳам топади.

Ҳар бир омбор ёнида фильтр биноси бўлиб, у ҳавони резервуарларга тозалаб беришга хизмат қилар экан. Учинчи омбор олдидаги фильтр биносини Олимжон Эгамбердиев звеноси қуряпти. Уста дурадгор Турсунали Аргинов ўзига топширилган вазифани сидқидилдан адо этаётгани учун катта ҳажмдаги ишлар муваффақиятли бажарилляпти.

Бош иншоотнинг шундоқ ёнгинасида қад ростлаётган қатор сув тиндиргичларда сўнгги ишлар давом этияпти. Бир йўла иккинчи навбатда қилинадиган ишларни ҳам бошлаб юбордик, деди Валижон ака ва бизни ҳу нарироқда қад ростлаётган бирламчи сув тиндиргичга етаклади.

Шу пайтда олдимиздан полвон келбатли, чиройли мўйловли ўзига ярашган йигит чиқиб қолди. Қўлидаги челақда лиммолим зилол сув олиб келаётган экан. Ёнимдаги сураткашнинг газетаданлигини сизди шекилли, салом-алиқдан сўнг жилмагайганча мурожаат этди: — Ўттизга кирибману бирор марта газетда чиқмаганман. Бир йилдан бери чанг ютиб шу ерда хизматдаман.

Бу шоввоз 17-автосаройнинг «83-36 НАД» маркали машинасини бошқараётган Аҳмадали Иномов экан. Қурувчилар у ҳақда илиқ гапларни айтишди. Аҳмадалининг меҳнатсеварлиги ва ҳалол хизматидан барчалари мамнунлигини эшитиб биз ҳам қувондик.

— Ана бу вагонларда Шерхон бригадасининг монтажчилари ётишади, — деди прораб Нуруллохон Холбоев, — бугун уларига кетишади, Чирчиқдан панеллар етиб келса, эрта-индин сўнгги ишларни якунлаб уни фойдаланишга топширамыз. Чирчиқ темир-бетон заводидан панел келмай қолганда сабаб нимада экан, деб ўйлаб турганимни сезган Валижон ака гап қўшди: буюртмачилар билан пудратчилар ўртасида пул муомаласида узилишлар бўлибди. Икки-уч

кунда ҳаммасини ўрнига қўямиз, бу масала билан вилоят ҳокимининг ўринбосари Муҳаммаджон Тожибоев шуғулланыптилар...

Астрабод ортида қуёш ёнбошлади. Бир зумда борлиқни тун пардаси қоплади. Шу пайт эллик гектардан ортиқ қурилиш майдонларида ёритқичлар ишга тушди. Соң-саноқсиз прожекторлар нурида гўза пайкалларида ўрнатилган юқори кучлианишли электор тармоқларининг сим ёғочлари ҳам яққол кўринди. Экскаватор ва скерипирлар шовқини КАМАЗ ва ЗИЛ машиналарининг ҳайбатли ҳаракати билан уйғунлашгандек сезилди.

Иккинчи смена йигитлари ишга тушаётганда автобус ўрнидан жилди.

– Бир соатда палов тайёр бўлади. Озиқ-овқат маҳсулотларини бироз кечикиб олиб келдик. Узр ўртоқжонлар, – дейди шоп мўйлов ошпаз. Унинг чиройли табассуми ҳар қандай одамни эритиб юборади. Шу боисдан бўлса керак, ҳамкасблари ошпазнинг гапини маъқуллаб бош ирғаб қўя қолишди.

Шерхон Дадамирзаев бошқа қурувчилар ва Собитхон Боқиев бригада иморатсозлари уйларига жўнашар экан, кимдир қўшиқ бошлади. Норин сувини ўзлари яшаётган Наманган шаҳрига тезроқ элтиш ниятида ўн-ўн икки соатлаб мардона меҳнат қилаётган шерюрак йигитлар беихтиёр Ғофур Фуломнинг қуйидаги шоҳ сатрларини эсга солади:

*Азиз асримизнинг азиз онлари,
Азиз одамлардан сўрайди қадрин.
Фурсат ғаниматдир шоҳ сатрлар-ла,
Безамоқ чоғидир умр дафтарин.*

Менимча, «Учқўрғон, Наманган» сув йўли қурилишининг энг зарур қисми ҳисобланмиш тўртта сув омборини қад кўтаришида ҳақиқий қаҳрамонлик намунасини Баҳодир Саматов бошлиқ Наманганлик қурувчилар ҳам умр дафтарини олтин сатрлар билан безашдек олийжаноб ишнинг уддасидан чиқаяптилар. Бирламчи ва учламчи сув тиндиргичларни қураётган, фильтр ва насос биноларида ишлаётган, улкан қувурларни пайвандлаётган, ортиқча тупроқни ташиётган ёҳуд катта зовурлар қазийётган бинокору механизаторларнинг бунёдкорлик ишлари юрагимизга ажиб қувонч ҳиссини олиб кирди.

Зарбдор қурилиш майдонидан қайтар эканмиз, Истиқлол юрти Ўзбекистон, унинг бир парчаси бўлмиш суюкли шаҳримизнинг эртаси порлоқ эканига яна бир бор имон келтирдик.

МАЛҲАМИЙ

Умархон Аҳмаджоновнинг касби дори сотувчи. У «Умар», «Малҳамий» тахаллуслари билан шеърлар ижод қилади. Адабиёт шайдоси.

У.Аҳмаджонов 1940 йили Наманган шаҳрида туғилган. Ўрта мактаб ва олий ўқув юртида таълим олган. Аптекада ишлайди.

Шоирлик иккинчи истеъдод. Унинг асарлари газета ва журналларда, баёзларда чоп этилган. Республика ва вилоят адабий анжуманларида фаол қатнашади. Малҳамий шоирлар ва адабиётшунослар билан доим алоқада бўлиб келади. Биринчи шеъри 1963 йилда «Тошкент ҳақиқати» газетасида босилган. Унинг шеърлари «Бойчечак», «Олтин беланчак» тўпламларига киритилган. 1992 йилда «Зебосан», 1996 йилда «Дилдасиз», 2000 йилда «Бормисан, муҳаббат» номли шеърий китоблари нашр этилган. Уларда ғазаллар ҳам ўрин олган.

ОҚИБАТ

Орамиздан қаерларга кетиб қолдинг, оқибат,
Оқибатли эл юзидан парданг олдинг, оқибат.

Сўзласаким ҳаёсиздан, виждон азоб чекарди,
Андишали кишиларга кулфат солдинг, оқибат.

Минг ажабки, отасига этар фарзанд насиҳат,
Кўнгил мулки номус қани, ё, раб чолдинг, оқибат.

Муҳаббатсиз, диёнатсиз киши инсон бўлолмас,
Гўё шайтон томон ўтдинг, биздан тондинг, оқибат.

Менинг юртим Намангонда, иймони бут киши кўп,
Алломалар юрти ҳай-ҳай, нечун толдинг, оқибат.

Эй, Малҳамий ҳар бандага, кўрсат меҳру вафони,
Шунда ҳар бир ёшу қари, айтар: топдинг, оқибат.

ЕТМАДИМ

Кўнгилда битмас армон — жононга етмадим,
Бир лаҳза суҳбатингдай хуш онга етмадим.

Саҳрода Мажнун каби юриб саргардон,
Гул атрини унутдим, райҳонга етмадим.

Кимнинг ёри ёнида — даврон шуники,
Зое ўтмоқда умрим давронга етмадим.

Ошиқ аҳли гуломдир, ҳимматга муҳтож,
Ҳиммат қилувчи сендек султонга етмадим.

Сен ёнимда уммондек мавжланиб турдинг,
Мен-чи ташна Умарий, уммонга етмадим.

* * *

Замин меҳри

Шу замин фарзандимиз, шу замин посбонимиз,
Шу заминдир онамиз, ҳам шу заминдир жонимиз.

Биз уни эъозласак, кафтларда тутсак арзигай,
У яшарки хушнуд ўтгай, ҳар қуну ҳар онимиз.

Она ер деб таърифин тилларда айтмоқ кам эрур,
Арзигай имон десак, ҳам десак виждонимиз.

Ким заминга қасд қилар бўлса, имонсиздир ўша,
Кўл кўтарса онага ким қайнагайдир қонимиз.

Эй Умар, мадҳ эт заминни, жумла олам тингласин
Субҳидамдан токи оқшом янграсин достонимиз.

ОТАШ

Оташ – меҳмондўст ва меҳнаткаш ижодкор. Оташ (Отамирза Холмирзаев) 1940 йили Чортоқ туман Пешқўрғон қишлоғида деҳқон оиласида таваллуд топган. 1957 йили ўрта мактабни тугатди. Сўнг Фарғона Давлат педагогика институтининг Рус тили, Наманган Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетида ўқиди. Қишлоқ мактабларида ўқитувчи, илмий бўлим мудири, мактаб директори, туман газетасида бўлим мудири лавозимларида ишлади. Бу орада у ҳарбий хизматни ҳам ўтади.

Оташ – кўп қиррали адиб. Унинг деярли барча шеърлари болаларга бағишланган. «Осмондаги дарвоза», «Бизнинг қарвон», «Момоқаймоқ», «Пешқўрғон олмаси», «Турон оҳанглари», «Соғинганларим», «Мустақиллик болалари», «Сени доим кутяпман, баҳор» каби шеърый китобларида болалар ҳаётини тараннум этади. «Ҳамқишлоқлар», «Пешқўрғон мадҳи» китоблари бахшиёна услубда ёзилган. Уларда қишлоқнинг ўтмиши ва ҳозирги, қишлоқ меҳнаткашларининг яшаш тарзи, меҳнати ўзига хос оҳангда тасвирланган.

Оташ – ҳақиқий маорифчи. Бутун ҳаётини халқ таълимига бағишлади. Халқ таълими аълочиси. Унинг «Мактаб – менинг ҳаётим», «Ўрта мактабларда халқ оғзаки ижодини ўрганиш» сингари методик рисоалари ўқитувчиларга асқотмоқда.

Оташ – фольклоршунос. У қишлоқ кишилари, ижодкорлари, бахшиларидан юзлаб мақоллар, дostonлар ёзиб олган. Раззоқ Бахши ижодининг биринчи тадқиқотчиси, ёзиб олиб, илмий истеъмолга киритган ҳам Отамирза Холмирзаевдир.

Отамирза Холмирзаев – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

САДОҚАТ

Одам келар ҳаётга бир бор,
Интиламиз чексиз самога.
Тонгда туриб сарҳадлар оша,
Юз тутамиз майин сабога.
Яшамоқдан топамиз имкон,
Инсон бўлиб яшасин инсон.

Тўсиқлар кўп, қайғу ва алам,
Изтироб бор, шодлик, ором бор,
Баъзан босиб келар даҳшат ғам,
Баъзан диллар топади озор.
Инсон бўлиб имонни ўйланг,
Соф имондан борлиққа сўйланг.

Сиз чинакам бўлинг покдоман,
Камтарликни қилинг сиз камар,
Номингизга зар битсин замон,
Бошини дол кўтарсин падар,
Ота-она оёғин гарди,
Мангу бўлсин фарзандлар дарди.

Душманга қул бўлиб яшаманг,
Дол туғилиб, дол қуланг майли.
Она юртнинг парча ерини,
Оёқ ости қилмасин дайди.
Юрт ва элга садоқат бўлсин,
Садоқатдан тоғу тош қуйсин.

ҒУЛОМЖОН АКБАРОВ

Ғуломжон Акбаров – устоз журналист, файласуф адиб ва маслаҳатгўй педагог.

Ғуломжон Акбаров 1940 йил 20 апрелда Норин туман Норинкапа қишлоғида деҳқон оиласида таваллуд топган. 1947-1957 йилларда ўрта мактабда ўқийди. Сўнг Андижон ҳунар-техника мактабини тугатади. 1959-1961 йилларда Наманган мотор-ремонт заводида ишлайди. 1965 йили Наманган Давлат педагогика институтини, 1982 йили Тошкент Олий партия мактабини тамомлайди.

Ғ. Акбаров ўзининг бутун онгли ҳаётини, куч ва билимини журналистика соҳасига бағишлаб келаётир. «Наманган ҳақиқати»да бўлим мудири, масъул котиб, муҳаррир ўринбосари, вилоят радио эшиттириш комитетида бош муҳаррир, Тўрақўрғон туман «Машғал» газетаси муҳаррири, Андижон вилоят «Коммунист» газетасида масъул котиб, Ўзбекистон журналистлар уюшмаси вилоят бошқармаси бошлиғи вазифаларида ишлади.

Ғ. Акбаров ўрта мактабда ва заводда ишлаб юрган йилларидаёқ ўзининг мақолалари ва шеърлари билан матбуотда фаол қатнашди. Биринчи шеъри «Акамдан сурат олдим» 1957 йили Андижон вилоят «Коммунист» газетасида эълон қилинди. Турли йилларда адибнинг бир неча китоби чоп этилган: 1992 йилда «Ҳаёт кўзгусида», 1993 йилда «Қалб садоси», 1992 йилда «Ёқимли овоз» китоблари нашр қилинди. Уларда шеърлар, ҳикоялар, ҳажвия ва қатралар ўрин олган. «Асал ичида ҳазар» драмаси маълум маънода автобиографик асар бўлиб, ҳаётдаги айрим нопок шахслар устидан қулинади. Ғуломжон Акбаровга журналистика соҳасида самарали ва ҳалол хизматлари учун 1993 йили Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист фахрий унвони берилди.

МАСЛАҲАТ

Шогирдим, деб фалончини,
Бунчалар кўп керилманг.

Енгил-елпи мақтовга
Маслаҳатим, берилманг.

Олдин шогирд тан олиб,
Сизни устозим, десин.

Ул қошига Сиз эмас,
Қошингизга ул келсин.

ДЎСТЛАРИМ

Мен хурсандман ҳаётдан,
Ўртоқларим бор.
Улар учун буюқдир,
Номус ила ор.

Энг муҳими, дўстларим,
Мақтовга қулмас.
Улар бари оловдир,
Асло кул эмас.

Шунинг учун ҳамиша
Бағрим бутундир.
Агар улар бўлмаса,
Кундузим тундир.

ОБИДЖОН ЖУМАНАЗАРОВ

Обиджон Жуманазаров – ўзбек адабиётида энг кўп ҳужжатли қиссалар ёзган адиб.

У 1942 йил 9 майда Андижон вилояти Шаҳрихон туманидаги Шерқўрғон қишлоғида туғилди. Ўрта мактабни тугатгач, Тошкент Давлат университетининг Журналистика факультетида таҳсил олади. Шундан сўнг адиб Шаҳрихон туман «Янги ҳаёт», Андижон вилоят («Коммунист») (Ҳозир «Андижоннома»), газеталарида ишлайди. 1970 йилдан «Совет Ўзбекистони» республика газетасининг Наманган вилоят бўйича махсус мухбири бўлиб ишлаб бошлади. Шундан наманганлик бўлиб қолди. Наманган вилоят радио эшиттириш кўмитасида фаолият кўрсатди. 1989 йилдан вилоят қасаба уюшмалари кенгаши матбуот маркази мудирлигига тайинланади. 1991 йилдан эса республика қасаба уюшмалари кенгашининг «Ишонч» газетасининг вилоят бўйича ўз мухбири бўлиб ишлаб келмоқда.

Обиджон Жуманазаров Ўзбекистон Ёзувчилар ва журналистлар уюшмалари аъзосидир. Унинг ҳикоя, очерк ва қиссалари марказий нашриётларда бир неча бор чоп қилинди. «Улкан қалб эгалари» (1980), «Бир олманинг икки юзи» (1991); «Меҳрим сенга табиат» (1991), «Кўксарой қўшиғи» (1990), «Сени Ватан кутади» (1988) каби китобларидан ўрин олган ҳикоя, ҳажвия, фельетон, публицистик асарларида замонавий муаммолар кўтарилади, маънавий-ахлоқий масалалар юзасидан фикр юритилади, уруш ва инсон қисмати, экология масалалари тасвирланади.

О. Жуманазаров – моҳир қиссанавис. У ўзбек қиссачилигини ҳужжатли қиссалар билан бойитди. «Лочинлар парвози»да Қўғай қишлоғилик Шожалиловлар оиласидан етишиб чиққан 7 нафар ака-сингил учувчилар, «Ирода»да Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси қосонсойлик Абдулхай Исмоилов, «Адир шамоли»да Катта Наманган канали қурувчилари, «Политрук жаҳгга бошлайди»да наманганлик Иккинчи жаҳон уруши иштирокчиси Абдулла Иномов қаҳрамонликлари тасвирланган. Шунингдек, «Осмон тўла юлдузлар», «Ойдинкўл баҳори» каби қиссаларда ҳам замондошларимизнинг ёрқин сиймолари яратилган.

Бир сўз билан айтганда, О.Жуманазаров – тиниб-тинчимас ижодкор.

БАРДОШ

(Ҳикоя)

— Ҳар нарсанинг чеки бор дейсизми? Эҳтимол шундайдир. Фақат она бардошининггина поёни бўлмайди. — Шеригимиз вагон деразасидан кино лентасидек пирпираб ўтаётган далаларга тикилди. Сафарга чиққанда таниш орттириш осон. Сўхбат мавзуи бардош масаласига тақалганда купеда ҳамроҳ бўлган ёши улугроқ йўловчи ниманидир эсладими, бирдан ўйга толди. Оппоқ пешонасида ажинлар қалашди. Биз оғзини пойладик. Сўнг ўрнида қимирлаб олди-да, гап бошлади. — Ёши 90 га борган Холча момо деган кампир билан қўшни турамиз. Сабр-тоқат, бардош ҳақида биров оғиз очдими, дарров шу кампир кўз олдимга келади. Ҳар гал сафардан қайтганимда албатта уни зиёрат қилишга кираман. Очиғи, бу билан болаликдаги гуноҳимни ювмоқчи бўламанми...

Сўхбатдошимиз гапдан тўхтади. Пиёладаги тафти чиққан чойдан ҳўплади ва бизга қараб аянчли жилмайди.

— Ҳикоям чўзилиб кетиб сизларни зериктириб қўймайманми?

— Йўғ-е! — Бараварига эътироз билдирдик.

— Ўтган ойда пойтахтдан қайтдимиз озгина мева-чева олиб одатдагидек Холча момоникига ўтдим. Эшикдан кирганимда остига курси қўйиб менга таниш кемтик патирни артаётган экан.

— Омон-эсон келдингми, болам? — Момо мени кўргач, инқиллаб курсидан тушди-ю елкамдан олди. Пешонамдан ўпди. Қўйинг дейишимга қарамасдан тахмондан беқасам кўрпача олиб тўшади. Электр чойнагини тоққа суқди.

— Уйни бир кўтариб, Олимжоним патирини артиб қўяётгандим.

У гап орасида олдимга дастурхон ёзди. Рўмолининг учига боғланган калит билан тоқчадаги ранги ўчиб кетган эски қутчасини очди. Пича қанд, майиз солди. Кўрпа қатидан бир жуфтгина ширмой чиқариб ушатди.

— Кеча эгачимнинг қизи Ҳамида кирганди, келганингни эшитгандим. Шундан насиба қилиб сенга илингандим.

— Вой момо-е ажойибсиз-да! — Ҳар қачонгидек кампирнинг кўнглини кўтариб эркаланаман. Бу орада чойнак варақлайди. Кампир чой қўйиб узатди. Ширмой мағзидан оғзига солиб тамшанади. Чехрасидаги гижим таранглашгандек бўлди. Ёшлигимдаям ширмойни яхши кўрардим. Олимжоним буни биларди-да, ҳар куни ишдан қайтишида кўтариб келарди.

Момо бир дам жим қолди, ич-ичига кирган озгин ияклари титради. Унинг нимадир сўрашга тарадудланаётганини сезаман.

– Яна катта шаҳарга сафар қилдингми? У ёқда аскар болалар кўпмикин? Менинг Олимжоним ўшалар орасида эмасмикин?

Момонинг бу қабилдаги саволларига ўрганиб кетганман. Аввалги жавобларимни такрорлайман.

– Бу гал тозаям шошилдим-да, моможон, ўглингиз ростдан ҳам улар билан бўлса бордир. Келгуси борганимда суриштирмасдан қайтмайман.

Кампирнинг ёш ҳалқалаган хира кўзларида умид учқунлари йилтиллади. Ёлғондакам пўписа қилади.

– Эсингдан чиқарсанг, нақд қулоғларингни узиб оламан-а! – Кейин кўшиб қўяди. – Олимжоним тирик, тушимда доим оқ от миниб юради.

Мен шоша-пиша далда бераман:

– Албатга тирик. Қайтиб келганимда ҳаммадан олдин хабар топиб суюнчисини ўзим оламан.

Шундай дейман-у кўлим титраётганини сездирмаслик учун пиёлани дастурхон четига қўяман. Холча момо тагин саволга тутади:

– Сен Олимжонимни кўрсанг танийсанми ишқилиб? У аскарликка жўнаётганида неча ёшда эдинг?

– Эс-эс танийман. 3-синфда ўқирдим, – дейман олис йилларни хотирлашга интилиб. – Олимжон акам новча, норғул йигит эдилар. Мени кураш тушишга ўргатаман деб юрар эдилар.

Холча момо оғзининг таноби қочади.

– Маҳаллада менга келин бўлишни орзу қилмаган қиз топилмасди. Мен бўйин бермасдим. Олимжоним қайси бирингни суйса ўшанингга талабгорман, дердим.

Кампир қутини қайтадан кавлаштиради. Эски газета бўлагига ўраб тугунга жойланган суратини ким билади, юзинчи, балки мингнингчи мартадир менга кўрсатади:

– Рост айтибманми? Йигитларнинг султони ўғлим. Ҳозир ҳам ҳар қандай «културни» қиз Олимжоним оғиз очса йўқ дея олмайди.

Кампирнинг болаларча гаплари қулгимни қистатса-да, астойдил маъқуллаймаман:

– Олимжон акам қайтиб келса, келинниям ўзим топаман.

Холча момо жиддий тортади.

– Яхшилаб тикил, адаштириб юрмагин тагин учратиб қолсанг!

Йиллар таъсирида сарғайган ва хиралашган суратга боқаман. Куюқ қора қошлари туташган, жингалак сочлари ҳурпай йигит менга ўйчан тикилади. Тикиламану ўйга толаман. Балки ҳозиргина жангдан чиққандир, эҳтимол эрта-индин ҳаётидаги охириги қирғинбаротга киришини ё бўлмаса ҳайҳотдек ҳовлида сўққабаш қолган муштипар онасини ўйлаётгандир.

Кампир қаёқдандир бир тарафига танғилган кўз ойнагини топади, суратни кўзларига яқинроқ келтиради:

– Сезяпсанми, Олимжоним худди сенга ўхшайди-я, сенга ўхшаш очик қўл, одамижон бир қоп ёнғоқ йигит бўлганди. Аскарликка жўнапти-ю ҳазилни қўймайди боласи тушмагур. Анави патирни узатиб:

– Тишлаб кет. Насибанг қайта қўшилсин десам патирдан катта бўлагини узиб олиб:

– Унига қанд қўшганмисиз ая, мунча ширин, – деб кулганди.

Суратга боқаман. Киприклари узун, туташган қош бу азамат йигитга ҳечам ўхшамаслигимни биламан. Ахир менинг ёшим Олимжон аканикидан уч баравардан ҳам кўпроқ ўтиб кетган-ку!...

Тахмон ёнидаги деворга осиб қўйилган, гардиши гижим рўмол шокиласи сингари кемтик патирга қарайман. Четида тиш излари аниқ сақланиб қолган. Аскар боланинг тишлари ҳам ўзи каби азаматлиги билиниб турибди. Шу пайтда жонсиз қоғоздан менга ўйчан боқаётган туташ қош йигитнинг, она бечоранинг жафокаш қўллари билан ёпилган гулли патирдан насиба узган садаф тишларнинг бу дунёда энди йўқлигини, Холча момо ўглининг хушхабарчисига аталган суюнчи ҳеч кимга насиб этмаслигини, мен қайси шаҳарга, қандай юртга бормайин Олимжонни ҳеч қачон учратолмаслигимни ҳам биламан. Мен биламан, бошқа ҳеч кимга маълум эмас. Кампир ҳам орадан асрдан кўп вақт ўтаётганлигига қарамасдан бундан беҳабар...

Ўртага тошдек оғир сукунат чўкди. Вагон филдиракларининг бир маромда дукиллаб рельсга уриляётганлигини демасангиз, пашша учса ҳам эшитилгудек эди. Ҳатто, қўшни купедагилар ҳам чекка сочлари қордек оқарган, уруш йиллари жабру жафоларини ўз кўзи билан кўрган ҳамроҳимиз ҳикоясини тинглаётгандек эди. Паровоз чўзиб чинқирди. Шеригимиз давом этди.

– Уйга қайтгач ҳам алла маҳалгача уйку келмади. Ўрнимдан тураман-у бурчакдаги шкафни титкилайман, Холча момо Олимжоннинг суратини қандай асраса, мен ҳам икки энлик хатни шундай авайлаб қўлга оламан. Мактуб қисқа, совуқ: «Холча Темировага! Ўглингиз Олимжон Темиров Ватан учун жангларда

қахрамонларча ҳалок бўлди. Қайғунгизга шерикмиз. Олимжоннинг хотираси халқимиз қалбида мангу яшайди». Эллик уч йилдирки, мактуб қалбимнинг сирлари сандиғида яширинган...

Суҳбатдошимиз папирос чиқариб лабига қистирди. Кўкиш, аччиқ тутунни ютоқиб смирди.

– Ўшанда мактабда ўқирдим, мактабдан кейин почтальонлик қилардим. Холча момога ўхшаш саводсиз кишиларга фронтдаги ўғилларидан келган хатларни ўқиб берардим. «Қора хат»ларни топшириш жуда оғир эди. Туморсимон букланган қоғозни қолдирасан-у кўпинча, орқангдан фарёд эшитасан... Худди бунга мен айбдордек тунлари ухламай, йиғлаб чиқардим. Отам чақалоқлигимда ўлиб кетганди, бировнинг отаси, ўғли ёки эридан «қора хат» келса, ўлган ўз отамдек туюла берарди... Бу сафар ҳам Холча Темирова номига келган хатни олдим-у, воқеани тушундим. Ҳайҳотдек ҳовлида ёлғиз ўзи ҳувиллаб ўтирган, эрта-ю кеч ўғлининг йўлига кўз тиккан момога шум хабарни айтишга кўнглим чидамади.

Суҳбатдошим елкасидан оғир юк ағдарилгандек чуқур хўрсинди. Темирийўл рельсига урилаётган вагон филдираклари ҳамон бир маромда дукиллайди. Ҳеч ким «миқ» этмайди. Мен купе деразасидан тун қўйнига боқаман. Кемтик патир, сувратдаги кенг пешона, тийрак кўз йигит хаёлимда тирикдай, ойна ортидан мўралаётгандай бўлади. Гўёки, у бошқа Олимжонлар умри ҳам ёш чоғида хазон кетмаслиги учун қўлида милтиқ билан жангга отланаётгандек туюла беради менга.

ҲАБИБ САЪДУЛЛА 1942 – 2005

Ҳабиб Саъдулла – Ўзбекистон Республикаси Олий Малисининг депутаты, Ўзбекистон халқ шоири, Наманган булбули, у республиканинг ордени билан мукофотланган.

Ҳабиб Саъдулла 1942 йил 6 апрелда Наманган шаҳрида туғилган. 1959 йили Наманган шаҳридаги 5-ўрта мактабни, 1971 йили Тошкент давлат университетини сиртдан битирган. “Муштум”, “Ленин учқуни”, “Наманган ҳақиқати” таҳририятларида, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимида масъул котиб, вилоят маданият бошқармасида бошлиқ, вилоят маънавият бўлими раҳбари лавозимларида ишлади. Ҳарбий хизматни ўтади.

Ҳабиб Саъдулла жамоат арбоби, адиб, драматург, публицист, журналист сифатида республика аҳлига танилди. Атоқли шоир Фафур Фулом назарига тушди.

Биринчи шаърий тўплами “Океандан шабада” 1969 йилда нашр этилди. Шундан кейин “Баҳор билан суҳбат” (1975), “Мулоқот” (1979), “Яна остонангда” (1982), “Эҳтиром” (1984), “Нур қадри” (1988), “Кўчамдан жонон ўтганда” (1992), “Усмон атлас” (1984), “Боғлар юртин боласимиз” (1988), “У порога твоего” (рус тилида), китоблари ўқувчилар қалбидан жой олди. “Кўчамдан жонон ўтганда” мўъжаз девони кенг шуҳрат қозонди, унда ўзбек мумтоз шеърляти жанрларидаги асарлар, жумладан газаллар ўрин олган. Унинг шеърляри деярли барча хонондалар репертуарларидан жой олиб, кўшиқ қилиб айтилмоқда. Шоирнинг 2 жилддан иборат “Танланган асарлар”и (2002) нашр қилинди. “Тонг мусаффо бўлса” тўпламидаги қисса ва публицистик мақолаларда замонавий масалалар акс эттирилган. “Туғилган йилим”, “Онаизор”, “Тирик қурбонлар”, “Замин садоси”, “Еттинчи қитъа”, “Эътиқод”, “Чуст ривояти”, “Жароҳат”, “Адиб тақдири” (ёзувчи Саид Аҳмад ҳақида), “Усмонатлас” каби гоъвийбадий жиҳатдан пухта-пишиқ дostonлари ўзбек адабиётида эпик жанр ривожига муносиб улуш бўлиб қўшилди.

Ҳабиб Саъдулла драматургия соҳасида ҳам баркамол асарлар яратди. “Юсуф ва Зулайҳо” мусиқали драмаси, “Меҳр куёши”, “Раҳмат, ифвогар” сингари пьесалари вилоят театрида саҳналаштирилди.

Шоирнинг “Тазарру” дostonи адабиётимизда катта воқеа бўлди. Ҳ. Саъдулла 2005 йили вафот этди.

Юрагимга чўкди даҳшат иштибоҳ,
Қалбим ўртамоқда бир оловли оҳ,
Савоб деб ҳар лаҳза қилурмиз гуноҳ,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Ўғиллар отага берурлар таълим,
Талаба қошида лолдир муаллим,
Қаёққа кетурмиз бир Сенга маълум,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Укалар акадан олур интиқом,
Қадрини йўқотди ҳокиму имом,
Қариндошлик тамом, қондошлик тамом,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Ёқасидан олур каттани кичик,
Илигидан қопур арслонни кучук,
Андишанинг оти кўрқоқ ҳар нечук,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Чекинди кўнгиллар мулкидан уят,
Каттага ҳурмату, кичикка иззат,
Бу қандоқ замона, қандоқ жамият,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Инсон қадри пасту мол нархи баланд,
Юртдош – юртдошини шилиш билан банд,
Ҳеч кимга кор этмас насиҳату панд,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Ношукрлик боис учди барака,
Коримиз тало-тўп, мажлис, маърака,
Яна пешонада нелар бор экан,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Ношукрлар қилган бадкорлар сабаб,
Кўнгилларга етган озорлар сабаб,
Эътиқодлар тушган бозорлар сабаб,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Дардлашиб қоғозу қаламлар билан,
Ёлбораман дилда аламлар билан,
Инсофни йўқотган одамлар билан,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

Э воҳ, қўрқмай қолдик чоғи қаҳрингдан,
Жиндаккина сув бер инсоф наҳрингдан,
Ахир яралганмиз лутфинг, меҳрингдан,
Ўзинг кечиргайсан, бизни, Аллоҳим!

АБДУҒАНИ АБДУВАЛИЕВ

Абдуғани Абдувалиев – бетакрор санъаткор, ўзбек адабиётида ўз ўрнига эга ҳажвчи ёзувчи, халқчил, бадиий тили билан бирор ёзувчидан кам эмас. Устозлари: А.Чехов, А.Қодирий, А.Қаҳҳор, А.Несин. Саид Аҳмад дейди: «Республикада иккита қулинг ўргилсин ҳажвчи бор: бири Ниғмат (Неъмат Аминов), иккинчиси – Абдуғани».

Абдуғани Абдувалиев 1942 йил 23 апрелда Наманган шаҳрида ишчи оиласида дунёга келган. 1964 йили Тошкент театр ва рассомчилик институтини тамомлаган. Наманган маданият бошқармасида, вилоят радиосида, 1978 йилдан «Наманган ҳақиқати» газетасида ишлаб келмоқда.

Абдуғани Абдувалиев адабиётга шеър ёзиш билан кириб келади. Кейин эса насрда ўрнашиб олади. Унинг ҳикоялари, ҳажвиялари, ичак узди ҳангомалари, латифалари газета ва журналларда, тўпламларда мунтазам эълон қилиниб борилади. Содда ва доно одамлари билан Габрово машҳур бўлганидек, Наманган вилоятида Фирвон қишлоғи ҳангомалари тилларда дostonдир. Уни Абдулла Қодирийдан сўнг Абдуғани Абдувалиев кашф қилди, бир неча ҳикоя ва қиссалар яратди. Жумладан, «Ассалому алайкум» қиссаси Саид Аҳмаднинг сўз бошиси билан «Шарқ юлдузи»нинг 1986 йил 12-сонида босилди. «Қарсақлар давом этади» қиссаси аввал «Бизнинг йўлимиз» номи билан 1988 йилда «Ёшлик» журналида, сўнг алоҳида китоб бўлиб чиқди. Бу муаллифнинг биринчи китоби эди. Кейин «Мунажжимнинг хатоси», «Эчки сути», «Пўшт, биз келяпмиз», «Гапирадиган йўқ» китоблари вужудга келди. «Саломат бўлсинлар», «Аҳмоқ», «Тиллаби» қиссалари яратилди. Айниқса, ёзувчининг «Аҳмоқ» қиссаси республикада кенг шуҳрат қозонди. Унинг «Унвон» романи, эссе-хотиралари, телеминиатюралари кишилар қалбидан жой олган.

Қаллобларни фош этувчи «Васвос» сатирик комедияси вилоят театрида сахналаштирилди.

Ёзувчи асарларида кўпроқ ҳаётда учрайдиган ўткинчи иллатлар танқид қилинади, фош этилади.

БИР АСАР ЁЗМОҚЧИМАН

Мен бу дунёга биттагина асар ёзиш учун келганман. Ҳаваскор шоирлар доим «биргина шеър ёзмоқчиман» дейди-ю, лекин ўз аҳдида турмай ўша биргина шеърдан кейин юзлаб бемаза шеърларни эълон қилади. Йўқ, мен унақа субутсиз эмасман. Мен битта асар ёзаман. У адабиёт осмонида ёруғ юлдуздек порлаб туради. Мен қаламга оладиган мавзу сир бўлса ҳам, гарчанд унинг мавзуси, ҳатто сарлавҳасини биров ўғирлаб қўймаса ҳам, тахминан айтишим мумкин: тошбақа ҳақида қалам тебратмоқчиман. Албатта у маъжозий маънода бўлади, уни фақат ўзим тушунаман. («Мени асрлардан сўнг тушунади одамлар», деган экан шоир). Асарингизни тушунтириб беринг, дегувчи илтимослар кўпайса майли. Мен шуни истайман.

Шундай қилиб, менинг асар устидаги биринчи иш куним бошланди. Эшик-деразаларни беркитаман, ёнимга ҳеч кимни йўлатмайман. Илҳом тулпорига миниб олганман. Бу тулпор олдидан келганни тишлайди, ортидан келса тепади... Мен тулпор устида ўтириб, энди қалам — қилични оқ қоғоз майдони узра ўйнатаман деб турсам, ҳозиргина бозордан келган хотиним ўқлоғини ўйнатиб ижодхонамга бостириб кирди.

— Бўлди-е, уч ҳафтадан буён бир нарса ёзмоқчиман, деб ўйланиб ўтирганингиз-ўтирган. Сиз ҳам эркак кишига ўхшаб бозор-ўчарга чиқсангиз-чи! Мени бўш фаҳмлаб беш сўмга бир кило сабзи берди. Эҳтимол сиздан сал ҳайиқиб икки кило берарди! Мана, ачиган қулупнайни ҳам эллик сўмдан олдим!..

— Да-а, дедим диққат бўлиб ва қаламни ёнимга қўйдим. Кейин илҳом тулпоридан йиқилиб лат еган одамдек белимни ушлаб хаёл суриб кетдим: «Нега кейинги вақтда сабзавот ва мева маҳсулотлари қиммат бўлиб кетди?.. Нега қулупнайнинг нархи гўштга тенглашиб қолди!.. Баъзан мевалар нега камайиб кетаяпти?.. Болалигимизда дўппимизни тўлдириб тут ердик. Шотунги минг дардга даво дейишарди. Тутлар қаёқда қолди?.. Раҳматли бувимиз руҳоний, оми, гўл, содда кампир эди. (Биз одатда кексаларни шундай сифатлар билан атаймиз. Руҳоний билан омини, гўл билан соддани фарқлай олмаймиз). Шу содда бувимиз ғалати ривоятларни гапириб берарди. Эмишки, тут асли пайдо бўлганда мевасиз дарахт экан. Кунлардан бир кун авлиё-донишманд одам кимсасиз ерда, тут дарахти остида бир-бирининг пинжига тиқилиб ўтирган ярим яланғоч етим болаларни кўриб қолибди. «Бу биёбонда не қилиб ўтирибсизлар? — сўрабди донишманд.

«Ота-онамизни душманлар ўлдириб, бизни шу ерга ташлаб кетишди!» - жавоб берди болалар. Шунда донишманд ҳассасини ерга суқувди, сув отилиб чиқиб булоқ ҳосил бўлди. Кейин ёнидан бир ҳовуч марварид олиб ҳалиги дарахтга қараб сочиб юборди ва «тут» деди. Дарахт шохлари марваридларни тутиб қолди. Шундан сўнг донишманд дарахтга меҳр билан тикилиб туриб: «Энди буларни боқ ва кийинтир» дебди-да, йўлига равона бўлибди. Шундан бери тут одамларни едириб, кийдириб келаркан. Шунинг учун содда бувимнинг айтишича, уни марвариддек асраб-авайлаш керак экан... Жийда қаёқда қолдийкин, жийда?..

— Туринг, оқшом бўлди. Болани ўйнатиб келинг, овқатни қовуриб олай!

Келнойингизнинг шу буйруғидан кейин ухуриб турдим. Тошбақа ҳақидаги асар келгуси дам олиш кунига қолди. Мен фақат дам олиш кунлари ёзаман, қолган пайтларда ўйлайман...

Келгуси дам олиш кунни эрталаб эшик-деразаларни ёпиб, хотинни бола-чақаси билан онасиникига ҳайдаб, шифтга қараб анча хаёл сурдим. Ниҳоят «Тошбақа» асарининг «Т» ҳарфини энди ёзувдим, ичкарига тошбақаникига ўхшаш калла сирпаниб кирди. Калланинг гавдаси ташқарида турарди.

— Ҳа-а, ҳормасинлар, ижодми дейман?

Бу калла қўшнимиз Самсоқвойга тегишли эди.

— Келинг-келинг, — дедим қаламни қулоғимга қистириб. У гавдасини ичкарига олди.

— Маҳаллада мастава бор экан, — гап бошлади Самсоқвой. — Ҳой, тайёр маставага одам йўғ-а. Илгари мастава деса, бир маҳалладан камида юзта одам келарди, ҳозир етти маҳалладан етмиш киши ҳам келмайди. Одамлар тўйиб қолди.

Маставадан чиққандан кейин «Нега одамлар тўйиб қолди? Нега оқибатсиз бўлиб боряпти? Нега маърака-маросимларда хизмат қилишдан кўра, қўл қовуштириб туришга мойил «силлиқ гумбазлар» кўп?» дедим-у хаёл суриб кетдим...

Бир маҳал ҳовлини «ба-чу» тутиб кетди. Югуриб чиқсам, хотин бошлиқ болалар кириб келяпти.

— Ҳа, нега дарров қайтдинглар? — дедим.

— Намозшом бўлди, кечки овқатга уннаш керак. Ётиб қоламин демагандик-ку? — деди хотин гапни сабзи тўграётгандек гирт-гирт кесиб. Унинг қоши чимирилиб, важоҳати ўзгариб борарди. Кейин дабдурустдан сўраб қолди:

– Неча қоғоз бўлди?
– Нима неча қоғоз бўлди?
– Ахир бугун уйни сизга бўшатиб кетдик. Нима ёзмоқчи эдингиз?
– Маҳалла ҳақида, одамларнинг оқибати ҳақида, қорни тўйиб қолганлар ҳақида, нонни тепкилаётганлар ҳақида ёзмоқчиман.

– Тузуриқ борми сизда? Қандайдир тошбақа ҳақида ёзмоқчи эдингиз шекилли?..

– Э-э, кал-ла, – пешонамга шапатилаб. – Дарвоқе, тошбақа ҳақида эди.

– Жа, уйда ўтиравериб рангингиз ҳам сарғайиб кетибди. Бундай ҳовлига чиқиб сув-пув сепиб юборинг...

Ўзим ҳам толиқиб чарчаб турувдим, қоғоз-қаламни йиғиштирдим. Қоғоздаги «Т» ҳарфи келгуси якшанбагача қолди. Бироқ якшанба келмай туриб мени пайшанба куниеқ икки ой муддатга малака оширишга юборишди...

Икки ойдан кейин яна эшик-деразаларни беркитиб «Т» ҳарфи ёзилган қоғозни қўлимга олдим. «Т» ҳарфининг ёнига энди «О» ҳарфини ёзувдим, телевизор кўриб ўтирган талаба қизим ҳовлиқиб чақириб қолди.

– Дада-а, бу ёққа чиқинг, пахта очилибди-и!

– Пахта нега очилади? «Сентябрь бошланмади-ку? Бу йил терим масаласи қандоқ бўларкин?!»

Нариги уйга чиқиб «зангори экран»га қарасам, қайсидир бригаданинг пахтаси чамандек очилиб ётибди. «Да-а» деганимча бирпас анграйиб турдим-да, ижодхонамга қайтиб кириб кетдим. Кейин ўй суришга тушдим: «Қайсидир мамлакатда пахта яксар очилиб, бир марта териб олинаркан. Бизда ҳам июль-августда териб олиб, бўшаган далаларга сабзи-пиёз экса бўлмасмикан? Яъни, бир майдондан икки ҳосил. Ана ўшанда сабзавот, полиз экинларининг тоннаси беш танга бўлиб кетарди...».

Шу хаёл сурганимча хуфтонда кўзим илиниб, донг қотибман. Қоғозда тошбақанинг «То»си қолди... Келгуси якшанбада «То»нинг ёнига энди «Ш»ни қўювдим, хотин ванфиллади:

– Туринг, йиғма каравот топиб қўйинг, тўрт кунда қизингизни пахтага айтади!

Қаламни «тарс» этиб столга уриб, қўчага чиқиб кетдим. Каравот йўқ экан, роса қидирдим. Уч кундан кейин биров дарагини айтувди, қишлоқ магазинидан топиб келдим. Ўша магазиндан хотиннинг илтимосига биноан қизимизга этик олиб келгандим, хўб таъзимини

едим: «Марказ ишлайдими? Пахтага ялтироқ этик киядими? Кирза этик дедим-ку?» деди маликаи дилором. Ухуриб яна кўчага чиқиб кетдим...

Кейинги вақтда қаламнинг кетини тишлаганимча нуқул пахтани июль ойида йиғиштириш, бир майдондан икки марта ҳосил олиш, ҳашарчиларни тинч қўйиш ҳақида ўйлайдиган бўлиб қолдим. Шунини хаёл қилиб юрган кунларимнинг бирида мени пахтага олиб кетишди...

Тошбақа ҳақидаги асарнинг «Тош» қисми ёзилганича қолди. Пахта терими тугагач байрам бошланди. Кейин Янги йил. «Кўмир чатоқ», «Газнинг босими пасайиб кетди», «Томнинг шифери ёрилди» каби ташвишлар билан қиш ўтди. Баҳорда одам ланж бўлади, ёзда мия қизийди. Хуллас, ёзмоқчи бўлган янги асар «Тош»лигича турибди...

Лекин бари бир ёзаман, чунки мен биттагина асар ёзиш учун дунёга келганман. Бу асарнинг маъносини битта ўзим биламан. У мажозий маънода бўлади. Тошбақа деганим билан тошбақа ҳақида эмас. Ёзувчилик сири бўлса ҳам айтишим мумкин: ҳаётдан орқада қолаётган, эшикларни беркитиб олиб нуқул ўйлайдиган, тошбақамижоз қаламкашлар тўғрисида ёзмоқчиман. Шунини ёзиш учун дунёга келганман. Қалам ҳақи учун эмас. Дунёда шунини, кечирасиз, шу асарни ўйлаб ўтаман...

ОЙИМЧАХОН БЕКМИРЗАЕВА

Педагог шоира Ойимчахон Бекмирзаева 1942 йилда Қирғизистон республикасига қарашли Ўш шаҳрида туғилган. 1959 йили Наманган Давлат педагогика институтига ўқишга кирди-ю, наманганлик бўлиб қолди: шу ерда олий маълумот олди, оила қурди, узоқ йиллар мактабда ўқитувчи ва директор бўлиб ишлади.

Унинг илк шеъри 1960 йили матбуот юзини кўрди. Шундан бери ижод қилади. «Туйғулар тугёни» (1992), «Дунё кезай бетиним» (1995), «Кулфи дил» (1998) шеърий тўпламларида ватан, муҳаббат, садоқат, оналик бахти, табиат, одамгарчилик мавзулари тасвири етакчи ўринни эгаллайди.

СЕНДАН МИНГ ДОНО

Савлатинг от хуркитар, димоғинг осмонча бор,
Қоплагансан юзга чарм, ному нишонсиз сенда ор.

Фалакнинг гардишила бўлдинг ажаб олим сен,
Одамийлик қаёқда, ўта кетган золим сен.

Таъмагир, ноинсофлик борлиғила сенга ёр,
Қора қалбинг қаърида жирканчлик, пасткашлик бор.

Эссиз, тушган донолар баён бўлмоққа сенга
Шимарасан шоирга тухмат отмоққа енг-а.

Эҳ, шўрлик талабалар тинглашар сенинг нутқинг,
Ўзларига қўйса гар кўрмасди ҳатто турқинг.

Ҳар дарсда такрор сўзинг мавзуда кўпроқ ўзинг,
Билим талаб ғижинар айтолмас иссиқ юзинг.

Қолди нари хон тахта, дафтардан узилди кўз,
Нутқинг эди Шекспир, Тагордан бошладинг сўз.

Ахир нега керилмоқ, сал бўйнингни хам қилгин,
Оддий кетмон чопувчи сендан минг доно, билгин.

МУҲАММАД МИРЗО

Муҳаммад Мирзо (Маматмирза Мирзааҳмедов) 1943 йил 9 майда Наманган шаҳрининг Сардоба даҳасида дунёга келган. 1960 йил ўрта мактабни, 1972 йили Тошкент политехника институтининг Сув иншоотларини лойиҳалаш факультетини тамомлаган. 1970 йилдан бошлаб Наманган лойиҳа-қидирув гуруҳида, 1976 йилдан эса Фарғона сув иншоотларини лойиҳалаш илмгоҳида лойиҳа бош муҳандиси бўлиб ишлаб келади.

Асарлари вақтли матбуотда 1966 йилдан эълон қилина бошлаган. «Ёшлик» тазкирасида, «Ёшлик баёзи», «Олтин беланчак» баёзларида туркум шеърлари ёритилган.

Сўнгги йилларда шоирнинг «Мунаввар олам», «Айтилмаган қўшиқлар», «Йилнинг табассуми» сингари китоблари чоп этилди. Уларда шоир ранг-баранг ҳаётий масалаларни айрича нафисликда тасвирлайди.

БУ ҲАЁТ

Гулбахорда сизга тутмиш тоза гуллар бу ҳаёт,
Гоҳи юмшоқ ерда, гоҳи тошда гуллар бу ҳаёт.

Яхши бир уммед бирла ташлангиз тоза қадам,
Бир эмас-бирда назар-ла сизни қўллар бу ҳаёт.

Бу ҳаёт устоз эрур ҳар катта-ю ёшлар учун,
Сўқма йўлдан каттакон бир йўлга йўллар бу ҳаёт.

Гоҳида улкан синовдир ҳар нафас, ҳар битта кун,
Йиғлатиб, гоҳ кўз ёшидин енгни ҳўллар бу ҳаёт.

Шунча одамнинг ичинда ташқадир бу яхшига,
Гўё сувда балиқдай гоҳи чўллар бу ҳаёт.

Нолима, Мирзом, ҳаётдан, баҳра олгин ҳар куни,
Пулласанг арзон, сени ҳам мисга пуллар бу ҳаёт.

ТЕЛБАМЕН

Лайлидек маъшукни излаб, бунда Мажнун – телбамен,
Ою йилда бир эмас, йўқ, балки ҳар кун телбамен.

Гоҳи ғамдин мисли мажнун – тол каби ҳам қадду бўй,
Гоҳи шодликдан тошурмен, мисли Сайхун – телбамен.

Дил зада бўлганда кездим тоғу тош оху каби,
Каклигу тўрғайга дил банд, зору мафтун телбамен.

Телба-ю нодон, дил, сиз айб қилманг, яхшилар,
Давр ўзи шундоқ бўлибдур, мисли очун – телбамен.

Гоҳида қилгон ишимдин тўлмағай кўнглим, вале
Гоҳида бир гул экиб ҳам, шоду мамнун телбамен.

Телбалар кўйинда соғу, телбамен соғлар аро,
Гоҳи сигмасмен арога, воҳ жигархун телбамен.

Телбавор гарчи наволар, ёрни зикридур фақат,
Дилда ёр, тилимда булбул, қўлда нохун телбамен.

Телба машраблар бўлибдур неча соғлардин закий,
Баски, Мирзо, фахр этурмен: эл учун чин телбамен!

АБДУЛЛА РАҲИМ

Шоир Абдулла Раҳим 1943 йилда Наманган шаҳрида туғилган. У тўқувчилик фабрикасида ишлайди.

Абдулла Раҳимнинг ўзи табиатан хушфезъл, очиқ кўнгил инсон. Болалар руҳиятини яхши билади. Шунинг учун болалар ҳаёти ҳақида ёзади. Унинг шеърлари вилоят ва республика матбуотида, тўплам ва баёзларда мунтазам босилиб келмоқда.

Шоирнинг “Ҳаёгим гунчалари” номли китоби нашр этилган. Унда болаларнинг турмуши, ўқиши, ўйинлари болаларбон тарзда акс этган.

АНВАРНИНГ ФЕРМАСИ

Қизил, қора олча
Бирга ўсди иноқ, дўст.
Оқлари эса қанча
Яшашар ўз ҳолича.

Япон хўроз керилиб,
Қўноқларга терилиб
Қичқирар қа-қаҳ, қа-қаҳ...
Донни ер яйраб-ййраб.

Кундан-кунга кўпайди
Товуқларнинг турлари.
Жўжага тухум қўйдим,
Очиб чиқади бари.

ҚОРЖОНГИНАМ

Оппоққина момикқинам,
Маза қилай бир оз мен ҳам,
Юмалайман мен бағрингда,
Қоржонгинам, қоржонгинам

Юмшоққина қоржонгинам,
Ўйнаб-ўйнаб яйрар танам.
Далаларга тўшалгансан,
Оппоқ гилам, оппоқ гилам.

Ер бағрига сув бўласан,
Анҳорларга сен тўласан.
Агар экса деҳқон бобом,
Буғдойларни мўл қиласан.

ДАДАХОН НУРИЙ

Дадахон Нурий публицист ёзувчи сифатида республикада шуҳрат қозонган ижодкорлардандир.

Дадахон Нурий (Дадахон Эгамбердиевич Нуриддинов) 1943 йилда Наманган шаҳрида туғилган. Тошкент мусиқа билим юргини, Тошкент Давлат университетининг Шарқшунослик факультетини тамомлаган.

Дадахон Нурийнинг «Оқшом қўшиқлари» номли дастлабки лирик қиссаси 1964 йилда босилди. «Бегона» (1970) деб аталган қиссасига атоқли ёзувчи Абдулла Қаҳҳор юқори баҳо берган. Унинг тавсияси билан «Шарқ юлдузи» журналида эълон қилинган, сўнг алоҳида китоб сифатида нашр этилган. Ёзувчининг «Боғларда баҳор» (1972), «Машина Кашмирга йўл олди» (1974), «Қора камалак» (1983), «Шаҳар тегирмони» (1990) китоблари кенг халқ оммаси томонидан севиб ўқиб келинмоқда.

Муаллифнинг «Бегона» китобида «Осмон устун» (1980) романи, «Бегона» қиссаси ва ҳикоялари ўрин олган.

Дадахон Нурий — табиат ошиғи ва жонкуяри. Унинг «Шаҳардаги бир туп ўрик», «Бўстонлиқни қутқаринг» сингари публицистик асарлари ёзувчига жуда катта шуҳрат келтирди. Адибнинг барча асарлари ҳаётимизнинг ўта долзарб муаммолари тасвирига бағишланган. Унинг ҳар бир асари ҳаётчанлиги, бадиий тасвирнинг ўзига хос таъсирчанлиги билан китобхон диққатини ўзига тортади. Ёзувчининг айрим асарлари хорижий тилларга таржима қилиниб, нашр этилган.

ТЎХТАХОН РАҲИМОВА

Сергайрат болалар адибаси Тўхтаҳон Раҳимова 1943 йил 10 июнда Наманган туман Шўрқўрғон қишлоғида туғилди. Қишлоқдаги ўрта мактабни тугатгач, Наманган Давлат педагогика институтида таҳсил олди.

Тўхтаҳон Раҳимова узоқ йиллар мактабда болаларга ўзбек тили ва адабиёти фанидан сабоқ бериш билан бирга, бадий ижодга ҳам кўп вақтини ажратиб келяпти. Унга «Оқ йўл»ни илк марта шоир Ҳабиб Саъдулла тилаган.

Шоиранинг шеърлари «Бойчечак», «Ҳовли тўла болалар» баёзларида босилган. Унинг «Салом, юлдузлар» (1992), «Болажон нега ҳайрон» (1993) шеърий тўпламларидаги асарлари ихчамлиги, равлонилиги, ҳаётийлиги, нозик бадийлиги билан киши диққатини ўзига жалб этади.

Т.Раҳимова драматургияда ҳам бир қатор ютуқларга эришган. «Қайчи қудалар» драмаси Наманган вилоят театрида сахналаштирилган. «Йўқотилган бахт» пьесаси Сурхондарё вилоят театрида, «Най садоси» драмаси эса Андижон вилоят халқ театрида сахна юзини кўрган.

ЎҚУВЧИНИНГ ОЙНАСИ

Дафтарлар бор ўн икки
Ёки ўн саккиз варақ.
Ўқувчига бу дафтар,
Доимо қалин ўртоқ.
Лекин бизнинг Расулга
Дафтар ҳечам чидамас.
Кир, ифлос, рижим қилар
Беш-олти кун ўтса бас.
Олиб келар янгисин,
Чиройли силлиқ дафтар.
Икки кун ўтмасданоқ
Бўлади қоғоз каптар.
Ёзгани ёқмай қолса,
Жаҳлидан йиртиб ташлар.
Иккинчи варақ тўлма
Янги бетидан бошлар.

Гар сиёҳ томган бўлса,
Ишқалаб ўчиради.
Яна бошидан бошлаб
Янгига кўчиради.
Йиртавериб дафтарни
Муқоваси қолади.
Ўқитувчи сўраса
Қовоғини солади.

«Ойнадан ўпкалама»
Юзинг бўлса кир, ифлос,
Ўқувчининг ойнаси —
Дафтар бўлсин доимо соз.

ҚУЁШНИНГ УЙҚУСИ

— Ёмғир ёққанда нега
Қуёш бобо кўринмас?
Ҳайрон бўлар Салима
Савол бериб тинчимас!

— Нега ёмғир ёғади?
Айтиб беринг, ҳой дада?!
Шамол-чи, эсар ғир-ғир,
Сири борми, қаерда?

— Қуёш бобонг — дер дадам,
Булутларнинг инида
Мазза қилиб ухлайди,
Ёмғир ёққан кунда!!!

МУҲАММАД ҲАКИМ

ЗуллISONАЙН шоир Муҳаммад Ҳақим 1945 йили Чуст шаҳрида туғилади. 1961 йили Чуст шаҳридаги ўрта мактабни тамомлаб, Душанбе Давлат педагогика институтида сабоқ олади. Ўзининг меҳнат фаолиятини Тожикистон ва Ўзбекистонда турли ташкилотларда давом эттиради. Қўрғонтепа қишлоқ хўжалик техникумида, Чуст педагогика билим юртида, кечки ишчи-ёшлар мактабида ўқитувчи, директор вазифаларида меҳнат қилади. Шунингдек, у Чуст туман «Билим» жамиятида масъул котиб, партия сиёсий маориф уйи мудири, кинофикация бошқармасининг директори, жамоа хўжалиги партия ташкилоти котиби лавозимларида фаолият кўрсатди; «Чуст ҳақиқати» газетасида ишлади. Ҳарбий хизматни ҳам ўтаб келган.

Шоирнинг ижодий камол топишида онаси ҳамда атоқли тожик ёзувчиси Сотим Улуғзода асарларининг таъсири катта. У машқлар орқали ўзининг ҳажвия, лавҳа, очерк, публицистик асарларини газеталарда бостира бошлайди. Адибнинг бир неча китоблари чиққан. «Ҳақиқатни гапир, жигарим», «Шахло», «Чуст фарҳодлари» каби насрий асарлари шулар жумласидандир. У «Чуст тарихи»ни ёзишда ҳамкорлик қилди. «Чустлик адиблар» китоби ҳам унинг қаламига мансубдир.

Муҳаммад Ҳақим Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси. Ўзбек ва тожик тилларида баробар ижод қиладиган бу адибнинг асарлари халқимиз томонидан севиб ўқилиб келмоқда.

ФАРҲОД ЙЎЛЧИЕВ 1945 – 2003

Педагог, журналист ва шоир Фарҳод Йўлчиев 1945 йил 10 январда Чуст туман Олмос қишлоғида хизматчи оиласида дунёга келган. Маърифатли оила ва мактаб тарбиясида улғайди. Наманган Давлат университети Рус тили ва адабиёти факультети ҳамда Тошкент Олий партия мактабида сабоқ олди. Польшада ҳарбий хизматни ўтади. Эркин кураш, теннис, бокс билан жиддий шуғулланган.

Фарҳод Йўлчиев меҳнат фаолиятини «Наманган ҳақиқати» газетасида мусахҳиҳликдан бошлайди. «Чуст ҳақиқати», Уйчи туман «Октябрь байроғи», «Халқ иродаси» газеталарида ишлайди. 1993 йилдан умрининг охиригача «Наманган ҳақиқати» газетаси жамоасини бошқарди.

Фарҳод Йўлчиев бадиий ижодга мактаб партасидан қўл урди. Биринчи шеъри «Баҳор келди» 9-синфда ўқиб юрган пайтида «Чуст ҳақиқати» газетасида босилган. Шундан сўнг мақолалари, шеърлари, очерклари эл оғзига тушди. «Менинг севгим» (1985), «Тоғ олмаси» (1986), «Субҳидамда айтилган қўшиқ» (1993) каби шеърий тўпламлари ўз ўқувчиларига манзур бўлди. Ф.Йўлчиев таржимонлик билан ҳам шуғулланди.

ҒОВА КЕЧАСИ

Куёш оғар тоғлар ортига,
Ғова узра чўкади оқшом.
Қамчин босиб чўпон отига,
Пода ҳайлар кўраси томон.

Аста сўнар оқшом шами ҳам,
Тоғлар қаддин кучиб олар тун.
Ўзга чирой очар бу маскан,
Дилни этиб ўзига мафтун.

Соҳилларда қўлга-қўл бериб,
Сухбатлашар ошиқ-маъшуклар.
Балки улар гапин тинглай деб,
Сакрашади сувдан балиқлар.

Қояларга боқаман пастдан,
Ёнда алла айтар Ғовасой.
Тик чўққинга тирмашиб аста,
Миниб олар эгар тоққа ой.

Шундай сўлим бу қишлоқда тун,
«Юр ухлама» - юрак талаби.
То тонггача тикилиб мафтун,
Тургим келар чўққилар каби.

ЎРИНБОЙ ҚҶЛДОШЕВ 1945 – 2002

Ҳарбий хизматчи, болалар шоири Ўринбой Қўлдошев 1945 йил 22 февралда Чуст туман Карнон қишлоғида колхозчи оиласида туғилган. Ўрта мактабда, Наманган Давлат педагогика институтининг Бошланғич таълим методикаси факультетида таълим олди. 1964-68 йилларда ҳарбий хизматни ўтади.

У аввал мактабда бош пионер вожатий, ҳарбий таълим ўқитувчиси бўлиб ишлайди. Сўнгра бутун онгли ҳаётини ҳарбий хизматга бағишлайди. Ўринбой Қўлдошев Чуст, Задарё, Поп туманларида ҳарбий комиссар, вилоят Мудофаа ишлари бошқармасида муовин лавозимларида фаолият кўрсатди. Полковник ҳарбий унвонига сазовор бўлган.

Ўринбой Қўлдошев – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси. Унинг бутун ижоди болаларга бағишланган. Бироқ шоир асарларини катталар ҳам севиб ўқийди. Биринчи китоби «Меҳмон бўлинг» 1985 йилда «Ёш гвардия» нашриётида босилди. Шундан кейин «Погондаги юлдузлар» (1989), «Какликлар қўшиғи» (1992), «Атлас белбоғ» (1998) сингари шеърӣ тўпламлари болаларнинг сеvimли китобларига айланди. «Мерос», «Бобомнинг эртаги», «Уч дўст ва ялқов мусича» шеърӣ эртаклари дидактик характердадир. Унинг асарларида ҳарбий ватанпарварлик, одоб-ахлоқ, меҳнат, табиат мавзулари тасвири етакчилик қилади.

ТЎРАБОЙ АЛИЕВ

Асл касби инженер-механик Тўрабой Алиев бадиий ижод билан ҳам шуғулланиб, вилоятда шоир сифатида танилди. У 1946 йилда Норин туман Қизилтов қишлоғида туғилган. Ўрта мактабда ҳамда Андижон пахтачалик институтида таълим олган. Шундан сўнг Учқўрғон ва Норин туманларидаги жамоа хўжаликларида муҳандис бўлиб ишлади.

У ёшликдан адабиётга қизиқади. Шоирнинг дастлабки шеърлари «Тонг юлдузи» газетаси ва «Ёшлик», «Муштум» журналларида босилган. 1992 йили биринчи шеърый тўплами «Юрагимнинг буюрганлари» Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида чоп қилинди. Унда аёл, инсон, табиат, муҳаббат, болалик мавзуларига бағишланган асарлар жамланган. Шоир бармоқ ва аруз вазнларида асарлар ёзади.

ТИРИКЧИЛИК

Ерки тўлғонади вулқон остида,
Замин нафас олар уммон остида,
Ваҳший босиб ғажир бир жон остида,
Жонки типирчилар ҳайвон остида.

Куюш кўзин юммас... жаҳон остида,
Умр ўтаверар ҳар он остида,
Тулпор йўрғалайди инсон остида,
Инсон куйманайди осмон остида...

БЕМОРЛИК

Вужудда нимадир етишмас,
Танада нимжонлик судралар,
Азобдан киприклар ёпишмас,
Чексиз айланар лаҳзалар.

Умрнинг ораси аланга,
Бормоқчи томонни куйдирар,
Жароҳат етади танангга,
Бедорлик жонингдан тўйдирар.

Етти ранг чапланар кўзингда,
Руҳингда айланар оламлар.
Бир умр... яширин сўзингда,
Хаёлда сабабсиз аламлар...

Дил софдир... кетасан тузалиб,
Тақдирга етаклар қадамлар.
Аммоки, соғ бўлиб, бўзариб,
Бемордай юради одамлар.

ЁҚУБЖОН АҲМАДЖОНОВ

Ёқубжон Аҳмаджонов 1946 йили Наманган шаҳрининг Сардоба маҳалласида таваллуд топган. 1953 йилда шаҳардаги 25-ўрта мактабнинг 1-синфига ўқишга кириди. 13 ёшидан шеър ёза бошлайди. Адабий тўғаракка иштирок этади. «Илҳом» деворий газетасида шеърлари чиқади. Ўрта мактабни тугатиб, 1968-73 йилларда Наманган Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетида таълим олади. Сўнг ўзи ўқиган мактабда дарс бера бошлайди. Мана, ўша мактабда узоқ йиллардан бери директорлик қилмоқда.

Ёқубжон Аҳмаджоновнинг шеърляти – ўйчан шеърлят. Унинг бир неча шеърлий тўпламлари республикамизнинг марказий нашриётларида чоп этилган. «Садоқат», «Оқ турналар», «Учинчи имконият», «Сардоба шотутлари», «Лирика» каби шеърлий тўпламлари, «Болаликнинг олти дақиқаси», «Бузилган мақбара деворидаги битиклар» дostonлари, «Олис сайёрадаги тўқнашув», «Қочди», «Мусаввир» шеърлий драмалари шулар жумласидандир. Ёқубжон насрга ҳам қўл уриб, «Гоминонд» фантастик романини ёзди.

Шоир асарлари муҳим мавзуларда баҳс юритади. Тарихий шахслар ва улар ҳақидаги афсоналар, юртимизнинг ўтмиши ва ҳозир, севги, инсонийлик, ватанпарварлик, ахлоқ масалалари ҳақида фикр юритади, разолат ва маънавий тубанликни қоралайди, ланатлайди.

Ё.Аҳмаджонов – Ўзбекистон Ёзувчилари уюшмасининг аъзоси. Методист ўқитувчи, Ўзбекистон халқ таълими аълочиси. У Халқ маорифи соҳасидаги хизматлари учун «Мустақиллик» нишони билан мукофотланган.

Шоир Эркин Воҳидов уни шундай таърифлайди: «Ёқубжон Аҳмаджонов ижодидаги энг яхши хислат – дилбарлик, самимийлик. У ўзи кўрган, ҳис қилган нарсалар ҳақида ёзади, унинг шеърлари дилкаш дўстнинг суҳбатига ўхшайди».

БАҒИШЛОВ

Бўғотдаги музлар эримай туриб,
Шудгордан оқ қорлар аримай туриб,
Баҳорни соғинар тушида кўриб,
Ризку насибаси ҳалол деҳқоним,
Одамзод наслига тимсол деҳқоним.

Кўкламда турналар ортига қайтар,
Қаҳратон губорин саболар ҳайдар,
Ниҳоли кўкарса шукрона айтар,
Ризку насибаси ҳалол деҳқоним,
Одамзод наслига тимсол деҳқоним.

Заминга дил берган бобом ўзингсан,
Бузрукворлар айтган калом ўзингсан,
Навоий мадҳ этган зот ҳам ўзингсан,
Ризку насибаси ҳалол деҳқоним,
Одамзод наслига тимсол деҳқоним.

Дейдилар: яхшига муносиб жаннат,
Рухингга бегона иғво, маломат,
Сенинг бор ҳаётинг гўё ибодат,
Ризку насибаси ҳалол деҳқоним,
Одамзод наслига тимсол деҳқоним.

ФАНО САНОФИ

Дунёнинг ишлари қизиқ, ажойиб,
Ҳар киши мисқолни ботмон санайди,
Қайсидир ўрмондан шер бўлса ғойиб,
Тулкилар ўзини арслон санайди.

Хиралар ҳамиша доврўққа толиб,
Гоҳ хўтик келади тулпордан ғолиб,
Баъзан қумри, булбул бир четда қолиб,
Қаргалар ўзини хушхон санайди.

Фофилга Намруднинг арвоҳи ҳомий,
Гўё унга етмас жаҳаннам коми,
Омонат кулбанинг омонат томи,
Ўзини мисоли осмон санайди.

Агар нафс юксалса, иймон тушар паст,
Нафс этар соҳибин бир кун хору хас,
Охират борлигин унутса ҳар кас,
Инсофли бандани нодон санайди.

Эй Одам зурёди, охиринг ёд қил,
Сарҳисоб манзили энг сўнги манзил,
Фаришта аталмиш икки муаккил,
Савобу гуноҳинг пинҳон санайди.

ЛОЛАХОН АҲМЕДОВА

Педагог шоира Лолахон Юнусовна Аҳмедова 1946 йил 26 апрелда Кўқон шаҳрида ишчи оиласида туғилди. Кўқон Давлат педагогика институти Ўзбек тили ва адабиёти факультетини тугатди.

1965 йилдан Поп туман Гурумсарой қишлоғида яшай бошлайди. У ўрта мактабда ўзбек тили ва адабиётидан дарс беради.

Л.Аҳмедова ўрта мактабда ўқиб юрган йилларида адабиёт ва драма тўғаракларига қатнайди. Шеърлар ёзади. Шундан бери унинг шеърлари матбуот саҳифаларида эълон қилиниб келади. «Мустақиллик қўшиғи» (1993), «Ишқим таронаси» (1995), «Ватан меҳри» (1999) китобларида унинг энг сара шеърлари жамланган. Шоира асарларида ватанга садоқат, табиат фусункорлиги, севги мавзулари тасвирланади. Шоиранинг баъзи шеърлари қўшиқ қилиниб, хонандалар репертуарларидан ўрин олган.

ОНАМ ХОТИРАСИГА

Бошингизга тож, деб қўйдим гулчамбар,
Афсус, бундан ўзингиз ҳам беҳабар...
Эй, жон қадар қадри буюк, мўътабар,
Бўлмасайди тақдир мунча ситамгар,
Қолурмидик шум ўлимга босиб ён,
Қорирмидик дурни қумга, Онажон?!

Йўқ, онажон, оҳим мутлоқ таънасиз!
Эл-юртим бор, эмасман бошпанасиз!
Бахтлиман-у... зўр ўртайсиз яна сиз,
Гарчи кундай, дил кўкимда ёнасиз,
Лекин, армон... юролмаймиз ёнма-ён,
Онажон-ей, бахтдан азиз Онажон!

Элим суяр, кўтаргудек бошларга,
Кўнглим ўсар билим бериб ёшларга,
Вақти хушман, ёрман вақт хушларга,
Фақат, баъзан қоқилганда тошларга,
Қақшаб сизни эслагайман дил гирён,
Онажон, деб бўзлагайман, Онажон!

Чора надир, умр азал муваққат,
Ҳаёт сўнги шу тўрт ҳарfli қора хат...
Бир кетганга минг қайгуриш бор фақат,
Вайрон кўнгил, тўзиқ соч-у эгик қад...
Мен ҳаётки, сиз ҳаётсиз ҳар қачон!
Онажон-ей, мушфиқ, мунис Онажон!

ЛАТИФЖОН ТОЖИБОЕВ

Педагог, журналист ва шоир Латифжон Тожибоев 1946 йил 2 ноябрда Наманган туман Шишаки қишлоғида туғилган. 1964 йили ўрта мактабни тугатгач, меҳнат фаолиятини 33-мактабда ўқитувчиликдан бошлаган. Ўша йили Наманган Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетига ўқишга киради ва 1970 йили тугатади.

У 1973 йилдан бери матбуотда ишлаб келяпти. Наманган туманидаги «Учқун» («Истиқлол»), Тўрақўрғон туманининг «Машъал» («Давр»), «Халқ иродаси», «Наманган садоси» газеталарида бўлим мудирини, муҳаррир ўринбосарини, «Сухбатдош» газетасида муҳаррир бўлган.

Латифжонда бадиий ижодга бўлган қизиқиш мактаб партасидан бошланган. Унинг илк шеъри — «Одоб» эпиграммаси 1962 йили «Муштум» журналида босилган. Шундан сўнг шоирнинг асарлари республика газети ва журналларида, баёзларда босилиб келяпти. «Дил дардлари — дилбандларим», «Кўнгил нозик» шеърий тўпламлари нашр қилинган. Учинчи шеърий китоби «Она қалби» деб номланади. Шоир аруз вазнида ҳам ғазаллар машқ қилиб туради.

ЎРГАТГАН

Муҳаббат, сен ўзингдирсан мени куйлашга ўргатган,
Муқаддас масканим ҳақда мудом ўйлашга ўргатган.

Агар сен бўлмасанг эрди кезардим юртма-юрт сарсон,
Шукурким, бўлмади асло ватан сайлашга ўргатган.

Чиқиб қолганда шундайлар жавобим нақд эди доим:
Ўзинг бориб яшайвергин, қудуқ лойлашга ўргатган!

Кўзимга сурмалар қилгум ота юрт гардини ҳатто,
Отам ҳам сен туфайли кўп уни сийлашга ўргатган.

Кўлимга тутқазиб кетмон, деган: ҳар гўшани боғ қил,
Тўкин бўлсин, дея боғинг ариқ бўйлашга ўргатган.

Ватан севган кишиларга пояндоз тандаги жоним,
Улар меҳнат қилиб аввал, кейин тўйлашга ўргатган.

Оқиб турса томирда қон диёрим мадҳини қўймам,
Латифни шу Ватан меҳри ёниб сўйлашга ўргатган.

БОДОМ ЭҚДИМ БОҒИМГА

Бодом эқдим боғимга қабоғингга қиёслаб,
Ниҳолларим кўкарди қаддинг каби бўй ростлаб.

Чаросларга боқурман кўзингга боққанандай,
Шунинг-чун ўстираман доим уни эъзозлаб.

Анорларимдан бир-бир татиб кўриб баҳо бер,
Табиат ҳам тусини қўймиш лабингга мослаб.

Боғимга бир келмадинг, ўз аксингни кўрмадинг,
Меваларим жисмингга қўйган эдим-да сошлаб.

Кўзим йўлингга толди, дардим ичимда қолди,
Ҳамон дил интизордир қишу баҳор, кузу ёзлаб.

Ишонмасанг сўзимга, қараш шартмас юзимга,
Юракдан кечганини берур булбул асослаб.

Моҳим, вафо қилмадинг, нетай армонда қолдим,
Латиф кезар боғини соғинганида эслаб.

МУҲАММАДАЛИ ЭРГАШЕВ

Муҳаммадали Эргашев 1947 йил 9 апрелда Косонсой туман Гўрмирон қишлоғида дунёга келди. Қўқимбой қишлоғидаги ўрта мактабни битириб, шу ерда ўқитувчилик қила бошлайди. Олий ўқув юртида таълим олади. У қишлоқ мактабларида ўқитувчилик қилди. «Наманган ҳақиқати», «Косонсойнома» газеталарида ишлади.

Муҳаммадали Эргашевнинг дастлабки шеъри 1968 йили «Чуст ҳақиқати» газетасида босилди. Шундан бери шеърлари матбуот саҳифаларида кўриниб келади, республика радио ва телевидениеларда ўқилади. Унинг айрим ғазалларига санъаткорлар томонидан мусиқа басталаниб кўшиқ қилинган. 1999 йили биринчи шеърий тўплами «Қалбим садолари» нашр этилди. 2004 йилда эса шоирнинг «Рубойлар» тўплами босмадан чиқди. Шу кунларда ғазаллар ва қасидалардан иборат шеърлар девонини тартиб берган.

М.Эргашев – Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

РУБОЙЛАР

Гар пода этибди экинни пайхон,
Ҳайвонни урмагин, айбдор чўпон.
Гар юртда бўлмаса тартиб, интизом,
Олчоқ айшин сурар, мўминдир гирён.

х х х

Ака-ука бир-бирин сўкишди чунон,
«Одам эмас, расвосан», «Ярамас ҳайвон»
Уларнинг гап-сўзига бўлувдим ҳайрон,
Сўнг билдим, уйда ўрганур иковлон.

х х х

Кексарган болага ўхшаб қолади,
Салга хафа бўлиб, салга кулади.
Ва лекин болани овутмоқ осон,
Кексани на алдаб, на авраб бўлади.

АҲМАДЖОН ЛУҚМОНОВ

Аҳмаджон Луқмонов – арабшунос, сиёсатшунослик фанлари номзода, доцент, шоир. У 1948 йили 18 мартда Чортоқ туман Короскон қишлоғида деҳқон оиласида туғилади. Ўрта мактабни «Олтин медал» билан тугатади. 1966-1971 йилларда ТошДУнинг Шарқ факультети араб мамлакатлари иқтисоди бўлимида таҳсил олади, ҳарбий хизматда бўлади. У 1973-1977 йилларда Ироқда таржимон, 1977-1991 йилларда «Ватан» жамиятида катта референт, бўлим мудири, 1992-1994 йилларда Ўзбекистон Ташқи ишлар вазирлигида биринчи котиб, матбуот котиби, бўлим мудири, 1993-1994 йилларда Ҳиндистонда консул бўлиб ишлайди. 1995-1996 йиллардан эса Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги стратегик ва минтақалараро тадқиқотлар институтида шўъба мудири, ахборот ва таҳлил маркази раҳбари вазифаларида ишлайди. Адиб 1998 йилдан Наманган вилоят ҳокимлигининг дин ва жамоат ташкилотлари билан алоқалар бўйича ўринбосар этиб тайинланади. 2001 йилдан Наманган Муҳандислик-иқтисодиёт институти ректорининг биринчи ўринбосари лавозимида ишлаб келмоқда.

А.Луқмонов 1995 йилда «Ироқ сиёсий тараққиётида «Аҳоли» гуруҳи ва миллий демократик партиянинг роли (Партия-ҳокимият муаммоси)» деган мавзуда номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган.

Ёзувчи Миср, Туркия, Афғонистон, Саудия Арабистони, Германия, Венгрия, Корея каби мамлакатларда хизмат сафарларида бўлган.

А.Луқмонов ёшлиқдан бадиий ижод билан шуғулланади. Бир неча публицистик, сиёсий рисоалардан ташқари, «Соғинч» (1999), «Она тупроқ» (2001) сингари шеърый тўпламларни эълон қилган. Уларда замонавий, долзарб мавзулардаги шеърлар жамланган.

А.Луқмонов – Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

ОНА ТУПРОҚ

Қўнғиргинам, бир ҳовучинг қўлимда,
Суртмоқчиман кўзларимга мисли нон.
Қанча-қанча юрт кездим-у, йўлимда
Учратмадим сенга ташбеҳ ҳеч қачон.

Майин ҳидинг қитиқлайди димоғни,
Мисли жавдар бошоқлари эгилган.
Юмшоқлигинг эслатади сарёғни,
Борки неъмат сен – Онадан туғилган.

Ҳозиримда ризқу рўзсан, улуғим,
Кўз юсам-чи, ўқпар жойим то абад.
Сенга шоним, сенга номим, қуллуғим –
Юракдаги эзгу ният, шу даъват.

Кўнғиргинам – она тупроқ, тупроқжон,
Бўзламоқда сендан кетган йироққа.
Интилурулар беришга ҳам ҳатто жон –
Нур бор экан, парвонадай чироққа.

ҚИШ ЛАВҲАСИ **(манзара)**

Ун элайди табиат,
Осмонни қилиб элак.
Она ер супраси-ю,
Хизматда қиш – келинчак.

Аллалайди заминни,
Кийинтириб оқ либос.
Баҳор, ёз, куз ғамини
Еяр экан, шу алфоз.

АБДУЛЛА ЖАЛИЛ

Атоқли шоир Шукрулло Абдулла Жалилга йўллаган мактубида шундай ёзган эди: «Мухтарам укам Абдуллажон. Ўзбек халқининг сиздек ҳақгўй ва билимдон, фидойи фарзандлари борлигидан қалбим гурур ҳислари билан тўлди. Сизга ҳамиша буюк боболаримиз руҳи, буюк қудрат соҳиби ёр бўлсин!»

Абдулла Жалил (Абдулла Абдужалилов) 1948 йил 15 майда Наманган шаҳрида туғилган. 1972 йилда Тошкент Давлат университети Филология факультетини, 1986 йили Тошкент олий сиёсий мактабининг оммавий ахборот воситалари бўлимини тугатган.

Абдулла Жалил 1974-84 йилларда Тўрақўрғон тумани «Машғал» газетасида ишлади; 1986-90 йилларда Поп тумани газетасига муҳаррарлик қилди. 1990 йилдан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Наманган вилояти бўлимида маслаҳатчи, кейинчалик бўлим масъул котиби вазифаларида фаолият кўрсатди.

Шеърлари биринчи марта «Тошкент университети» кўп нусхали газетасида 1971 йилда эълон қилинган. Шундан буён шеърый, насрий ва публицистик асарлари вилоят ҳамда республикамизнинг марказий нашриётларида босилиб келмоқда. «Куёшга мактуб» (1990), «Уйғоқ руҳлар» (1992), «Бўхтон ва ҳақиқат» (1993), «Ўтаётган кун», «Тўққизинчи салб юриши» (1994), «Ватаним онам» (1996), «Шамшод япроқлари» номли китоблари ўқувчилар қўлига теккан.

Абдулла Жалил «Туркистон – умумий уйимиз» халқаро конкурси махсус мукофотининг совриндори. Унинг ижоди тўғрисида «Ҳақиқат куйчиси» илмий рисоласи яратилган. «Уч ҳукм», «Сўқулуқ воқеаси», «Соғуний», «Ўзбек аёли» каби дostonлари ҳам бор. Шоир асарлари чет тилларга ҳам таржима қилинган.

ВАТАНИМ – ОНАМ

Дунёда бизларни яратган эгам,
Шу Ватанни берган яратгани дам.
Унинг эгасимиз еру осмонда,
Буни билиб қўйсин жумлаи олам.

Шу юрт бойликларин ўйлаб ҳар сафар,
Файри дил билан сўз очса ким агар.
Унинг сўзларин бўл, тинглама зинҳор,
У зот бўлса ҳамки ҳатто пайғамбар.

Худо қайси элни қачон яратибди,
Ерда унга лойиқ макон яратибди.
Агар у Маконин сақлай олмаса,
Бағрини ҳамиша қон яратибди.

Шунга ишончингни комил қил, ганим,
Сенга насиб этмас менинг Ватаним.
Ватан деб курашда ўлиб кетсам гар,
Сени таъқиб этар руҳим ҳам маним.

Қани менга жавоб бер-чи, эй иним,
Дунёда энг бахтсиз, ғариб одам ким?
У шўрлик Ватандан айрилган одам,
Ватан қадрин билмас кишидир балким...

Кимки Ватан учун курашда ўлар,
Бундай ўлим унга шон-шуҳрат бўлар.
Озодлик, эрк учун жон бергач, жони –
Ватаннинг жонида жон бўлиб қолар.

Ватан ҳам тирик жон, жонзот каби бил,
Сену мендек яшар, бир эътибор қил.
У озод бўлмаса, беморлигидир,
Шифосини изла, жонни нисор қил,

Доимо Ватаннинг халоскори бўл,
Элингнинг, халқингнинг куч, мадори бўл.

Ватанинг, халқинга бўлгин беозор,
Ватан душманларин дилозори бўл.

Умримизга ҳамон Ватан,
Тўйхона ҳам ғамхона Ватан.
Дардларингни олай танамга,
Фарзандингман мардона Ватан.

Душман душманлигин қилгунга қадар,
Унинг йўлини тўс доно бўлсанг гар.
Бошинг ғам, аламдан, қулфатдан чиқмас,
Ватан душманларин билмасанг агар.

Босқинчи қошида юз тубан бўлмоқ,
Демак бу Ватанда беватан бўлмоқ.
Ватанда беватан бўлгандан кўра,
Афзалдир майдонда қон тўкиб ўлмоқ.

АҲМАД ТУРСУН

Аҳмад Турсун – тадбиркор журналист, билимдон исломшунос.

У 1949 йил 10 майда Наманган шаҳрида ишчи оиласида дунёга келган. 1956-1966 йилларда ўрта мактабда, 1974-1979 йилларда ТошДУнинг Филология факультетида таҳсил кўрди. Шундан сўнг «Наманган ҳақиқати» газетасида, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимида ишлади. Вилоятда бир неча газеталарни ташкил этишда жонбозлик кўрсатди. Жумладан, «Наманган атласи», «Таржимон», «Ирфон», «Ҳайрат» газеталарининг муҳаррири бўлди.

1974 йилдан бери ижод қилади. Ўша йили «Тугён» номли биринчи ҳикояси «Наманган ҳақиқати» газетасида босилади. «Устозлар изидан» очерклар тўплами 1984 йилда, «Чорсудаги чойхона» қиссаси 1987 йилда, ўзбек ва рус тилида, «Гулшан» қиссаси 1991 йилда, «Бахтли бўлинг» китоби 1991 йилда, «Маккаи мукаррамага талпиниб» асари 1994 йилда чоп этилди. Уларда замондошларимизнинг ёрқин образлари яратилган.

Аҳмад Турсун – Ўзбекистон Ёзувчилар ва Журналистлар уюшмаларининг аъзоси.

АНДИША

(ҳикоя)

Аста оқшом чўка бошлади. Кўршапалак изғиб қолди. Тарвақайлаб кетган тутда қушлар бирпас чуғурлашдию, жимиди. Подадан қайтган сигир салмоқланиб келиб, ҳовлининг ўртасида серрайиб туриб қолди. Кейин токнинг осилиб ётган новдасини ямлай кетди. Супада ўтирган Зеби хола қайқириб юборди.

– Ҳайт харом ўлгур! Сабохон, молингизга қаранг, токни нобуд қилади.

Катта келин кўлида жом билан уйдан югуриб чиқиб, молни оғилга ҳайдади. Кейин супага яқин келиб, қайнонасига савол назари билан қаради.

– Аччиққина шўрва қилақолинг! – деди Зеби хола супада чўзилиб ётган ўғлига имо қилиб. – Ош бўлсин десам Қодирали унамаяпти. Газ тугаб қолган, ўчоқда уринарсиз. Иннайкейин, чироқни ҳам ёқиб қўйинг.

Қодирали бошини кўтариб, ёнбошлаган куйи Сабохонга гапирди:

– Сууюк қилаверинг! Палов ҳам меъдага тегиб кетди.

Кейин хотинига юзланди:

– Хоним, шўрва ичаверасизми?

Латофат жавоб бермади. Зеби холага бир қараб қўйди-ю, «менам қарашворай» деб ўрнидан турди. Зеби хола унинг этагидан тортиб жойига ўтқазди.

– Уят бўлади, келин! Озиб-ёзиб ойда бир келасизлар. Овсинингиз ўзи бирпасда бошлаб ташлайди.

– Даладан чарчаб қайтгандирлар?

– Э, қизиқсиз-а, болам, – хола катта келин эшитиб қолмасин деб шивирлашга ўтди, – илгариги оғир ишлар қоптими ҳозир. Ҳаммаси мошиналашиб кетган. Буларга бўлтак ерларнинг чопиғи-ю чекана қолган. Бошқа вақт шийпонда ўсма сиқиб, гап байитиб ўтиради. Биз эдик, етти букилиб кетмон чопган, қўли қаварган.

Уччови жимиб қолди. Майкачан чўзилиб ётган Қодирали узумларга тикилганича хаёл суради: «Акамга ҳам қийин. Йил – ўн икки ой далада. Ҳатто уйини ҳам тузатиб ололмайди. Районга ишга опкетай, десам унга кўнмайди».

Зеби холанинг қўллари бир зум тинмайди. Дам дастурхондаги қандларни, дам кўрпача қатидаги боя ўғли берган пулни ушлаб-ушлаб қўяди. Латофатнинг юрагини хижолатпазлик кемиради. «Эри ҳам қизиқ, келаётиб юзта банка шишани машинасига юклатади. Акам помидор тузлаб беради, деб. Буларнинг бош қашигани вақти йўғ-у, яна биз ҳам дардисар бўламыз».

Уччови ҳам ўз хаёллари билан банд. Сабохон қуриган тут шоҳларини қарс-қурс синдириб ўчоққа қалайди. Ёшланган кўзларини арта-арта пиез тўғрайди. Доғ бўлган ёғ ҳиди аччиқ тутунга қўшилиб ҳовлида сузади. Кўшнининг беданаси узоқ сайрайди, оғилда мол чўзиб мўълайди.

Велосипеднинг орқасига бир боғ ўт юклаб, холанинг катта ўғли Носирали келди. Ўтти ерга ташларкан, кўзи супадагиларга тушди. Тунд чехраси ёришди. «Ҳозир келаман» дегандай бош силкиб қўйди. Оёғини зўрға босиб ўтти молхонага ташлаб келди. Кирза этигини «тап-тап» қилиб қоқди. Супага қараб юраркан, қадами тезлашди. Латофат унинг ҳурмати учун ўрнидан тураётиб билинтирмай эрини нуқиб қўйди. Қодирали кўзғалиб, супадан тушди. Ака-ука кучоқлашиб кўришишди. Акасида келаётган тер ҳидига димоғи ёрилгудай бўлса ҳам, Қодирали унинг соқол босган юзига юзини теккизди. Носирали Латофат билан ҳам куюк сўрашди. Онасига қараб, «хийла тузукмисиз, энди» деб қўйди.

– Болаларим келиб, суюнганимдан ўнгланиб қолдим. Буёққа чиқмайсанми?

Носирали супага чиқиб, кўрпачани қайирди-да, чордона қурди, кампир фотиҳага қўл очди. Ака-ука бир-биридан ҳол-аҳвол сўради:

– Қалай, чарчамай ишлаб турибсизми, ака? Ҳалиям сувчиликми?

– Нима қилайлик, бировдан олдинда, бировдан кетинда ўтиб турибмиз-ку! Ўзингнинг ишларинг тузукми?

– Ишлар жойида. Келаси ойдан дам олишга кетаман. Сочига путёвка гаплашиб қўйдим. Кеч бўлсаям сизлардан бир хабар олиб кетайлик, деб жўнавордик. Хай, мундоқ биз томонга борай ҳам демайсиз, ўтган қиш борганингизча?

– Э, қишлоқда бўшаб бўлармиди? Ҳозир айниқса иш кўп. Кун манагинақа иссиқ келиб, кечасиям сув тараяпмиз. Бир ёқда мол-ҳол дегандай...

– Келинг, йиғиштиринг шу ишингизни! Идорага боринг, сизбоп бирорта вазифа топарман. Ахир қачонгача кетмон елкалаб юрасиз?

Носирали индамади. Мийиғида кулиб қўйди. Укаси ҳар сафар келганида шунақа қистайди. Унинг қишлоқни ташлаб кетолмаслигини билса ҳам, ялинишини қўймайди. Аввалига Носирали гижиниб юрди. Ўзини камситилган ҳисоблаб, ўкинди ҳам. Кейин, балки укам ичи ачишганидан, яхши ниятда айтаётгандир, деб ўзига тасалли берди.

Ҳозир ҳам гаплари тугаб қолди. Ҳар сафар шунақа бўлади. Ишларини сўрашдан нарига ўтишмайди. Носирали-ку ўзи камгап. Гоҳо Сабоҳон ҳам зорланиб қолади: «Сиз ҳам мундоқ эркакларга ўхшаб, ўтган-кетгандан гапириб ўтирсангиз-чи, ичингизда хум борми?». Бунга Носирали бошини қашиб, хижолатомуз сукут билан жавоб қайтаради ёки «лавз улашилганда ухлаб қолган эканман» деб ҳазиллашган бўлади. Қодирали акасининг ғирт акси, бир гапириб ўн кулади. Дасти узуннинг тили бурро дейишади-ку! Ўзи райкомхозга бошлиқ, район марказида туради. Аммо у ҳам акаси билан кўришганда гўлдираб қолади. Ё акам мени тушунармиди деб ўйлайди, ё сирин босади.

Латофат ўтираверишни эп кўрмай, ўчоқ бошига келди. Зеби хола увушган белини икки қўли билан силаркан, Носиралига гапирди:

– Ўтган йили ёпиб берган помидорларинг ёқиб қолган экан. Уканг яна идишларини олиб келибди. Бўшаганингда тузлаб берарсан!

Носирали «бўпти» дегандай ерга қараб, бош силкиди. Хола кичик ўғлига маъноли бир қараб олди-ю, яна Носиралига сўз қотди:

– Иннайкейин, уканг ҳаммом қураётган экан. Курортга кетгунча тиклатиб қўяман, дейди. Шунини томини ёпиб бериш сенга қоляптийкан.

Носирали ичидан гижинса ҳам, яна бошини лиқиллатиб, рози бўлди. Аммо юрагини гашми, аламми тирнаб ўтди. Қачон иши енгиллайди-ю, қачон буларга вақт топади. Молхона билан ўтинхонанинг томи ҳали сувалмаган. Бир ёқда совуқ тушиб келяпти, болаларига қишлоқ кийимга боргани бўшамай ётибди. Эрта-индин терим бошланади, яна чоп-чоп!

Ниҳоят овқат келтирилди. Сабохон болаларининг қосасини кўтариб уйга кириб кетди. Носирали суви қочган нонни шўрвасига тўғраркан, бирдан онасининг қилғини кўриб қолди. Кампир Қодиралининг қосасига қошиқ солиб, қанча гўшт тушганини текшириб кўраётган экан.

Носирали билмаганга олди. Аммо дили оғриди. Ишгаҳаси бўғилди. Ўзини овутишга уринди, бўлмади. Миясини бўлмағур фикрлар ўрай бошлади. Файрилиги ҳам келди укасига. Рост-да, айби онасининг пинжида яшаётганими? У ҳам марказда туриб, шунақа ойда бир марта хабар олганида балки азизроқ бўлармиди! Укасига ўхшаб пул чўзиб турай деса, рўзғордан орттиролмаса! Тўғри, соддалиги ҳам бор, қуруқ гап билан бўлсаям кўнгил ололмайди.

Сўзсиз овқатланишарди. Қодирали юз-кўзидаги терни артиб, шўрва ҳўплар, Латофат ийманибгина тамадди қилар, Носирали олдидаги косага тикилиб ўтирар, Зеби хола дам келинни, дам ўғилларини қистарди. Ниҳоят Қодирали овқатини тугатиб, ҳафсала билан тиш кавлашга тушди. Сабохон косаларни йиғиштириб, ўчоқ бошига кетди. Қодирали сўриток устунига илиб қўйган қўйлагини кияркан, онасига юзланиб деди:

– Бўпти, энди биз турайлик. Курортга кетиш олдидан сизни уйга обориб қўяман. Бир яйраб келасиз.

– Вой, болам, кеч бўлиб қолди, эрталаб кетарсизлар?

– Бормасам бўлмайди, болалар ёлғиз қолган. Кейин эрталаб ишга улгуролмайман.

Хола уларни қуюқ дуо қилди. Кейин инқиллаб-синқиллаб ўрнидан турди. Супадан тушаркан, келинига қараб гапирди:

– Болам, бўлмаса бу келишинглар ҳисобмас. Невараларимни олиб хотиржам бир меҳмон бўласизлар.

– Келамиз буви, - деди хотинининг ўрнига Қодирали.

Ҳаммалари эр-хотинни кузатгани чиқишди. Қодирали машинасини ўт олдиракан:

– Ака, банкаларга лавр япроғи солиш эсдан чиқмасин, – деб тайинлади.

Машина кетди. Сабохон қайнарасини қўлтиқлаб ичкарига кирди. Носирали қизил чироқлар ғойиб бўлгунча ҳиссиз туриб қолди. Аввал укасининг гапидан тутоқди: «Хайр йўқ, хўш йўқ, лавр япроғимиш!» Кейин дарров кўнгли юмшади. Фельи шунақа-ку, нега ундан ҳафа бўламан, деб ўзини юпатди. Ичкарига кириб, онаси билан бироз гаплашди. Кейин унинг оёқ-қўлини уқалаб қўйди. Кампирнинг ёнига катта қизи ётгани чиққач, супадан тушиб уйига кирди. Энди қорнининг очлиги эсига тушди. Аммо хотинини уринтиргиси келмади. Этигини ҳорғин ечди. Пайтавасини кўнжи ичига соларкан, жой қилаётган Сабохонга қараб гапирди: «Шисаларни бир қур ювиб қўй. Эртага эртароқ келиб помилдори тузлайман!» Хотинининг бош қимирлатганидан кўнгли таскин топиб, ўрнига беҳол чўзилди.

ЛУТФУЛЛО МАҲМУД

Истеъдодли санъаткор Лутфулло Маҳмуд 1949 йилда Чортоқ туман Алихон қишлоғида ўқитувчи оиласида туғилган. 1966 йили ўрта мактабни, 1970 йили Тошкент Театр-рассомчилик институтини тугатган. Сўнг «Ёш гвардия» театрида, кино студиясида, вилоят маданият бошқармасида, «Наманган қомуси» таҳририятида, «Ирфон» газетаси таҳририятида ишлайди.

Лутфулло Маҳмуд – серқирра ижодкор. Унинг асарлари республикамизда чоп этилган баёзлардан ўрин олган. Шеърлари хонандалар томонидан кўшиқ қилиб куйланиб келади. Саҳна асарлари театрларда қўйилган. «Юлдуз олиб кел», «Салом, умидлар даври», «Афанди келган кун», «Ворислар», «Алихонлик Гамлет» пьесалари унинг ижоди серқирралигини кўрсатиб турибди. «Учқўрғон ва учқўрғонликлар», «Сизга ишонаман» фильмлари эл олқишига сазовор бўлган. Сўнги йилларда шоирнинг «Шоҳ Машрабнинг созила», «Қайдасиз» сингари китоблари чоп этилди.

Л.Маҳмуд бир қатор санъаткорлар ҳақида ҳужжатли қиссалар яратди. «Қадингдан ўргилай, қадрдонлар» асари наманганлик ажойиб қизиқчи Рустам Ҳамроқуловга бағишланган.

Унинг ижодида меҳнаткаш инсон, элсевар санъаткор, ахлоқ-одоб, таълим-тарбия, ота-она қадри, севги-муҳаббатга доир фикрлар айрича бир бадиийликда ўз ифодасини топган.

Атиргул қалбимда тирноқлар изи...
Қўлида майин соз келганда ҳилол,
Илҳомим – тунларнинг ҳазин қумриси
Юлдузлар изини кўзига сурар.
Кўксида кўп кекса, қадим бир савол.
Сароб заргарларин толиби – онгим
Етаклаб жилвалар сари интилдим,
Гўзал ўйинчоқлар туздим умримдан...
На дунём ва на руҳ топмади тонгин,
Тун ўтдим, янги тун бошига келдим.
Энг куюқ бодангни қуй менга, эй тун! –
Болари кўзларим шаб чаманининг
Бемор умидларин суҳбати олсин,
Биродарим – етим дарахтлар бўлсин,
Бедорлар кўрган туш – достоним маним.

Вовайло, водариг!
Кўзлари ўйилган дунё поёнсиз
Бадандеш тунаро лол, норасида...
Орзумни кўраман: тонг қурган мажлис
Аро қумрим топган жавоб шаънига
Дарз бўлган овозда ўқир қасида.

х х х

Қай томон узатса йўлларим қўлин,
Синдирди то шу пайт тошёғин зўрлик,
Букун мен жон тикдим — келса ҳам ўлим
Бир пойтахт шаҳарга келтирай ҳурлик.
Бу шаҳардан кетган минглаб томирлар
Майлига, ёрилсин сиғмай ҳур хоҳиш,
Маҳқумлик иқлимин йиққан асирлар
Саодат фаслида топсин кушойиш.
Мужданинг каптари етиб кўк қадар
Юлдузлар сочила сочсин шаҳарга,
Дарахтлар — оқ созли навозандалар
Куйлар чалиб берсин янги саҳарга.
Очилсин, ниҳоят, тишлар тўғони
Ҳурликдан маст сўзлар этсин ишқ изҳор,
Нафрат топа олсин сўзлаш имконим,
Севгининг кўзидан ёш артсин баҳор.
Сўрайди бор умрим, илож, имконим,
Мени машраб этган бир далир тилак,
Шу тилак долғасин қўлида жоним:
Сен озод бўласан, пойтахтим юрак!

ОРТИҚАЛИ НОМОЗОВ

Ортиқали Номозов – қалами ўткир, республикага таниқли оташин журналист ва ёзувчи. У 1949 йилда Поп туман Санг қишлоғида туғилган. Ўрта мактаб ва олий ўқув юртини тугатган. У турли лавозимларда фаолият кўрсатган. Ҳозир Поп тумани газетасининг муҳаррири бўлиб ишляпти.

О.Номозов тинмай ёзади. Топқир ёзувчи. Унинг оммабоп ва публицистик мақолалари, очерклари, ҳикоялари, эсселари вилоят ва республика журнал ҳамда газеталарида мунтазам босилиб келади. Бир қатор мақолаларида ҳаётдаги иллатларни аямай фош этади.

Унинг «Сени кутаман», «Топиб олдим сени, ёшлигим», «Тонгда йўлга чиқамиз», «Муҳаббат одамни асрайди» сингари китоблари кўпчиликка маълум.

Ёзувчининг «Олам аро олам» (1999) китобида санглик рассом, Ўзбекистон республикаси санъат арбоби Ортиқали Қозоқов ҳаёти ва ижоди зўр маҳорат билан ҳикоя қилинади.

О.Номозов – Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

ИБРОҲИМ МУСАЕВ

Педагог, шоир, драмтург ва таржимон Иброҳим Мусаев 1950 йили Янгиқўрғон туман Шўркент қишлоғида ўқитувчи оиласида дунёга келган. Унинг бобоси мулла Абдурахмон домланинг Комил Шўркандий тахаллуси билан газаллар ёзгани, девон тузгани ҳақида маълумотлар бор. Ана шу муҳитда Иброҳим вояга етди. 1957-67 йилларда ўрта мактабда ўқиди. VI синфда ўқиётган пайтида республика радиоси «Офарин айтмоқчиман» шеърини эълон қилади. Наманган Давлат педагогика институти Чет тиллар факультетининг инглиз тили ўқитувчиси, вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институтида кабинет мудир, вилоят «Билим» жамиятида реферант, «Наманган ҳақиқати» ва туман газеталарида адабий ходим, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимида адабий консультант лавозимларида меҳнат қилди. Бу орада ҳарбий хизматда ҳам бўлади.

Иброҳим Мусаев – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси. У баракали ижод қилди. 1980 йили «Оқшом ўйлари» шеърини тўплами чоп этилди. Бундан ташқари, «Фидо», «Курсдошларим», «Ҳайқириқ» (Чили шоири Пабло Неруда ҳақида), «Бақои умр» (Бобур ҳақида) дostonлари, «Олтин япроқ», «Инқироз», «Али ботир – халқ халоскори» драмалари, «Энг мўъжизакор малҳам» (1995) китоблари унинг қаламига мансубдир.

Иброҳим Мусаев бир қанча чет эл ёзувчилари асарларини ўзбек тилига таржима қилган ва таржима санъати юзасидан бир қатор илмий мақолалар ёзган. Машҳур шоирлар С.Михалков, Н.Грибачев, Р.Ҳамзатов, Е.Евтушенко, Ж.Байрон асарларини Иброҳим Мусаев ўзбекчалаштирган. Улар орасида Роберт Рождественскийнинг «Икки юз ўн қадам» асари таржимаси алоҳида ажралиб туради. Дoston асосида ўзбек телевидениесида махсус кўрсатув ташкил қилинди.

ЎРИК ГУЛЛАЯПТИ

Ўрик гуллаяпти қайта ва қайта,
У маъсум юракни эслатиб такрор.
Яна сўлим наврўз розини айта,
Тароват бахш этар оламга минг бор.

Азим чинорлар ҳам япроқ ёзади,
Кўпчиган у куртак — ҳаётга қадам.
Қалблар яна янги бир тафт сезади,
Мунаввар ҳислардан ёшарар одам.

Сойлар пўртанаси минар авжига,
Бўтана оққан сув — янги бир ҳузур.
Тўлқиннинг шу қадар сўлим мавжига
Майсалар титрашиб айтишар узр.

Яна яшнамишдир «Бахтлар водийси»,
У пайтги чўллар ҳам яшнамиш кўм-кўк.
Шодликни куйловчи шоирнинг саси —
Ўзбекистон ичра энг янгроқ кўшиқ.

Ўрик гуллаяпти қайта ва қайта...

ИЛТИЖО

Майли, синовларга ташлагин, ҳаёт,
Азобли йўлларинг ўтай бирма-бир.
Майли, қисматимга қувонч бўлсин ёт,
Бахт бўлсин мен учун орзули тақдир.

Майли, мени ҳеч ким севмасин ҳатто,
Юрагим севгига интиқ яшасин.
Ҳаёт, фақат сенга битта илтижо —
Ҳиссиз одамларга мени қўшмагин.

АБДУЛЛА ЖАББОР

Абдулла Жаббор – вилоятимиз маданий ҳаётининг порлоқ сиймоларидан ҳисобланади.

Адиб 1950 йилда Наманган шаҳрида туғилди. 1966 йили ўрта мактабни, 1979 йили Наманган Давлат педагогика институтини тугатди. У 1983–85 йилларда Москвадаги Олий адабиёт курсини ҳам битирган. Абдулла Жаббор иш фаолиятини «Наманганрострой» трестига қарашли Наманган қурилиш-монтаж бошқармасида токарь, фрезерчиликдан бошлади; ҳарбий хизматни ўтади. Наманган ва Тўрақўрғон туманлари газеталарида ишлади; Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг вилоят бўлимида маслаҳатчи, «Наманган қомуси» бош муҳаррири, «Наманган» нашриёти директори лавозимларида фаолият кўрсатди.

А.Жабборнинг илк шеъри 1963 йилда «Ленин учқуни» газетасида эълон қилинди. Шундан бери шеърият ва драматургияда қалам тебратиб келади. «Нури йўл» (1978), «Хиёнат» (1981), «Чорраҳа» (1986), «Зўрдан зўр чиқса» (1981), «Муҳаббат» (1981), «Кўзгу» (1983), «Алпомишнинг ўқ-ёйи» (2001), «Кўрголи келдим» сингари саҳна асарлари, «Сени соғинганим онлар» шеърий китобларини яратди. Драмаларининг кўпчилиги саҳналаштирилган. Адиб драмаларида долзарб ҳаётий, маънавий-ахлоқий масалалар, шунингдек, шуҳратпарастликка, амалпарастликка, порахўрликка қарши кураш мотивлари олға сурилади; қаҳрамонлик, ватанпарварлик, ҳурриятпарварлик каби масалалар ифодаланган. «Кулганим – куйганим» китоби ҳам сатирик ва юмористик руҳда ёзилган. Шоир аруз вазнида бир қатор дилбар ғазаллар яратган.

Абдулла Жаббор таржимон сифатида чет эл ёзувчиларининг бир қатор асарларини ўзбек тилига ўгирган. Жумладан, Карло Гольдонийнинг «Меҳмонхона маликаси», Алексей Дударевнинг «Остона», «Оқшом» драмалари Абдулла Жаббор томонидан ўзбек тилига таржима қилинган. У бир қатор илмий-маърифий, публицистик китоблар муаллифидир. Абдулла Жаббор 1983 йилдан буён Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзосидир.

ЁШ ДЎСТГА МАСЛАҲАТИМ

Атрофингга бир назар сол, ўпишар кекса-ю ёш,
Ўпиш билан тонг отмоқда, ўпич билан кирар кеч.
Бўсаларга зор бўлса ҳам уйингдаги қаламқош,
Сенга ёққан эркаклар-ла ўпишмоқдан толма ҳеч.

Дипломинг бор, пулинг ҳам кўп, ўпишишни билмасанг,
«Маданиятсиз», «савиясиз» деган номлар оласан.
Турган гапки, бу қусурни бошдан соқит қилмасанг,
Фамилиянг «вич»сиз ўтар, доим шогирд боласан.

Агар бирор идорада битмасдан қолса ишинг,
Бошлиғидан «бюрократ» деб ўпқаланиб юрма кўп.
Бошлаб келу ўпишишиб юрган бошқа танишинг,
Қучофингга олиб бошлиқ амакини бошлаб ўп.

Бўш келмагин у ўзини ташласа у ён-буён,
Маҳкамроқ қис, бетларидан ва бўйнидан ўпгил тез.
Лабларига лабингни бос, сўз демай туриб бирон,
Чидаб тургил самсоқ еган бўлса ҳам у бетамиз.

Дунё тасодифга тўла, муғомбир бўл укажон,
Кеча дастёр бўлиб юрган одам бугун мансабдор.
Шунинг учун ёмон кўрган кишингни ҳам ҳар қачон,
Нафратингни сездирмасдан қучиб ўпмоқлик даркор.

Демоқчисан: «Қайда қолар самимият, ҳалоллик?»
Бу сўзларни фақат тилда айтиб юрсанг, етади.
Рост гапириб баъзиларга келтиргунча малоллик,
Сиз зўрсиз, деб ўпиб қўйсанг, улоқ сенда кетади.

Эҳ оғайни, келажагинг тасаввур қилмоқдаман,
Ўпичларнинг хумориси тутар ўпишган саринг.
Энг керакли одамларинг рўбарў келган замон,
Кўришмоққа қўлдан аввал чўзилади лабларинг.

Гарчи қотиб кетсалар ҳам дудоқларинг товондай,
Мақсад сари интилгину ўпишишдан толмагин.
Бўсабозлик билан ошгач, дўстим барча довондан,
Дуч келганга ўптирувчи одам бўлиб қолмагин.

ИНОБАТ ЁНДОШЕВА

Инобат Ёндошева адабиётга акаси шоир Эргаш Ёндош изидан кириб келди ва бир неча шеърый китоблар эълон қилди.

Инобат Ёндошева 1950 йил 3 мартда Поп шаҳрида деҳқон оиласида дунёга келди. Болалик ва ёшлик йиллари Попда ўтди. Ўрта мактабни тамомлаб, Фарғона Давлат педагогика институтида таҳсил кўрди. Институтни тугатиб, Поп ва Чуст қишлоқларидаги мактабларда ўқитувчилик қилди. Каркидон қишлоғида турмушга чиқиб, ўша ерда умр кечир.

Биринчи шеъри «Попим» 1965 йили туман газетасида эълон қилинди. Сўнг қуйидаги шеърый тўпламларини чоп эттирди: «Қиз кўнгли» (1992), «Соғинч» (1993), «Армонли дунё» (1994). Унинг шеърларида болаларча бегуборлик, ўзбек қизларига хос ҳаё ва ибо, оналарга меҳр-муҳаббат, она-Ватанни ҳамда ёрни севиш, самимийлик каби хислат ва туйгулар юксак бадиийликда, ўзига хос ўйноқи тарзда тасвирланган.

ГУНОҲИМГА ШЕРИКСАН

Нолимасанг бунчалар мендан,
Таъна билан бунча боқмасанг.
Ахир кўпмас гуноҳим сендан,
Бунчалар ҳам бағрим ёқмасанг.

Азобларим ўзимга аён,
Эшитмадим бир бор сўзларинг.
Мен ортингдан боққанда гирён,
Қайда эди сенинг кўзларинг?..

Ўртаганда қалбимни ҳижрон,
Оқ қоғозга томганда ёшим.
Дардим қолди қалбимда пинҳон,
Дафтар-қалам бўлди сирдошим.

Тингламадинг қалбадаги оҳни,
Ўзгалар-ла банд эди кўзинг.
Менга қўйма бутун гуноҳни,
Гуноҳимга шериксан ўзинг.

ШЕЪРИМ

Сен ўзингсан суянган тоғим,
Дилимда борини сенга сўйлайман.
Сен ўзингсан ҳосилим, мевали боғим,
Мангу қолармисан дея ўйлайман.

Сени асраб, авайлаб доим,
Таъналардан сақлайман омон.
Агар бўлса ҳаётинг боқий
Мен яшарман демак ҳар қачон.

АБДУЛЛА ХЎЖАЕВ

Шоир Абдулла Хўжаев 1951 йили 5 майда Тўрақўрғон тумани Шаханд қишлоғида зиёли оиласида туғилди. 1988 йили ўрта мактабни, 1975 йили Наманган Давлат педагогика институтининг инглиз тили бўлимини тугатди. У ўзи туғилиб ўсган қишлоғидаги мактабда инглиз тилидан дарс бериб келяпти.

Абдулла Хўжаев қобилиятли инсон, араб, форс тилларини ҳам билади. У аруз илмидан хабардор, баъзи асарлари аруз вазнида ёзилган. Унинг «Туюқлар» (1992), «Олов бағрига кирдим мен» (1993) шеърий тўпламлари босилган. «Қалбдаги бўрон» драмаси Муҳаммадшариф Сўфизода ҳаёти тасвирига бағишланган бўлиб, Наманган вилоят театрида саҳналаштирилган; «Олтин беланчак» баёзидан ҳам асарлари ўрин олган.

Шоир ижодида Ватан, ота-она, устозлар, муҳаббат мавзулари етакчилик қилади.

А.Хўжаев – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси. У яна тўртта драма, иккита дoston муаллифидир.

УЛУҒЛИК БЕЛГИСИ

Камтаринлик ҳам улуғлик белгисидир шубҳасиз,
Акси эрса бир куни хор қилгусидир, шубҳасиз.

Бу чўзиқ гарданни ҳам тутмоқ улуғлар хислати,
Ҳақ Таоло раҳмати ёғилгусидир, шубҳасиз.

Ким пулим кўп деб керилгай, ким амалдан шодумон
Топганидан бир йўла айрилгусидир, шубҳасиз.

Ким писанд этмайди халқин, ким ғурурда беназир,
Оқибат кўзларга тупроқ тўлгусидир, шубҳасиз.

Молу дунё-ю амал – бари муваққат, аслида,
Бу қаро ер барчани-да олгусидир, шубҳасиз.

Баъзилар битганларимни эҳтимол қилмас писанд,
Дам етиб, инсоф улардин ўргилгусидир, шубҳасиз.

МУНЧА ШИРИН БЎЛМАСАНГИЗ

Мунча ширин бўлмасангиз, юзи анор мисоллигим,
Хипча белида қирқ ўрим сочлари мор мисоллигим.

Сурмага зорму кўзингиз, йўқ, кўзингизга сурма зор,
Кўз тикаман, кўз қисасиз киприги хор мисоллигим.

Қошларингиздан ўсманинг бахти очилди, яшнади,
Топди яна қалам шараф, васфи баҳор мисоллигим.

Бизга қараб бир борасиз, сизга қараб биз борамиз,
Эркагинам, ҳов ўша гап, гап-а, тумор мисоллигим.

Тангри – ғаний, сизга ҳусн, бизга берибди ҳайратни,
Сурати-ю сийрати пок, бамисоли қор мисоллигим.

РУСТАМЖОН УММАТОВ

Рустамжон Нуриддинович Умматов – сермахсул ва ҳозиржавоб ижодкор. Унинг қиёфасида педагоглик, шоирлик ва журналистлик уйғунлашган. У 1952 йил 29 апрелда Чортоқ шаҳрида косиб оиласида туғилган. 1969 йили ўрта мактабни, 1974 йили Наманган Давлат педагогика институтини битирди. 1974-1981 йилларда ўрта мактабларда муаллимлик қилди. У 1982-1999 йилларда вилоят телерадиокомпаниясида мухбир, муҳаррир, бўлим мудири, бош муҳаррир вазифаларида ишлади. Ҳозир республика «Қишлоқ ҳаёти» ва «Наманган ҳақиқати» газеталари мухбири бўлиб хизмат қиляпти.

Рустамжон Умматов ўзининг онгли ҳаётини адабиёт ва журналистикага бағишлаб келаётир. Унинг мақолалари, ҳикоялари, шеърлари, очерклари вилоят ҳамда республика газеталарида мунтазам эълон қилинади. «Наманган ҳақиқати» газетасининг бирор сони унинг материалисиз чиқмайди.

Адибнинг «Чароғбон» ҳужжатли қиссаси (2000), «Зулматдан сўнг зиёкор» очерklar тўплами (2000), «Қутлуғ даргоҳ» очерклари (2002), «Кўнгил гавҳари» шеърлий тўплами (2002) китобхонлар – ўқувчилар томонидан севиб қабул қилинди. Унинг асарларида замондошларимиз ва муҳим ҳаётлий муаммолар тасвирланган.

Р.Умматов қайси жанрда ижод қилмасин, асар бадиийлигига, унинг адабий-эстетик таъсир кучи юксак бўлишига жиддий эътибор беради, сўзга ўта «хасислик» қилади.

Р.Умматов – Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси; «Энг улуғ, энг азиз» республика танлови ғолиби (2001). Шу кунларда Рустамжон Умматов тарихий мавзудаги «Йўлдошлар» романининг биринчи китобини тугатди. Романнинг дастлабки қисмлари матбуотда эълон қилинди.

ФАЛСАФА

Олим бўлма, майлига, одам эди десинлар,
Офтоб эмас, бир чироғ ё шам эди десинлар.
Бойлик билан кирдир қўл, давлатингдан кеча қўй,
Бурда нонинг бўлсину, Ҳотам эди десинлар.

Ёринг бўлса, онангга бўлиб берсин ошини,
Ўғлинг эса эл аро букмасин ҳеч бошингни,
Қизинг чинни гул бўлсин, кўрмагил кўз ёшини,
Энг зўр одам дунёда отам эди, десинлар.

Ўтар бўлсанг оламдан, қўшнинг йиғлаб турса бас,
Битта дўстинг соғинса, хўрсиниб оҳ урса бас,
Маҳаллада бир етим гоҳо эслаб турса бас,
Мотамингни ҳақиқий мотам эди, десинлар.

ЭРК

Эрксевар эрлар эгилмас, эгилса — эркак эмас,
Эртамизга эрк элчидир, эътиқод эрмак эмас.
Эпкинларга эзгулик эш, эгали эл эркадир,
Эр эсон эрса эгарда, элга эрк эртак эмас.

ТУЮҚ

Ишқ дарёдир, сувлар жўшқин, қирғоқлари жуда тик,
Висол отлиқ манзил олис — дадил сузгил, жонни тик,
Ваъданимас қалбингни тут, тиллони қўй, гулни бер,
Кеманг бўлсин вафодан ва қаноатдан елкан тик.

МАНСУР ИНЪОМ

Журналист ва носир Мансур Инъом 1952 йил 15 январда Тожикистон республикаси Шахритуз туманида туғилган. Сўнг оила Чуст шаҳрига кўчиб келишади.

Мансур Инъом 1959-1969 йилларда Чуст шаҳрида ўрта мактабда, Наманган Давлат университетиди ўқийди. Ҳарбий хизматни ўтайди. Меҳнат фаолиятини ўқитувчиликдан бошлайди. Ҳунар-техника билим юртида, мактабда директор ўринбосари, ўқув ишлаб чиқариш корхонаси директори, жамоа хўжалигида раис ўринбосари, Хисарак қишлоқ фуқаролар кенгаши раиси, «Чуст ҳақиқати» газетаси муҳаррири вазифаларида ишлайди.

У адабиётга 1986 йили «Бир оғиз сўз» ҳикояси билан кириб келади. Ҳикоя «Чуст ҳақиқати» газетасида босилган. Шундан кейинги «Қалами ўткир эди» хотира асари Муҳаммадшариф Сўфизодага бағишланди. «Сирларимни ёйма оламга» (1992) ҳикоялар тўплами юзага келди. «Ёд этинг Чустийни ҳам», «Садоқат боғи», «Бобурнинг кабутарлари» китоблари ҳам эл қалбидан жой олди.

Ёзувчи ижодида Бобур ва Чустий ҳақидаги хотиралар, уларнинг ёрқин сиймолари тасвири алоҳида саҳифани ташкил қилади.

КАРНОН ЧОРБОҒИ

(ҳикоя)

Шомга яқин изғирин бошланди. Шамол қор учқунларини учириб келиб отга урар, бу эса унинг юришини секинлаштирарди. Орқадан 30-40 чоғлиқ ёғий сурункасига икки кундан буён таъқиб этар, бу фақат отларнинггина эмас, Бобурмирзонинг ҳам тинка-мадорини қуритган эди.

У от устида зўрға ўтирар, совуқдан киприклари музлаб қотиб қолган, бутун борлиги қақшаб олганди. Бир томондан эса икки кундан буён туз тотмагани ўз ишини қиларди.

...Сайхонлик тобора юқорига томон кўтарилар, катта-катта харсанг тошлар узоқдан савлат тўкиб кўнғилга ғашлик соларди. Йўлнинг на боши, на охири кўринарди. Жонивор от ҳам гоҳ гайғониб, гоҳ қоқилса-да эгасини авайлаб, олдинга интиларди.

Энди Ахси кўрғони, баланд қалъалар ҳам кўзга кўринмас, ҳаммаси қоронғулик қаърида йўқолиб кетгандек...

Бобурмирзо кечаги жангдан қандай омон чиқиб кетганини эслаб, ўйининг охирига етолмасди. Одамлар мунча ҳам маккор, бир-бирларига

хиёнаткор бўлишмаса! Аҳси ҳоқими Шайх Боязид қалъани топшираман деб Бобурмирзони шаҳарга таклиф этиб, наҳот шу кўргиликларни бошига солса? Бунда Шайх Боязиднинг акаси Аҳмад Танбалнинг ҳам қўли борлигини аввалдан кўнгли сезганди. Шунинг учун ҳам Бобурмирзо шу тузоққа илинмай ҳар иккисининг таклифини рад этиб, зудлик билан жангга кирди. Ғанимнинг икки мингдан ортиқ кўшинига унинг юз-икки юз нафарча аскарининг жанг қилишига тўғри келди.

Кўргилик экан-да, жангда неча-неча курашлардан омон олиб чиққан оти яраланиб, отсиз қолса-я, дарвоқе, шунда кимдир унга от тутқазди... Ким экан-а у? Ҳа, Султон Муҳаммад Вайс ўз отини берганди, унинг тақдири не кечдийкин.

Оғир жангдан Бобурмирзо бор-йўғи 8 нафар йигити билан Сангсой ўзани бўйлаб Шарққа томон чекинишга мажбур бўлди. Хаёлларини содиқ дўсти Хонқулнинг хирилдоқ овози бузди. «Икки яхши отни бу орадан олиб илдам юринг, шояд чиқа олгайсиз».

Ғанимлар оти туёқларининг тапир-тупири жуда яқиндан эшитилмоқда эди. Ҳадемай ўзлари ҳам кўринди. Улар 20, 25 чоғлик отликлар эдилар. Дўстининг сўзлари уни хаёллар гирдобидан чиқариб, ўзига келтирди.

Дўстини ташлаб кетиш. Бу — номардлик. Дўстга нисбатан сотқинлик эмасми?! Отлар ҳар чанд олдинга интилардилар. Навқарлар қандай қилиб бўлмасин Бобурмирзонинг ҳаётини сақлаб қолиш учун ўзларининг жонларини фидо қилишга тайёр эдилар.

От ҳам, чавандоз ҳам чарчади чоғи, энди ҳеч нарса уларнинг кўнглини ғаш қилмай қўйди. Таъқиб этувчиларнинг овозлари ҳам эшитилмай қолди. От жilовини қўйиб юборган Бобурмирзо кимсасиз дашту биёбонда ўз ихтиёрини отга топшириб қўйиб, унинг устида мудраб борарди.

От ўз-ўзидан тўхтаб қолди. Бобурмирзо оёқлари билан отнинг қорнига ниқтасада жойидан жилмади. Шунда йўл бўйида чўнқайиб турган қорани кўрди ва ғанимлардан бўлса керак деб ўйлаб қиличини дарров яланғочлади.

Зулматда икки кўзнинг ялт этганидан унинг бўри эканлигини фаҳмлади: «қоч жонвор, учрашган жойимизни қара, ўзим ҳам сендек очдурман» деди. Дарҳол эгардан тушиб отни етаклади. Тарашадек қотиб қолган оёқларига жон кирди. Бўри ҳам ўзини четга олди.

Йўл тобора баланд тепалик томон олиб борарди. Ҳатто от ҳам ҳолдан тойиб, юрмай қолди. Уни қолдириб юқорига чиқа бошлади.

Пастдан кимдир чақиргандек бўлди. Шундагина икки отлиқ ўзини таъқиб қила келаётганини билди.

Қиличини шайлаб шу ердаёқ сўнги ҳаёт-мамонт жангини бошлашга аҳд қилди. Шунда ғанимлардан деб ўйлаганларидан бири келиб Қуръони Каримни тилга олиб, уларни авф этишини, Бобурга содиқ дўст бўлиб қолишга сўз бердилар.

«Майли, деди у – эгилган бошни қилич кесмас».

Тун бўйи учовлон йўл қидириб ҳориб чарчашди. Узоқдан милт-милт этиб чироқ кўрингандек бўлди. Кўнгилларида умид учкунланди. Ўша томон от солдилар. Тонг отай деганда қайсидир қишлоққа яқинлашдилар. Шунда Бобурмирзо Алини қишлоқдан бир оз егулик нарса топиб, душман борми-йўқлигини билиб келиш учун юборди.

Шериги Бобо Сайромий билан йўлнинг четроғидаги сой ичига кириб, Алининг келишини кутишди. Банда Али қишлоқдан хабар келтирди, тинчлик экан. Ўзи билан уч дона нон ҳам ола келибди. Уч кун муттасил туз тотмаган Бобурмирзога нон ғоят хуш ёқди шекилли, Алидан қишлоқнинг номини сўради.

– Карнон.

– Карнон ҳам, Карнонмас, бу қишлоқнинг номи Канинон экан. Юринглар йигитлар, шу ерда бироз дам олиб куч тўплайлик, – деди Бобурмирзо. Улар қишлоқ пастадаги Карнон чорбоғига тушиб, шу ерда тунадилар.

Бобурмирзони 2-3 кунлик таъқиб тинка-мадорини қуриргани учунми, тезда уйқу элитди. Уни тириклайин тутиб берсалар катта мукофот олишини ўйлаган икки шериги аллақачон Аҳмад Танбалга «Бобур қўлимизда» деб чопар юборганидан беҳабар эди.

У беозоргина ухлар, тақдир бошига не савдолар солишдан беҳабар ширин туш оғушида эди.

...Ташқарида қор ёғарди. Борлиқ оппоқ қор пардасига бурканган, бир тўп қушлар осмони фалакни тўлдириб чорбоғ устидан жануб томон учиб ўтишди.

Аста-секин ёғаётган қор лайлак қорга айланган эди...

ДИЛБАР БОНУ

Дилбар Ҳайдарова «Дилбар Бону» тахаллуси билан адабиёт аҳлига маълумдир.

Шоира 1952 йили Учқўрғон туман Каттамўғол қишлоғида деҳқон оиласида туғилди. Ўрта мактабни тугатгач, Наманган Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультети ҳамда Москвадаги М.Горький номидаги Адабиёт институтини тамомлаган. Шундан сўнг турли нуфузли лавозимларда меҳнат қилиб келяпти. Вилоят халқ таълими газетаси «Мураббий»нинг муҳаррири, Ўзбекистон оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси Наманган вилоят бўлимининг раиси вазифасида ишлаб келяпти.

Д.Ҳайдарова ёшлиқдан шеърятга меҳр қўйган. Унинг шеърлари вилоят ҳамда республика газета-журналларида мунтазам босилиб туради. Ҳозиргача унинг «Норин мавжлари» (1980), «Кўклам қизи» (1981), «Ишқ сўзлари» (1983), «Гуллар нафаси» (1990), «Дилистоним» (1994), «Муҳаббат фасли» (1998), «Оққан дарё» (1999), «Наманган олмаси» (2000), «Ватан сўзи» (2002) сингари шеърӣ тўпламлари китобхонлар қўлига етиб борди. Шоира ижодида ватан, она, нафс, бахтли ёшлиқ, садоқат, севги мавзулари ўзига хос нафисликда тасвирланади.

Дилбар Бону – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

КЎНГЛИМ

Менинг кўнглим оққан дарё,
Сени минг бор кечирган.
Тоғларга ҳам ёққан дарё,
Гулларга сув ичирган.

Менинг кўнглим синиб-синиб,
Алдовингга кўндирган.
Кўз ёшларим шимиб, шимиб,
Сен кулганда кулдилар.

Менинг кўнглим дунёдаги,
Ғарибларнинг ғариблари,
Титрайвериб барг сингари,
Йўлларингда қариди.

Менинг кўнглим адашган қул,
Йўлларингни сулурган.
Қафас ичра сарғайган гул,
Соғинчингни уфурган.

Менинг кўнглим оққан дарё,
Сени минг бор кечирган.
Тошларга бағрин ёққан дарё,
Ишқ майини ичирган.

ОНАЖОН

Қучоғимда қизил лолаларим бор,
Этагимда тўла болаларим бор,
Юрагимга ботган нолаларим бор,
Она, соғинганда бора олмадим.

Гоҳ, вақтимнинг йўғи баҳона,
Гоҳ тақдирнинг ўқи баҳона,
Гоҳ, кўнгилнинг тўқи баҳона,
Бир кеча бағрингизда қола олмадим.

Эркалаб ўстирган қизингизман-а,
Сиз босган тупроқда изингизман-а,
Хушрўйим, хушбўйим – исмингизман-а,
Тобингиз қочганда кела қолмадим.

Сочлари оппоғим, дили оппоғим,
Қўксимга босади ҳажр пичоғин
Оҳ, оғир экан-эй, узоқнинг доғи,
Онажон, онажон, бора олмадим.

АҲМАДЖОН ТОШХҶЖАЕВ

Ўзига хос истеъдод соҳиби Аҳмаджон Тошхўжаев 1952 йили Тўрақўрғон туман Шаҳанд қишлоғида таваллуд топган. Ўрта мактаб таҳсилдан сўнг Аҳмаджон Тошхўжаев 1974 йили Тошкент Давлат университетининг Журналистика факультетини тугатди. Ҳарбий хизматни ўтаб келди.

1980-86 йилларда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида ишлади. Сўнг «Чўлпон» нашриётида бўлим мудури вазифасини бажарди; президент девонида ишлади. Ҳозир Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги бош директорининг ўринбосари вазифасида ишламоқда.

Аҳмаджон Тошхўжаев ўрта мактабда ўқиб юрган йилларидаёқ шеърый машқларга берилди. Шундан бери ижод қилиб келмоқда. «Юлдузлар сеҳри», «Сабоқ», «Бувим билан учрашув», «Биз икки дунёмиз» каби шеърый китоблар унинг қаламига мансубдир.

Шоирнинг бир қанча асарлари болаларнинг қувноқ ҳаёти тасвирига бағишланган.

А.Тошхўжаев – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

СОТИЛГАН УЙ

Бир замон дастимиз қисқалик қилиб,
Дўппи келиб қолиб бошимизга тор –
Кичкина ҳовлимиз кетди сотилиб,
Қўшни маҳалладан чиқди харидор.

Бари тамом бўлди! Бу азиз гўша
Шу дамдан мен учун бегона мутлоқ.
Энди насиб этмас бир умр ўша
Жонажон эшикнинг тутқичин тутмоқ.

Аммо кимга айтай изтиробимни,
Ўзим-ку айлаган шуни ихтиёр.
Надомат эзади гоҳи қалбимни,
Гарчи афсус бекор,
Пушаймон бекор...

Қайтмас болалигим ўтганди унда,
Кечганди умримнинг гўзал парчаси.
Оқсоқол нарх бичган ўшал йиғинда
Кетди буларнинг ҳам барча-барчаси.

Бир зумда сотилди мен яшаб ўтган
Ўттиз икки баҳор, ўттиз икки куз.
Ҳамда ўзин менга ошино тутган,
Ҳовли узра ёнган бир ҳовуч юлдуз.

Ҳаммаси сотилди! Қайтмас ҳеч қачон!
Йитди хотиралар — мўтабар дамлар.
Сотилди парча ер, бир бўлак осмон,
Шу ҳовлида кечган қувончу ғамлар.

Бунда қўшиғим ҳам янграмас! Тинди!
Эзгу туйғуларим монанддир кулга.
Кўзларим олдида, уйгинам, энди
Айланиб қолдинг-а, бир сиқим пулга.

...Қадрдон кўчадан ўтар бўлсам гоҳ,
Юрагим азобли ҳисларга тўлар.
Мунгайиб қолган уй юзимга ногоҳ
Ўкинч, гина билан боққандай бўлар!

Оҳ, уни сотмоқни қайдан кўрдим эп,
Шунчалар куйганим, наҳот, бўлса кам.
Қишлоқ бориб қолсак,
— Уйимиз шу, — деб
Қалбга тиф санчади болаларим ҳам.

Гоҳида пинҳона қошинга борган
Собиқ фарзандингга айлагин шафқат.
Уйим! Раҳм этмай, сотиб юборган
Ношуд соҳибингни қарғама фақат.

Энди қай гўшада қурмайин макон,
Билмам, қолган умрим қайларда ўтгай —
Кўрқаман, бир кунмас-бир кун ногоҳон
Мени ўшал уйнинг уволи тутгай!

Ҳовли сотилди-ю, ёнаман бесас,
Турфа уй-хаёллар келар бошимга.
Ҳолбуки, етти ёт бегона эмас,
Сотган бўлсам ҳам бир ватандошимга.

Сотилган уй ёди кечалар секин
Хаёлга келару, дилни нимталар.
Ўйлайман қандай тинч яшаб юраркин,
Ватанин сотворган баъзи кимсалар?

Маънисиз туюлар тириклик, дунё,
Руҳим олами ҳам — бенаво, ғариб.
Қандай қад кўтариб юраркан, илло,
Баъзилар — халқини сотиб юбориб?

Уйим сотилди-ю, ҳайҳот дафъатан,
Маънос тортиб қолди кўшиғим, куйим
Қачон қадринг ҳақда ўйласам, Ватан,
Сабоқ бўлиб турар... сотилган уйим!

ТОҲИР ҚАҲҲОР

Тоҳир Қаҳҳор ўзбек адабиётида оташин публицист адиб сифатида ном қозонган.

Тоҳир Қаҳҳор 1953 йили 9 майда Тўрақўрғон туман Мозоркўҳна қишлоғида ўқитувчи оиласида туғилди. Ўрта мактабни олтин медаль билан тугатди. 1970-75 йилларда Тошкент Давлат университетининг Журналистика факультетида билим олди. Сўнг республика телерадиокомпаниясининг адабий-драматик бўлимида муҳаррир, «Шарқ Юлдузи» журналида адабий ходим, Ф.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида бош муҳаррир ўринбосари лавозимларида фаолият кўрсатган.

Шоирнинг «Оқ ўрик» номли биринчи шеърлар тўплами 1980 йилда нашр этилган. Шундан кейин «Оқаётган дарё» (1982), «Осмон кимники?» (1984), «Эшик тақиллаётир» (1984), «Кун кўзи» (1987), «Юлдузлар – менинг боғим» (1988), «Око дня» (Москва, 1990), «Тоғнинг парвози» (1990), «Амударё тўрғайлари» (1984), «Хур Туркистон учун» (1994) тўпламлари кетма-кет чиқди. Ушбу китобларда сонетлар, газаллар, афсона-эртақлар ҳам ўрин олган. Шоир асарларида болалик, гўзаллик, муҳаббат, табиат мавзулари тараннум этилади.

Тоҳир Қаҳҳор 1990 йилда «Икки ошиқ бир бўлса» номли икки пардали мусиқали драма ёзди. У Сирдарё вилоят театрида саҳналаштирилди. Шоир 1994 йил 5 майда Туркияда пайғамбар туғилган куни тантанасида иштирок этди. У «Муҳаммад билан суҳбат» достони учун 2-даражали мукофот олди. Тоҳир Қаҳҳор филология фанлари номзоди.

Тоҳир Қаҳҳор етук публицист ва драматург ҳамдир. У ўзининг «Хур Туркистон учун» китобида ўзининг билимдон тарихчи эканини намойиш қилган. Китобда Россиянинг мустамлакачилик сиёсати фактлар орқали фош этилади, ўзбек халқининг озодлик учун олиб борган курашлари ёритилади. Шоир буюк турк шоири Зиё Кўқалп, форс адабиёти намояндаларидан Ҳофиз Шерозий, Абдураҳмон Жомий, шунингдек, рус ва араб адабиёти вакиллариининг асарларини ўзбек тилига таржима қилган. Унинг таржималари орасида колумбиялик ёзувчи Г.Г.Маркеснинг «Ошкор қотиллик қиссаси» алоҳида ажралиб туради.

Т.Қаҳҳор Аҳмад Яссавий ва Чўлпон мукофотига муяссар бўлган. Адиб Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими унвонига сазовор бўлган.

ҚИБРИСГА ҚҰНГАН УЧОҚ

Бутун Қибрис Туркин севинган чоғи,
Бир Озар учоғи Қибрисга қўнди!
Кичик бир учоқ-да, дема, эй ёғий,
Боқ, Хазар қиргоғи Қибрисга қўнди!..

Бир хоин дунё бор, ола боқса-да,
Очларни оч қўйиб, тўқни боқса-да;
Кимга ёқмаса-да, кимга ёқса-да –
Пайгамбар Буроғи Қибрисга қўнди!

Оврупо, Америка бирлашган бу кун
Осиё бирлашса, ҳақсизми? Нечун?!
Ўртада шайтон бор,
Йиқай деб кучин,
Боқ, Раҳмон байроғи Қибрисга қўнди!..

Сўйла, Оврупонинг қарға-зоғлари,
Қани у Қибриснинг машҳур боғлари?
Қуриб битмасин, деб оқ булоғлари,
Боқ, Тангри булоғи Қибрисга қўнди!..

Нафақат учоқ бу, бу – бир муҳаббат,
Йиллар тўсиғини ёнгиған журъат,
Туркий дунё билан келган бир қудрат –
Юксак Тангритоғи Қибрисга қўнди!..

КЕЛСА-КЕТАР

Яхшиси шу — яхшига бор, ҳар не ёмон келса-кетар,
Бошима не келди дема, ҳар не замон келса-кетар.

Қайғуланиб турма, Нуҳим босса-босар Ерни бу суй,
Ёнса-ёнар, ўлса-ўлар, ҳар не Тўфон келса-кетар.

Очунимиз — Тангри иши, Кўкда Ўган, Ерда Киши,
Ҳар эрану ҳар яловоч, эски шамон келса-кетар.

Қум суғориб, экса оғоч, мўмин улус, бек ила хон,
Ҳар оломон, ҳар не ялон, ҳар таламон келса-кетар.

Тангри берур жаззасини золимининг, мазлумининг,
Бунга ёниб сурма қалам, ҳар не сурон келса-кетар.

Эски работ депти бунӣ, ваҳшатобод депти бунӣ,
Боғлама кўп унга ўзинг, эл-оломон келса-кетар.

Тоҳир — ариқ эрса сўзинг, юртда яшар эрта Ўзинг,
Кеткиза олмагай сени — ҳар не қирон келса-кетар.

ТЕМУРБЕК

Кенг билим соҳиби Темурбек Тўрабоев Чортоқ туман Пешқўрғон қишлоғида деҳқон оиласида дунёга келган. 1971 йили ўрта мактабни, 1978 йил Тошкент Давлат университетини тугатган. Шундан сўнг Алишер Навоий номидаги Давлат Адабиёт музейида илмий ходим бўлиб ишлади. 1993 йилдан бери қишлоғида эркин ёзувчи сифатида истиқомат қилади.

Темурбек адабиётимизда шоир, носир, драматург сифатида танилган. Пишиқ шеърлар ёзди, ҳикоя ва очерклар, қиссалар битди, драматик асарлар ижод қилди.

Драмаларининг деярли барчаси болалар ҳаёти тасвирига бағишланган. «Шўх хутукча» (1985) номли драмаси хорижий мамлакатларда, жумладан, Греция, Қозоғистон, Туркменистон, Тожикистон болалар театрларида қўйилди. «Фарҳод ва Ширин» (1991) драмаси Ўрта Осиё қўғирчоқбоз болаларининг Тошкентда ўрказилган анжуманида биринчи ўринни эгаллади. Шароф Рашидов қиссаси асосида ёзилган «Кашмир қўшиғи» (1992) қўғирчоқ-пьесаси Жиззах Давлат Қўғирчоқ театрида саҳналаштирилган.

Ёзувчининг «Туманнинг тумори», «Дуо» асарлари «Шарқ юдузи» журналинда эълон қилинган.

Адибнинг «Тенги йўқ тенгдошлар» номли китоби қисса ва ҳикояларидан иборат бўлиб, 2003 йили «Маънавият» нашриётида босилиб чиқди.

Темурбек – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

Эрадан эртароқ эврилган эрка,
Эскидан эскироқ –эскирмас эмчи.
Энг олий эҳтирос, эртакмас – Элчи
Эркадан эркароқ, эзилган Эрка.

Эътимод, эътиқод, эъозли Эъоз.
Эҳтиёж эмлаган эна – Энага.
Эгилган эл-элат эга – Эгача.
Эгамдан эм-эшон, эҳром – Эъроз.

Элбеги эҳтиёт этмаса – эсиз.
Элбоши энласа эгрилар – этсиз.
Эҳтиром элласа, Эрамга эшсиз
Эртага эътибор – эртага эскиз.

Эртани эртадан эмин этажак,
Эломон, эвара эгиз-эгизак.
Эртани эртага элта элтажак.
Элма-эл элсевар эпкин эсажак.

ҚИЗҒАЛДОҚ

Қирма-қир қирмизи қип-қийғос,
Қизармиш, қип-қизил қизғалдоқ,
Қизғалдоқ қиёссиз. Қил қиёс
Қайрилма қанотли қалдирғоч.

Қалдирғоч — қоракўз, қаламқош,
Қуёшда қизарган қизалоқ,
Қизалоқ қувончи қўшалоқ
Қиқирлар кучоқда қизғалдоқ.

Қизғалдоқ — қалб кўри қачонки,
Қилқиллаб қилни қирқ қилолғай.
Қизғалдоқ — қадимдан қадимги
Қувончиқ қалбларда қололғай.

Қизғалдоқ қиёмдай қўйинки,
Қизиққон қонларга қудрат, қурч.
Қизғалдоқ — қариндош, қуйингку
Қанотин қайирма, қуршаб, қуч!

Қизғалдоқ, қирларга қиролсиз,
Қувлоқсиз, қувноқсиз қийноқсиз.
Қизғалдоқ қап-қайноқ қиморсиз
Қалайсиз, қарамсиз, Қамарсиз.

Қамарда қизғалдоқ қоп-қора
Қир — Қуёш — қип-қизил қизғанчоқ,
Қорами, қизилми, қир қара
Қир-қизил, қиз-қизил, Қизғалдоқ!

ЗИЁВИДДИН МАНСУРОВ

Зиёвиддин Мансуров ўзининг табиий ва шеърий овози билан шуҳрат топган шоирдир.

Зиёвиддин Мансуров 1954 йили Уйчи туман Машад қишлоғида туғилган. Наманган Давлат университетини тамомлаган. Турли вазифаларда ишлаб келяпти. Мактабларда ўқитувчи, Уйчи туман ҳокимининг ўринбосари, жамоа хўжалиги раиси, Ўзбекистон Халқ Демократик партияси Уйчи туман Кенгашининг биринчи котиби, Республика Маънавият тарғибот маркази вилоят бўлими раҳбари, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимининг масъул котиби лавозимларида фаолият кўрсатмоқда.

3. Мансуров ўрта мактабда ўқиб юрган чоғларидаёқ шеърий машқ билан машғул бўлди. «Фаоллар малаги» номли биринчи шеъри Уйчи туман «Октябрь байроғи» газетасида 1969 йил 29 майда босилиб чиқди. Шундан сўнг «Шарқ юлдузи» журналида, «Ёшлар овози» альманахида шеърлари чиқди. У Республика ёш ижодкорларининг IV семинари иштирокчиси. Шоирнинг биринчи шеърий тўплами — «Қалбим парчалари» 1994 йили «Ёзувчи» нашриёти томонидан нашр этилган. «Ҳайрат салтанати» шеърий тўплами эса Ҳабиб Саъдулла сўз бошиси билан 1999 йили чоп этилди. Шоир ижодида Ватан манзаралари, Наманган тароналари, келажак, муҳаббат мавзулари тасвирланади. Унинг бир қанча шеърлари ҳофизлар томонидан кўшиқ қилиб айтилади. Шунингдек, шоирнинг «Дилраболар диёри», «Муҳаббат боғи», «Ноёб кашфиёт», «Хўрозқанд» сингари китобларини ҳам ўқувчилар илиқ кутиб олишди.

ВАТАН ТАВСИФИ

Бўлса гар Ҳақ ҳукми-рағбати,
Йўқликда ҳам борлиқ бунёддир.
Қаерга Тангрининг раҳмати
Ёғилса, ўша жой ободдир.

Қаерга Ҳақ меҳри тушса бир,
Шу юртда нақ жаннат юз очгай,
Шу юртда ҳамиша жаҳонгир,
Султону азизлар кўз очгай.

Ҳеч жой бу тупроққа келмас тенг,
Ризқ балқир унинг пок жисмидан,
Чунки у яралган оламнинг
Худога энг яқин қисмидан.

Қай элни сийласа Яратган,
Одил бир шоҳ билан қўллагай.
У элу улусни дафъатан
Улуғвор ишларга йўллагай.

Тилсимлар шу юртдан олиб жой,
Гўзаллик уни тарк этолмас.
Кундузи Қуёшу тунда Ой
Зар сочиб бошидан кетолмас.

Даф бўлур машаққат говлари,
Унга терс гоёлар эрур пуч.
Бахтига кўз тиккан ёвлари
Аллоҳнинг қаҳрига келар дуч.

Бу хилқат,
Бу қисмат,
Бу ҳикмат —
Сенга хос аркони махзаним,
Дунёда энг ноёб —
Серхислат
Ўзингсан, эй она масканим!

Ватаним!
Сендаги чўпу хас
Мисоли кўзимга тўтиё,
Сенсан, мен учун энг муқаддас
Қаъбадан муборак қадамжо!

Бир кун жон ёт бўлар бу танга,
Бир кун Ҳақ қошига етурман,
Лек жисман сендай ҳур Ватанга
Абадий бош қўйиб ётурман.
Ватаним!
Ор-шаъним,
Жон-танним!

СОДИҚ САЙХУН

Содиқ Сайхун — сермахсул ва жўшқин ижодкор.

Содиқ Сайхун (Солижон Тожибоев) 1954 йили 1 январда Тўрақўрғон туман Кўғоликўл қишлоғида ўқитувчи оиласида дунёга келган. 1975 йили Наманган Давлат педагогика институтини, 1989 йили Тошкент Давлат университети Журналистика факультетини тугатган. У узоқ йиллардан бери туман газетасида адабий ходим, бўлим мудирини, муҳаррир бўлиб ишлаб келмоқда.

Шоирнинг биринчи шеъри — «Онажоним» 1972 йилда туман газетаси «Машъал»да эълон қилинган. Шундан бери унинг шеърлари газета ва журналларда босилиб туради. Унинг асарлари катталар ва болалар учун ёзилган. Шоир асарларида дўстлик, ватанпарварлик, муҳаббат, одоб-ахлоқ масалалари тасвирланади. Унинг «Бугун кечанинг эртаси», «Ўн саккиз ёш эдинг», «Бобурнинг болалиги», «Севги сеҳри» китоблари ўқувчиларнинг жавонлари ва қалбларидан жой олган.

Содиқ Сайхун туман тарихини ўрганиш билан ҳам шуғулланади. «Тўрақўрғоннома» китоби ана шу кўп йиллик заҳмат маҳсулидир.

ВАТАН

Кўз очиб дунёни кўрдим, сен ширин жонсан, Ватан,
Не ширин жон, асли танда қайнаган қонсан, Ватан.

Тан тириклик давлатидир, яшнамас қон юрмаса,
Кўкрагим ки тахт эрур, сен дилда ҳоқонсан, Ватан.

Зарби зўр хон бўлса, иқбол ҳар қадамда устувор,
Аржуманд фарзандларингга давру давронсан Ватан.

Қувмаса ёв Ахсикентдан Ҳинду Афғон не ҳавас,
Юз надомат чекти Бобур, унга армонсан, Ватан.

Балх аро гурбатда Машраб қатли қисмат кутган он,
Алвидоси етмаган, бил, гул Намангонсан Ватан.

Сен қуёшнинг суйганисан, мисли жаннат парчаси,
Толеймга бир умрлик тоза иймонсан, Ватан.

Баски истиқлол абаддур, Содигинг куйлаб жўшар,
Мулки олам ичра танҳо Ўзбекистонсан, Ватан.

КЕЛДИЛАР

Дўстларим, қутланг, бу кун келмайдигоним келдилар,
Кўрсалар-да кўзга ҳеч илмайдигоним келдилар.

Сочларим тун рангини ҳайрон этарди аслида,
Ушбу дам тонглардан оҳ, билмайдигоним келдилар.

Васлидан завққа тўлиб қанча суюнсам ҳам бекор,
Бахт уйимда бир умр кулмайдигоним келдилар.

Бул мурувватми ё шафқатми билмам, билганим
Энди ёлғон ваъдалар қилмайдигоним келдилар.

Сажда қил, термул тўйиб, кетмоқлари ҳозир тайин,
Вақти зиқ, бирга узоқ турмайдигоним келдилар.

Ишқида Содиқ билур ёрнинг висоли қадрини,
Кўксим осмон айладим, ул ой дегоним келдилар.

БОҚИЙ МИРЗО

Боқий Мирзо истеъдодли шоир. У турли вазнларда ижод қилади. Унинг шеърӣй тўпламлари, дostonлари, қиссалари, очерклари ўқувчиларнинг севимли асарларига айланган.

Боқий Мирзо Умрзоқов 1954 йили Чортоқ шаҳрида деҳқон оиласида туғилган. Кўқон Давлат педагогика институтининг Ўзбек тили ва адабиёти факультетига таҳсил олган. Шундан бўлса керак, унинг ижодида Кўқон адабий муҳитининг таъсири сезилиб туради.

У ўрта мактабларда дарс берди, ҳокимият идораларида ишлади, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими ҳамда турли газеталарнинг таҳририятларида хизмат қилди.

Унинг биринчи шеъри 1973 йили туман «Меҳнат байроғи» газетасида эълон қилинган. Шундан бери матбуотда шеърлари кўриниб туради. Республика ёш ижодкорларининг III семинарида қатнашган.

1997 йилда «Янги кун», «Узукдаги ёқут кўз» шеърӣй тўпламлари, 2002 йилда тадбиркор раҳбар Турсунали Пўлатов ҳақидаги «Халққа бағишланган умр» қиссаси чоп этилди. Адиб асарлари мавзу жиҳатидан ранг-барангдир. Уларда бир томондан, лирик қаҳрамоннинг нозик, оний руҳий кечинмалари ўзига хос нафисликда тасвирланса, иккинчи томондан халқимиздаги метиндек эътиқод, эл-юрт учун фидоий бўлиш ғоялари тараннум этилади.

Боқий Мирзо – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

ШИРОҚНИНГ ВАТАНДОШЛАРИГА АЙТГАНЛАРИ

Агар душманларни енгмоқ бўлсангиз,
Кўрмоқ истасангиз эл-юртни обод,
Бошингизга тушган барча кулфатни,
Миллатнинг эрки деб кўтаринг озод.

Ватан келажагин туймоқ бўлсангиз,
Тик боқинг қисматнинг ханжарларига,
Қарши тура олинг битта ўзингиз,
Имонсиз подшонинг лашкарларига!

Юракда жасорат, чўғдай аҳд билан
Яроғмас, сиз ўзни олингиз қўлга,
Юртимизга кўзни тиккан душманни
Етакланг борсалар келолмас йўлга!

Қилич бўлсин ақлу заковатингиз,
Кетингиз ҳурликни қолдириб юртга,

Шунда эл-ёвларга алданиб қолмас,
Айланиб кетмайди бетил, манқуртга.
Ўзгалар юртини босиб олганлар,
Фожеали қисматга маҳкум албатта.
Бир марта ўлдирса макру ҳийлангиз,
Қаҳқаҳангиз ўлдирсин иккинчи марта!

ЁҚУБ ДАРМОН

Журналист ва шоир Ёқуб Дармон (Ёқубжон Дармонов) 1955 йили Норин туман Чўжа қишлоғида туғилган. Тошкент Давлат университетининг Журналистика факультетида таҳсил олган.

Дастлаб Наманган шойи газламалар ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Ишчи шарафи», Норин туманидаги «Нурли йўл» газеталарида ишлади. 1979 йилдан «Наманган ҳақиқати» газетасида хизмат қилади.

Унинг «Кафтим чизиғи» (1997) номли биринчи шеърый тўплами босилган. Унда кўпроқ ҳикматли тўртликлар ўрин олган.

ИЛТИЖО

Жазирама ёзнинг куни, чошгоҳ эди,
Кўл тарафдан фарёд келди ногаҳоний,
Бутун дала тошдай қотди. Биров деди: -
Воҳ, чўкяпти аллакимнинг болажони!

Ўша томон қуюн учди вужуди — кўк,
Соҳил узра ер тишлади тўзон қақшаб,
Ҳеч жонзот йўқ, сув ҳеч нима кўрмагандек,
Бир фароғат оғушида яларди лаб.

Кўзга сира илинмасди бирон белги,
Ҳаммаёқ сув. Ҳаммаёқ сув. Ҳаммаёқ сув.
Тангри агар мавжуд эсанг имдод бергил,
Она ўзин ташлаб сузиб кетди, ёҳу!

Ўқ еган ғоз каби сузди у беқарор,
Гир айланиб кўзин юмиб, сувлар ютиб.
Ҳаракатсиз қолди бирдан тугаб мадор,
Йўқ, шўнғиди шаҳд-ла қаърни мўлжал этиб.

Портлаб чиқди сатҳга қўш вужуд алҳол,
Етиб келган йигит ёрдам учун шошди.
...Қирғоққача келолмади ажал баттол,
Бола нафас ола кетди, кўзин очди...

Она қалби, сен нақадар аломатсан,
Сен бир қатра симоб янглиғ сезувчансан.
Болангни деб гоҳ тоғдай қурч — маҳобатсан,
Болангни деб гоҳ тўзғиган бедоғ чангсан.

Сен болангни қуёш билиб бетонни гунг,
Ёриб чиқа олувчи зард, нозик майса.
Боланг қайда, ҳоли нечук? — била олгунг
Нафақат сув, етти қабат кўк яширса...

... Она қалби, сўндинг етиб сўнгги дамда
Нафасингга нафасимни улай қолмадим...
Узоқ тунлар сўнг кўзларим сиёҳ этсам-да
Хотирангга арзирли бир сўз ёзолмадим...

ТЎРА МИРЗО

Таниқли шоир ва драматург Тўра Мирзо ўзига хос соз ва овозга эга бўлган ижодкордир.

Тўра Мирзо (Тўрамирзо Жабборов) 1956 йили Чортоқ туман Пешқўрғон қишлоғида деҳқон оиласида туғилган. Ўрта мактаб ва Тошкент Театр-рассомчилик институтида таҳсил олган.

Тўра Мирзо Маданият вазирлиги, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, Ўзтелерадиокопаниясида бўлим бошлиғи вазифаларида ишлаган.

Тўра Мирзо самарали ижод соҳибидир. «Майсалар ҳайқириги» «Гўрўғли беланчаги», «Тонгги мактублар», «Кулгихона», «Амир Темур васияти», «Фарғонага қайтиш» каби шеърӣ тўпламлар, «Тонгги трамвай», «Бекат», «Саратондаги изғирин», «Пойтахт лағифалари», «Аҳмад ила Оқбилак», «Қовурилган ўрдак парвози», «Муҳаббатга ўқ теккан кун» асарлари унинг сермаҳсул ижодкор эканлигига шоҳиддир.

Адиб драмаларининг баъзилари театрлар томонидан саҳналаштирилди ва турли совринларга сазовор бўлган. «Дунёнинг умиди сендан, шоир» китоби 1995 йили Москвада рус тилида нашр этилган. Шоир бир неча дostonлар ҳам яратган.

Тўра Мирзо ижодида кўпроқ умумбашарӣ аҳамиятга молик муаммолар, ахлоқӣ-таълимий масалалар тасвири етакчилик қилади.

х х х

Тушларимга киради қишлоқ,
Болалигим қаримагандай
Тошлоқ бўйлаб чопиб юради,
Шамолларга ҳеч тутқич бермай.

Таниш тошни эркалаб, суюб,
Харсангларни ҳам уйғотаман.
Юмшоқ тошга бошимни қўйиб,
Мовий кўкка қараб ётаман.

ОДАМЛАР ЮРАГИ...

Одамлар юраги улкан қабристон,
Ғазаб ва нафратни кўмиб яшаймиз.
Қоп-қора бўшлиққа — қийналмай виждон,
Ёруғ муҳаббатни кўмиб яшаймиз.

Яшаймиз тилдаги сўзни ўлдириб,
Яшаймиз туйғуни — ўзни ўлдириб.
Одамлар юраги улкан қабристон,
Марҳумлар ҳеч қачон кўтармас исён.

х х х

Совуб қолган аждодлар қони,
Ҳофизада ногирон шуур.
Фарқи йўқдир Ер ва самони,
Чехралардан қувғин бўлган нур.

Кўришганда ҳайқирмас кўзлар,
Тутқунликда сил бўлар қўшиқ.
Асл тўнин унутса сўзлар,
Нигоҳларда оғуланган тиг.

Тикон бўлиб санчилар сочинг,
Бир оёғинг чалар шеригин.
Кун ўқидан қулайди лочин,
Қасамларни тарк этгандир чин.

Кўз очибоқ қартайган шеърлар
Зуғимидан гар чиқса жонинг.
Олгин беш юз ёшдаги навкар,
Навоийнинг ўсмир девонин.

РАҲИМА ИСОҚОВА

Шоира Раҳима Исоқова 1957 йили Норин туман Қўрғонча қишлоғида деҳқон оиласида туғилди. Ўрта мактаб ва Абдулла Қодирий номидаги Маданият институтида таҳсил олади. Сўнг Наманган маданият техникумида, вилоят марказий кутубхонасида ишлайди.

Р.Исоқова институтда ўқиб юрган йилларида пойтахтдаги адабий анжуманларга фаол иштирок этади, адиблар билан учрашади, асарлари билан матбуотга қатнашади. Унга атоқли шоир Рауф Парфи «Оқ йўл» тилаган. 1977 йили «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида биринчи шеъри «Бахт қўшиғи» босилади. «Навқирон давра» (1983) баёзидан ҳам шеърлари жой олган. «Ўжар соғинч», «Юрагимга яширганим» шеърий тўпламларида инсон маънавий дунёси, муҳаббатга эҳтиром, аёлларга ҳамдардлиги ўз ифодасини топган.

Р.Исоқова – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

ҚУЁШ КАБИ ЧИҚДИМ ЧАРАҚЛАБ

Қуёш каби чиқдим чарақлаб,
Осмонингда ёниб тургани.
Оппоқ тонгдай ёришиб кетди,
Кўнглингдаги туманни бари.

Қуёш каби чиқдим чарақлаб,
Юлдузларни қолдириб доғда.
Юрагингда чечак ундиргум,
Машғал ёқиб севги ёғида.

Қуёш каби чиқдим чарақлаб,
Шеърларингда турмоқ бўламан.
Ишончларинг бағримда асраб,
Йўл бошловчи чироқ бўламан.

Қуёш каби чиқдим чарақлаб,
Тимсоли ишқ, вафо бўламан.
Гулларингдан энг сараланган,
Илҳом инган сафо бўламан.

х х х

Мен суймоқ имконидан потрайман
Боғ оралаб шошиб — ютоқиб.
Дарёлардай рашк қилиб титрайман
Қирғоқларга тошиб-тутоқиб.

Менга суймоқ имкони насиб
Капалаклардай қувиб-қувишиб.
Севмоқ имконин кўксимга босиб,
Гуллардай жим турибман кулиб.

Менга суймоқлик имкони насиб,
Бедард, бесўроқ суйиб олибман.
Худбинларча армонларим тортиб
Кўзларимда севиб қолибман.

МУҲАММАДЖОН МАҚСУДОВ

Таниқли журналист ва носир Муҳаммаджон Мақсудов 1957 йили Янгиқўргон туман Бекобод қишлоғида таваллуд топган. 1974 йили ўрта мактабни, 1980 йили Тошкент Давлат университети Журналистика факультетини, 1987 йили Тошкент Олий партия мактабини тамомлайди.

М.Мақсудов меҳнат фаолиятини республика телерадио марказида операторликдан бошлайди. Шундан сўнг республика радиосининг «Машғал» редакциясида муҳаррир, «Наманган ҳақиқати» газетасида бўлим мудири, вилоят телерадио комитетининг бош муҳаррири, вилоят партия комитети мафкура бўлимининг йўриқчиси, лекторлар гуруҳи раҳбари лавозимларида ишлади. Мана, бир неча йилдан бери вилоят телерадиокомпаниясининг раиси лавозимида фаолият кўрсатиб келяпти.

У ёшлигидан шеър машқ қилиб келади. 1967 йили «Ленин учқуни» газетасида унинг «Пахта қарвони» шеъри босилди. М.Мақсудовнинг ҳикоялари «Садоқат», «Йўл бошида» тўпламларидан ўрин олган. «Юракдаги нидо» (1994) унинг биринчи китоби. Китобдаги ҳикоя ва очеркларда замондошларимизнинг қаҳрамонона меҳнати тасвирланган. У кўплаб радио ва телеочеркларнинг муаллифидир.

ТОҒАМНИНГ УЙЛАНИШИ (Қиссадан парча)

Шафақ кўринганда манзилга етиб келдим. Автобусдан тушиб яёв юришга жазм қилдим. Оёғимда йилтираб турган туфлини ечиб, кенг дала йўлидан кетиб боряпман. Тупроқ йўл тугаб қишлоқ гузарига олиб борувчи йўл бошланди. Дала ишлари долзарб бўлгани учунми, кўча камқатнов.

Тоғамни бирров кўриб ўтсам ҳам бўлади. Қишлоқ кенгаши биноси томон бурилдим. Эшик олдида турли рангдаги ленталарга буркаб ташланган «Москвич» турибди. «Котиб» деб ёзиб қўйилган хона олдига келиб анча турдим. Эшикни оҳиста очиб ичкарига мўраладим. Тоғам кўриб қолдилар. Ўринларидан туриб мен билан омонлашдилар. Келин-куёвни кўриб бошқача бўлиб кетдим. Улар уялишар, кўзларини бир нуқтадан узмай бошларини эгиб туришарди. Тоғам «ҳозир» дедиларда, ишларини давом эттирдилар. Аллақандай қоғозларга нималарнидир ёздилар. Сўнг келинга юзландилар.

– Хўш Муҳаббатхон, Фарҳоджон билан турмуш қуришга розимисиз?

Қизнинг юзлари қизариб кетди. У сукутга чўмиб тураверди. Биламан, ҳаяжонланяпти. Орадан бир оз вақт ўтди. Бу орада тоғам билан ҳол-аҳвол сўрашиб олдик. У киши қайта бор бояги саволни қайтарди...

Қиздан сас чиқмади. Кўз қири билан йигитга қараб қўйди, холос. Тоғамнинг пешонаси тиришди.

Шу дамда хохолаб кулиб юборишимга бир баҳа қолди. Тоғамга қараб туриб бир воқеа эсимга тушиб кетди...

Ўтган йили тоғамникига меҳмондорчиликка боргандик. Гапга-гап уланиб, охири бориб мавзу унинг уйланишига доир ҳикояга келганди ўшанда:

У дамларда ЗАГС бўлмаган дейишади. Тоғам билан тўрт боланинг онаси бўлган янгамни маҳалла имоми Соҳиб суллоҳ сўраган экан. Куёв ўз жўралари қуршовида қиз ўтирган ҳовлига ташриф буюрибди. Қишлоқда тўй куни қизни ён қўшниникида «асрашади». Хуллас, тоғамни ўша ерга олиб киришибди.

Имом ишини бошлабди:

– Рўзибой қизи Тўтихон, Ҳасанбой ўғли Содиқжонга жуфти ҳалол бўлишга розимисиз? – дебди. Янгамдан садо чиқмабди. Имом қайта сўрабди:

– ... Содиқжонга хотин бўлишга раъйингиз борми?

Яна индамабдилар. Хуллас, имомнинг сўрашдан оғзи тинмабди, янгамнинг уни чиқмабди. Шунда имомнинг чапақай жаҳли келиб:

– Ҳов, бу қайсарга гап уқтирадиган борми? Унамаса ёнени ўйиб олсин, – деб бақирибди. Ўшанда янгам бечора ўзини тутолмай кулиб юборган экан. Соҳиб суллоҳ пешонасидан тер томчилари кўрингандагина «...ҳм...» деган овоз эшитилибди. Ўзи тоғам ҳам роса тўлиб турган эканми, имомнинг «Сиз бу заифани ўз ёстиқдошингиз деб биласизми?» дейиши билан томдан тараша тушгандай тоғам – «Ҳа, мен розиман!..» дебдилар. Ҳамма роса қотиб кулган экан.

Шуларни эсладим, келин-куёвга қараб қолдим. Тоғам энди саволни йигитга берди. Йигит бошини қимирлатиб, розиман, ишорасини қилди.

– Мана, мана бунга дастхатларингни қолдиринглар, – тоғам улар томон ручка узатдилар. Ручкага икки қўл бехосдан келиб тегди. Котиб дарров қўлини тортиб олди. Келин бўлажак эрининг қўлидан ушлаб қолди. Тоғам эса айёрона жилмайиб ручкани қизга узатдилар. Мен эса қалбимдан отилиб келаётган бир кайфиятдаги кулгунни яшириб, эшикка чиқишга чоғландим.

МАҲМУДЖОН ПАРПИЕВ

Маҳмуджон Парпиев — қалби ва қалами эзгуликка йўғрилган журналист. Уни журналистика ва ёзувчилик элу-юртга танилди. Маҳмуджон 1958 йили Чортоқ шаҳрида ҳунарманд оилада туғилди. Ўрта мактабни тугатибоқ туман босмаҳонасида ва газета таҳририятида ишлай бошлади. Кейин эса Тошкент Давлат университетининг Журналистика факультетини, Ленинград партия мактабини тамомлади.

Чортоқ туман «Чортоқ ҳақиқати» газетаси ҳамда «Халқ иродаси» газеталарининг муҳаррири бўлиб ишлади. Бу орада туман партия ташкилотида бўлим мудирини бўлди. Ҳозир у «Наманган ҳақиқати» газетасини бошқаряпти. «Ўзбекистон овози» газетасининг Наманган вилояти бўйича муҳбири вазифасини ҳам бажаради.

М.Парпиев ўрта мактабда ўқиб юрган кезларидаёқ туман газетасига мақола ва ҳикоячалар ёзиб юрди. Таҳририятга ишга ўтгандан кейин вилоят ва республика матбуотида ёзгулари билан кўрина бошлади.

1995 йили Наманган ноширлик бўлими томонидан «Чортоқликлар жасорати (1941-1945)» китоби (М. Маъмуров билан ҳамкорликда) чоп этилди. Унда чортоқликларнинг Иккинчи жаҳон уруши давридаги фронт ва фронт орқасидаги жанговар фаолияти тасвирланган.

2000 йили ёзувчининг «Хато» номли қиссаси яратилди. Унда маънавий ҳаётимиздаги айрим хатолар ғоявий-бадийий пишиқ образлар орқали очиб берилди. Асарнинг иккинчи китобини ёзиш ҳам адоғига етди.

М.Парпиев — Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

СЕВАРА

(«Хато» қиссасидан парча)

Исми Ҳуринисо эди. Комбинатга ишга келганда ўзини Севара деб танилди. Шу-шу Севара бўлиб кетди.

Кенжа қиз, шўх-шаддод эди. Мактабда зўр ўқимади. Бироқ кўп қатори институтга борди. Кирилмади. Ҳужжатларини қайтариб олаётганида комбинатга ишга таклиф этилди. Онасида сўровди, рози бўла қолди. Ишга жойлашди.

Аброр шу цехла уста экан. Севара мустақил иш бошлаган кунларнинг бирида учрашишди улар.

— Янгимисиз дейман, — деди Аброр узилган калавани улолмай қийналаётган Севарага. — Қочинг!

Аброр бир зумда калавани улаб, дастгоҳни юргизиб юборди. У узоклашиши билан Севара қўшни дастгоҳда ишлаётган ҳамкасбига ёрилди:

— Мунча қўпол, тўнка-пўнками нима бало. Ким ўзи у?

— Аброр аками. Вой унақа деманг. Яхши йигит. Унинг қўйида нечта қиз жинни бўлаёзди-ю, — шарақлаб кулди у. — Эрим бўлмаганда-ку, ўзим тегиб олардим-а, афсус...

Севара сал юмшади. Ҳатто қалбида жиз этган нимадир пайдо бўлди, Аброрга нисбатан. Негадир ҳар гал Аброр яқинлашса ўзини бошқача, худди шарпадан ҳурккан оҳудай тутадиган бўлиб қолди. Бир куни Севара Аброр келганини сезмади. Ишга берилган экан. Қанча вақт ўтди, билмайди. Қараса Аброр яқинида кузатиб турибди. Севара қўрқа-писа сўради:

— Ҳа, яна хатойим борми?

Чиройли қошлари чимирилиб, шаҳло кўзлари пирпираб турган Севаранинг хавотирли нигоҳига қараб туриб, Аброр кулиб юборди:

— Йўғ-э, қўлингиз кеп қопти. Зеҳнингиз ўтқир экан, қойил, — деди Аброр самимий. — Маҳкам бўлинг.

Мақтовдан Севаранинг боши осмонга етди. Кўз ўнгидан Аброр кетмай қолди. Шу куни йигитнинг туриш-турмушини бирма-бир таҳлил этишга тушди: кулганда чиройли бўлиб кетар экан. Қадди-баста келишгани-чи. Айниқса, кўзлари... қарашлари самимий. Тикилишлари беҳаё эмас, айрим йигитларникига ўхшаб. Яшшамагурлар, бир қарашади унақалар, еб қўяй дейди.

Севара чўнтагидан олган бир парча ойнага ўзини солди...

Аброр ҳам Севарани кўз остига олганди. Бир ёқда касалванд онаси қўймапти. Ҳарбийдан қайтганига ярим йил бўлди, ахир.

Аслидаям хушқомат, бир тишлам чехрали, шу чехрага монанд қошу кўзли кўҳликкина Севара Аброр тугул, бошқа бўйдоқларни ҳам бир қарашда шошириб қўярди. Аброр кузатиб юриб, яна шуни ҳам билдики, Севара кўнглида гина солмайдиган, беғубор, айниқса, бору йўққа кўникиб кетадиган қиз. Бир сафар бахтидан юз ўгириб, шу боис армонда юрган Аброр энди дадил эди.

— Рози бўлсангиз, совчи жўнатсам, — ишдан қайтаётганларида Севарага дабдурустан кўнглини очди Аброр.

Севара индамади, тўғрироғи индолмади. Сукут аломати эса ризо эди.

Чиройли тўй қилишди. Бир йилча ҳовлида яшашди. Қайнонаси вафот этгач, Севаралар «дом» олиб, шаҳарга, комбинатга яқин жойга кўчишди. Тез орада Аброр цех бошлиғига ўринбосар бўлди. Майли иш экан, топиш-тутишига барака кирди. Машина сотиб олишди. Севара ишламай кўйди. Аброр шуни хоҳлади.

Севаранинг айтгани-айтган, дегани-деган. Кўш-кўш тақинчоқлар, энг сўнги русумдаги кийим-кечаклар. Лекин Севаранинг кўнгли чўкик эди. Улар тирноққа зор эдилар.

Дўхгирлар хўп даволашди. Натижаси кўринмасди. Бу орада замон ўзгариб, комбинатда иш тўхтади. Пул топиб ўрганган Аброр сандираклар юришга чидамади. Ўзини олди-сотдига урди. Омади келиб, сарф қилган бир сўми уч сўм бўлиб қайта бошлади. Танишлари «Аброрвой топаётган пуллар бўғоз совлиқ. Киссасига тушади-ю болалайди» дердилар, ҳавасданми, ҳасадданми.

Аброр уйга тез-тез улфат етаклаб келар, маишат қилишиб, янги «делка»нинг маслаҳатини пишитишарди.

Ана шундай ўтиришларда эрининг Ражаб деган оғайниси Севарага бошқача қараш қилаётганини сезиб қолди. Имкон топилса кўзини узмас, ўтириш пайтидаям уни-буни баҳона қилиб Севара ўтирадиган балконгача чиқиб келарди.

Бир куни ширакайф экан, Аброр йўғида келди.

— Ҳали етиб келишмадимми, — диди Ражаб эшикни очган Севарага.

— Йўқ, ҳали-вери келишмас ҳам. — Севара гапни қисқа қилмоқчи бўлди. Ражаб эса шоша-пиша деди:

— Кириб телефон қилай бўлмаса, келишмаса кетавераман.

Севара ноилож қолди. Ражаб кириб қўнғироқ қилди. Гўшакни бошқа биров кўтарди.

— Алло, Аброр ўша ердами... Чақир!

Бир дақиқа ўтиб-ўтмай Аброр олди шекилли Ражаб жоврашга тушди:

— Ие, оғайни, гап битта бўлади-да. Мен кутиб ётибман уйингда.

Ё кетаверайми...

Севаранинг қуловига Аброрнинг паст, лекин аниқ-тиниқ овози чалинди: — Ҳозир етиб борамиз, кетмай тур!

«Наилож, энди кутаман-да» дегандай қаради Ражаб.

Севара Ражабни меҳмонхонага таклиф қилди. Чой дамлаб келди. Ражаб эса беҳаё кўзларини Севаранинг тўлишган чеҳрасига, дўндиқ қоматига қадаб, гапни айлантитарди.

— Наҳот сиз комбинатда ишлагансиз?

— Ҳа, нима қипти! - ҳайрат ва савол назари билан жавоб қайтарди Севара.

— Йўқ, сиздай соҳибжамолнинг дастгоҳлар олдида ўралашиши хунук-да.

— У нима деганингиз?

— Нима деганим бўларди. Гўллигимизни айтаман... Гавҳарни лойга ташлаб, кейин ачиниб ҳам юрамиз, — деди Ражаб бир зум тараддулланиб.

— Ражаб ака, тушунмаяпман. Бу қанақа гапингиз? — совуққина сўради Севара. Унинг туси ўзгарган, Ражабга ҳайрон қараб турарди.

Ошириб юборганини фаҳмлаган Ражаб ўзини оқлашга тушди.

— Бўлди, бўлди. Суяксиз тил, қўйиб берсанг нималар демайди. Узр, мен гапирмадим, сиз — эшитмадингиз, келишдикми? — Ражаб гапни айлантириб, ялтоқланади. - Ҳа айтгандай, хотиним оилавий борди-келди қилайлик, деб ҳоли-жонимга қўймайди, анчадан бери. Сиз нима дейсиз?

Ерга тикилганча ўй суриб қолган Севара Ражабнинг шошқалоқлигини кайфчиликка йўйди. Орага совуқчилик тушишини хоҳламай, таклифни чин дилдан қувватлади:

— Вой шунақами. Мен рози. Баъзида-чи, шу ҳувиллаган уйда бирам зерикаман-ки...

Улар суҳбати давом этарди. Лекин эшик очилиб, Аброр икки шериги билан кириб келди. Кечқурун Севара эрига оғиз ростлади. «Шу Ражаб ошнангиз ғалати-да» демоқчи бўлди. Яна иккиланди. Подадан аввал чанг чиқармайин, деб тиш ёрмади...

ДИЛБАР ҲАЙДАРОВА

Журналист ва адиба Дилбар Ҳайдарова 1959 йили Чортоқ шаҳрида туғилди, Тошкент Давлат университетида таҳсил кўрди.

Иш фаолиятини фабрикада тўқувчи дастгоҳидан бошлади. Халқ демократик партияси туман ташкилотида ишлади. Вилоят хотин-қизлар кўмитасининг «Аёл ва жамият» газетасини ташкил этишда фаол иштирок этди ва уни бошқарди. Ҳозир эса «Чортоқ ҳақиқати» газетасининг муҳаррири сифатида фаолият кўрсатиб келяпти.

Дилбар Ҳайдарованинг қалами журналистикада тобланди. 1996 йили «Меҳрингизни аяманг» шеърый китобини эълон қилди. Шундан сўнг жамоат ва давлат арбоби Бургутали Рафиқалиев ҳақида «Қоядаги нур» (2003) китоби, қишлоқ қизининг ҳаёти ва муҳаббати ҳақида «Райҳон» қиссаси юзага келди.

Дилбар Ҳайдарова оз вақт ичида ўз мухлисларини топган ёзувчидир. Зероки унинг асарлари инсон қалбининг нозик туйғуларини ўзига хос нафисликда тасвирлашга бағишланган. Улар китобхонни ўйлашга, мустақил мушоҳада юритишга ундайди, унга олам жаҳон завқ бағишлайди. Ҳаётнинг мураккаб, кўз илғамас қирраларини янада теранроқ идрок этишга кўмаклашади.

Бир шеър битсам, бир шеър бўлсинки,
Менинг ўша мисраларимнинг,
Яна мингта харидори бўлса,
Битта шеърим бор, деб юрардим.

КУБРОБЕГИМ

1959 - 2002

Кубробегим Раҳимбердиева 1959 йил 4 июнда Косонсой туман Узунқишлоқ мавзеида туғилган. У VI синфда ўқиб юрган кезларида оғир ногиронликка учрайди, оёқ бўғинлари ишламай, шол бўлиб қолади. Ўрта мактабни тугатади. Табиат бу қизга дард берган бўлса-да, нозик дид, теран ақл, шеърый истеъдод ҳам ато этган. Бунининг сурат ва сийратидан кўриш мумкин. У тушкунликка тушмади, шеърыйат уммонида ҳаёт кечирди. Биринчи шеъри «Биринчи сентябрь тонги» 1977 йили туман газетасида эълон қилинди. Шундан сўнг шоира ўз ҳис-туйғуларини, кўнглини, орзу-ўйларини, ҳаётини шеърға солиб, кўплаб асарлар яратди.

Таажжуб: Кубробегим ўзи олган ногиронлик нафақасининг деярли барини китоб ва ҳар хил нашрларни сотиб олишга сарфлаб келди.

1992 йили «Ўзбекистон» нашриётида шоиранинг «Соғиниб яшайман» номли биринчи шеърлар китоби чоп этилди. Унда шоиранинг покиза руҳий кечинмалари, самимий туйғулари нозик ифодадаларда акс топган. Айрим шеърлари хонандалар репертуарларидан ўрин олган. Бу қизни ҳамшаҳарлари эъзозлаб «Сабр маъбудаси» дейишарди.

ТУН

Ором олиб қочар ўзини,
Киприкларим бирлашмоққа зор.
Яна юрак бермас сўзини,
Соғинчимнинг кўзлари бедор.

Ҳар кунги ҳол. Бир ҳовуч тузни,
Кимдир сепар юрак – доғимга.
Яна соғинч шўрлик қизни,
Аста тортар машъум домига.

Эзғилайди алам – ёстиқдош,
Тонгга пешвоз чиқар нолишлар.
Доғ қолдирмас яхши-ки, кўз ёш,
Йўқса, ошкор этар болишлар...

Тонг яқин, оҳ тугар бардошим,
Тезроқ чиққин, юпанч - қуёшим!

КОСОНСОЙИМ

Ватан сўзин ёзмоқда қаламлар ҳам ёнадур,
Ватан сўзин демоқда тиллар ором оладур,
Ватаннинг гардидан-ки ташна диллар қонадур,
Ватан — Она, Ватан — жон, ҳам юрақлар қонидур,
Менинг олтин бешигим, алла айтган маконим,
Жонажон азиз юртим, пок остонам Косоним.

Жами гўзал ўлкалардан менинг ўлкам устивор,
Сойларида оймўмани чўмилтирар бу диёр,
Бир ютум ҳавосига жаннат аҳли харидор,
Бундайин бетакрор юрт айтинг, яна қайда бор,
Минг дардга даво бўлган соф ҳаволи осмоним,
Жонажон азиз юртим, пок остонам Косоним.

Кимки кўрган ўзми, сайёҳ жамолингга маҳлиё,
Таърифингга сўз тополмай қиладурлар тавалло,
Бир ҳовуч хок — туробинг кўзларимга тўтиё,
Ўғлонларинг Алпомиш, қизларинг эрур Лайло,
Чаманларингга асло кўз тегмасин илоҳим,
Жонажон азиз юртим, пок остонам Косоним.

Тоғларингдан сабо елар гуллар қуйлар эшитсам,
Ҳусн талашиб боғлар дер «Мен гўзал, мен кўркам».
Шарбатдор мевазорлар кўз қисиб чорлар ҳар дам,
Турнакўз булоқларни тиллоларга алишмам,
Етти иқлимда топилмас бебаҳо ошиёним,
Жонажон азиз юртим, пок остонам Косоним.

Жаннатмакон Бобур бобом сени хатга олибдур,
Ҳазрати Махдуми Аъзам назарларин солибдур,
Маърифат қуёш бўлиб илм нурин сочибдур,
Имонли фарзандларинг дуога қўл очибдур,
Юзта пирни бағрига олган азиз комроним,
Жонажон азиз юртим, пок остонам Косоним.

ВАЛИЯХОН САИДОВА

Журналист ва ёзувчи Валияхон Саидова 1960 йилда Поп туманида таваллуд топган. Хўжаобод қишлоғида ўрта маълумот олади. 1985 йили Тошкент Давлат университети Журналистика факультетини тамомлаган.

Адиба меҳнат фаолиятини Хоразм вилоят Қўшқўпир туман «Жанговар меҳнат» газетасида бошлаган. 1987 йилдан Поп туман «Поп тонги» газетасида аввал бўлим мудири, сўнг муҳаррир бўлиб ишлади.

Шеърлари 1975 йилдан буён туман, вилоят, республика газета ва журналларида эълон қилиниб келяпти. У шеърлар ёзишдан ташқари, турли мавзуларда ҳикоя, ҳажвия ва интермедиялар ҳам ижод қилади.

«Сиз ўшами?..» китоби 1997 йили нашр қилинди. Тўпلامдан адибанинг шеър ҳамда ҳикоялари ўрин олган.

СИЗ ЎШАМИ? («Ўтган кунлар»ни ўқиб)

Сиз ўшами, анҳорнинг бетинч
Мавжларини қалбимга солган.
Сиз ўшами, сездирмайин ҳеч
Хаёлимни забт этиб олган.

Сиз ўшами, соҳир мусаффо
Чашмадай соф бир нигоҳ билан
Орзуимга бахш этган само,
Туйғуларим айлаган чаман.

Сиз ўшами, наздимда гоҳо,
Олис юлдуз бўлиб акс этган.
Қаршимда Сиз турибсиз, наҳот,
Наҳот, висол онлари етган.

Оҳу каби борардим хуркиб
Бахтга сайёд замон руҳида,
Шаффоф кўзларингиз ушбу кун
Сақлаб қолди ўз паноҳида.
Сиз ўшами...

ХАТ

Дунё кўзимга тор эди, кенгу бўстон этди хат,
Қалбимда ғам бисёр эди, шоду хандон этди хат.

Кеча-кундуз ором билмай, кутган эдим интизор,
Дил розин ошқора айлаб, элга дoston этди хат.

Бунча куттирдинг нигорон, кўзларимга суртайин,
Дилда бор андуҳларим ёлғиз ўзингга айтайин.

Мен унинг ёди билан дунёда ёлғиз ўтмайин,
Келди-ю қуйган дилимни кўп чароғон этди хат.

Кимга хат бахш этди ором, кимга ғашлик, кимга ғам,
Ким ўқиб тўлди севинчга, кимнидир кўзида нам.

Валия соғинч юракда ёр хатин кутган эдим,
Келди ёр меҳрин олиб, кўнглимни шодон этди хат.

САЛАВОТ МАҲМУДОВ

Салавот Маҳмудов — асли касби инженер, адабиёт ошиғи. Атоқли шоир Абдулла Орипов шеърларидан файз топиб, адабиётга қадам қўйган. 1960 йили Чуст туманига қарашли Дамобод қишлоғида ўқитувчи оиласида туғилган. Ўрта мактабни тугатгач, Тошкент Ирригация ва қишлоқ хўжалигини мелиорациялаш институтида олий маълумот олади. Наманган Давлат педагогика институтида ҳам ўқийди.

Адиб Наманган вилоят ер тузиш ва лойиҳалаш институтида, Чуст туман жамоа хўжалигида, мактаб ва НамДУда ишлайди.

Унинг дастлабки шеъри «Савол» 1982 йили «Совет Ўзбекистони» газетасида босилиб чиқади. 1990 йили республика ёш ижодкорларининг VI семинарида иштирок этди. Баъзи шеърлари хонандалар томонидан қўшиқ қилиб айтилади. «Саксонтош гўзали» достони фольклор таъсирида савоб ва гуноҳ ҳақида ёзилган.

Шоирнинг 1996 йилда «Гул қатида наволар қолур» номли биринчи шеърий тўплами босилиб чиқди. Тўпландан муаллифнинг гоёвий-бадий пишиқ шеърлари ўрин олган.

Шоир кейинги йилларда ирфоний руҳдаги шеърлар ёзишга ҳаракат қияпти.

ВАТАН ПОСБОНИ

Шукр айла, минг бор шукр, ўспирин ўғлон,
Кунлар ўтиб улғаясан, бўласан посбон.
Олтин тупроқ гўзал боғу, халқини сенга,
Эл қатори ишонади ҳур Ўзбекистон
Агар қўрқсанг кўз қабоғинг қушга ўхшайди.
Собит турсанг юрак ахир муштга ўхшайди.
Она бирдир, Ватан танҳо, дилдаги севгинг —
Кўз олдингда мунис қалам қошга ўхшайди.
Душман келса ким қай бирин ёлғизлатади?
Асоратга қўйган номард ғамга ботади,
Ёр йиғласа, Она бўзлаб, топталса Ватан,
Ҳатто кўр ҳам ғанимларга таёқ отади.
Широқ юрти Муқанналар, сарбадор юртдир.
Жалолиддин, Амир Темури — улуғвор юртдир.
Тарихда кўрди зафар, қора кунларни,
Отабеклар бек бўлолмай ўтган хор юртдир.
Кўз қорасин Аллоҳ сақлар, асраб имонни,
Пешонага битган Ватан — қадим Туронни;
Эзгу тилак, кучли билак, муштдек юракка,
Тумор қилиб тугиб олинг — Ўзбекистонни.

РУҚИЯ ҒОЗИЕВА

Шоира Руқия Ғозиева Хаёла таҳаллуси билан ижод қилади.

У 1962 йили Наманган туман Шамсиқўл қишлоғида туғилган. Тожик миллатига мансуб зуллисонайн шоира. 1979 йили ўрта мактабни тугатиб, Наманган аврли шойи тўқималар бирлашмасида иш бошлайди. Насимий номли Наманган маданий-оқартув техникумининг кутубхонашунослик бўлимини 1986 йилда битирган.

Руқия шеърлари 1979 йилдан буён газеталарда тез-тез чиқиб туради. Унинг «Деҳқонларим», «Барногинам», «Ўйнаб ўтар», «Ўтдимикан билмадим», «Арзимни эшит», «Ёр васфи» сингари ғазаллари хушовоз хонандалар томонидан куйланиб келмоқда. 1995 йили шоирнинг «Қўзларимдан соғинчлар ёғар» номли шеърлар тўплами нашр этилган.

ЙИҒЛАСУН

Кел бугун қошимга бир ёлгон аламлар йиғласун,
Дард надур, севмоқ надур билмас санамлар йиғласун.

Кеч гуноҳ қилсам агар йўлдан адашсам гоҳида,
Сенга кўз тиккан ўшал сочи тарамлар йиғласун.

Бизга ёт гарчи фироқ бордир ғанимда минг сўроқ,
Кулбама лек ул бироқ қўймас қадамлар йиғласун.

Давлату ганждин азиз мен мубтало-чун ташрифинг,
Марҳамат қилгилки то, қилмас карамлар йиғласун.

Руқия жонлар нисор бўлсин йўлингда кетмагил,
Ўртаниб ҳижрон аро қоши қаламлар йиғласун.

БАРНОГИНАМ

Ҳар чаман гулшан аро сиз дилбари барногинам,
Қошлари тундек қаро гул юзлари маҳвогинам.

Товланур гулшанда минг раъно, нилуфар — барчаси,
Турфа ул гуллар ичинда энг гўзал раъногинам.

Соғиниб гар кўрмасам, ошиқ дилимда минг ситам,
Ҳар ширин онимга бахт умримга чин маъногинам.

Гар улфатингизга жон фидо қилмас эканман то абад,
Битмасун пешонам умри вафо доногинам.

Кетмангиз асло йироқ, ташлаб мени бемор этиб,
Бор дебон тақдирда шул қилманг хато танҳогинам.

Руқия покиза ишқ бўстонида сайр айлағай,
Кўнгилда сиздан бўлак йўқдир кўзи шаҳлогинам.

НОСИР АББОС

Носир Аббос (Носиржон Деҳқонов) — бағри ва шеърियाи бегубор шоир. У 1963 йил 18 февралда Чортоқ шаҳрида туғилган. Наманган Маданият институтида таҳсил олган. «Халқ иродаси» газетасида ишлайди.

Оиладаги маърифатпарвар муҳит уни ижод қилишга ундаган. Китоб ўқиш, шеър ёдлаш, шеър ёзиш, расм чизиш ёшликдаги кундалик одатлари эди. У «Чортоқ ҳақиқати» газетаси билан яқиндан алоқада бўлади, шеърлари бирин-кетин газета, журнал, баёзларда эълон қилинади.

Шоирнинг «Кўш ирмоқ кўшиқлари» (опаси Турғуной Аббосова билан ҳамкорликда), «Муҳаббатдан арзим бор» шеърый тўпламларини китобхонлар илиқ кутиб олдилар.

Замондошлар кайфиятини кўтариш, умр шукронасини бажо этиш, мумтозларни бугун тили билан васф этиш ва ўзиға хос сўз айтиш Носир Аббос шеъриятининг туб моҳиятини ташкил этади.

Атоқли шоир Ҳабиб Саъдулла «Муҳаббатдан арзим бор» деган китобига ёзган сўз бошисида Носир Аббос шеъриятини «покиза хаёллар» деб атайди.

НАВОЙНИ ЎҚИР БЎЛСАМ

Навойни ўқир бўлсам, ҳар сўз наволаниб келгай,
Навоким, қат-бақат ҳикмат, сеҳри сафоланиб келгай.

Не давронлар наърасидан, ҳам қуёш заррасидан,
Сўз дунёсин газнасида лафзи лайлоланиб келгай.

Фами ҳам эрмас бу дунё, дами дам эрмаски рўё,
Бир ишқ сўздин кийиб сарпо, шавқи дарёланиб келгай.

Бериб дилга ихтиёрлар, оҳ ургаи ошиқи зорлар,
Ки Мажнунчалик абгорлар, ақли расоланиб келгай.

Носиро, ўзни хуррам тут, одамликни мукаррам тут,
Фақат меҳрингни сан жам тут, у нур сиймоланиб келгай.

ЖАМОЛИДДИН МУСЛИМ

Жамолиддин Муслим – шеърятнинг таниқли ошиғи. У 1965 йили Наманган шаҳрида туғилган. Наманган саноат олий ўқув юртини «Сув иншоотлари қурилиши» мутахассислиги бўйича тамомлаган.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими, вилоят маънавият бўлимларида ишлаб келяпти.

Жамолиддин Муслим ёшлиқдан адабиётга меҳр қўйган. Унинг асарлари матбуот саҳифаларида, журналда ва турли баёзларда чоп этилган. «Ёзувчи» нашриёти 1998 йили унинг биринчи шеърый тўплами «Кўкка ўрлаётган изтироб»ни нашр этган. Бундан ташқари, адибнинг «Қалб истеҳкоми» (1998) китоби ҳам ўқувчилар ҳукмига ҳавола қилинган.

Жамолиддин Муслимнинг ҳар бир шеърисида янги фикр, янги мушоҳада кўзга ташланади, оҳори тўқилмаган иборалар ишлатилади. Ахлоқий-таълимий, ижтимоий-фалсафий мушоҳадалар шоир асарларининг етакчи ғоявий йўналишини ташкил этади.

... ФАҚАТ КҮНГИЛДАДИР ...

...Фақат кўнгилдадир – Озодлик,

Ободлик,
Ҳам шодлик...

...Фақат кўнгилдадир – Ҳақиқат,
Адолат, Диёнат...

...Фақат кўнгилдадир – Ибодат,
Риёзат, Ҳаловат...

...Фақат кўнгилдадир – ғам, азоб,
Хуш хитоб, Зўр шитоб...

...Фақат кўнгилдадир – Туганмас китоб!

х х х

Кимгадир дард келади айтгим,
Топилмайди бирор бир дардкаш.
Дардим тинглар кўкда ой яккаш,
Ой-ла сузиб мен, уфққа ботдим...

Уфққа бошим кўйган заҳоти,
Дардим қони оқдилар сим-сим,
Бехос кўкда этди жон таслим,
Мотам тутди осмон наҳотки?!

Фалак кавлаб мўъжаз бир қабр,
Юлдузлар-ла терди маржон тош,
Тиладилар самовий ҳур ажр!

Вужудимда руҳ мисоли наҳр,
Оқди унда порлоқ ҳисларим,
Изланг мени кўкда дўстларим...

х х х

Менга роҳат ой-ла сирдошлик,
Сукут сақлаб тинглайди мени.
Менинг қалбим ойнинг ватани,
Доғин чизган касби наққошлик.

Тангри азал биз иккимизни,
Ҳамдард этиб яратди абад.
Туғилсин деб дардли муҳаббат,
Сочди ҳар ён қувончимизни.

Биз қувончни термадик ҳар дам,
Шунда босди иккимизни ғам,
Бизга берди осмондай бардош.

Ким бўлолса бизларга ҳамдам,
Дард чекмоқни қилсин ихтиёр,
Лек тўкмасин кўзларидан ёш...

АКРАМ УСМОН

Истеъдодли шоир Акрам Усмон (Акрамжон Сатторов) 1966 йил 9 ноябрда Наманган туман, Фалча қишлоғида ишчи оиласида туғилган. Усмон соз чертган отаси, романлар ўқиган онаси тарбиясида адабиёт ва санъатга ихлос қўйди. Тошкент Давлат университетини тамомлади. Ҳарбий хизматни ўтади.

Унинг исми-шарифи 1988 йилда «Наманган ҳақиқати» газетаси саҳифаларида пайдо бўлди. Бу орада НамДУда ҳам таҳсил кўрди.

Усмонжонга шоир Нуриддин Бобоҳўжаев матбуотда «Оқ йўл» тилади. У Ҳабиб Саъдулла назарига тушди. «Машраб беланчаги» сингари баъзлардан шеърлари жой олди.

Шоир бугунги кунда «Наманган ҳақиқати» газетасида ишлаяпти.

1998 йили Акрам Усмоннинг «Иқрорлик» шеърый тўплами чоп этилиб, ўз ихлосмандларини топди.

1999 йили «Ўзбекистон – Ватаним маним» республика кўриктанловида қатнашиб, Ўзбекистон касаба уюмлари мукофоти лауреати бўлиш бахти насиб этди.

ҚОЯТОШ

Сиртингдаги қизғиш тус дили доғлардан нишон,
Ўткир-ўткир қирралар баланд тоғлардан нишон,
Ёригингдаги хорлар қизғалдоқлардан нишон,
Тоғларидан олисда ётган иним, Қоятош.

Соғинчингда пинҳона вулқонларнинг қудрати,
Бургутмакон чўққи-ю довларнинг ҳайбати,
Сукутингда оқилу ҳайронларнинг ҳайрати,
Ночорнинг боши янглиф қотган иним, Қоятош.

Гоҳо йўлиққан биров қиррангга уради бош,
Бош эмас сен ёрилиб ичингга сизар кўз ёш,
Ҳар кўрганда чамалаб қўяр нени сангтарош,
Бор залвори ўзига ботган иним, Қоятош.

«Ёрил, ёрил, Ёрилтош» – эртақдан қолган қўшиқ,
Истиффордай такрорлаб, ўзинг куйлайсан жўшиб,
Аламларга сабрдан тўн бичиб, гуллар кўшиб,
Ўзин тубсиз уммонга отган иним, Қоятош.

ДИЛОРОМ ЭРГАШЕВА

Дилором Эргашева — истеъдодли ғазалнавис шоира. Дилором 1967 йили Учқўрғон шаҳрида таваллуд топган. Ўрта мактабни тугатгач, Тошкент Давлат университетини тамомлаган. «Наманган» нашриётида ишлаган.

Шоиранинг асарлари вилоят ҳамда республика газета ва журналларда, баёзларда мунтазам эълон қилиниб туради. Аксарият асарларини аруз вазнида ёзади. Унинг «Ойнинг ўн беши» китоби 1996 йилда, «Муҳаббат» шеърий тўплами 2001 йилда чоп этилди.

Дилором Эргашеванинг асарларида нозик ҳиссиёт, ўйчан лаҳзалар тасвири, ўқувчини фикрлашга ундаш устун.

МАШРАБ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Менча кўйида гадо бўлғаймукин?
Бўлмади ҳеч раҳми, ё бўлғаймукин?
Ноумид бўлсам хато бўлғаймукин?
Йиғласам вақти дуо бўлғаймукин?
Кўз ёшим дардга даво бўлғаймукин?

Кездилар ортимда юз ғавго бичиб,
Юз масал топдим қаён борсам қочиб,
Бош олиб кетсам жаҳонимдан кечиб,
Бодаи ишқу муҳаббатдан ичиб,
Шавкати дунё жудо бўлғаймукин?

Жоними ол, дейману жон қолмади,
Телбалиқдан ўзга ҳеч шон қолмади,
Кўз ёшим қон эрди-ю қон қолмади,
Йиғламоқдин менга имкон қолмади,
Ёрдин менга нидо бўлғаймукин?

Сўрмангиз қадрим, не айтай, дўстлар,
Кунда юз арзимни айтай, дўстлар,
Ёрдин ўзга кимни айтай, дўстлар,
Қайси бир дардимни айтай, дўстлар,
Ўлмаин дардим адо бўлғаймукин?

Демади: ул бандаи зорим хароб,
Сарв қадлар ичраким долим хароб,
Дил, бошинг солма букун, дорим хароб,
Ёр куйдурди мани ҳолим хароб,
Арз этарга дод ато бўлгаймукин?

ОНАМГА

Кўзингизга нур бўлай, она,
Дилингизга кўр бўлай, она.
Шоирларга ҳавас қиласиз,
Ҳаммасидан зўр бўлай, она.

Ҳолингиздан айлангувчиман,
Ҳовлингиздан айлангувчиман.
Остонадан не бало ўтса,
Ўзим унга тўр бўлай, она.

Шаънингизга дуолар ўқиб,
Сўзларимнинг дуррини тўкиб.
Сатрларда маржон тизмасам,
Мен ким бўлдим, кўр бўлай, она.

Она, десам дунё жим бўлсин,
Бошин эгсин у хоҳ ким бўлсин.
Ким «Она», деб куйлаган жойда,
Қўшиғига жўр бўлай, она.

ИБРОҲИМ МАҲКАМОВ

Иброҳим Маҳкамов — банкир, шеъриятни жон-дилдан севади, тинмай машқ қилади.

У 1970 йили Янгиқўрғон туман Поромон қишлоғида туғилган. Ўрта мактабни битиргач, Тошкент Давлат университети математика факультетида таҳсил қўрған. Акционерлик тижорат «Пахта банк»нинг Наманган вилоят бошқармасида ишлайди. Ундаги шеъриятга ошнолик болалигида Ўнғор тоғи этакларидаги гўзалликни севиб уйғонган.

И.Маҳкамов республика ёш ижодкорларининг Зоминда ўтказилган III анъанавий кўрик-танловида иштирок этган.

У «Муҳаббат баҳори» (1999), «Юрак фарёди», «Илоҳий туйғу» (2000) шеърий тўпламларининг муаллифидир. У азалий ва абадий муҳаббатни ўзгача бир нафисликда тасвирлайди, унинг янги асорларини кашф этгандай бўлади.

ШУҲРАТ ДЕҲҚОН

Шуҳрат Деҳқон 1971 йили 24 июнда Наманган туманидаги Мулла Кудунг қишлоғида ўқитувчи оиласида туғилди.

У қишлоқдаги мактабда еттинчи синфни битириб, Тошкентдаги Сирожиддинов номидаги Республика ёш физик ва математиклар лицейида ўқиди. Сўнг 1988-93 йилларда ТошДУнинг Журналистика факультетида таҳсил олади. Ўқишни битириб, Наманган вилоят телевидениесида муҳаррир бўлиб ишлайди. Ҳозир «Диёнат» газетасининг муҳаррири лавозимида меҳнат қиляпти.

Шуҳрат Деҳқон лицейда ўқиб юрган йилларида адабиётга қизиқди. Шеър, ҳикоя ва мақолалар ёзади.

Унинг «Кечиккан дунё» (1997) ҳикоялар тўплами, «Паризод» шеърӣй тўплами китобхонларга манзур бўлди. Адиб асарларида ватан туйғуси, она меҳри, севги, дўст шодлиги ва қайғуси, табиат гўзалликлари тасвирланади.

Шоир республика ёш ижодкорларининг VI семинари қатнашчиси. Унинг кўпгина шеърлари хонандаларнинг репертуарларидан ўрин олган.

СОҒИНЧ ЁМҒИРЛАРИ

Ёмғирлардан ҳориди куним,
Она, сени соғиндим жуда.
Бир хил ҳаёт жонга ҳам тегди,
Йигит умрим ўтар беҳуда.

Бир ҳовуч меҳрга зор бўлсам,
Тополмасам шаҳардан суянч.
Она, сенинг тушларимдаги
Дарё меҳринг бўлади юпанч.

Бунда тонглар отади сокин,
Бошим силаб уйғотмас ҳеч ким.
Бунда куннинг ботиши қийин,
Эшитмайман алланинг сеҳрин.

Эслаб оташ нигоҳларингни,
Суянаман хаёлларимга.
Бунда ҳеч ким жавоб беролмас,
Она, телба саволларимга.

Ёмғирлардан ҳориди куним,
Она, сени соғинар шеърим.
Ташлаб кетгим келар шаҳарни,
Ёмғирлардан чарчадим, ўзим...

БУ КЕЧА

Ой ранжу-аламлар сочган бу кеча,
Дил қайғу шаробин ичган бу кеча.
Висол иккимиздан қочган бу кеча,
Тушингизга менмас, бошқалар кирсин.

Майли, малаклар ҳам тарк этиб кетсин,
Не сулув гўзаллар лаб буриб кетсин.
Майли васлингизга ўзгалар етсин,
Тушингизга менмас, бошқалар кирсин.

Қамар сиймонгиздан ранг олсин тунлар,
Қирмиз юзингиздан ранг олсин гуллар.
Барибир сиз томон боқмайди диллар,
Тушингизга менмас, бошқалар кирсин.

Вафо деб хиёнат йўлин тутдингиз,
Биз қолиб бошқанинг қўлин тутдингиз.
Билмам, муҳаббатдан нелар кутдингиз,
Тушингизга менмас, бошқалар кирсин.

АЪЗАМ ОБИД

Аъзам Обид — қобилиятли, ўз она тилидан ташқари, араб, инглиз, турк тилларини тугал билади. 1974 йил 8 ноябрда Наманган шаҳрида туғилган. Наманган Давлат университети ва Тошкент Давлат иқтисодий университетини тамомлаган.

Аъзам Обид ҳозир Тошкентда яшайди ва ишлайди.

Унда шеърятга муҳаббат анча эрта уйғонган. «Йўлимни пойлайди мўъжиза» (2000) унинг илк шеърый тўплами, «Муҳаббат оқавер томирларимда» китоби эса (2000) турмуш ўртоғи Нодира Абдуллаева билан ҳамкорликда яратилган.

Аъзам Обид болаларга ҳам қувноқ, қизиқарли шеърлар бағишлаган. Уларда қутилмаган бадиий топилмалар бисёр.

У ўзбек шоирларининг асарларини инглиз тилига таржима қилиб, нашр эттирган. Аъзам Обиднинг шеърлари «Талабалар созида Ватан», «Наманган наволари», «Машраб беланчағи», «Истеъдод гулшани», «Яшил япроқлар» альманах ҳамда тўпламларидан ўрин олган. «Менинг она Ватаним Ўзбекистон», «Америкада мусулмонлар», «Меҳр кўёши», «Эй дўст» китобларининг инглизча, ўзбекча таржималари ҳам Аъзам Обид қаламига мансубдир. 2006 йили «Истиқлол» нашриёти Аъзам Обиднинг бир туркум таржималари ҳамда оригинал асарларини «Соғинтириб кетгум қадамларимни» номи билан чоп этди.

БОКИРА ТУШЛАР

Ҳар кеч кипригимга илашар юлдуз,
Қошларим ортидан ой чиқар дилхун,
Қалбим дарбозасин чертибон, маъюс
Ишқли қароғимга меҳмон бўлар тун.

Ҳар кеч, кечолмасман, кўксимни эзиб,
Самога тортиқлар покиза қушлар,
Сиз йўқсиз, ўзимиз учолмасмиз, деб
Тўлғониб чиқади бокира тушлар.

ОЗОР НАДИР

Озор нима, бўлурмиз зор-зор,
Фироқ надир, йироқ-йироқ йўл,
Бу дунёга келурмиз тор-мор,
Кетажакмиз севгига мўл-кўл.

Оҳ орқали топурумиз паноҳ,
Юрак зил-зил, сохта хандалар,
Бу шундайин бебақо фано –
Ишқдан ўлар ишқсиз бандалар.

ДИЛФУЗА КОМИЛ

Дилфуза Комилова 1975 йилда Наманган вилоятининг Янгиғўрқон туманида туғилган. 1966 йилда Наманган Давлат университетининг Ўзбек филологияси факультетини тамомлаган. «Асотир дунё» номли тўплам муаллифи. Шеърлари вақтли матбуотда мунтазам чоп этиб келинади.

Дилфуза Комилова — ўз мавзу ва тимсоллар оламига эга шоира. Унинг ижодида ирфоний муаммолар етакчилик қилади. Азал ва абад, тириклик, инсон руҳининг сирли эврилишлари шоира ижодининг доимий мавзуларидир.

КЕЧ КУЗ

Милён бўёқлардан кечачи олам,
Танлаб олар ҳазин, эзгинларини.
Оқ-оппоқ мотамни кутар кенгликлар
Ечиб тароватли кийимларини.
Кузги чорбоғларда кулранг рутубат,
Атлас тушлар кўрар ғариб хазонлар.
Юракни қийнайди кўпириб, тошиб
Қизил рангларидан хижолат қонлар.
Чарчоқ нуқси урган нигоҳлар рангсиз,
Номсиз азобларга чўмар хаёллар.
Дунёни бўяйди сариқ рангларга
Бевафо эрини севган аёллар...

ЎХШАТИШ

Тақдир мезонида тортилдим,
Кетдим.
Эски аробага ортилдим,
Кетдим.
Дунё бозорида нақш олма каби
Арзон-гаровгина сотилдим,
Кетдим...
Мени асраб қолди харидор — ҳикмат,
Соғинч токчасида қолган чирикман.
Гарчи мен унган боғ кетди хазонлаб,
Мен ҳамон тирикман,
Ҳамон тирикман!
Бу ёқда боғлар кўп,
Боғбонлар ўғай.
Унут бўлганларга умр йўқ экан.
Буюр,
Мени сенга олиб борсинлар,
Ўзинг тотиб кўргин таъминни,
Эгам...

МУНДАРИЖА

Муаллифлардан.....	4	Санжар Тилла.....	79
Шамсиддин Муҳаммад Косоний.....	6	Зафар Диёр.....	80
Пайғу Малик Косоний.....	7	Шерали Тошматов.....	82
Асириддин Ахсикатий.....	8	Шўхий.....	83
Махдуми Аъзам.....	10	Азиз Турсун.....	85
Хиради Ахсикатий.....	12	Исмат Нарзулла.....	87
Маҳмуд Ибн Вали.....	13	Ҳасан Мадёр.....	89
Файзий Косоний.....	15	Обиджон Юсупов.....	91
Ҳодий.....	16	Салоҳ Қориев.....	92
Ахсий Пояндаохунд.....	17	Иван Сизов.....	93
Машраб.....	18	Ҳамид Нурий.....	94
Фазлий.....	20	Ҳамид Тожибоев.....	96
Васфий.....	22	Робиддин Исҳоқов.....	102
Девона.....	23	Мутеулло Нажмидинов.....	104
Зокир.....	24	Исмагуллоҳ Абдуллоҳ.....	108
Мажзуб Намангоний.....	26	Алихон Халилбеков.....	112
Нодир.....	28	Ўктам Мирзо.....	116
Маъдан.....	30	Турғун Пўлат.....	118
Маҳзун.....	31	Ҳаётӣ.....	123
Ғозӣ.....	32	Жонрид Абдуллахонов.....	124
Шавқӣ.....	34	Сайид Мубаширхон Косоний.....	125
Мухлис.....	36	Нуриддин Бобоҳўжаев.....	126
Нодим Намангоний.....	37	Шарифжон Розиков.....	129
Ҳайратӣ.....	39	Абдуқаҳҳор Ғаффорӣ.....	131
Хилватӣ.....	42	Малик Муродов.....	133
Ибрат.....	44	Ҳусниддин Шарипов.....	134
Фироқӣ.....	47	Одилжон Носиров.....	136
Доғӣ.....	48	Довудхон Аббосов.....	138
Муҳаммадшариф Сўфизода.....	49	Маҳмуджон Маъмуров.....	139
Маллавоӣ Ҳошимов.....	52	Санобар Ҳасанова.....	141
Лутфулло Олимий.....	53	Жўра Раҳим.....	143
Раззоқ бахши.....	54	Ҳамиджон Ҳомидӣ.....	146
Нисорӣ.....	57	Раҳбар Файзибоева.....	151
Насриддин Косоний.....	59	Низом Комилов.....	151
Шарифӣ.....	60	Эрмамат Нурматов.....	154
Рафиқ Мўмин.....	62	Муроджон Азизов.....	157
Унвонӣ.....	64	Солижон Салоҳиддинов.....	158
Чустӣ.....	65	Рустам Долимов.....	160
Йўлдош Шамшаров.....	68	Эргаш Ёндош.....	162
Парда Турсун.....	69	Турғунпўлат Сулаймонов.....	164
Ёқуб Хаимов.....	73	Малҳамӣ.....	168
Сотим Улугзода.....	74	Оташ.....	170

Фуломжон Акбаров.....	172	Салават Маҳмудов.....	262
Обиджон Жуманазаров.....	174	Руқия Ғозиева.....	263
Ҳабиб Саъдулла.....	179	Носир Аббос.....	264
Абдугани Абдувалиев.....	181	Жамолиддин Муслим.....	265
Ойимчакон Бекмирзаева.....	185	Ақрам Усмон.....	267
Муҳаммад Мирзо.....	187	Дилором Эргашева.....	268
Абдулла Раҳим.....	189	Иброҳим Маҳкамов.....	270
Дадахон Нурий.....	190	Шухрат Деҳқон.....	271
Тўхтагон Раҳимова.....	191	Аъзам Обид.....	273
Муҳаммад Ҳаким.....	193	Дилфуза Комил.....	275
Фарҳод Йўлчиев.....	194		
Ўринбой Қўлдошев.....	195		
Тўрабой Алиев.....	196		
Ёқубжон Аҳмаджонов.....	198		
Лолахон Аҳмедова.....	201		
Латифжон Тожибоев.....	202		
Муҳаммадали Эргашев.....	204		
Аҳмаджон Луқмонов.....	205		
Абдулла Жалил.....	207		
Аҳмад Турсун.....	210		
Лутфулло Маҳмуд.....	215		
Ортиқали Намозов.....	217		
Иброҳим Мусаев.....	218		
Абдулла Жаббор.....	220		
Инобат Ёндошева.....	222		
Абдулла Хўжаев.....	224		
Рустамжон Умматов.....	226		
Мансур Инъом.....	228		
Дилбар Бону.....	231		
Аҳмаджон Тошхўжаев.....	233		
Тоҳир Қаҳқор.....	235		
Темурбек.....	238		
Зиёвуддин Мансуров.....	240		
Содиқ Сайхун.....	242		
Боқий Мирзо.....	244		
Ёқуб Дармон.....	245		
Тўра Мирзо.....	247		
Раҳима Исоқова.....	249		
Муҳаммаджон Мақсудов.....	250		
Маҳмуджон Парпиев.....	253		
Дилбар Ҳайдарова.....	257		
Кубробегим.....	258		
Валияхон Саидова.....	260		

Оммабон нашр

**ҲАМИДЖОН ҲОМИДИЙ,
МАҲМУДЖОН МАЪМУРОВ**

НАМАНГАН АДИБЛАРИ

Муҳаррир: М.Содиқова

Бадий муҳаррир: У.Солиҳов

Мусаҳҳиҳ: Н.Ҳамидов

Компьютер усталари: С.Алимбоева, К.Хўжаев

Нашриёт рақами: М-471. Босишга 29.01.07 йилда рухсат этилди. Бичими 60x84 1/16. Офсет қоғози. 17,5 шартли босма табоқ. 15,2 нашр табоқ. Жами 1000 нусха № 80-рақамли буюртма. Баҳоси келишилган нархда.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси «Фан» нашриёти:
100047, Тошкент, академик Яҳё Фуломов кўчаси, 70 уй.

«YUNAKS-PRINT» МСНҲ босмахонасида босилди. Тошкент шаҳар
Қамарнисо к. 3-уй. Тел: 396-15-86; 338-17-23.